

În acest număr:

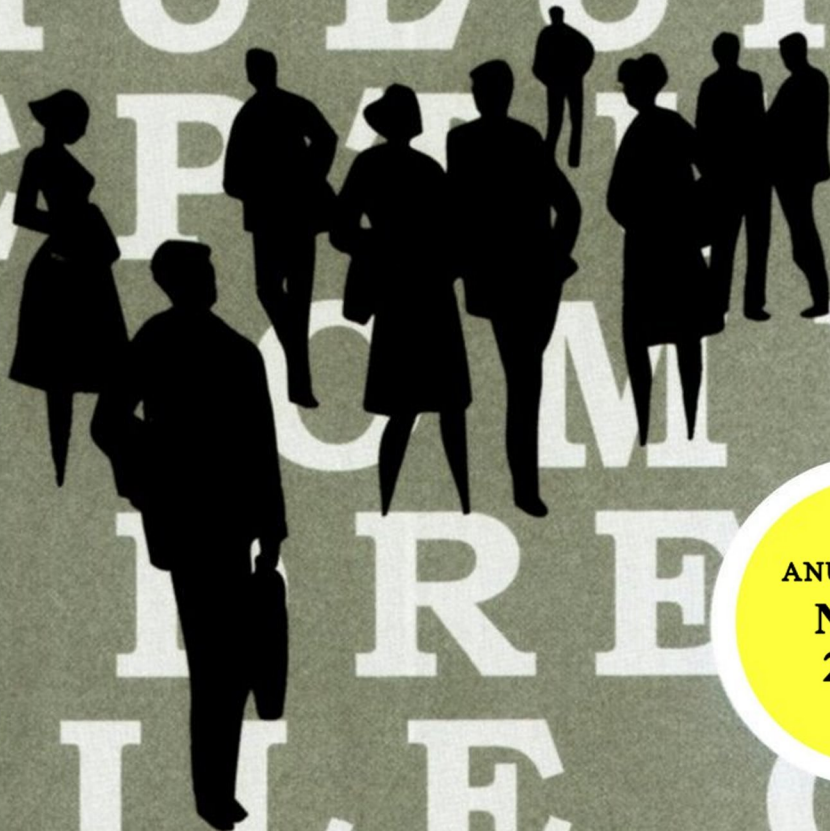
- THE PRINCIPLE OF NON-DISCRIMINATION BASED ON CITIZENSHIP OR NATIONALITY
- SECURITATEA UMANĂ – EVOLUTIE ȘI REVOLUȚIE
- HUMAN RIGHTS DIPLOMACY AND ASEAN
- JURISPRUDENȚĂ • SEMNAL • REMEMBER

DREPTURILE OMULUI

revistă
editată
de

INSTITUTUL
ROMÂN
PENTRU
DREPTURILE
OMULUI
I.R.D.O.

HUMAN RIGHTS
DROITS DE L'HOMME

ANUL XXIII
NR. 3
2013

DREPTURILE OMULUI
ANUL XXIII
NR. 3
2013

INSTITUTUL ROMÂN PENTRU DREPTURILE OMULUI

DREPTURILE OMULUI

Revistă clasificată de Consiliul Național al Cercetării Științifice
din învățământul Superior
Înregistrată la OSIM sub numărul de marcă 109255/2010

Consiliul științific

Prof. univ. dr. **Gérard Conac**, membru de onoare al Academiei Române; Prof. univ. dr. **Nicolas Mateesco Matte**, membru de onoare al Academiei Române; Prof. univ. dr. **Vasile Stănescu**, membru al Academiei Române; Prof. univ. dr. **Karel Vasak**; Prof. univ. dr. **Gheorghe Vlăduțescu**, membru al Academiei Române.

Colegiul de redacție

Conf. univ. dr. **Gheorghe Bârlea**; Prof. univ. dr. **Monna-Lisa Belu Magdo**; Prof. univ. dr. **Jean Marie Bernard**, director de cercetare CNRS; Prof. univ. dr. **Raluca Beșteliu**; Prof. univ. dr. **Dominique Rousseau**, Universitatea Paris I; Prof. univ. dr. **Nicole Guimezanes**, Universitatea Paris XII, Membru al Academiei Internaționale de Drept Comparat; Prof. univ. dr. **Ioan Leș**; **Emil Marinache**; Prof. univ. dr. **Irina Moroianu Zlătescu**, membru al Academiei Internaționale de Drept Comparat, editor; Prof. univ. dr. **Nicolae Popa**; Prof. **Ioan Oancea**; Prof. univ. dr. **Dumitra Popescu**; **Valeriu Rendec**; **Sergiu Andon**; Dr. **Ianfred Silberstein**; Dr. **Rodica Șerbănescu**; Prof. univ. dr. **Laurențiu Șoitu**; Prof. univ. dr. **Ioan Vida**.

Institutul Român pentru Drepturile Omului
București, B-dul Nicolae Bălcescu, nr. 21

Tel.+40 21 3114921

e-mail: office@irdo.ro

www.irdo.ro

SUMAR

I. STUDII, CERCETĂRI, ARTICOLE	7
• Securitatea umană – evoluție și revoluție – lector. univ. Mihaela Istrate	7
• The principle of non-discrimination on reasons of citizenship or nationality – prof. univ. dr. Irina Moroianu Zlătescu	20
• Rolul Ministerului Public în aplicarea principiului nediscriminării – Daniela Ruxandra Mitică	24
• Drepturi și obligații pentru solicitanții de azil și beneficiarii unei forme de protecție în România – dr. Adrian Bulgaru	29
• Human rights diplomacy and ASEAN – prof. univ. dr. Ioan Voicu	34
• Considerații privind complexitatea și importanța libertății de exprimare în România – conf. univ. dr. Ion Rusu	44
• Aspecte privind reglementarea drepturilor copilului în România – prof. univ. dr. Ion Popescu-Slăniceanu , asist. univ. Cosmin Ionuț Enescu	49
II. DOCUMENTAR JURIDIC	55
• Raport privind evoluția legislației în domeniul drepturilor omului în Uniunea Europeană și România – 2013 (partea I)	55
• Instituțiile Naționale pentru Drepturile Omului din Europa și activitatea de protecție și promovare a drepturilor persoanelor vârstnice	59
• Situația României în perioada 2011-2012 reflectată în rapoartele Agenției pentru Drepturi Fundamentale	62
III. JURISPRUDENȚĂ	71
• Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza M. și C. împotriva României	71
IV. SEMNAL	87
V. REMEMBER	99

CONTENTS

I. STUDIES, RESEARCH, ARTICLES	7
• Human security – evolution and revolution – Lecturer Mihaela Istrate	7
• The principle of non-discrimination based on citizenship or nationality – Prof. Irina Moroianu Zlătescu , PhD	20
• Role of the Public Ministry in the application of the principle of non-discrimination – Daniela Ruxandra Mitică	24
• Rights and duties for asylum seekers and the holders of a form of protection in Romania – Adrian Bulgaru , PhD	29
• Human rights diplomacy and ASEAN – Prof. Ioan Voicu , PhD	34
• Comments on the complex nature and the importance of freedom of expression in Romania – Assoc. Prof. Ion Rusu , PhD	44
• Issues related to the regulation of the rights of the child in Romania – Prof. Ion Popescu-Slăniceanu , PhD, Lecturer Cosmin Ionuț Enescu	49

II. JURIDICAL DOCUMENTATION	55
• Report on the evolution of the human rights legislation in the European Union and Romania – 2013 (Part I)	55
• European National Human Rights Institutions and the protection and promotion of the rights of older persons	59
• Romania’s situation in the period 2011-2012 as reflected in the reports of the EU Agency for Fundamental Rights	62
III. JURISPRUDENCE	71
• Decision of the European Court of Human Rights in the case M. and C. vs. Romania	71
IV. SIGNAL	87
V. REMEMBER	99

SOMMAIRE

I. ÉTUDES, RECHERCHES, ARTICLES	7
• La sécurité humaine, évolution et révolution – maître de conférence Mihaela Istrate	7
• Le principe de la discrimination fondée sur citoyenneté et nationalité – prof. dr. Irina Moroianu Zlătescu	20
• Le rôle du ministère public dans l’application du principe de non-discrimination – Daniela Ruxandra Mitică , chercheur Transparency International	24
• Droits et obligations des demandeurs d'asile et des bénéficiaires d'une forme de protection en Roumanie – dr. Adrian Bulgaru	29
• La diplomatie des droits de l'homme et l'ASEAN – prof. dr. Ioan Voicu	34
• Considérations sur la complexité et l'importance de la liberté d'expression en Roumanie – prof. agrégé dr. Ion Rusu	44
• Aspects réglementaires des droits de l'enfant en Roumanie – prof. dr. Ion Popescu- Slăniceanu , prof. assistant Ionuț Cosmin Enescu	49
II. DOCUMENTATION JURIDIQUE	55
• Rapport sur le développement de la législation sur les droits de l'homme dans l'Union européenne et la Roumanie - 2013 (Partie I)	55
• Les institutions nationales des droits de l'homme en Europe et le travail pour protéger et promouvoir les droits des personnes âgées	59
• La situation de la Roumanie en 2011-2012 reflète dans les rapports des l'Agence des droits fondamentaux	62
III. JURISPRUDENCE	71
• La décision du la Cour Européenne des droits de l’homme dans l’affaire M and C contre la Roumanie	71
IV. SIGNAL	87
V. REMEMBER	99

ABREVIERI

ACWC	Association of Southeast Asian Nations Commission for Promotion and Protection of the Rights of Women and Children – Comisia pentru promovarea și protejarea drepturilor femeilor și copiilor a Asociației Națiunilor din sud-estul Asiei
ADF	Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene
AHRD	Association of Southeast Asian Nations Human Rights Declaration – Declarația Drepturilor Omului a Asociației Națiunilor din sud-estul Asiei
AICHR	Association of Southeast Asian Nations Intergovernmental Commission on Human Rights – Comisia Interguvernamentală pentru Drepturilor Omului a Asociației Națiunilor din sud-estul Asiei
alin.	alineat
ASEAN	Association of Southeast Asian Nations – Asociația Națiunilor din sud-estul Asiei
asist. univ. dr.	asistent universitar doctor
art.	articolul
CDC	Convenția privind drepturile copilului
CE	Consiliul European
CEDS	Comitetul European pentru Drepturile Sociale
cercet. st.	cercetător științific
CIA	Central Intelligence Agency – Agenția Centrală de Informații a Statelor Unite
Cit. supra.	citatul de deasupra
CJUE	Curtea de Justiție a Uniunii Europene
CNCD	Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării
coord.	coordonator
CSE	Carta Socială Europeană
CtEDO	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
dr.	doctor
DNA	Direcția Națională Anticorupție
Ed.	editura
EEC	European Economic Community – Comunitatea Economică Europeană
etc.	(et caetera) și celelalte
EUCJ	European Union Court of Justice
FRA	European Union Agency for Fundamental Rights – Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene
HIV	Human Immunodeficiency Virus – virusul imunodeficienței umane
ICNUR	Înaltul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați
INML	Institutul Național de Medicină Legală
î.Hr.	înainte de Hristos
IMM-uri	întreprinderi micro, mici și mijlocii
infra.	dedesubt, mai jos
IODO	Institutul Olandez pentru Drepturile Omului
IRDO	Institutul Român pentru Drepturile Omului

ISEAS	Institute of Southeast Asian Studies – Institutul de Studii pentru sud-estul Asiei
J. Of.	Jurnalul Oficial al Uniunii Europene
LGBT	lesbiene, homosexuali, bisexuali, transsexuali
lit.	litera
loc. cit.	locul citat
MCV	mecanismul de cooperare și verificare
MMFPSV	Ministerul Muncii Familiei și Persoanelor Vârstnice
M. Of.	Monitorul Oficial al României
NATO	North Atlantic Treaty Organization – Organizația Tratatului Atlanticului de Nord
nr.	numărul
OG	Ordonanță de Guvern
ONG	organizație neguvernamentală
ONU	Organizația Națiunilor Unite
op. cit.	opera citată
OUG	Ordonanța de Urgență a Guvernului
p.	pagina
parag.	paragraful
pct.	punctul
PNR	Passenger Name Record – Registru privind numele pasagerilor
PNUD	Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare
pp.	paginile
REIDO	Rețeaua Europeană a Instituțiilor pentru Drepturile Omului
SMURD	Serviciul Mobil de Urgență, Reanimare și Descarcerare
SNAp	Strategia Națională de Apărare
SUA	Statele Unite ale Americii
supra.	deasupra, mai sus
ș.a.	și alții (altele)
TFUE	Treaty on the Functioning of the European Union – Tratatul de Funcționare a Uniunii Europene
UE	Uniunea Europeană
urm.	următoarele
URSS	Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste
vol.	volumul
vs.	(versus) contra, împotriva

I. STUDII, CERCETĂRI, ARTICOLE

SECURITATEA CONCEPT MULTIDIMENSIONAL

MIHAELA ISTRATE*

ABSTRACT:

Human security includes two important categories – one developed around some elementary needs, such as the necessity of food and medical care, and the other one based on the protection against certain elements that may negatively affect social life. Based on these relationships seven elements specifically related to the concept of human security have been identified: economic security, food security, health security, environment security, personal security, security of the community to which the individual belongs, and political security.

Human security makes a contribution to the security of States, adds a new dimension to human development and strengthens human rights. It makes a contribution to the security of States because it is focused on persons and takes into account the risks that are not considered as such by the States. At the same time, it makes a contribution to human development by increasing social equity and by decreasing insecurity factors. The objectives of human security therefore are to free the human person from fear and needs as well as develop the human being.

Keywords: human security, objectives, dangers against human security, human dimension, life quality, individual rights, legal rights, civil freedoms, subsistence rights, economic rights, political rights, threats

RÉSUMÉ:

La sécurité humaine comprend deux catégories principales, l'une construite autour des besoins fondamentaux comme la nourriture et les besoins médicaux, et l'autre sur la protection contre les éléments qui peuvent nuire à perturber la vie sociale. Le rapport identifie sept éléments spécifiques du concept de sécurité humaine: la sécurité économique, la sécurité alimentaire, la sécurité sanitaire, la sécurité environnementale, la sécurité personnelle, la sécurité de la collectivité qui comprend, la sécurité politique individuelle.

La sécurité humaine contribue à la sécurité des États, donne une dimension supplémentaire du développement humain et renforcer les droits de l'homme. Il contribue à la sécurité des États, car elle se concentre sur les gens et prend en compte les risques qui ne sont pas considérés en tant que tels par l'État. En outre, elle contribue au développement humain en augmentant l'équité sociale et la réduction des facteurs d'incertitude. La sécurité humaine vise ainsi la libération de la personne par la peur et la besoin de l'homme pour développement humain.

Mots-clés: sécurité humaine, les objectifs, les menaces à la dimension humaine, la qualité de la vie, les droits individuels, les droits juridiques, des libertés civiles, les droits de subsistance, les menaces économiques, politiques

Istoria lumii reprezintă memoria experienței din trecut a lui Homo sapiens până în zilele noastre, de pe întreaga planetă, păstrată în vestigii arheologice, documente scrise sau în memoria individuală sau colectivă.

Originea omului rămâne încă necunoscută, fiind subiect a numeroase controverse filozofice sau religioase. Încă din zorii apariției omului, istoria omului primitiv este marcată de o lungă perioadă de invenții (care se continuă de fapt și în zilele noastre chiar la o scară mai amplă). Acestea reprezintă salturi calitative ce deschid noi ere și epoci. Un astfel de salt l-a constituit Revoluția Agrară de la începuturile omenirii.

Între anii 8.500 și 7.000 î. Hr., în acel corn al Abundenței din zona Mesopotamiei, Feniciei și Egiptului Antic, oamenii au început o sistematică îmblânzire a animalelor și cultivare a plantelor: agricultura. Aceasta s-a răspândit și în regiunile învecinate și, în mod independent, și în alte zone

îndepărtate, acolo unde *Homo sapiens* va locui sedentar în mijlocul culturii permanente ca agricultor.

Nu toate societățile umane au abandonat stilul de viață nomad, mai ales în regiunile izolate, sărace în plante, care puteau fi cultivate.

Acele societăți care au devenit sedentare constau în locuințe răzlețe, situate în special lângă ape dar care, cu timpul încep să se grupeze în formațiuni tot mai extinse o dată cu evoluția mijloacelor de transport.

Viața tot mai sigură, datorată unei agriculturi tot mai productive conduce la creșterea populației. Surplusul de hrană implică apariția schimbului de mărfuri, diviziunea muncii, apariția și dezvoltarea primelor orașe și astfel a civilizației.

Complexitatea crescândă a relațiilor sociale implică necesitatea calculului și a contabilizării. Și astfel, începând cu epoca bronzului, apare scrisul.

Istoria universală, din perspectiva ei globală, privește inventarea scrisului ca un factor cheie ce a

* Lector univ.

dus la formarea civilizațiilor. Această invenție a creat bazele păstrării și transmiterii informațiilor, a dus la răspândirea și dezvoltarea cunoștințelor.

Civilizațiile s-au dezvoltat mai ales pe malurile râurilor. Una dintre primele care au apărut a fost cea sumeriană (între anii 4.000 și 3.000 î.Hr.), în ținutul dintre cele două râuri Mesopotamia din Orientul Mijlociu.

Alte civilizații au evoluat pe malurile Nilului, în Egiptul Antic, pe Valea Indusului sau de-a lungul marilor fluvii ale Chinei.

Revoluția neolitică a condus la schimbări majore cu consecințe importante. Este vorba în primul rând de creșterea demografică, datorată evoluției agriculturii. Populațiile tot mai dense s-au organizat în state.

Sunt mai multe definiții ale cuvântului „stat”. Astfel, Max Weber și Norbert Elias îl definesc ca o organizație de oameni care dețin controlul utilizării forței într-o anumită arie geografică.

Primele state au apărut în Mesopotamia, Iranul de Vest, vechiul Egipt și Valea Indusului între milenii IV și III î.Hr. În Mesopotamia și Iranul Epocii bronzului, existau deja mai multe orașe – stat. Vechiul Egipt începe să existe ca stat fără a avea orașe, dar în curând și aici încep să se dezvolte așezările urbane. În China, statele apar prin milenii III și II î.Hr.

Apariția statelor ridică noi probleme. Un stat are nevoie de o forță militară pentru a-și putea exercita forța.

O armată are nevoie de o birocrație care să o mențină. O singură excepție: India antică, unde nu s-a găsit nici o probă a existenței vreunei forțe militare care să legitimizeze statul.

Numeroase războaie au avut loc în timp. Este de consemnat că prin 1.275 î.Hr., hitiții sub Muwatalli II și egiptenii lui Ramses încheie tratatul de la Qadesh, cel mai vechi tratat de pace cunoscut.

Noi imperii iau ființă, cu arii cucerite conduse de triburi centrale, precum Imperiul Neo - Asirian (10 secole î.Hr.), Imperiul Ahemenid (6 secole î.Hr.), Imperiul Maurya (secolul al IV-lea î.Hr.), Imperiile Qin, Han (3 secole î.Hr.), Imperiul Roman (secolul I î.Hr.).

Confruntările dintre imperii includ și pe acelea care au avut loc în secolul al VIII-lea când Califatul islamic, ce se extinsese din Spania până în Iran, intră în conflict cu dinastia Tang din China, care ajunsese să stăpânească o bună parte din Asia Centrală.

Unul dintre cele mai mari imperii, cu cele mai

multe conflicte a fost cel mongol (secolul al XIII-lea). Pe atunci cele mai multe popoare din Europa, Asia și Nordul Africii aparțineau statelor. Existau de asemenea state și în zona Mexicului și a Americii de Sud. Statele ajung să grupeze aproape toată populația și teritoriile lumii; ultimele așa zis „teritorii albe” vor fi împărțite prin Tratatul de la Berlin din 1878.

Astăzi, după mii de ani de căutări, plecând de la cele mai simple experiențe și până la complexe încercări realizate în spațiul cosmic, sau în adâncuri omul pare pregătit mai mult ca oricând să se raporteze corect la mediul care îi determină de fapt existența și totuși are rețineri în a se conștientiza pe sine. Și acest lucru se petrece după ce mai toate sistemele de gândire referitoare la existența socială au plasat omul în centrul atenției.

Securitatea umană – factor principal în evoluția individului. Dezbateră conceptului de securitate umană a fost centrată în jurul a patru întrebări cheie: Care este obiectivul securității? Care sunt pericolele la adresa securității? Cine are dreptul de a asigura securitatea? Care sunt căile de asigurare a acestei securități?

La prima întrebare răspunsul era evident. Țelul principal îl reprezintă individul, nu statul, așa cum se obișnuia până de curând. Paradigma securității umane împrumută termeni și nuanțe dintr-o pleiadă de concepte, doctrine și modele politice, economice și sociale, în special cele centrate pe individ¹.

A doua întrebare a primit un răspuns relativ, deoarece, aceasta are nevoie de o definiție clară a conceptului. Atâta vreme cât securitatea umană reprezintă orice parte a societății și a vieții în general nu se poate oferi un răspuns clar. Se poate afirma că este nevoie de asigurarea hranei și a sănătății, în principal, dar, în același timp, există analiști politici care afirmă că este imperativă asigurarea securității politice, economice sau chiar cea mentală a individului².

¹ Cu toate acestea mai apare o nouă dimensiune a conceptului. Astfel, se identifică și securitatea comunității din care individul face parte, încercând astfel protejarea mediului de viață a individului în fața elementelor cu caracter perturbator sau chiar distructiv. În acest sens a se vedea Croft, Stuart, Terriff, Terry, (ed), 2000, *Critical Reflections on Security and Change*, Frank, Cass, Londra, pp. 13-17; Securitatea concept multidimensional, în *Drepturile Omului* nr.2/2013, p.31.

² Toate elementele ce constituie societatea pot fi considerate principale, în funcție de persoana care face analiza. Diamond, Jared, Guns, *Germs and Steel: The Fates of Human Societies*,

Răspunsul la a treia întrebare este mai complex, deoarece deși doar statul are monopolul legal asupra violenței prin legile create și adoptate, această cale a putut fi folosită cu succes doar în trecut. În concluzie, cei mai mulți analiști și chiar instituțiile internaționale au ajuns să considere problema securității umane ca fiind una globală, fiind posibilă doar prin cooperarea internațională.³

Răspunsul la a patra întrebare este greu de concretizat. Nu putem vorbi de mijloace și căi precise atunci când avem în vedere un termen atât de cuprinzător. În schimb, securitatea umană trebuie văzută nu doar ca un scop, ci, de asemenea, ca o metodă în atingerea scopului.

Securitatea umană este împărțită, astfel, în două categorii importante. Prima categorie este construită în jurul unor nevoi elementare, cum ar fi necesarul de alimente sau servicii medicale, iar a doua parte are la bază protecția în fața unor elemente ce pot perturba în mod negativ viața socială.

În cadrul acestui raport sunt identificate șapte elemente specifice conceptului de securitate umană: securitatea economică; securitatea hranei; securitatea sănătății; securitatea mediului; securitatea personală; securitatea comunității din care face parte individul; securitatea politică.

În ultimii ani, climatul de securitate globală a suferit numeroase modificări, majoritatea acestora fiind pozitive. Războaiele civile, actele de genocid sau crizele internaționale au scăzut considerabil. Singura formă de agresiune, de violență politică care a luat amploare, este terorismul politic. Dar chiar și aici, în ciuda senzației evidente, actele de terorism sunt în scădere, la fel ca și numărul victimelor actelor de terorism.

Cu toate acestea, terorismul politic este responsabil, în medie, cu moartea a circa 1000 de persoane pe an în ultimii 30 de ani. Aceasta se datorează, în principal, schimbării tacticilor folosite.⁴

Conceptul de securitate a început să se schimbe cu aproximativ jumătate de secol în urmă. Cele

două războaie mondiale, precum și Războiul Rece au reprezentat importante surse de schimbare a mentalității și a societății internaționale. Societățile au conștientizat pericolul și au ales o altă cale decât cea a confruntărilor militare. În prezent, riscul unui conflict în care să fie atrase marile puteri ale momentului este la nivelul cel mai scăzut din istorie. În prezent, statul nu mai este singurul actor principal pe scena relațiilor internaționale. Marile corporații internaționale și ONG-urile (organizațiile non-guvernamentale) încep să se afirme din ce în ce mai puternic în acest domeniu. Încet, securitatea statului trece pe planul secundar, securitatea individului devenind principala preocupare, iar conceptul de securitate statală devine doar un supliment al securității umane. Cu toate acestea, nu putem minimaliza rolul statului în domeniul securității. Statul este singura entitate care deține monopolul legal asupra violenței, fiind în același timp principalul protector al individului, dar în funcție de regimurile politice din fiecare țară, tot statul poate deveni și principala sursă de pericol la adresa individului.

Statelor le revine responsabilitatea de a apăra și proteja conform legilor, obligațiile și angajamentele internaționale în materia drepturilor omului, ordinea democratică stabilită în mod liber prin voința poporului împotriva activității persoanelor, grupurilor sau organizațiilor care iau parte sau refuză să renunțe la acte de terorism sau violență în scopul răsturnării acestei ordini.

Securitatea statului este complementară astfel de securitatea umană în mai multe feluri: conceptul tradițional de securitate era construit având la baza doar nevoia statului de a se proteja pe sine însuși, în vreme ce securitatea umană dorește protejarea statului, rolul acestuia devenind de protector al individului; pericolele tradiționale la adresa securității statului s-au diminuat considerabil, însă au apărut pericole noi, care țintesc în primul rând securitatea individului, pericole cum ar fi dezastrele ecologice, terorismul, maladii, cum ar fi HIV sau cancerul; actorii din sfera relațiilor internaționale s-au schimbat de asemenea. Statul nu mai este nici singurul actor, nici cel mai important.

Organizațiile internaționale, cum ar fi NATO, sau cele suprastatale, cum ar fi UE, au un cuvânt din ce în ce mai greu pe scena internațională. Corporațiile transnaționale, internaționale sau ONG-urile și-au clarificat deja rolurile internaționale.

W.W. Norton, New York, 1997, p. 32.

³A se vedea DiCicco, Jonathan, M., Levy, Jack S., *Power Shifts and Problem Shifts: The evolution of the Power Transition Research Program*, Journal of Conflict Resolution, no. 43, 1999, p. 675.

⁴ În prezent se încearcă evitarea conflictelor directe între armate, fiind de preferat atacurile asupra populației civile, așa cum a fost prezentată situația în cadrul unui raport ONU: „mișcările refugiaților nu mai reprezintă un rezultat al conflictului, dar în multe cazuri ajungând atât scop, cât și tactică a conflictului”.

Securitatea umană și cea statală se completează reciproc. În vreme ce siguranța statală este prin definiție concentrată pe siguranța teritorială sau după caz și pe cea economică, securitatea umană deține o arie largă, acoperind toată sfera bunăstării indivizilor și a societății, nu doar a teritoriilor din interiorul granițelor. În cazul securității tradiționale rolul esențial îl avea statul, pe când în cazul securității umane, rolul central îl are chiar individul sau societatea din care acesta face parte.⁵

Conceptul de securitate umană este strâns legat de securitatea dezvoltării umane și drepturile omului. Securitatea umană cuprinde ambele concepte și le transformă, creând un tot unitar. În prezent, toate societățile și statele depind din ce în ce mai mult de acțiunile celorlalte societăți sau state, acest fapt fiind clar atunci când vorbim de mediul înconjurător, de terorismul politic, sau chiar de nivelul economic existent într-un stat.⁶

Punând accentul pe individ, arată un autor⁷, securitatea umană evidențiază raporturile acestuia cu statul. „În această perspectivă, teoreticienii care se ocupă de securitatea umană avertizează împotriva statului ca prim factor ca potențial destabilizator al securității individului. Problema paradoxală care se pune însă cu securitatea umană este că există riscul ca, punând accentul pe individ, statul să revină ca obiect principal al securității în virtutea sa de agent al protejării și îndeplinirii dorințelor individului. De aceea, este necesar să definim și să operaționalizăm clar acest concept.”

Eficiența sectorului de securitate națională se cuantifică, în valoare reală, în indicatorii de securitate umană.

Securitatea socială, securitatea individului – componente majore ale securității interne. Securitatea socială este o componentă principală

⁵A se vedea Hopf, Ted, *The Promise of Constructivism, in International Relations Theory*, International Security, no. 23, 1998, p. 171.

⁶ Un exemplu perfect în acest sens este World Trade Organisation, organizație menită să reglementeze schimburile comerciale internaționale. Nimeni nu poate nega puternicul efect pozitiv pe care înființarea acesteia l-a avut și încă îl are, crescând nivelul de trai în statele dezvoltate, oferind în același timp un ajutor crucial statelor în dezvoltare. Un alt exemplu, dar de dată aceasta de natură militară, este NATO, în prezent cea mai puternică alianță militară de pe glob. Rolul ei a fost instrumental în stabilirea unei balanțe între SUA și aliații ei, pe de o parte, iar, pe de cealaltă parte, URSS și statele sale satelit.

⁷ A se vedea Stoicescu Ruxandra, coord. Ghica, Luciana, Alexandra și Zulean, Marian, *Politica de securitate națională*, Ed. Polirom, București, 2007, p. 90.

pentru orice comunitate sănătoasă, iar relația individului cu statul este una deosebit de complexă întrucât statul, chiar privit ca o entitate abstractă are tot o reprezentare prin indivizi.

Așa se face că avem de a face simultan cu două tipuri de repere: - relația omului cu statul (prin reprezentanții săi) și - relația omului cu sine ca ființă rațională capabilă să prelucreze, să relaționeze dar, și dominată de instincte dintre cele mai surprinzătoare.

Aristotel spune că omul este prin excelență o ființă socială, un „zoon politikon”. Prin urmare, dincolo de aspectele biologice, împlinirea, satisfacția, fericirea, starea sa de securitate nu poate fi desprinsă de contextul actual.

Acceptând că omul se naște liber (deși această „acceptare” a durat mii de ani și a presupus numeroase suferințe), atunci beneficiază și de o serie de drepturi în mod natural: dreptul la viață, dreptul la exprimare, dreptul la libertate, dreptul la proprietate, dreptul la egalitate în fața legii, la egalitatea de șanse, la asociere, la siguranță etc.

Toate aceste drepturi se cer a fi garantate și apărate. O definiție concisă ne spune că statul este un contract între cetățeni, care din nevoia de a-și putea exercita drepturile, acceptă să se constituie într-o comunitate căreia îi acordă puterea de a le gestiona aceste drepturi.

Așa cum remarcam mai sus este totuși mai plauzibil să credem că primele forme de asocieri s-au realizat nu pentru că oamenii nu aveau libertatea de exprimare ci pentru asigurarea hranei și a securității. Acest lucru este prezentat și în piramida lui Maslow, iar președintele Statelor Unite ale Americii, J.F. Kennedy aduna într-o frază celebră chintesența relației dintre stat și cetățeni spunându-le să nu se întrebe ce le dă America lor ci și ce dau ei Americii. Se naște astfel întrebarea: ce este mai important, binele statului sau al individului?

Un răspuns facil ar fi cel de genul: amândouă. Sigur există specialiști care spun că „nu oamenii sunt pentru stat ci statul pentru oameni” (John Locke) așa cum și teorii politice consacra că liberalismul exprimă tranșant opinia că individul este important și nu statul care trebuie să fie unul minimal.

Există și un alt punct de vedere pe care eu personal îl împărtășesc, acela al unui profesor american de la Harvard, fost ambasador al Statelor Unite în India, Excelența Sa, John Kenneth Galbraith. Acesta spunea, printre altele, că „o economie modernă nu poate fi performantă fără

intervenția statului. Există domenii în care funcțiile și serviciile statului sunt necesare și superioare. Sunt activități care nu trebuie să fie subordonate principiului concurenței”.⁸

O societate perfectă în concepția autorului, trebuie să îi dea omului satisfacție prin asigurarea libertății individuale, bunăstarea și egalitatea de toate felurile inclusiv în drepturi, dar și în obligații, însă remarcă că imperfecțiunea socială își are cauzele într-o serie de constrângeri ce țin de natura umană, de istorie, de modele de gândire, de modele constituționale, de ideologii.

Astfel se face că percepția, dimensiunea și importanța securității sociale în ansamblul diverselor concepte de securitate este diferită de la caz la caz.

➤ Pentru comunitățile mici, globalizarea și expansiunea limbii engleze reprezintă adevărate amenințări la adresa identității colective de cultură, religie, limbă, valori tradiționale.

➤ Pentru societățile dezvoltate care își desfășoară activitatea în spații cu tradiție în organizare, progres economic și standard de viață ridicat, constituie o amenințare reală, invaziile determinate de migrația dinspre spațiile cu dezvoltare economică precară.

Nici una dintre aceste temeri nu este nefondată, ambele fenomene fiind înregistrate în mod real în lumea noastră (vezi perioada dominioanelor engleze, franceze, olandeze, precum și perioada postbelică în care valuri masive de emigranți au populat state precum Franța, Germania sau Marea Britanie).

Față de aceste două exemple dar și în multe altele se cuvine a face o observație: repercusiunile au fost resimțite și suportate la nivelul indivizilor, nu al statelor.

Statele, ca entitate juridică au înregistrat în general beneficii pentru că la nivel central s-au înregistrat progrese, chiar și pentru situația țărilor colonii ca să nu mai spunem de productivitățile record realizate de către mâna de lucru ieftină a emigranților în uzinele din țările dezvoltate.

Cei drept, beneficiile acestea nu au fost împărțite în mod egal cetățenilor.

Astăzi, un aspect important al dimensiunii securității, este tocmai acela că accentul este din ce în ce mai mult plasat pe individ, ca bază a securității statului prin asigurarea securității cetățeanului, și nu se mai poate invoca rațiuni de

securitate ale statului în detrimentul individului și al drepturilor sale fundamentale.

Această stare de fapt o regăsim în documentele și tratatele internaționale oficiale.

Un astfel de document a fost adoptat în cadrul summit-ului de la Budapesta din 5-6 decembrie 1994. Documentul s-a intitulat *Spre un parteneriat adevărat într-o nouă eră*. Capitolul VIII al acestui document, referitor la *Dimensiunea umană a Deciziilor*, stipulează faptul că „drepturile omului și libertățile fundamentale, statul de drept și instituțiile democratice, reprezintă fundamentul păcii și stabilității, constituindu-se într-o contribuție crucială la prevenirea conflictelor în cadrul unui concept cuprinzător al securității”.

Astfel, dacă în perioada clasică a securității, accentul se punea pe stat ca actor care trebuie să ofere dar și să beneficieze de securitate, în analiza contemporană accentul se mută tot mai mult pe individ ca beneficiar principal al securității și ca punct de referință.

Globalizarea practic a crescut semnificația indivizilor ca obiecte ale securității. Conceptul a apărut prima dată în Raportul din 1994 al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, unde se propunea o schimbare de accent de la securitatea nucleară la securitatea umană, care poate fi definită drept siguranță fizică și psihică a persoanelor, bunăstarea lor economică și socială, respectul demnității și al valorilor lor, prin protecția drepturilor și libertăților fundamentale.

Raportul Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, subliniază șapte dimensiuni ale securității umane: securitatea economică, securitatea hranei, securitatea sănătății, securitatea de mediu, securitatea personală, securitatea comunitară și securitatea politică și identifică șase principale amenințări la adresa securității umane: creșterea necontrolată a populației, disparități în oportunitățile economice, presiunile migrației, degradarea mediului, traficul de droguri și terorismul internațional.

În anul 1997, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare a revizuit conceptul de securitate umană, realizând distincția dintre sărăcie în venit, care înseamnă un venit sub un dolar american pe zi, și sărăcia umană, care se referă la probleme precum speranța de viață, alfabetizarea etc.

Calitatea vieții și factorii majori ai securității naționale. Securitatea umană și calitatea vieții sunt două aspecte ale realității cotidiene. Ele sunt

⁸ John Kenneth Galbraith, *Societatea perfectă*, Editura Eurosong & Book, 1997.

interdependente și dependente de mediul de securitate național, regional și global. O înaltă securitate umană cere o bună calitate a vieții. La rândul său, o bună calitate a vieții cere asigurarea securității umane. Toată lumea caută atât o bună calitate a vieții, cât și o înaltă securitate umană.

La încheierea Războiului Rece, comunitatea internațională a început să discute despre necesitatea definirii conceptului de securitate în noul context mondial. Dacă noțiunea clasică de securitate se întemeia pe stat, de fapt, pe forța sa militară, în prezent se dă o nouă interpretare acestui concept, accentul punându-se pe individul uman. Altfel spus, securitatea nu mai este asociată cu protecția statului, ci are în vedere siguranța fizică și psihică a persoanelor, bunăstarea lor economică și socială, respectul demnității și al valorilor lor, prin protecția drepturilor și libertăților fundamentale. Prin urmare, conceptul de securitate umană⁹ se bazează pe principiile dreptății sociale și al emancipării individului, eliberându-l de frică și de nevoi. Potrivit noii concepții privind „securitatea umană”, amenințările și provocările la adresa securității transcend apărarea națională, respectul legilor și al ordinii, pentru a include toate dimensiunile politice, economice și sociale ce permit oamenilor să trăiască fericiți de pericole și frică. În acest context, atenția este trecută de la securitatea statului la securitatea persoanelor, fără ca aceste două preocupări să se excludă reciproc. Securitatea este, acum, văzută ca un „bun public”, ce răspunde unei nevoi strategice de a favoriza o dezvoltare umană durabilă, promovând pacea și stabilitatea naționale, regionale și mondiale.

Securitatea umană este pusă în relație cu șapte dimensiuni, cărora le corespund tipuri specifice de amenințări. Aceste dimensiuni sunt concretizate astfel în securitate economică (acoperă accesul la muncă și la resurse), ce este amenințată de sărăcie; securitatea alimentară¹⁰, care este confruntată cu amenințarea foamei și a foametei; securitatea sanitară¹¹, ce are de făcut față rănilor și bolilor; securitatea de mediu, care înfruntă amenințările poluării, degradării mediului înconjurător, punând în pericol supraviețuirea persoanelor și epuizarea

resurselor; securitatea personală¹²; securitatea comunității, ce arată că cea mai mare parte a persoanelor își trag securitatea proprie din apartenența la un grup social (familie, comunitate, organizație, grup politic, grup etnic), iar aceasta poate fi amenințată de tensiunile survenind adesea între grupuri, pe motiv de concurență pentru accesul limitat la oportunități și la resurse; securitatea politică, ce trebuie să garanteze respectul drepturilor și libertăților fundamentale, amenințată de arbitrar și represiune.

Uneori sunt atrași în conflictele armate inclusiv copiii, iar segmente importante ale populației sunt obligate să se deplaseze în propria țară pentru a-și apăra viața. Totodată, această accepție dată securității umane are în vedere și următoarele aspecte: securitatea taberelor de refugiați, respectul dreptului umanitar de către actorii nonstatali și sancțiunile internaționale prevăzute cu scopul de a evita ca populația civilă să sufere.

Securitatea umană se raportează și la amenințări cum sunt: atingerile securității publice, terorismul, cibercriminalitatea, traficul de ființe umane, drogurile ilicite și spălarea banilor. Astfel de activități aduc atingere securității persoanelor, îndeosebi prin consecințele sociale, psihosociale, economice și politice pe care le produc. În esență, noțiunea de securitate umană abordează salvagardarea libertăților civile esențiale, cum sunt: libertatea persoanei față de nevoile principale (fiziologice, psihologice și sociale, mai ales); eliberarea de frică; libertatea de a acționa în nume propriu. Altfel spus, este vorba despre protejarea oamenilor împotriva tuturor amenințărilor ce le afectează semnificativ, într-o manieră negativă, viața de zi cu zi. Totodată, securitatea umană înseamnă și punerea la dispoziția oamenilor a mijloacelor adecvate prin care aceștia să poată decide prezentul și viitorul lor.

Statutul României de membru¹³ al Alianței Nord-Atlantice și al Uniunii Europene, acționând într-un spațiu de securitate bazat pe valori, interese și obiective comune, pe principiile și normele

¹² Care este afectată de amenințări ce pot lua numeroase forme: amenințări exercitate de stat, de state străine, de alte grupuri de persoane, amenințări împotriva femeilor și a copiilor, pe motiv de vulnerabilitate și de dependență.

¹³ Odată cu integrarea în Uniunea Europeană, România a devenit granița de est a celor două organizații (NATO și UE). Acest fapt implică nu doar securizarea frontierei de est, ci și ridicarea gradului de securitate națională. În acest sens, România a făcut și face eforturi deosebite atât în plan legislativ, cât și în planul creării, restructurării și modernizării instituțiilor cu atribuții pe linia securității naționale.

⁹ Conceptul de securitate umană a fost definit prin Programul ONU pentru dezvoltare (PNUD) și comisia asupra securității umane.

¹⁰ Semnifică accesul material și economic la hrană pentru toți și în orice moment.

¹¹ Accesul la îngrijirile medicale și la condițiile sanitare mai bune.

democrației, statului de drept și economiei de piață, oferă țării noastre condiții favorabile de dezvoltare economică și socială durabilă, de participare activă la acțiunile de menținere a păcii și securității în plan regional și global, la contracararea eficientă atât a riscurilor și amenințărilor clasice, cât și a celor de tip asimetric.

În anul 2006, a fost elaborată și publicată Strategia de Securitate Națională a României, document istoric de importanță deosebită pentru procesul complex de integrare în Uniunea Europeană pe care îl parcurge România. Scopul strategiei este mobilizarea eforturilor națiunii pentru accelerarea proceselor de modernizare, integrare și dezvoltare durabilă, apte să garanteze securitatea și prosperitatea țării, într-o lume mai sigură și mai bună.

Unul dintre principiile care călăuzesc fundamentarea strategiei de securitate națională este concentrarea eforturilor asupra siguranței cetățeanului și securității publice, ceea ce demonstrează preocuparea directă asupra securității interne, element central în derularea procesului de menținerea a securității naționale. Sarcina asigurării securității interne este complexă și interdependentă, implică responsabilități din partea unui număr mare de instituții și agenții. Aceste responsabilități revin preponderent: administrației publice și structurilor de securitate și ordine publică, precum și celor care se ocupă cu protecția civilă, securitatea frontierelor și garda de coastă; structurilor de informații, contrainformații și securitate; organismelor de prevenire a spălării banilor și de control al importurilor și exporturilor strategice.

Securitatea națională poate fi, de asemenea, pusă în pericol de o serie de fenomene grave, de natură geofizică, meteo-climatică ori asociată, provenind din mediu sau reflectând degradarea acestuia, inclusiv ca urmare a unor activități umane periculoase, dăunătoare sau iresponsabile.

Consecințele riscurilor militare la adresa securității individuale și colective a cetățenilor României, cumulate cu cele nonmilitare, pot afecta grav capacitatea de răspuns la formele evolutive de manifestare a acestora, prin: diminuarea resurselor umane, tehnice, materiale și financiare, scăderea bruscă a nivelului de trai și a încrederii cetățenilor în instituțiile statului cu rol decizional în domeniul securității naționale.

Pentru diminuarea efectelor riscurilor sunt necesare măsuri ferme și oportune. Amânarea lor

va accentua numărul și formele de manifestare ale riscurilor și va mări costul acțiunilor viitoare. Pentru a răspunde adecvat la întreaga gamă de riscuri, trebuie să dispunem la timp de forțele și mijloacele necesare, cu un înalt nivel al capacității acționale.

Din anul 2004, România a început un proces de restructurare și modernizare pe linia prevenirii, monitorizării, intervenției în situații de risc, înființând Inspectoratul General pentru Situații de Urgență și Inspectoratele Județene pentru situații de urgență ca structuri specializate, destinate să execute misiuni de prevenire, monitorizare și gestionare a situațiilor de urgență.

Inspectoratele fac parte din forțele de protecție ale Sistemului de securitate și apărare națională și din subsistemul local de management al situațiilor de urgență, prin misiunile și acțiunile pe care le au și le desfășoară, asigură finalitatea reală a strategiei de securitate națională a României și contribuie la garantarea securității individului, a vieții sale și a familiei.

Securitatea umană contribuie la securitatea statelor, dă o dimensiune suplimentară dezvoltării umane și întărește drepturile omului. Ea contribuie la securitatea statelor, pentru că se concentrează asupra persoanelor și ia în calcul riscurile ce nu sunt considerate ca atare de către state. Totodată, contribuie la dezvoltarea umană, prin creșterea echității sociale și a diminuării factorilor de insecuritate. Securitatea umană are ca obiective eliberarea persoanei umane de teamă și de nevoi, precum și dezvoltarea ființei umane. Pentru promovarea acestor libertăți, securitatea umană propune o dublă protecție a persoanelor împotriva pericolelor: pe de o parte, cea stabilită de state, iar pe de altă parte, cea oferită de către agențiile internaționale cu susținerea societății civile. Aceasta cere un efort concertat și susținut pentru elaborarea de norme, proceduri, ca și constituirea instituțiilor (naționale, regionale și internaționale) ce le vor pune în practică. Măsurile de abilitare sunt menite să dezvolte capacitățile persoanelor de a rezista adversităților și de a-și realiza potențialul lor. Educația, informarea, dezbaterea publică, totul făcând parte dintr-un proces democratic, sunt esențiale pentru promovarea capacității individuale și colective. Protecția și abilitatea sunt complementare și se întăresc reciproc.

Așa cum am arătat anterior, paradigma securității naționale își are rădăcinile în ideea conform căreia statul este principalul actor al

relațiilor internaționale. Modificarea paradigmatică s-a produs în anii '80-'90, conceptul de securitate națională devenind subiectul noilor dezbateri între tradiționaliști, pe de o parte, și pozitiviști, constructiviști și postmoderniști, pe de altă parte. Problema ce decurge din aceste dezbateri se referă la necesitatea distincției dintre securitatea națională și cea internațională. În opinia noastră, avem de-a face cu o falsă problemă, deoarece securitatea, la orice nivel, are ca subiect omul, care transcende toate granițele. În acest caz, ceea ce ar trebui să fie subliniat în studiile de securitate este tocmai securitatea individului sau, așa cum o denumesc unii specialiști¹⁴, securitatea umană. Aceasta include o serie de drepturi și libertăți prevăzute și în Declarația Universală a Drepturilor Omului: drepturile individuale (dreptul la viață; recunoașterea în fața legii; protecția față de formele crude sau degradante de pedeapsă; protecția față de discriminarea rasială, etnică, sexuală sau religioasă etc.), drepturile legale (accesul la mijloacele legale de prevenire a violării drepturilor fundamentale; protecția față de arestul arbitrar, detenție sau exil), libertățile civile (libertatea de gândire, conștiință și religie), drepturile de subzistență (dreptul la hrană și la standardele fundamentale de sănătate și bunăstare), drepturile economice (dreptul la muncă, odihnă și recreere; securitatea socială) și drepturile politice (dreptul de a lua parte la alegeri și de a participa la guvernare). Mai mult, în funcție de natura drepturilor și libertăților, pot fi sistematizate și tipurile de amenințări la adresa securității umane: individuale (violență fizică, crimă, accidente), comunitare (opresiune, dezintegrare, discriminare), politice (represiune, tortură, violarea drepturilor fundamentale), economice (sărăcie, foamete, lipsa condițiilor de locuire și de viață, în general), sanitare (boli, condiții insalubre de trai) și ecologice (degradarea mediului, poluare, dezastre naturale).

Cel mai important aspect al securității umane este reprezentat de calitatea vieții, ce este un concept evaluativ și reprezintă rezultanta raportării condițiilor de viață și a activității, care compun viața umană, la necesitățile, valorile și aspirațiile

¹⁴ A se vedea Weissberg Matthew, *Conceptualizing Human Security*, în „Swords and Ploughshares. A Journal of International Affairs” – online version <http://www.american.edu>, Spring 2003, Volume XIII, No.1, pp. 3-11 și Hampson Fen Olsen, *Madness in the Multitude: Human Security and World Disorder*, Oxford University Press, Ontario, 2002.

umane¹⁵. Se observă că acest concept se referă atât la condițiile obiective în care se constituie viața umană, cât și la modul subiectiv în care fiecare individ își evaluează propria sa viață. Cei mai importanți indicatori și indici sociali și sociologici prin care se măsoară condițiile obiective sunt:

- indicatori și indici sociali și sociologici ai locuirii: stocul de locuințe (numărul de locuințe ce revin la mia de locuitori, numărul de camere ce revin la mia de locuitori, suprafața medie locuibilă ce revine unei persoane), dezvoltarea sectorului de locuințe (implicarea sectorului public în construcția de locuințe, cheltuielile cu infrastructura ce revin unei persoane în decurs de un an în mediul urban), condițiile de locuit (rata populației urbane, rata populației care trăiește în zonele afectate de poluare, mortalitatea cauzată de poluarea mediului, rata locuințelor cu instalații de apă potabilă)¹⁶;

- indicatori și indici sociali și sociologici ai sărăciei: pragul sărăciei, minimul de subzistență, rata sărăciei, prăpastia sărăciei, indicele Sen (procentul din venitul total al populației care ar trebui transferat săracilor, astfel încât veniturile acestora să fie aduse la nivelul pragului de sărăcie), indicele Fishlow (exprimă prăpastia sărăciei, ca procent din veniturile celor nonsăraci, în ideea eliminării sărăciei prin transferuri directe de venituri de la aceștia), coeficientul Gini (măsură a inegalității veniturilor) etc.¹⁷;

- indicatori ai stării de sănătate: rata de morbiditate, morbiditatea pe contingente, accesul la serviciile de sănătate, asigurarea populației cu medici, asigurarea populației cu farmaciști, indicatorul de asigurare cu resurse umane etc.¹⁸;

- indicatorii libertății și dezvoltării umane: indicatorul libertății umane, indicatorul dezvoltării umane¹⁹;

- indicatori de caracterizare a sistemului de învățământ: rata de școlarizare, eficiența internă a sistemului de învățământ, calitatea serviciilor educaționale și utilizarea resurselor etc.²⁰. În ceea ce privește condițiile subiective ale calității vieții, indicatorii clasici sunt: indicatorii calității percepute a vieții, indicatorii de satisfacție cu viața,

¹⁵ A se vedea Zamfir Cătălin, Lazăr Vlăsceanu, *Calitatea vieții, în Dicționar de sociologie*, Ed. Babel, București, 1998, pp.79-80.

¹⁶ A se vedea Zamfir Cătălin, Lazăr Vlăsceanu, *Indicatori sociali și sociologici*, op.cit., 1998, pp. 699-738.

¹⁷ Ibidem

¹⁸ Ibidem

¹⁹ Ibidem

²⁰ Ibidem

indicatorul de fericire, indicatorul de alienare etc.²¹

Un rol deosebit de important, din punct de vedere metodologic, îl va avea aici teoria reprezentării sociale a securității. Pentru a ilustra importanța calității vieții în analiza de securitate, vom realiza o prezentare succintă pe baza rezultatelor obținute din studiul privind România cu tema „Calitatea vieții în România. 1990-2003”²². Datele obținute sunt organizate pe șase dimensiuni: viață personală, viață profesională, condiții de viață, mediu social, temeri ale populației și mediu politic, încercând să surprindă cât mai complet elementele care descriu calitatea vieții. Informațiile includ referiri la stări de fapt, evaluările oamenilor asupra propriei vieți dar și stările de satisfacție/mulțumire pe care oamenii le încearcă în raport cu condițiile de viață. Rezultatele de cercetare surprind atât aspectele pozitive ale vieții, care pot constitui puncte de suport pentru indivizi în parcurgerea unei perioade de dificultăți economice, cât și acele componente care se mențin în zone critice, ca permanente surse de insatisfacție și nemulțumire în viața oamenilor. Aceste date sunt deosebit de importante pentru evaluarea stării de securitate la toate nivelurile de organizare socială.

Aproape jumătate din populația României (48%) consideră condițiile de viață din anul 2003 mai proaste în comparație cu anii anteriori, în timp ce 82% din populație se plasează în jumătatea săracă a scalei „bogat-sărac”. Putem explica parțial, pe baza corelației cu celelalte două variabile: 33% din populație consideră locuința de la „satisfăcătoare” la „foarte proastă”, în timp ce 93% nu sunt mulțumiți de venituri, acestea fiind cel mult suficiente pentru un trai decent. În acest context, este evident faptul că reprezentarea socială a securității, în cazul României, diferă de cea a celorlalți europeni sau de cea a americanilor, iar explicația se află în contextul politic, economic și social diferit de la o țară la alta, de la o zonă la alta.

Neasigurarea realizării drepturilor și libertăților de bază ale omului și, în special, calitatea scăzută a vieții influențează negativ realizarea securității la toate nivelurile și domeniile sale. Așa cum reiese din studiile de specialitate²³, securitatea umană nu este un joc cu sumă zero, ci, din contra, componentele sale sunt interdependente.

Este evident faptul că sistemele de securitate

²¹ *Ibidem.*

²² Institutul de Cercetare a Calității Vieții, Academia Română.

²³ A se vedea Thomas Caroline, *Development and Human Security*, Sterling, VA: Pluto Press, 2000, p.6.

națională, zonală, regională sau globală nu se pot construi în medii în care individul nu se simte protejat. Ignorând această realitate, sistemele nu numai că devin ineficiente, dar, mai devreme ori mai târziu, se prăbușesc sub greutatea propriilor contraste. Dacă un individ este amenințat, atunci atât securitatea grupului din care face parte, cât și a altor comunități relaționate este amenințată. Dacă toate grupurile sociale doresc să realizeze și să conserve starea de securitate, atunci ele trebuie să pornească de la asigurarea securității individuale, pe baza principiului conexiunii intrinseci a umanității.

Totuși, la nivelul instituțiilor și organizațiilor naționale, zonale, regionale sau globale, pot exista discrepante între interesele indivizilor și cele ale instituției/organizației din care aceștia fac parte. Instituțiile, oricare ar fi nivelul la care ne referim, reprezintă o sumă de reguli de influențare și control social al comportamentelor individuale, de modele specifice și stabile de organizare și desfășurare a interacțiunilor dintre indivizi și grupurile sociale orientate spre satisfacerea unor nevoi de bază, valori și interese cu importanță esențială, strategică, pentru menținerea colectivității sociale²⁴. Întrucât realizarea securității vizează realizarea unei stări în care percepția riscurilor, pericolelor și amenințărilor la adresa existenței, valorilor și intereselor indivizilor umani (în orice formă de constituire), prin existența intereselor și valorilor divergente, aceștia se vor simți într-o profundă stare de disconfort și insecuritate. Însă, de cele mai multe ori, viziunea instituțiilor/organizațiilor asupra procesului de realizare a securității este mult mai cuprinzătoare decât aceea a individului uman, a cărui acțiune are drept temei principal securitatea personală sau, cel mult, a grupului din care face parte, excluzând-o pe cea a formelor superioare de organizare socială.

De asemenea, interesele și valorile diferite se manifestă și la nivelul relațiilor interindividuale și interinstituționale, nu numai între individ și instituții, de aceea realizarea stării de securitate totală reprezentând un proces ce nu poate fi finalizat. Toate sensurile existenței umane sunt construite prin definiții rezultate din experiența perceptivă a indivizilor. Starea de securitate totală presupune atingerea unui nivel în care percepția absenței riscurilor, pericolelor și amenințărilor să fie absolută, indubitabilă, or acest lucru este

²⁴ A se vedea Gheorghe Nicolae, *Instituții*, în Cătălin Zamfir și Lazăr Vlăsceanu, op. cit., 1998, pp. 298-301.

îngreunat de uriașa varietate a valorilor și intereselor oamenilor, care, adesea, intră în contradicție, creând temeri asupra securității individuale, grupale, naționale, statale, suprastatale. Simultan cu progresul spiritului uman și al societății, progresează și ceea ce noi considerăm risc, pericol și amenințare.

Conexiuni și interferențe în spațiul securității naționale. Securitatea națională presupune asigurarea statelor împotriva amenințărilor externe și interne la adresa intereselor naționale.

Interesul național este definit drept ” lucruri prețuite de o societate și liderii săi . Acestea sunt, printre altele, supraviețuirea fizică, integritatea teritorială, urmărirea ideologiei, onoarea și prestigiul național, bunăstarea economică și comerțul și menținerea stabilității internaționale”²⁵.

Percepția asupra acestora este însă diferită de la stat la stat și chiar între membrii aceleiași societăți, de aceea putem spune că securitatea națională este o sumă de interese individuale sau cel mult de grup.

În general se acceptă că interesele se împart în două mari categorii: interese vitale și interese secundare.

Interesele vitale sunt considerate acelea pentru care un stat merge până la ruperea relațiilor cu un alt stat și chiar până la participarea într-un război pentru a le apăra.

Teoretic, interesele secundare trebuie apărute prin alte metode însă în practica curentă lucrurile sunt destul de neclare întrucât, așa cum am spus, percepțiile sunt destul de diferite iar de multe ori interesele naționale nu sunt complementare.

Astfel, s-a întâlnit destul de des situația în care răspândirea democrației și a drepturilor omului identificată ca interes național de către o națiune să trebuiască a fi temperată întrucât promovarea acestuia ar fi afectat relațiile economice importante cu alte state.

În ceea ce privește mediul intern reiterez faptul că pentru asigurarea unui climat de securitate trebuie pornit de la asigurarea cadrului legal de organizare și funcționare a statului.

Aceasta presupune construcții instituționale puternice, interdependențe clare între puterile statului, dimensionarea optimă a capacității administrative a statului.

Un stat puternic este un stat constituțional în

care co-există și conlucrează instituțional puterea executivă, legislativă și judecătorească, iar accesul cetățenilor săi este neîngrădit la aceste puteri atât din punct de vedere administrativ cât și din punct de vedere electiv/selectiv.

O importanță deosebită în funcționarea echilibrată a unui stat este dată și de calitatea celei de-a patra puteri a statului: presa.

O presă echilibrată, educată, onestă este greu de influențat și manipulat astfel încât la rândul ei nu poate deveni un instrument de manipulare.

Noi credem cu tărie că presa trebuie să fie formatoare de opinie, un mediu social care identifică cu bună credință plăgile societății, le izolează și le încredințează spre tratament „organelor abilitate”, dar care se îngrijește și de întregul corp sănătos prevenind apariția exceselor de orice fel prin formare, prin educație.

Trebuie înțeles și asumat că presa formează dar și deformează. Ea nu trebuie să fie neapărat un denunțator, ea poate fi și prezentator de modele, de proiecte. Trebuie înțeles că știrea este cel mai bun și cel mai rău tribunal al istoriei care face dreptate și nedreptate ireparabilă²⁶.

De asemenea, trebuie înțeles că a stârni ura nu folosește la nimic și oricum nu contribuie la cristalizarea și aprecierea valorilor. Pentru că, iarăși, un stat este puternic dacă știe să-și ierarhizeze și să aprecieze valorile.

A blama categorii întregi de diferite specialități profesionale în baza cazurilor izolate totuși, nu este benefic pentru nimeni.

Este și cazul preoților, al medicilor, al magistraților, al polițiștilor, oamenilor de afaceri, sindicaliștilor, artiștilor etc. și da, este și cazul politicienilor și a oamenilor din presă.

Dispariția și diminuarea valorilor ca modele, repere de referință determină ascensiunea libertinajului, a disprețului față de semeni cu efecte în creșterea violenței, a corupției. Nu se mai poate vorbi de securitate umană.

Un stat puternic este un stat care își cunoaște resursele și se preocupă pentru creșterea acestora inclusiv printr-o politică fiscală și de colectare eficientă a taxelor. Un stat performant în acest domeniu este acela care știe, vrea și poate să mențină un nivel echilibrat al taxelor astfel încât acestea să poată fi suportate de cetățeni și să poată fi colectate.

²⁵A se vedea Robinson Paul, *Dicționar de securitate internațională*, Editura CA Publishing, 2010.

²⁶ A se vedea Dumitru Constantin Dulcan, *În căutarea sensului pierdut*, vol II, Editura Elkon, 2008.

Pentru că într-un stat puternic există preocuparea pentru creșterea veniturilor nu pentru scăderea cheltuielilor.

Scăderea cheltuielilor înseamnă regres, nu progres și în acest caz vorbim de crize și nesiguranță, nu de securitate umană.

Apreciem, alături de specialiștii din domeniu că taxele pe venit sunt preferabile taxelor comerciale care încurajează contrabanda și alimentează economia neagră.

De asemenea, taxele vamale constituie adesea o frână în realizarea de schimburi comerciale și mai ales tehnologice.

Este adevărat că taxele pe venit sunt dependente de nivelul de ocupare al forței de muncă, dar poate tocmai aceasta este o măsură adevărată a forței unui stat.

Un stat ai cărui cetățeni sunt într-o măsură covârșitoare în situația de a nu apela la asistență socială este puternic, asigură confortul economic, mental al indivizilor ce îl compun, este un stat al securității umane și al bunăstării.

Concomitent trebuie asigurată forța și autoritatea statului.

Apreciem că un stat nu poate fi puternic în exterior dacă nu este puternic în interior. Această forță nu trebuie materializată prin acțiuni polițienești, militare sau de supracontrol, inclusiv la nivel informațional.

Statul este puternic la interior dacă cunoaște și vrea, prin reprezentanții săi, să construiască și să controleze infrastructura și construcțiile publice.

Cheltuielile pentru infrastructură trebuie apreciate de fapt ca o sumă de capitalizare a țării; ele sunt generatoare de locuri de muncă și creează punți.

În plus, rețelele de comunicații, de energie, de transport sunt esențiale atât pentru generarea producției dar contribuie și la coeziunea națională, la prevenirea separatismului, a divizărilor de orice fel.

De asemenea, un stat puternic își asumă organizarea, reglementarea, controlul (și chiar dacă diferențiat, susținerea) educației și a serviciilor sociale.

Educația are o mare importanță în formarea profesională dar și în formarea umană, iar serviciile sociale, ca și cele de asistență medicală reduc insecuritatea și contribuie la inducerea unei stări de confort benefică pentru viața și devenirea atât a cetățenilor cât și a statului.

Considerăm că educația este un pilon esențial

pentru stat. În acest sens, trebuie spus că statul trebuie să fie actorul principal dar lui trebuie să i se alăture și mediile culturale, religioase, societatea civilă și presa.

Trebuie avut grijă, ce, cât și cum semănăm pentru că a nu semăna înseamnă a dispărea mai ales astăzi, când omul contemporan pare a avea o multitudine de orizonturi, dar perspective și alternative puțin cunoscute.

Securitatea umană și națională în contextul integrării euro-atlantice a României. Calitatea vieții și securitatea umană sunt două aspecte îngemănate ale realității zilelor noastre. Ele sunt interdependente între ele și dependente de mediul de securitate național, regional și internațional. Nu se poate vorbi de securitate umană fără o bună calitate a vieții. La rândul său o viață de calitate se poate construi numai în condiții de siguranță și predictibilitate. În general se caută în toată lumea bunăstarea și siguranța.

Obținut cu greu, cu sacrificii și compromisuri încă neevaluate pe deplin, statutul României de membru NATO și al Uniunii Europene, conferă țării noastre condiții mai favorabile de dezvoltare economică și socială, de participare la acțiunile de menținere a păcii și securității în plan regional și global.

Totodată ni s-au deschis noi orizonturi și responsabilități în ceea ce privește atât riscurile și amenințările clasice, cât și a celor de tip asimetric. Față de aceste realități și data de intrare în ceea ce privește relaționarea externă a României au fost necesare o multitudine de acțiuni pentru adaptarea la noile condiții.

Securitatea statelor este mereu un subiect de actualitate și constituie unul dintre cele mai analizate și reglementate domenii în activitatea comunităților umane.

Astfel, toate studiile efectuate în timp au generat transformări majore, în geopolitica și geostrategia lumii, a dezvoltării forțelor armate, dar și transformări în viața socială conceptele fiind transferate și în domeniile tehnologice.

Conform dicționarului explicativ al limbii române, se definește securitatea ca fiind „... faptul de a fi la adăpost de orice pericol; sentiment de încredere și de liniște pe care îl dă cuiva absența oricărui pericol”²⁷

În același timp, din punct de vedere al

²⁷ *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998, p. 969.

colectivităților, securitatea reprezintă „...ansamblul de legi, de măsuri privind ocrotirea oamenilor, a bunurilor etc; protecție, apărare, pază”.²⁸

În ceea ce privește sistemul global de securitate, conform criteriilor autorilor Lumii 2009, sistemul global presupune „...o juxtapunere a cinci subsisteme majore: politic, economic, social, cultural și ecologic”.²⁹ Acestea alături de sectorul militar, alcătuiesc cele șase dimensiuni ale securității statelor.

Securitatea statelor se dezvoltă având la bază interesul național. Conform Strategiei de Securitate Națională, interesele naționale „...reflectă percepție dominantă, relativ constantă și instituționalizată cu privire la valorile naționale”.³⁰

În România, interesele și valorile naționale se concentrează în: progresul, prosperitatea și securitatea națională ale României.

Astfel, în concepția națională „...securitatea națională reprezintă condiția fundamentală a existenței națiunii și a statului român și un obiectiv fundamental al guvernării, ea are ca domeniu de referință valorile, interesele și obiectivele naționale”.³¹

România în calitatea sa de stat integrat în structurile euro-atlantice și europene, cu poziția geo-strategică cunoscută a depus în mod constant, de la mijlocul anilor 90, eforturi remarcabile atât pentru pregătirea aderării la cele două structuri, NATO și Uniunea Europeană cât și ulterior ca stat membru cu drepturi depline.

Aceste eforturi s-au desfășurat pe mai multe direcții: legislativ; organizatoric și logistic.

Din punct de vedere legislativ au fost necesare atât adoptarea a o serie de acte normative cu caracter general care au preluat în legislația internă prevederi ale legislației europene și Directivele Uniunii Europene dar și modificarea Constituției și adoptarea unei noi strategii de securitate națională.

Astfel, în 2006, a fost adoptată Strategia de Securitate Națională a României, document de importanță majoră pentru statutul României ca stat membru NATO și stat aflat în procesul de aderare la Uniunea Europeană.

²⁸ A se vedea Oprea, I. și colectiv, *Noul Dicționar Universal al Limbii Române*, p.970.

²⁹ A se vedea Frunzeti, T., Zodian, VI. și colaboratorii, *Lumea – 2009- Enciclopedie Politică și Militară*, Editura Centrului Tehnic – Editorial al Armatei, București, 2011, p. 37.

³⁰ Strategia de Securitate Națională a României, București, 2007, p. 9.

³¹ Ibidem, p. 7.

Scopul declarat al strategiei este mobilizarea eforturilor națiunii pentru accelerarea proceselor de modernizare, integrare și dezvoltare durabilă, apte să garanteze securitatea și prosperitatea țării, într-o lume mai sigură și mai bună.

Unul dintre principiile care călăuzesc fundamentarea strategiei de securitate națională este concentrarea eforturilor asupra siguranței cetățeanului și securității publice, ceea ce demonstrează preocuparea directă asupra securității interne, element central în derularea procesului de menținere a securității naționale.

Sarcina realizării securității interne este complexă și interdependentă, implică responsabilități din partea unui număr mare de instituții și agenții.

Aceste responsabilități revin preponderent: administrației publice și structurilor de securitate și ordine publică, precum și celor care se ocupă cu protecția civilă, securitatea frontierelor și garda de coastă, structurilor de informații, contrainformații și securitate, organismelor de prevenire a spălării banilor și de control al importurilor și exporturilor strategice.

În situații excepționale, unele activități se execută de către structurile militare.

Tocmai de aceea, poate, s-a simțit nevoia elaborării unui document programatic specific, Strategia Națională de Apărare (SNAp).

Documentul s-a elaborat având la bază nevoia de apărare a țării, interesele, valorile și obiective naționale de securitate, în concordanță cu statutul României de membru NATO și UE.

Atribuții importante revin, de asemenea, Gărzii Financiare și structurilor vamale, Curții de Conturi, Gărzii de Mediu și structurilor de specialitate care veghează la sănătatea populației și a animalelor, precum și a celor de protecția consumatorilor.

Un alt segment este acoperit de operatorii industriali și de servicii care desfășoară activități vitale sau periculoase, sau care implică un număr mare de oameni sau interese sociale majore.

Securitatea națională poate fi, de asemenea, pusă în pericol de o serie de fenomene grave, de natură geofizică, meteo-climatică ori asociată, provenind din mediu sau reflectând degradarea acestuia, inclusiv ca urmare a unor activități umane periculoase, dăunătoare sau iresponsabile.

Pentru diminuarea efectelor riscurilor sunt necesare măsuri adecvate aplicate cu fermitate.

Orice amânare poate accentua numărul și formele de manifestare ale riscurilor și mărește

costul acțiunilor.

Pentru a răspunde adecvat la întreaga gamă de riscuri, trebuie să dispunem la timp de forțele și mijloacele necesare, cu un înalt nivel al capacității acționale.

În acest sens, din anul 2004, România a început un proces de restructurare și modernizare pe linia prevenirii, monitorizării, intervenției în situații de risc, înființând Inspectoratul General pentru Situații de Urgență și Inspectoratele Județene pentru situații de urgență ca structuri specializate, destinate să execute misiuni de prevenire, monitorizare și gestionare a situațiilor de urgență.

Inspectoratele fac parte din forțele de protecție ale Sistemelor de securitate și apărare națională și din subsistemul local de management al situațiilor de urgență, prin misiunile și acțiunile pe care le au și le desfășoară, asigură finalitatea reală a strategiei de securitate națională a României și contribuie la garantarea securității individului, a vieții sale și a familiei.

Un alt element avut în vedere este implementarea, cu succes, a serviciului privind numărul unic de urgență 112.

Prin realizarea acestuia și completarea serviciilor de intervenție SMURD, s-a întregit practic tabloul instituțiilor chemate să realizeze prima intervenție în situații de urgență în mod coordonat și unitar.

Nevoia de identificare profesională a problemelor, de stabilire a cadrului conceptual de organizare și de acțiune, precum și necesitatea racordării la exigențele promovate de Uniunea

Europeană, determină un interes sporit din punctul de vedere al securității naționale pentru un domeniu atât de vast, de complex și de vulnerabil, cu impact direct asupra vieții oamenilor.

Contracurarea pro-activă și eficientă a terorismului constituie prioritatea numărul unu a securității interne.

Din perspectiva securității interne, pentru siguranța cetățeanului, o importanță deosebită o reprezintă de asemenea, sistematizarea, perfecționarea și creșterea eficienței strategiilor de prevenire și combatere a criminalității, având ca scop reducerea riscului, frecvenței și consecințelor unor infracțiuni deosebit de periculoase – omorul, tâlhăria, atentatele la adresa integrității corporale, lipsirea de libertate și consumul de droguri.

Perfecționarea mecanismelor de gestionare a crizelor reprezintă un alt deziderat major al securității interne.

În epoca globalizării, granița dintre riscurile interne și cele externe, cu efecte asupra securității cetățenilor, comunităților sau statului devine tot mai puțin relevantă, iar efectele posibile ale unor amenințări catastrofale, tot mai greu de anticipat.

Astfel, securitatea cooperativă a statelor bazată pe colaborări secvențiale ale statelor în cadrul unor organisme internaționale pe problematici strict delimitate (economice în cadrul Uniunii Europene, militare în cadrul NATO) lasă loc dezvoltării pe alte planuri cum sunt securitatea umană care presupune măsuri ale tuturor statelor și securitatea colectivă care presupune forme de asociere a unor state (ONU).

EXECUTAREA HOTĂRĂRILOR CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI

IRINA MOROIANU ZLĂTESCU*

REZUMAT:

Articolul 18 alineatul 1 din Tratatul de funcționare a Uniunii Europene interzice orice formă de discriminare pe motive de naționalitate sau de cetățenie, indiferent dacă aceasta este directă sau indirectă, iar punerea sa în aplicare se poate face fie în cadrul relațiilor dintre state, și/sau în relațiile cu persoane private. Mai mult decât atât, potrivit unei jurisprudențe constante, drepturile fundamentale fac parte integrantă din aceste principii și Curtea de Justiție a Uniunii Europene garantează respectarea acestora.

Cuvinte cheie: drepturile omului, principiile democratice, generații, nediscriminare, cetățenia, naționalitatea

RÉSUMÉ:

L'article 18 alinéa 1 du Traité de la fonction de l'Union européenne interdit tout type de discrimination fondée sur des raisons de nationalité ou la citoyenneté, indépendamment si cela est directe ou indirecte, et sa mise en œuvre peut se faire dans la relation entre les États et / ou dans la relation avec des personnes privées. En outre, selon une jurisprudence constante, les droits fondamentaux font partie intégrante de ces principes et la Cour de justice de l'Union européenne garantit leur conformité.

Mots-clés: droits de l'homme, des principes, des générations, la non-discrimination, la citoyenneté, la nationalité

The citizens' equality in the exercise of their rights is a principle provided by all the documents and instruments devoted to human rights. Thus, the first major UN document devoted to human rights, the United Nations Universal Declaration of Human Rights (10 December 1948), stipulates in its Article 2 that „Everyone is entitled to all the rights and freedoms set forth in this Declaration, without distinction of any kind, such as race, colour, sex, language, religion, political or other opinion, national or social origin, property, birth or other status”.

As far as the European regulations are concerned, the European institution that almost exclusively covered, until mid 1970s, the western human rights standards was the Council of Europe. As a matter of fact, its regulations substituted in this respect the exigencies of the European Economic Community. Also, after the 70s and prior to the Treaty of Maastricht of 1992, which introduced the revolutionary concept of European citizenship¹, the EEC dealt (through secondary legislation) with such issues as combating discrimination and promoting equality of opportunities only for the inhabitants of the EU space (although the Treaty of Rome of 25 March 1957, by which the Economic European

Community was founded, stipulated in Article 7: „Within the field of application of this Treaty and without prejudice to the special provisions mentioned therein, any discrimination on the grounds of nationality shall hereby be prohibited”²).

It was only after the Treaty of Amsterdam that the issue of discrimination began to be clearly defined in the amendment Treaties. So, based on Article 13 (according to the new numbering), of Treaty establishing the European Community, which stipulates: „Without prejudice to the other provisions of this Treaty and within the limits of the powers conferred by it upon the Community, the Council, acting unanimously on a proposal from the Commission and after consulting the European Parliament, may take appropriate action to combat discrimination based on sex, racial or ethnic origin, religion or belief, disability, age or sexual orientation”.

The European Council Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, adopted in Rome on 4 November 1950 stipulates in Article 14: „The enjoyment of the rights and freedoms set forth in this Convention shall be secured without discrimination on any ground such as sex, race, colour, language, religion, political or other opinion, national or

* Prof. univ. dr

¹ A se vedea Irina Moroianu Zlătescu, *Mecanisme politice și administrative de garantare a drepturilor omului*, în Administrația și puterea politică. Tendințe și evoluții în spațiul public european, Ed. Comunicare.ro, București, 2013, p. 231 și urm.

² Traducerea în limba română este: „În domeniul de aplicare a prezentului tratat și fără a aduce atingere dispozițiilor speciale pe care le prevede, se interzice orice discriminare exercitată pe motiv de cetățenie sau naționalitate”. Versiune publicată în J Of., numărul C 83/56 din 30 martie 2010.

social origin, association with a national minority, property, birth or other status”, a wording taken up and updated by the Treaty of Amsterdam.

Such concepts as discrimination and combating discrimination are stipulated in our national legislation, especially the Constitution³ and the laws and ordinances that have been subsequently adopted. According to the Constitution, the international and the regional treaties on human rights signed by our country are part of the domestic legal order and the issue of combating discrimination and promotion of the principle of equal opportunities are no exceptions.

The creators of the international modern law on human rights, the great thinkers of the UN Charter and of the Universal Declaration of Human Rights⁴, assumed the more than bold goal to remove the main forms of discrimination, in about 100 years.⁵ This objective is of utmost importance since the entire history of mankind, from the appearance of the first human settlements down to the modern and contemporary times, manifestations of discrimination have abounded.

We believe that the provisions of the Universal Declaration of Human Rights in this field (Article 2 „Everyone is entitled to all the rights and freedoms set forth in this Declaration, without distinction of any kind, such as race, colour, sex, language, religion, political or other opinion, national or social origin, property, birth or other status”) has been enriched „on the fly” with new dimensions leading the way to many „generations”⁶ of regulations on combating discrimination. This fundamental document

represents the starting point for defining and prioritizing the main categories of regulations on discrimination⁷.

In terms of the European system of human rights, there also are other key documents, which complement and develop both old and new generations of rights regarding discrimination, such as: the European Convention on Human Rights⁸ of the Council of Europe⁹ which provides in its Article 14: „the exertion of rights and freedoms recognized by the present Convention must be ensured irrespective especially of sex, race, color, language, religion, political opinions or any other opinions, irrespective of national or social origins, belonging to a national minority, fortune, birth or any other status”¹⁰.

The Charter of Fundamental Rights of the European Union¹¹ stipulates under Title III „Equality” (Article 21) that the European Union is fighting against „Any discrimination based on any ground such as sex, race, colour, ethnic or social origin, genetic features, language, religion or belief, political or any other opinion, membership of a national minority, property, birth, disability, age or sexual orientation shall be prohibited”.

It is worth mentioning that the Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU) stipulates in Article 18 Para 1 (former Article 12 of TEC) as an elementary principle of EU law, the general prohibition of discrimination on grounds of nationality¹². This provision is embodied in various other provisions of the same Treaty.

The text and the conditions of the implementation of Article 18 of TFEU have an impact on the national law. It should be stressed that this article is applied only in cases of unequal treatment. This should not be mistaken for a mere

³ See Irina Moroianu Zlătescu, *Constitutional Law. Romania*, Ed. Kluwer, London, 2013, p. 3 et seq.

⁴ John P. Humprey, Emile Giraud, Eleonor Roosevelt, Sir Hersch Lauterpacht, Charles Malik, René Cassin – also see the documents presented at the International Colloquium organized by IRDO on 28.11.2003 under the theme: *The Artisans of Modern Thinking on Human Rights (Artizanii gândirii moderne a drepturilor omului)*, IRDO Review No. 4/2003.

⁵ A conclusion drawn from the analysis of the summits sessions of the UN on the Universal Declaration of Human Rights and the Millennium Declaration.. See Irina Moroianu Zlătescu, Mihaela Muraru Mândrea, *Equality, Nondiscrimination and Good Governance (Egalitate. Nediscriminare Buna guvernare)*, Ed. IRDO, București, 2008, p. 32.)

⁶ See Vasak, rédacteur général, *Les dimensions internationales des droits de l'homme*, UNESCO, Paris, 1978, p. VII et seq.

⁷ See Irina Moroianu Zlătescu, *Protection against racism and discrimination*, Ed. IRDO, București, 2011, p. 25 et seq.

⁸ Known under the name of the Convention for the protection of human rights and of fundamental freedoms adopted on 4 November 1950.

⁹ Artisans: Winston Churchill, Pierre-Henri Teitgen, Edouard Herriot, etc. See *The Artisans of Modern Thinking on Human Rights (Artizanii gândirii moderne a drepturile omului)*, „Drepturile Omului”, nr. 4/2000.

¹⁰ See Irina Moroianu Zlătescu, Victor Dan Zlătescu, *Human Rights in Action (Drepturile Omului în acțiune)*, Ed. IRDO, București, 1994, p. 75. et seq.

¹¹ Launched at the European Council in Nisa 2000 it became an official document of the European Union on the occasion of the signing of the Lisbon Treaty of 13 December 2007.

¹² The Romanian translation refers to „discriminare exercitată pe motiv de cetățenie sau naționalitate”.

inconsistency of two national regulations. One should also bear in mind that Article 18 Para 1 only applies if it does not violate the special dispositions.

A number of other provisions have taken over and embodied the nondiscrimination principle based on citizenship or nationality. Obviously, in cases when the special provisions take into account the objectives of Article 18 Para 1 of the Treaty, this article is no longer applied. However, the exact importance of this limitation is not very clear and the case law is not always constant.

According to the meaning we attach to the term, „special provisions” can be any other legal provisions that take into account the criteria of nationality and which contain the prohibition of discrimination, and we are hereby especially referring to the fundamental freedoms. In so far as a special provision is applied, one cannot resort to Article 18 Para 1 of TFEU.

It is also noteworthy that this Article forbids any discrimination on reasons of nationality and citizenship irrespective whether this is direct or indirect. The interdiction cannot be invoked unless it pertains to „the field of the implementation of Treaties”¹³.

A link with the EU Treaty’s situation is required, especially if we consider that the manner of determining the scope of the Treaties is controversial considering that the problem is addressed by the Court of Justice of the European Union (CJEU) from case to case, based on the development of practice.

Of course, according to settled case-law, the fundamental rights form an integral part of the principles of law, the compliance of which is ensured by the Court of Justice of the European Union. The Court draws inspiration from the constitutional traditions common to the Member States and from the guidelines supplied by the international instruments for the protection of human rights to which the Member States have collaborated or joined.

Although at first the Court of Justice of the European Union refused to examine, for example,

¹³ See Astrid Epiney, Robert Mosters, Sarah Progin-Theuerkauf, *Droit européen II. Les libertés fondamentales de l’Union européenne*, Stampfli Éditions SA, Berne, 2010, p. 7 et seq; A se vedea Irina Moroianu Zlătescu, *Drept European*, Ed. Pro Universitaria, București, 2012, p. 11 et seq.

the validity of EU acts on the fundamental rights protected by the Constitution of the Federal Republic of Germany, as it was required by the petitioners (in 1959 and 1960), it had to change, over time, the modality of addressing issues of fundamental rights on the grounds that reference to such rights protected by a national constitution would present a danger of disruption to the Community legal order still in the process of shaping.¹⁴

Time has shown that the development of a system of fundamental rights protection in Europe is an integrating factor and an element of legitimacy of new institutions and agencies. It is the reason why the Court decided at some point that „fundamental rights form an integral part of the general principles of law which the Court shall ensure compliance” and that „the protection of these rights is fully inspired from the constitutional traditions common to the Member shall be provided within the structure and objectives of the Community”.

Thus, by the praetorian way the gap in the Treaties was remedied. At the same time, new perspectives arose for a considerable development in the activity of both European institutions and Member states, and even in the jurisprudence of the Court.

As time passed, the Court of Justice of the EU has progressively developed its case law thus issuing a European catalog of principles and fundamental rights, which, although not exhaustive, includes a number of rights such as the principle of equality in its different aspects, freedom of movement of workers and employees, the independent, religious freedom, freedom of expression and information, protection of privacy, inviolability of private homes, the respect of the right to defense during repressive procedures, no retroactivity of criminal laws, the right to legal appeal, the right to ownership and economic initiative, freedom of association and trade union rights.

One such principle is that of equality that finds multiple expressions in the European law, whether it relates to the prohibition of discrimination on grounds of nationality, sex, pay, between producers

¹⁴ See Irina Moroianu Zlătescu, *Human Rights – a System in Evolution (Drepturile Omului – Un sistem în evoluție)*, Ed. IRDO, București, 2008, p. 120.

and consumers, according to the origin of products within the European public functions.

Equal treatment between EU citizens, which prohibits any discrimination based on nationality lies at the main foundation of the European legal order. It is a basic principle for the functioning of the common market, i.e. that area without internal frontiers in which the free movement of persons, goods and capital between Member States is ensured.

The prohibition of discrimination also refers to other specific situations such as the free movement of migrant workers in terms of access to different forms of schooling, vocational training, the employment, the provision of services, cultural organizations, sport, travel, healthcare, travel, etc.

Article 18 Para. 1 of the TFEU addresses primarily the EU Member States and EU bodies. Of course, the question is whether this provision can be invoked by individuals. European jurisprudence is still not consistent on this issue.

Indirect discrimination can be justified on objective grounds. In addition, it has to respect the

principle of proportionality. The problem of knowing whether the provisions of the TFEU represent a relative or an absolute prohibition of discrimination and also the need to know to what extent a justification is possible in the case of direct discrimination are controversial subjects both in case law and in legal literature.¹⁵

A coherent judicial practice supported by the doctrine, would, we believe, contribute to the promotion of new regulations or to the modification of existing ones, in order to protect and promote human rights in Europe.

Obviously, according to the Paris Principles on the establishment of national institutions for the promotion and protection of human rights, the national institutions for human rights play a significant role in ensuring a better understanding by the public institutions, NGOs and individuals of the human rights issues and of the way they are ensured in different countries, in compliance with the provisions of the international covenants and treaties to which the State is a party.

¹⁵ See ECCJ case C-456/02 (Trojani) in Recueil 2004, p. 7573; EC CJC Case C-11/06 și C-12/06 (Morgan) in Recueil 2007, p. I – 9161.

ROLUL MINISTERULUI PUBLIC ÎN APLICAREA PRINCIPIULUI NEDISCRIMINĂRII

DANIELA RUXANDRA MITICĂ*

ABSTRACT:

The principle of non-discrimination, according to which individuals are equal before the law, enjoying protection without any distinction, is clearly regulated at all three levels: international, regional, and national. In our country, the principle of non-discrimination is legislated in Government Ordinance No. 137/2000, whose provisions guarantee the citizens' equality as well as elimination of privileges and discrimination in the exercise of their rights before the courts of law and any other jurisdictional bodies. In its capacity as a State institution whose role is to protect the general interests of society and defend the state of law, as well as the citizens' rights and freedoms, the Public Ministry is bound to ensure respect of the non-discrimination principle, as well as implementation and observance in the judicial practice of the regulations in this field.

Keywords: non-discrimination, equality before the law, rule of law, presumption of innocence, exercise of rights

RÉSUMÉ:

Le principe de non-discrimination qui exige que les êtres humains sont égaux devant la loi, sans distinction, bénéficiant de la protection égale de sa réglementation est pertinente tant au niveau international, régional et national. Dans notre pays, le principe de non-discrimination est inscrit dans la législation de l'ordonnance gouvernementale. 137/2000, les dispositions qui garantissent le principe d'égalité entre les citoyens, l'exclusion des privilèges et de la discrimination dans l'exercice de privilèges au tribunal l'exercice de leurs droits devant les tribunaux et soit toute juridiction. En tant qu'institution de l'Etat qui est censé de représenter les intérêts généraux de la société et de faire respecter la primauté du droit et les droits et libertés des citoyens, le ministère public a le devoir de veiller à la non-discrimination, à l'application et implémentation des règlements dans ce domaine dans la pratique judiciaire.

Mots-clés: non-discrimination, l'égalité devant la loi, l'Etat de droit, la présomption d'innocence, l'exercice d'un droit

În contextul în care respectarea principiului nediscriminării este o condiție sine qua non pentru existența statului de drept și în contextul în care Declarația Universală a Drepturilor Omului stipulează că: „Toți oamenii sunt egali în fața legii și au, fără nici o deosebire, dreptul la o egală protecție a legii. Toți oamenii au dreptul la o protecție egală împotriva oricărei discriminări care ar viola prezenta declarație și împotriva oricărei provocări la o asemenea discriminare”¹.

O analiză a rolului Ministerului Public în ce privește aplicarea și garantarea principiului nediscriminării se poate face pornind de la legislația relevantă în domeniul nediscriminării la nivel comunitar și de la convențiile adoptate de ONU în materia protecției egale și nediscriminatorii în fața legii a tuturor cetățenilor.

Înainte de toate, considerăm a fi foarte important să definim ceea ce presupune respectarea principiului nediscriminării. La nivelul legislației naționale, Ordonanța Guvernului nr. 137/2000 garantează principiul egalității între cetățeni, al excluderii privilegiilor și discriminărilor în exercitarea drepturilor în fața instanțelor judecătorești și a oricărui organ jurisdicțional².

* Cercetător științific, Transparency International

¹ Art. 7 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, proclamată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 10 Decembrie 2013.

² Art. 1, alin 2, Ordonanța Guvernului nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, publicată în M. Of., I, nr. 626 din 20 iulie 2006.

Potrivit Ordonanței Guvernului, prin discriminare vom înțelege orice deosebire, excludere, restricție sau preferință, pe bază de rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, sex, orientare sexuală, vârstă, handicap, boală cronică necontagioasă, infectare HIV, apartenența la o categorie defavorizată, precum și orice alt criteriu care are ca scop sau efect restrângerea, înlăturarea recunoașterii, folosinței sau exercitării în condiții de egalitate a drepturilor omului și a libertăților fundamentale sau a drepturilor recunoscute de lege în domeniul politic, economic, social și cultural sau în orice alte domenii ale vieții publice.

Totodată, conform prevederilor Ordonanței sunt discriminatorii criteriile sau practicile aparent neutre, care dezavantajează anumite persoane, în lumina celor arătate mai sus, față de alte persoane, în afara cazului în care aceste prevederi, criterii sau practici sunt justificate obiectiv de un scop legitim, iar metodele de atingere a aceluși scop sunt adecvate și necesare. Orice comportament activ ori pasiv care, prin efectele pe care le generează, favorizează sau defavorizează nejustificat ori supune unui tratament injust sau degradant o persoană, un grup de persoane sau o comunitate față de alte persoane, grupuri de persoane sau comunități, atrage răspunderea contravențională conform prezentei ordonanțe, în cazul în care nu intră sub incidența legii penale.³

³ Art. 1. alin. 2 (a), art. 2, alin. 1, 3 și 4, Ordonanța Guvernului nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor

În acord cu articolul 16 al legii fundamentale a României, Constituția, conform căruia toți cetățenii sunt egali în fața legii, fără discriminări și fără privilegii, în relația cu autoritățile judecătorești aceștia au dreptul de a avea acces liber la justiție - „orice persoană se poate adresa justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime. Nici o lege nu poate îngreuna exercitarea acestui drept. Părțile au dreptul la un proces echitabil și la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil”⁴, și dreptul la apărare - „Dreptul la apărare este garantat. În tot cursul procesului, părțile au dreptul să fie asistate de un avocat, ales sau numit din oficiu.”⁵

De asemenea, este foarte important de subliniat că România precizează în Legea fundamentală că drepturile și libertățile cetățenilor vor fi interpretate și aplicate în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care România este parte, iar în cazul în care există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte, și legile interne, au prioritate reglementările internaționale, cu excepția cazului în care Constituția sau legile interne conțin dispoziții mai favorabile.⁶

Respectarea principiului nediscriminării asigură tuturor persoanelor perspective egale și echitabile de acces la oportunitățile disponibile în societate, presupune că persoanele aflate în situații similare trebuie să beneficieze de tratament similar și să nu fie tratate mai puțin favorabil numai din cauza unei anumite caracteristici „protejate” pe care o dețin, prevede că acele persoane care se află în situații diferite trebuie să beneficieze de tratament diferit în măsura în care acesta este necesar pentru a le permite să profite de anumite oportunități în același mod ca și celelalte persoane.⁷

Legislația relevantă la care România este parte și care garantează respectarea și protecția egală și nediscriminatorie în fața legii a tuturor cetățenilor. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată de Adunarea Generală a

formelor de discriminare, publicată în M. Of., I, nr. 626 din 20 iulie 2006.

⁴Art. 21, alin. 1-3 din Constituția României Publicat în M. Of., I, nr. 767 din 31 octombrie 2003.

⁵Art. 24, alin. 1 și 2 din Constituția României

⁶*Ibidem* art. 20, alin. 1 și 2.

⁷Agencia pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene, Consiliul European, Manual de drept european privind nediscriminarea, 2010, http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1510-FRA_CASE_LAW_HANDBOOK_RO.pdf.

Organizației Națiunilor Unite la 10 de septembrie 1948, pentru a pune capăt încălcărilor masive ale drepturilor și libertăților fundamentale ale drepturilor omului⁸, este un document extrem de important, care ia naștere în urma unor grave atingeri aduse drepturilor și libertăților fundamentale ale omului pe parcursul celui de-al doilea Război Mondial, un document „de însemnătate excepțională, conceput spre a consacra un ideal comun pentru toate națiunile, temelie pe care s-a înălțat și continuă să se înalțe edificiul drepturilor omului”⁹, un document cu care se consideră că începe adevărata istorie modernă a drepturilor omului pe plan internațional.¹⁰

Textul Declarației Universale a drepturilor omului aduce în atenția noastră o serie de drepturi care trebuie respectate pentru a nu se aduce atingere principiului nediscriminării în fața legii.

Plecând de la considerentul că ignorarea și disprețuirea drepturilor omului sunt principalele cauze ale actelor de barbarie în societate, Declarația Universală a Drepturilor Omului consacră dreptul cetățenilor de a se prevala de toate „drepturile și libertățile proclamate în prezenta Declarație fără nici un fel de deosebire ca, de pildă, deosebirea de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, de origine națională sau socială, avere, naștere sau orice alte împrejurări” și dreptul cetățeanului de a se bucura de o protecție egală și nediscriminatorie în fața legii.¹¹

Luând în considerare aceste drepturi, putem remarca că în acord cu prevederile Declarației cetățenii au dreptul în relația cu autoritățile judecătorești de a se bucura de dreptul de egalitate și nediscriminare în apărarea drepturilor fundamentale încălcate: „Orice persoană are dreptul la satisfacția efectivă din partea instanțelor juridice naționale competente împotriva actelor care violează drepturile fundamentale ce-i sunt

⁸ A se vedea Organizația Națiunilor Unite, <http://www.un.org/en/documents/udhr/history.shtml>.

⁹A se vedea Irina Moroianu Zlătescu, *Drepturile Omului – un sistem în evoluție*, Ed. IRDO, București, 2008, p. 79; Irina Moroianu Zlătescu, *Declarația Universală a Drepturilor Omului. Repere*, Revista „Drepturile Omului”, Ed. IRDO, nr. 4, 2010, pp. 5 – 8.

¹⁰A se vedea Irina Moroianu Zlătescu, *Respectarea drepturilor economice, sociale și culturale în noul deceniu*, Revista „Drepturilor Omului”, nr. 1, Ed. IRDO, București, 2011, p. 6.

¹¹Art. 2 și 7, Declarația Universală a drepturilor omului, proclamată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 10 Decembrie 1948.

recunoscute prin constituție sau lege”; în procesul de audiere: „Orice persoană are dreptul în deplină egalitate de a fi audiată în mod echitabil și public de către un tribunal independent și imparțial care va hotărî fie asupra drepturilor și obligațiilor sale, fie asupra temeiniciei oricărei acuzați în materie penală îndreptată împotriva sa”. De asemenea, în mod egal și nediscriminatoriu, se va aplica prezumția de nevinovăție tuturor cetățenilor: „Orice persoană acuzată de comiterea unui act cu caracter penal are dreptul să fie presupusă nevinovată până când vinovăția sa va fi stabilită în mod legal în cursul unui proces public în care i-au fost asigurate toate garanțiile necesare apărării sale. Nimeni nu va fi condamnat pentru acțiuni sau omisiuni care nu constituiau, în momentul când au fost comise, un act cu caracter penal conform dreptului internațional sau național și se va respecta principiul neretroactivității legii...de asemenea, nu se va aplica nici o pedeapsă mai grea decât aceea care era aplicabilă în momentul când a fost săvârșit actul cu caracter penal”¹².

Consacrarea principiului nediscriminării în cadrul Convenției Europene a Drepturilor Omului¹³ a avut scopul de a crea o uniune mai strânsă între membrii săi, prin apărarea și dezvoltarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și prin atașamentul profund față de libertățile fundamentale care constituie temelia justiției și a păcii în lume.

Convenția a deschis noi căi de dezvoltare a dreptului internațional. Pentru prima dată a fost creat un instrument regional eficace pentru drepturile civile și politice ale omului.¹⁴ Textul Convenției a fost completat și îmbogățit prin paisprezece protocoale adiționale, iar mecanismul creat în baza Convenției, Curtea Europeană a Drepturilor Omului¹⁵, completează în mod fericit sistemele naționale de protecție, fiind de natură să pună la dispoziția celor vătămați prin nerespectarea drepturilor omului, care nu au reușit să-și impună punctul de vedere în fața instanțelor naționale, noi căi pentru a face ca aceste drepturi să triumfe.

¹²Art. 8, 10 și 11, Declarația Universală a Drepturilor Omului

¹³ Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale adoptată în 1950 de Consiliul European.

¹⁴ A se vedea Irina Moroianu Zlătescu, *Respectarea drepturilor economice, sociale și culturale în noul deceniu*, Revista „Drepturilor Omului”, nr. 1, Ed. IRDO, București, 2011, p. 7.

¹⁵A se vedea Irina Moroianu Zlătescu, *Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Perspective*, Revista „Drepturile Omului”, nr. 3, Ed. IRDO, 2011, pp. 5 – 9.

În articolul 14 al Convenției găsim consacarea expresă a principiului nediscriminării, conform căruia, cetățenii își pot exercita drepturile și libertățile fundamentale fără a fi discriminați: „Exercitarea drepturilor și libertăților recunoscute de prezenta Convenție trebuie să fie asigurată fără nicio deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație”.

În acord cu articolul 14 al Convenției, cetățenii, în relația cu autoritățile judecătorești, au următoarele drepturi: ¹⁶ Dreptul de a cere examinarea declarației de vinovăție sau a condamnării la două grade de jurisdicție în materie penală, fără a fi discriminați - „Orice persoană declarată vinovată de o infracțiune de către un tribunal are dreptul să ceară examinarea declarației de vinovăție sau a condamnării de către o jurisdicție superioară. Exercitarea acestui drept, inclusiv motivele pentru care acesta poate fi exercitat, sunt reglementate de lege”; dreptul de a solicita despăgubiri în caz de eroare judiciară, fără a fi discriminați - „Atunci când o condamnare penală definitivă este ulterior anulată sau când este acordată grațierea, pentru că un fapt nou sau recent descoperit, dovedește că s-a produs o eroare judiciară, persoana care a suferit o pedeapsă din cauza acestei condamnări, este despăgubită conform legii ori practicii în vigoare în statul respectiv, cu excepția cazului în care se dovedește că nedescoperirea în timp util a faptului necunoscut îi este imputabilă în tot sau în parte.”

De asemenea, articolul 1 al Protocolului nr. 12 al Convenției, interzice discriminarea, astfel: „Exercitarea oricărui drept prevăzut de lege trebuie să fie asigurată fără nici o discriminare bazată, în special, pe sex, pe rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau oricare altă situație. Nimeni nu va fi discriminat de o autoritate publică pe baza oricăruia dintre motivele menționate în paragraful 1.”

Consacrarea principiului nediscriminării în cadrul Convenției internaționale cu privire la drepturile civile și politice¹⁷. Convenția, prevede,

¹⁶Art. 2 și 3 din Protocolul nr. 7 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, Strasbourg, 1984,

http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf.

¹⁷A se vedea art. 2, 9, 14 și 26 din Convenția internațională cu privire la drepturile civile și politice, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 16 decembrie 1966.

în cadrul articolului 2, alin. 1 angajamentul statului pentru respectarea și garantarea drepturilor recunoscute de Convenție fără a se încălca respectarea principiului nediscriminării - „Statele părți la prezenta Convenție se angajează să respecte și să garanteze tuturor indivizilor care se găsesc pe teritoriul lor și țin de competența lor, drepturile recunoscute în prezenta Convenție, fără nici o deosebire, în special de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, origine națională sau socială, avere, naștere sau întemeiată pe orice altă împrejurare.” În acord cu articolul 9 al Convenției, cetățenii în relația cu autoritățile judecătorești au dreptul de a fi informați în cazul arestării, despre motivele și învinuirile aduse, fără a fi discriminați; dreptul de a fi judecat într-un interval rezonabil sau de a fi eliberat, fără a fi discriminat, astfel „orice individ arestat sau deținut pentru comiterea unei infracțiuni penale va fi adus, în termenul cel mai scurt, în fața unui judecător sau a unei alte autorități împuternicite prin lege să exercite funcțiuni judiciare și va trebui să fie judecat într-un interval rezonabil sau să fie eliberat. Detențiunea persoanelor care urmează a fi trimise în judecată nu trebuie să constituie regula, dar punerea în libertate poate fi subordonată unor garanții asigurând înfățișarea lor la ședințele de judecată, pentru toate celelalte acte de procedură și, dacă este cazul, pentru executarea hotărârii”; dreptul de a introduce recurs, fără a fi discriminat, precum și dreptul la reparația prejudiciului, fără a fi discriminat – „orice individ care a fost victima unei arestări sau detențiuni ilegale are drept la o reparație”.

Totodată, articolul 14 promovează dreptul cetățenilor de a fi egali în fața tribunalelor și a curților de justiție și de a li se examina în mod echitabil și public litigiul, fără a fi discriminați. În ceea ce privește organizarea ședinței de judecată, Convenția prevede că aceasta „poate fi declarată secretă în totalitate sau pentru o parte a desfășurării ei, fie în interesul bunelor moravuri, al ordinii publice sau al securității naționale într-o societate democratică, fie, dacă interesele vieții particulare ale părților în cauză o cer, fie în măsura în care tribunalul ar socoti acest lucru ca absolut necesar, când datorită circumstanțelor speciale ale cauzei publicitatea ar dăuna intereselor justiției; cu toate acestea, pronunțarea oricărei hotărâri în materie penală sau civilă va fi publică, afară de cazurile când interesul minorilor cere să se procedeze altfel sau când procesul se referă la diferende

matrimoniale ori la tutela copiilor.” De asemenea, art. 14 mai prevede dreptul de a li se aplica în mod nediscriminatoriu prezumția de nevinovăție, dreptul de a beneficia în mod nediscriminatoriu de următoarele garanții, în situația în care persoana este pusă sub acuzație: „să fie informată în cel mai scurt termen, într-o limbă pe care o înțelege și în mod detaliat, despre natura și motivele acuzației ce i se aduc; să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale și să comunice cu apărătorul pe care și-l alege; să fie judecată fără o întârziere excesivă; să fie prezentă la proces și să se apere ea însăși sau să aibă asistența unui apărător ales de ea; dacă nu are apărător, să fie informată despre dreptul de a-l avea și, ori de câte ori interesul justiției o cere, să i se atribuie un apărător din oficiu, fără plată, dacă ea nu are mijloace pentru a-l remunera; să interogheze sau să facă a fi interogați martorii acuzării și să obțină înfățișarea și interogarea martorilor apărării, în aceleași condiții cu cele ale martorilor acuzării; să beneficieze de asistența gratuită a unui interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la ședința de judecată; să nu fie silită să mărturisească împotriva sa însăși sau să se recunoască vinovată.”

Totodată, dreptul cetățeanului la egalitate și nediscriminare în fața legii este consacrat de textul Convenției în cadrul articolului 26 - principiul nediscriminării în fața legii a tuturor persoanelor, astfel „legea trebuie să interzică orice discriminare și să garanteze tuturor persoanelor o ocrotire egală și eficace contra oricărei discriminări, în special de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, origine națională sau socială, avere, naștere sau întemeiată pe orice altă împrejurare.”

Consacrarea principiului nediscriminării în cadrul Convenției internaționale pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială¹⁸. Conform Convenției cetățenii, în relație cu autoritățile judecătorești au dreptul de a beneficia de „un tratament egal în fața tribunalelor și a oricărui alt organ de administrare a justiției” și nediscriminatoriu. În acord cu textul Convenției, prin „discriminare rasială” vom înțelege “orice deosebire, excludere, restricție sau preferință întemeiată pe rasă, culoare, ascendență sau origine națională sau etnică, care are ca scop sau efect de a distruge sau compromite recunoașterea, folosința

¹⁸A se vedea art. 1 și 5 din Convenția internațională pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială. Documentul a fost adoptat de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 21 decembrie 1965.

sau exercitarea, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale în domeniile politic, economic, social și cultural sau în oricare alt domeniu al vieții publice.”

Rolul Ministerului Public în aplicarea principiului nediscriminării

Având în vedere rolul Ministerului Public, acela de a reprezenta interesele generale ale societății și de a apăra ordinea de drept, precum și drepturile și libertățile cetățenilor,¹⁹ este extrem de important ca în îndeplinirea rolului său să respecte principiului nediscriminării cetățenilor, să se asigure de aplicarea și respectarea reglementărilor în materia nediscriminării în practica judiciară.

Ministerul Public ar trebui să dezvolte o serie de măsuri pentru informarea și educarea cetățenilor cu privire la existența acestor drepturi și libertăți fundamentale în fața justiției.

Respectarea principiului nediscriminării este o condiție sine qua non pentru existența statului de

drept, reprezintă un principiu fundamental care stă la baza respectării tuturor celorlalte drepturi și libertăți fundamentale ale cetățenilor.

Rolul Ministerului Public este acela de a interveni ori de câte ori se aduc prejudicii cetățenilor prin încălcarea principiului nediscriminării, prin acțiuni eficiente care să garanteze drepturile și libertățile fundamentale ale cetățeanului și care să pună capăt practicilor discriminatorii.

Acțiunile Ministerului Public de a preveni încălcarea principiului nediscriminării și de a asigura remedierea situațiilor de încălcare a drepturilor cetățeanului în societate, reprezintă esența democrației, a unui stat de drept.

Responsabilitatea Ministerului Public este aceea de a promova respectarea reglementărilor privind principiul nediscriminării, ca imperative ale garantării respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățeanului, ca imperative ale statului de drept.

¹⁹Articolul 131, alin. 1, Titlul III, Capitolul VI, Constituția României, publicată în M. Of., I, nr. 767 din 31 octombrie 2003.

DREPTURI ȘI OBLIGAȚII PENTRU SOLICITANȚII DE AZIL ȘI BENEFICIARII UNEI FORME DE PROTECȚIE ÎN ROMÂNIA

ADRIAN BULGARU*

ABSTRACT:

Refugees are holders of a fixed number of rights laid down in the Convention of Geneva on the status of refugees, which reflects the protection of human rights. The application of these rights may vary in terms of the refugee's situation in the territory.

An important element for asylum seekers and other migrants is that their rights should be exercised based on equality and freedom, with no discrimination on such grounds as race, colour, gender, language, religion, political opinion, national or social origin, fortune or any other different status that a person may have.

The Romanian legislation, particularly Law No. 122/2006 on asylum in Romania, unambiguously regulates and guarantees the rights of asylum seekers, that is, the rights of those who enjoy one of the acknowledged forms of protection, namely, the status of refugee, the subsidiary protection or the temporary protection.

Keywords: asylum seeker, refugee, fundamental rights and freedoms, equality, discrimination, non-discrimination

RÉSUMÉ:

Les réfugiés sont porteurs d'un nombre fixe de droits énoncés dans la Convention de Genève relative au statut des réfugiés, ce qui reflète la protection des droits de l'homme. L'application de ces droits peut varier en fonction de la situation du réfugié sur le territoire.

Un élément important pour les demandeurs d'asile et autres migrants, c'est que leurs droits doivent être exercés sur la base de l'égalité et de la liberté, sans aucune discrimination fondée sur des motifs tels que la race, la couleur, le sexe, la langue, la religion, l'opinion politique, l'origine nationale ou sociale, de fortune ou de toute autre statut différent qu'une personne peut avoir.

La législation roumaine, en particulier la loi n° 122/2006 sur l'asile en Roumanie, régit clairement et garantit les droits des demandeurs d'asile, qui est, les droits de ceux qui jouissent de l'une des formes reconnues de protection, à savoir le statut de réfugié, la protection subsidiaire ou la protection temporaire.

Mots-clés: demandeurs d'asile, réfugiés, droits et libertés fondamentales, égalité, discrimination, non-discrimination

Din momentul în care o persoană intră pe teritoriul unui stat străin, în cazul nostru un solicitant de azil, acesta se află sub jurisdicția statutului respectiv care are obligația de a-i respecta toate drepturile și de a-l proteja de terți.

Convenția de la Geneva privind statutul refugiaților garantează un număr determinat de drepturi, ce reflectă protecția drepturilor omului și a căror aplicare diferă în raport cu situația refugiatului în teritoriu, prezența legală a acestuia sau în funcție de recunoașterea statutului de refugiat. Trebuie să subliniem faptul că legislația internațională și cea europeană a drepturilor omului acordă protecție drepturilor solicitanților de azil într-o mai mare măsură decât o face Convenția de la Geneva.

Convenția recunoaște pentru toți refugiații prezenți pe teritoriul unui stat străin, indiferent de modul în care a intrat sau de statut, interzicerea discriminării pe motive de rasă, religie sau origine în aplicarea Convenției (articolul 3); libertatea de a

practica o religie și libertatea în ceea ce privește educația religioasă a copiilor egală cu cea de care se bucură resortisanții țării respective (articolul 4); obligația statului de a emite documentele de identitate necesare (articolul 27); respectarea principiului de nereturnare (articolul 33). Pentru același grup de persoane se aplică dreptul la educația primară (articolul 22.1) sau la educația secundară și terțiară (articolul 22.1), egală cu cea de care se bucură resortisanții; dreptul de proprietate (articolul 13).

De asemenea, foarte important pentru solicitanții de azil și pentru alți migranți este și aspectul privind respectarea drepturilor lor pe bază de egalitate și libertate, fără discriminare pe motive de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică, origine națională sau socială, proprietate sau pentru orice alt statut diferit pe care o persoană îl poate avea. Acest principiu fundamental este cuprins într-o gamă largă de tratate universale și regionale, constituie subiectul unor instrumente care abordează forme particulare privind discriminarea

* Cercetător științific

și care aplică principiile de universalitate, nediscriminare și egalitate în ceea ce privește anumite grupuri de persoane.

Un număr limitat de drepturi sunt acordate refugiaților care se află în mod legal pe teritoriul statului străin și care nu sunt neapărat rezidenți sau care nu au un statut clar, cum este cazul studenților sau al turiștilor. Majoritatea drepturilor recunoscute de Convenție se aplică celor care locuiesc legal în statul străin, lucru care în mod normal implică o reședință stabilă și durabilă.

Pe durata procedurii de azil, străinul care solicită acordarea unei forme de protecție beneficiază de o serie de drepturi: dreptul de a rămâne în țara în care a solicitat azil până la expirarea unui anumit termen de la finalizarea procedurii de azil. Există și excepții de la această prevedere, un exemplu în domeniu fiind cel din legislația românească legat de situația în care cererea de azil a fost respinsă în urma soluționării acesteia în procedura accelerată sau în procedura la frontieră, caz în care străinul trebuie să părăsească statul român de îndată ce procedura de azil a fost finalizată; dreptul de a fi asistat de un avocat în orice fază a procedurii de azil; dreptul de a i se asigura, în mod gratuit, un interpret în orice fază a procedurii de azil; dreptul de a contacta și a fi asistat de un funcționar al Înalțului Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați (ICNUR) în orice fază a procedurii de azil; dreptul de a fi informat, într-o limbă pe care o cunoaște sau pe care se presupune în mod rezonabil că o cunoaște, în momentul depunerii cererii, cu privire la drepturile și obligațiile pe care le are pe parcursul procedurii de azil; dreptul de a fi consiliat și asistat de un reprezentant al organizațiilor neguvernamentale în orice fază a procedurii de azil; dreptul la protecția datelor personale și a oricăror altor detalii în legătură cu cererea sa; dreptul de a i se elibera un document temporar de identitate, a cărui valabilitate va fi prelungită periodic de instituția națională cu atribuții în domeniu. În lipsa unor documente care să certifice identitatea solicitantului, în documentul temporar de identitate va fi menționată identitatea declarată. Un astfel de document nu se va elibera unor categorii de indivizi pe anumite considerente. Astfel, nu au dreptul la un document temporar de identitate străinii care au solicitat azil într-un punct de

control pentru trecerea frontierei de stat, atât timp cât nu li s-a acordat accesul la teritoriu printr-o hotărâre a instituției abilitate; străinii aflați în custodie publică pentru motive de securitate națională și ordine publică, care solicită azil, atât timp cât această măsură este menținută; dreptul de a participa la activități de adaptare culturală; dreptul de a beneficia, la cerere, de asistența necesară pentru întreținere, în situația în care nu dispune de mijloacele materiale necesare, sumele acordate pentru hrană, cazare și alte cheltuieli fiind asigurate de la bugetul de stat; dreptul de a fi cazat în centrele de primire și cazare, aflate în țară, până la încetarea dreptului de a rămâne pe teritoriul țării, pentru solicitantul de azil care nu dispune de mijloacele materiale necesare pentru întreținere; dreptul solicitanților de azil cu nevoi speciale de a beneficia de adaptarea condițiilor de cazare și asistență în centrele de cazare; dreptul de a primi gratuit asistență medicală primară și spitalicească de urgență, precum și asistență medicală și tratament gratuit în cazurile de boli acute sau cronice care îi pun viața în pericol iminent; dreptul solicitanților de azil cu nevoi speciale de a primi asistență medicală adecvată; dreptul de a primi acces la piața forței de muncă în condițiile prevăzute de lege pentru cetățenii statului căruia îi solicită azil, după expirarea unei perioade de un an de la data depunerii cererii de azil, dacă solicitantul de azil se mai află în procedura de determinare a unei forme de protecție; dreptul solicitanților de azil minori de a avea acces la învățământul școlar obligatoriu în aceleași condiții ca și minorii cetățeni ai statului primitor¹.

O precizare trebuie făcută în legătură cu minorii neînsoțiți, care beneficiază de aceeași protecție oferită, în condițiile legii, minorilor țării de primire. Altă precizare trebuie făcută în legătură cu solicitanții care nu dispun de mijloace materiale, cărora li se poate stabili un loc de reședință și li se asigură asistența materială necesară pentru întreținere, pe parcursul desfășurării procedurii de azil.

Solicitanții de azil minori se bucură de o atenție deosebită beneficiind, în mod gratuit, pe durata unui an școlar, de un curs pregătitor în vederea

¹ A se vedea art. 17 al Legii nr. 122/2006 privind azilul în România.

înscrisorii în sistemul național de învățământ, în ideea facilitării accesului lor la sistemul de învățământ românesc.

De precizat, că pentru motive ce privesc interesul public, securitatea națională, ordinea, sănătatea și morala publică, protecția drepturilor și libertăților altor persoane, instituția națională cu competențe în domeniu, poate stabili pe toată durata procedurii de azil, un loc de reședință chiar și în situația în care străinul are mijloace de subzistență.

Străinul care solicită acordarea unei forme de protecție beneficiază de drepturi dar îi revin și o serie de obligații pe care trebuie să le îndeplinească pe teritoriul statului de primire.

Dintre acestea amintim: obligația de a prezenta organelor abilitate, de obicei organelor ministerului ce se ocupă cu afacerile interne, cererea motivată cuprinzând datele indicate de organul la care o depune, precum și de a se supune fotografierii și amprentării; obligația de a preda documentul pentru trecerea frontierei de stat, urmând să primească documentul provizoriu prevăzut la legislația fiecărui stat; obligația de a urmări stadiul procedurii și de a informa autoritățile competente cu privire la orice schimbare de reședință; obligația de a răspunde la solicitările organelor cu atribuții în domeniul azilului; obligația de a nu părăsi localitatea de reședință fără autorizarea autorității abilitate în domeniul azilului. Această autorizație este emisă în urma unei analize individuale, obiective și imparțiale, iar în cazul neautorizării, aceasta va fi motivată; obligația de a respecta legile statului de primire, precum și măsurile dispuse de organele competente în materie de azil; obligația de a se prezenta la examenele medicale stabilite de autoritatea competentă; obligația de a părăsi teritoriul țării în termenul stabilit la finalizarea procedurii de azil, în cazul în care solicitantul nu a obținut forma de protecție solicitată, cu excepția situației în care cererea de azil a fost respinsă ca evident nefondată în urma soluționării acesteia în cadrul unei proceduri accelerate, caz în care străinul trebuie să părăsească teritoriul statului de îndată ce procedura de azil a fost finalizată.

În ceea ce privește drepturile celor care beneficiază de una din formele de protecție recunoscute, și anume acordarea statutului de refugiat, acordarea protecției subsidiare sau

acordarea protecției temporare, mai exact a protecției umanitare temporare acestea derivă din prevederile cuprinse în legislația românească, în special în Legea nr. 122/2006 privind azilul în România.

Capitolul 2 din Convenția de la Geneva din 1951 în articol 12 reglementează statutul personal al refugiatului. Astfel se prevede că acesta va fi guvernat de legea țării unde își are domiciliul său, iar în lipsa unui domiciliu, de legea țării unde își are reședința. Drepturile dobândite anterior de către refugiat, care decurg din statutul personal, în special cele care rezultă din căsătorie, vor fi recunoscute de către fiecare stat contractant al Convenției, sub rezerva, dacă va fi cazul, a îndeplinirii formalităților prevăzute de legislația statului respectiv, înțelegându-se, totuși, că dreptul în cauză trebuie să fie dintre cele care ar fi fost recunoscute de legislația statului respectiv, dacă cel în cauză n-ar fi devenit un refugiat.

Identificăm dreptul persoanelor azilante la asociere. Statele contractante au ca obligație acordarea tratamentului celui mai favorabil care poate fi acordat unor cetățeni ai unei țări străine în aceleași împrejurări refugiaților care își au reședința legală pe teritoriul lor, în ce privește asociațiile cu scop apolitic și nelucrative și sindicatele profesionale. O prevedere asemănătoare o regăsim și în legislația românească, unde este garantat dreptul la asociere *“cu privire la asociațiile cu scop apolitic și nelucrative și sindicatele profesionale, în condițiile prevăzute de lege pentru cetățenii români”*². Observăm că în conformitate cu legislația română în domeniul azilanților li se asigură un tratament egal cu acela de care beneficiază cetățenii români, în ceea ce privește dreptul de asociere, relația de egalitate nefiind limitată doar la acest drept.

Dreptul de a sta în justiție este consacrat și el de Convenție, conform cu care orice refugiat va avea, pe teritoriul statelor contractante, acces liber și facil în fața tribunalelor. În statul contractant unde își are reședința obișnuită, orice refugiat se va bucura de același tratament ca oricare cetățean în ce privește accesul la tribunale, inclusiv asistența judiciară.

Un alt drept fundamental care se recunpaște atât

² A se vedea art. 20, alin. 1, lit. k din Legea nr. 122/2006 privind azilul în România.

naționalilor cât și azilanților este dreptul de liberă circulație, acesta fiind, așa cum o arată și numele său, mai mult o libertate decât un drept. Însă pentru a păstra integritatea teoretică a materiei vom include în aceeași categorie atât drepturile, cât și libertățile fundamentale ale omului. Convenția prevede acordarea de către fiecare stat contractant către refugiații care se găsesc în mod legal pe teritoriul acestuia dreptul de a-și alege locul de reședință și de a circula liber³, cu îngrădirile prevăzute de lege în ceea ce îi privește pe străini.

Libertatea religioasă și libertatea de conștiință sunt garantate pentru azilanți, în sensul că azilanții au libertatea de a-și practica propria religie și de a realiza instruirea religioasă a copiilor săi.

Unele drepturi ale azilanților se înscriu în sfera drepturilor sociale ale ființei umane, de o deosebită importanță este dreptul de acces la sistemul de educație publică. Legislația internă a țării noastre prevede egalitatea de tratament între cetățenii români și azilanți, în ceea ce privește accesul la toate formele de învățământ. În aceeași ordine de idei menționăm prevederile art. 20 alin 1 lit. g al legii nr. 122/2006 privind azilul în țara noastră în sensul că azilanții beneficiază de asigurări sociale, de măsuri de asistență socială și asigurări sociale de sănătate, în condițiile prevăzute de lege pentru cetățenii români⁴.

Legislația românească în domeniu garantează următoarele drepturi: să rămână pe teritoriul României și să obțină documentele corespunzătoare pentru dovedirea identității și pentru trecerea frontierei de stat; să beneficieze de dreptul la protecția datelor personale și a oricăror altor detalii în legătură cu cazul său; să participe, la cerere, la programele de integrare și să fie cazat în centrele Inspectoratului General pentru Imigrări,⁵ în condițiile stabilite de lege; să își stabilească domiciliul legal în România, potrivit legislației privind regimul juridic al străinilor; să poată beneficia, la cerere, de asistență în vederea repatrierii voluntare.

A doua clasă de drepturi prevăzute de actele

normative menționate este aceea a drepturilor patrimoniale, care în documentele cu vocație internațională sunt încadrate în categoria drepturilor economice și sociale.

Astfel, în primul rând este de menționat faptul că proprietatea mobilă și imobiliară este garantată pentru azilanți. Se prevede la nivel internațional că statele contractante ale Convenției vor acorda oricărui refugiat un tratament cât mai favorabil posibil și, în orice caz, un tratament care să nu fie mai puțin favorabil decât cel acordat, în aceleași împrejurări, străinilor în general, în ce privește dobândirea de proprietăți mobiliare și imobiliare, precum și de alte drepturi care se referă la acestea, închirierea și alte contracte privind proprietatea mobilă și imobiliară⁶.

Azilanții mai au o seamă de drepturi, putând fi amintite aici dreptul de a fi angajat de persoane fizice sau juridice, să exercite activități nesalarizate, să exercite profesii liberale și să efectueze acte juridice, să efectueze acte și fapte de comerț, inclusiv activități economice în mod independent, în aceleași condiții ca și cetățenii români⁷.

La nivel internațional putem identifica prevederi cu privire la aceleași drepturi ale persoanelor care se bucură de o formă de protecție de drept internațional. Statele contractante vor acorda oricărui refugiat având reședința obișnuită pe teritoriul lor tratamentul cel mai favorabil acordat, în aceleași împrejurări, cetățenilor unei țări străine în ce privește exercițiul unei activități profesionale salarizate. În orice caz, măsurile restrictive impuse străinilor sau angajării străinilor, în scopul protecției pieței naționale a muncii, nu vor fi aplicabile refugiaților care au fost deja dispensați de acestea la data intrării în vigoare a acestei convenții de către statul contractant interesat sau care indeplinesc una din următoarele condiții: au trei ani de rezidență în țara respectivă; au ca soț o persoană posedând cetățenia țării de reședință. Un refugiat nu poate invoca beneficiul acestei dispoziții în cazul când și-a abandonat soțul; are unu sau mai mulți copii posedând cetățenia țării de reședință.

Statele contractante vor primi cu bunăvoință

³ În acest sens a se vedea și art. 20 alin 1 lit. b din legea nr. 122/2006.

⁴ Prevederi asemănătoare pot fi întâlnite în Convenția de la Geneva din 1951, art. 24.

⁵ Structură a administrației publice centrale de specialitate abilitată să se pronunțe asupra cererilor de azil.

⁶ A se vedea art. 13 din Convenția de la Geneva din iulie 1951.

⁷ A se vedea art. 20 alin. 1, lit. c din Legea nr. 122/2006.

adoptarea de măsuri tinzând să asimileze drepturile tuturor refugiaților în ce privește exercitarea de profesii salarizate cu acelea ale cetățenilor lor, în special pentru refugiații care au intrat pe teritoriul lor în aplicarea unui program de recrutare de forță de muncă sau a unui program de imigrare.

Refugiaților care se află în mod legal pe teritoriul statelor semnatare li se va acorda tratament favorabil în ce privește exercitarea unei profesii nesalarizate în agricultură, industrie, artizanat sau comerț, precum și pentru crearea de societăți comerciale și industriale. Cât privește profesiunile liberale, denumite în documentele menționate profesii libere fiecare stat contractant va acorda refugiaților care se află în mod legal pe teritoriul lor, titulari de diplome recunoscute de către autoritățile competente ale statului respectiv și care doresc să exercite o profesiune liberă, un tratament cel mai favorabil posibil.

În materie de protecție a proprietății industriale, orice refugiat va beneficia, în țara unde își are reședința obișnuită, de aceeași protecție care este acordată naționalilor țării respective. Pe teritoriul oricăruia dintre statele contractante, el se va bucura de aceeași protecție care este acordată pe teritoriul respectiv cetățenilor țării în care el își are reședința obișnuită. Și în conformitate cu legislația internă în domeniul azilului, refugiații beneficiază de protecția proprietății intelectuale, în conformitate cu legislația

națională în cauză⁸. De o deosebită importanță în cadrul statutului azilanților este și dreptul care este garantat azilanților de a-și transfera bunurile pe care le-a introdus pe teritoriul României pe teritoriul altui stat, cu intenția de reinstalare.

Beneficiarul unei forme de protecție are următoarele obligații: să respecte Constituția țării de primire, legile și celelalte acte normative emise de autoritățile abilitate; să aibă o conduită corectă și civilizată, să respecte măsurile stabilite de organele competente în materie de refugiați și să răspundă la solicitările acestora; să respecte regulamentele de ordine interioară din centrele subordonate autorității cu atribuții în domeniu, dacă este cazat într-un asemenea centru; să evite provocarea oricăror stări conflictuale sau incidente cu populația ori comiterea unor fapte ce pot intra sub incidența legii penale; să se supună regulilor privind regimul juridic al străinilor, în măsura în care legea nu dispune altfel; de a rambursa ajutorul primit de la statul de primire, dacă a realizat venituri care permit acest lucru, fără a fi afectată întreținerea sa și a familiei sale. Sumele rambursate se fac de obicei venit la bugetul de stat.

România ca stat membru cu drepturi depline în Uniunea Europeană, urmărește și participă activ la programele menite să îmbunătățească situația celor care au nevoie de protecție, alături de celelalte state ale Uniunii.

⁸ A se vedea art. 20 alin 1 lit. f al Legii nr 122/2006.

REZUMAT:

Articolul este consacrat unei succinte analize, din perspectiva diplomatică, a elaborării, conținutului și punerii în practică a Declarației ASEAN privind drepturile omului (2012), primul document care reflectă o abordare regională cuprinzătoare a ansamblului problematicei drepturilor omului și înglobează prevederi specifice privind dreptul la dezvoltare și pace. Sunt prezentate, de asemenea, Comisia Interguvernamentală a ASEAN pentru Drepturile Omului cu accent pe mandatul acesteia, precum și evaluările critice sau pozitive formulate în legătură cu instrumentarul și mecanismele din domeniul drepturilor omului în Asia de Sud-Est, atât în interiorul acestei regiuni, cât și la ONU.

Cuvinte cheie: ONU, drepturi, obligații, dezvoltare, pace, mecanisme, instituții, universalitate, promovare, monitorizare, democrație, diplomație, securitate, criză

RÉSUMÉ:

L'article est consacré à une brève analyse du point de vue diplomatique, sur le développement, le contenu et la mise en œuvre de la Déclaration de l'ASEAN sur les droits de l'homme (2012), le premier document qui reflète une approche régionale globale pour toute la question des droits de l'homme et contient des dispositions spécifiques sur le droit au développement et la paix. Sont présentés également la Commission intergouvernementale de l'ASEAN sur les droits de l'homme en mettant l'accent sur son mandat et sur l'évaluations critiques ou positives exprimée dans le traitement avec les instruments et mécanismes des droits de l'homme en Asie du Sud-est, à la fois dans la région et que à l'ONU.

Mots-clés: Nations Unies, les droits, les obligations, le développement, la paix, les mécanismes, les institutions, l'universalité, la promotion, le suivi, la démocratie, la diplomatie, la sécurité, la crise

1. Preliminary observations

The United Nations Charter, which is considered to be “an embryonic global constitution”¹, stipulates in its Article 55 that “With a view to the creation of conditions of stability and well-being which are necessary for peaceful and friendly relations among nations ... the United Nations shall promote... universal respect for, and observance of, human rights and fundamental freedoms for all without distinction as to race, sex, language, or religion.” The implementation of this generous objective demands permanent efforts at the national, regional and global levels, involving the active role of human rights diplomacy, understood as the utilisation of diplomatic negotiation and persuasion for the specific purpose of promoting and protecting human rights². In the light of professional

academic debates, it can be asserted that human rights diplomacy involving regional organizations has certain advantages over bilateral and multilateral (especially practiced at the UN) human rights diplomacy, and can complement human rights diplomacy at these two other levels. Regional bodies and procedures for the promotion and protection of human rights are frequently recognized as being more effective than global mechanisms.

The Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) is an important component of regional architecture, specifically recognized as such by the 193 members of the United Nations (UN). Its activities, initiatives and programs in the field of human rights are attracting an active attention from the world organization.

Indeed, in the most recent resolution on the matter published under the symbol A/RES/67/110 entitled Cooperation between the United Nations and the Association of Southeast Asian Nations, a document adopted by consensus on December 17, 2012 by the UN General Assembly, this plenary body “Encourages cooperation between the United Nations and the Association of Southeast Asian Nations in the field of human rights, particularly through the Association of Southeast Asian Nations Intergovernmental Commission on Human Rights ...”. Moreover, the UN General Assembly

* Dr. Ioan Voicu, Visiting Professor, Assumption University, Bangkok.

¹ See *The Oxford Handbook of Modern Diplomacy*, Edited by Andrew F. Cooper, Jorge Heine and Ramesh Thakur, Oxford University Press, 2013, p. 904. The quotation is from chapter 36, *Human Rights* by David P. Forsythe, p. 658.

² *Ibidem*, p. 659. For a more comprehensive discussion about human rights diplomacy see Michael O'Flaherty, Zdzisław Kędzia, Amrei Müller and George Ulrich, *Human Rights Diplomacy: Contemporary Perspectives*, Martinus Nijhoff, 2011, p. 320. An older but useful book is Rein Mullerson, *Human Rights Diplomacy*, Routledge, 1997, p. 240. The book focuses, *inter alia*, on the raison d'être of human rights diplomacy and its future development.

puts this issue in an appropriate global context by specifying that it "*Recognizes* the value of comprehensive partnership between the United Nations and the Association of Southeast Asian Nations in providing timely and effective responses to global issues of mutual concern, in the context of partnership between the United Nations and regional organizations, and thus encourages the United Nations and the Association of Southeast Asian Nations to explore concrete measures dedicated to expanding and deepening cooperation, particularly in the areas of peace and security, including the exchange of experiences and best practices on conflict resolution and post-conflict demining activities, economic and social development towards the achievement of the Millennium Development Goals, food and energy security, sustainable development, disaster management and climate change, *the promotion of human rights and democracy...*"³.

The present article is dedicated to the most important achievement of the Association of Southeast Asian Nations Intergovernmental Commission on Human Rights (AICHR), namely the negotiation, elaboration, final drafting and adoption of the ASEAN Human Rights Declaration.

First of all it is appropriate to clarify the complex diplomatic process leading to the adoption of this document. In our analysis we will respect the official terminology and a spelling used in the original ASEAN documents.

The establishment of an ASEAN regional mechanism on human rights became an urgent matter after the ASEAN Charter entered into force on December 15, 2008. Article 14 of this multilateral legal instrument states that "In conformity with the purposes and principles of the ASEAN Charter relating to the promotion and protection of human rights and fundamental freedoms, ASEAN shall establish an ASEAN human rights body"⁴.

³ The full text of the resolution is available at http://www.un.org/depts/dhl/resguide/r67_en.shtml. It was sponsored by all ASEAN Member States (Brunei Darussalam, Burma (Myanmar), Cambodia, Indonesia, Laos, Malaysia, Philippines, Singapore, Thailand, Vietnam), as well as by some European countries, including Denmark, Finland, France and Hungary.

⁴ The ASEAN Charter is available at www.asean.org. One of the most recent books on ASEAN and human rights is Viti Muntarbhorn, *Unity in Connectivity? Evolving Human Rights Mechanisms in the ASEAN Region*, Martinus Nijhoff, 2013, p 256. The author is a Professor of Law at Chulalongkorn

To give tangibility to that article, a High Level Panel was set up to draft the Terms of Reference (TOR) of the future Association of Southeast Asian Nations Intergovernmental Commission on Human Rights (AICHR). The document containing the TOR of AICHR was adopted after diplomatic negotiations by the ASEAN Foreign Ministers Meeting in July 2009. On 23 October 2009 the ten AICHR Representatives, one from each Member State, were appointed and AICHR was officially inaugurated at the 15th ASEAN Summit in Cha-am Hua Hin, Thailand by the ASEAN Leaders.⁵

The AICHR Representatives have different professional backgrounds and experiences, including diplomacy, and are appointed for a three-year term of office.

AICHR's activities are presented in a Five-Year Work Plan 2010 – 2015, and in the annual high priority programs, approved by the ASEAN Foreign Ministers in January 2012. In accordance with its powers and functions, the AICHR has adopted the Rules of Procedure of the AICHR Fund, the Guidelines on the Operations of AICHR and the Terms of Reference for its thematic studies.

AICHR intends to conduct thematic studies on topics such as: Corporate Social Responsibility, Migration, Trafficking in Persons particularly women and children, Child soldiers, Women and children in conflicts and disasters, Juvenile justice, Right to information in criminal justice, Rights to health (includes Reproductive health of Women), Rights to education, Right to life (includes Capital Punishment), and Right to Peace.

AICHR was also involved in conducting research, trainings and workshops in the field of human rights. It has partnership relations with UN agencies and development partners. It has organized two study visits to the United States and to Europe in 2010-2011.

It should be emphasized that the AICHR has focused its major efforts on the drafting of the ASEAN Human Rights Declaration (AHRD). The

University in Bangkok. He has helped the UN in a variety of capacities, including as a consultant, expert and Special Rapporteur. A more general but useful book containing updated references to human rights is Christopher B. Roberts, *ASEAN Regionalism: Cooperation, Values and Institutionalisation*, Routledge, 2013, p. 280. The book has the merit of offering an empirical analysis of the regional integration through ASEAN and of the limitations and difficulties met in the process of creating an ASEAN identity.

⁵ See the relevant documents at [ww.asean.org](http://www.asean.org).

text of the Declaration was drafted and negotiated by the AICHR in 10 meetings hosted in different countries and was further considered and adopted unanimously by the 10 ASEAN members on November 18, 2012 at a summit conference in Phnom Penh, Cambodia and published on November 19, 2012.

This Declaration, which is the outcome of multilateral negotiations conducted in a difficult political environment, will be analyzed in detail in the next section of this article. It is considered to be a landmark political document in terms of human rights in the ASEAN area, reflecting important aspirations of the peoples represented by this regional institution with a population estimated in 2013 to 620 million. It is also the most significant guiding document for human rights cooperation in the South East Asia region.

2. A pioneer document

The first function of diplomacy being negotiation, it should be noted from the very beginning that the ten members of the AICHR have proved a remarkable professional tenacity in leading their difficult deliberations to a win-win situation illustrated by a 40 paragraphs draft Declaration introduced by a substantive preamble.⁶

In the preamble, the Heads of State/Government of the 10 Member States of the ASEAN reaffirmed their adherence to the purposes and principles of ASEAN as enshrined in the ASEAN Charter, in particular the respect for and promotion and protection of human rights and fundamental freedoms, as well as the principles of democracy, the rule of law and good governance.

Demonstrating consistency in their approach to the human rights fields, the ASEAN Leaders reaffirmed also their commitment to the Universal Declaration of Human Rights, the Charter of the United Nations, the Vienna Declaration and Programme of Action (1993), and other international human rights instruments to which ASEAN Member States are parties.

Regional efforts and achievements in the same field have not been not ignored. Consequently, the ASEAN Leaders reaffirmed in specific terms the importance of ASEAN's efforts in promoting human rights, including the Declaration of the

Advancement of Women in the ASEAN Region and the Declaration on the Elimination of Violence against Women in the ASEAN Region.

The preamble's last paragraph expresses an optimistic conviction that the ASEAN Declaration on Human Rights will help establish a framework for human rights cooperation in the region and contribute to the ASEAN community building process.

In its operative part, the Declaration contains six sections dealing with general principles, civil and political rights, economic, social and cultural rights, the right to development and the right to peace, and includes some final provisions related to the cooperation in the promotion and protection of human rights.

Under general principles, a number of 9 paragraphs express essential ideas about human rights on the basis of the most significant UN documents. Special mention should be made about paragraph 6, according to which "The enjoyment of human rights and fundamental freedoms must be balanced with the performance of corresponding duties as every person has responsibilities to all other individuals, the community and the society where one lives. It is ultimately the primary responsibility of all ASEAN Member States to promote and protect all human rights and fundamental freedoms".

The UN concepts and terminology of human rights, as endorsed today by its 193 members after many years of diplomatic debates and negotiations are highly visible in the text of the Declaration. Thus, paragraph 7 states that "All human rights are universal, indivisible, interdependent and interrelated. All human rights and fundamental freedoms in this Declaration must be treated in a fair and equal manner, on the same footing and with the same emphasis. At the same time, the realisation of human rights must be considered in the regional and national context bearing in mind different political, economic, legal, social, cultural, historical and religious backgrounds".

Paragraph 9, - the last one listed under general principles, - is also fully inspired from the UN doctrine on the matter. It stipulates that "In the realisation of the human rights and freedoms contained in this Declaration, the principles of impartiality, objectivity, non-selectivity, non-discrimination, non-confrontation and avoidance of double standards and politicisation, should always be upheld. The process of such realisation shall

⁶ The full English version of the ASEAN Human Rights Declaration is available at www.asean.org. Translations in national languages have been produced and circulated in the whole area covered by ASEAN. See also the text of the AHRD and other relevant documents at www.aichr.org.

take into account peoples' participation, inclusivity and the need for accountability."

In the second section (paragraphs 10-25) of the Declaration under consideration, "ASEAN Member States affirm all the civil and political rights in the Universal Declaration of Human Rights." Specific references to ASEAN appear in paragraph 19, according to which "The family as the natural and fundamental unit of society is entitled to protection by society and each ASEAN Member State."

In conformity with paragraph 20 (3) "No person shall be liable to be tried or punished again for an offence for which he or she has already been finally convicted or acquitted in accordance with the law and penal procedure of each ASEAN Member State."

In the third section of the Declaration (paragraphs 26-34), the very first provision reminds that "ASEAN Member States affirm all the economic, social and cultural rights in the Universal Declaration of Human Rights". Specific references to the ASEAN's practice appear in paragraph 27 (3), according to which "No child or any young person shall be subjected to economic and social exploitation. Those who employ children and young people in work harmful to their morals or health, dangerous to life, or likely to hamper their normal development, including their education should be punished by law. ASEAN Member States should also set age limits below which the paid employment of child labour should be prohibited and punished by law". In conformity with paragraph 29 (2) "The ASEAN Member States shall create a positive environment in overcoming stigma, silence, denial and discrimination in the prevention, treatment, care and support of people suffering from communicable diseases, including HIV/AIDS."

An interesting reference to ASEAN is contained in paragraph 30 (3) in conformity with which "Education shall be directed to the full development of the human personality and the sense of his or her dignity. Education shall strengthen the respect for human rights and fundamental freedoms in ASEAN Member States. Furthermore, education shall enable all persons to participate effectively in their respective societies, promote understanding, tolerance and friendship among all nations, racial and religious groups, and enhance the activities of ASEAN for the maintenance of peace". ASEAN is again

mentioned in paragraph 33 which states that "ASEAN Member States should take steps, individually and through regional and international assistance and cooperation, especially economic and technical, to the maximum of its available resources, with a view to achieving progressively the full realisation of economic, social and cultural rights recognised in this Declaration."

The last specific reference to ASEAN in the section dedicated to economic, social and cultural rights is contained in paragraph 34 on the basis of which "ASEAN Member States may determine the extent to which they would guarantee the economic and social rights found in this Declaration to non-nationals, with due regard to human rights and the organisation and resources of their respective national economies."

The ASEAN Declaration on Human Rights is a pioneer document in Southeast Asia not only as a result of being the first comprehensive document of this nature in the history of this regional institution, but also because it is unique by its particular attention and special approach concerning the right to development and the right to peace which are treated separately in an individual section.

Thus, the fourth section of the Declaration is entitled "Right to development" and contains three paragraphs. Their style is mostly descriptive. The exemplifications are instructive. Paragraph 35 reminds that "The right to development is an inalienable human right by virtue of which every human person and the peoples of ASEAN are entitled to participate in, contribute to, enjoy and benefit equitably and sustainably from economic, social, cultural and political development. The right to development should be fulfilled so as to meet equitably the developmental and environmental needs of present and future generations. While development facilitates and is necessary for the enjoyment of all human rights, the lack of development may not be invoked to justify the violations of internationally recognised human rights."

Paragraph 36 tries to put the right to development in an operational context. It states that "ASEAN Member States should adopt meaningful people-oriented and gender responsive development programmes aimed at poverty alleviation, the creation of conditions including the protection and sustainability of the environment for the peoples of ASEAN to enjoy all human rights

recognised in this Declaration on an equitable basis, and the progressive narrowing of the development gap within ASEAN.”

Finally, paragraph 37 can be characterized as a adequate example or outcome of diplomacy by declamation. Its text reads as follows: “ASEAN Member States recognise that the implementation of the right to development requires effective development policies at the national level as well as equitable economic relations, international cooperation and a favourable international economic environment. ASEAN Member States should mainstream the multidimensional aspects of the right to development into the relevant areas of ASEAN community building and beyond, and shall work with the international community to promote equitable and sustainable development, fair trade practices and effective international cooperation.”

From the political point of view the presence of the right to peace in the short sixth section of the Declaration has an undeniable symbolic value. However, the only paragraph dedicated to this right remains quite elliptic on substance and does not benefit of further elaboration, as it was the case over the years with the UN resolutions on the same topic.

Paragraph 38 is quite limited and reminds only that “Every person and the peoples of ASEAN have the right to enjoy peace within an ASEAN framework of security and stability, neutrality and freedom, such that the rights set forth in this Declaration can be fully realised. To this end, ASEAN Member States should continue to enhance friendship and cooperation in the furtherance of peace, harmony and stability in the region.”

It is surprising to see that this paragraph does not make any reference to peace-based values proclaimed in the ASEAN Charter. In this regard, it is useful to remind that in its resolution 67/173. Promotion of peace as a vital requirement for the full enjoyment of all human rights by all adopted by the UN General Assembly on December 20, 2012, the plenary forum of the world organization "Reaffirms that the peoples of our planet have a sacred right to peace; Also reaffirms that the preservation of the right of peoples to peace and the promotion of its implementation constitute a fundamental obligation of all States; Stresses that peace is a vital requirement for the promotion and

protection of all human rights for all.”⁷

Section sixth, the last one, of the Declaration contains only two paragraphs related to the process of cooperation for the promotion and protection of human rights.

In conformity with paragraph 39, “ASEAN Member States share a common interest in and commitment to the promotion and protection of human rights and fundamental freedoms which shall be achieved through, *inter alia*, cooperation with one another as well as with relevant national, regional and international institutions/organisations, in accordance with the ASEAN Charter.”

Paragraph 40 which is also the final substantive paragraph of the whole Declaration has a practical orientation. It warns that “Nothing in this Declaration may be interpreted as implying for any State, group or person any right to perform any act aimed at undermining the purposes and principles of ASEAN, or at the destruction of any of the rights and fundamental freedoms set forth in this Declaration and international human rights instruments to which ASEAN Member States are parties.”

3. Wide criticism

In a positive assessment of the Declaration formulated in an article entitled *ASEAN 'Magna Carta' universalizes human rights*, Kevin R. Villanueva, one of its drafters and negotiators from the Philippines, wrote in *The Jakarta Post* January 8, 2013 that nothing like this document has ever been adopted by any country or by any other bloc with legal personality within ASEAN area.

The diplomatic process of negotiating the Declaration is well summarized by the author of the article. Indeed, between January and September 2012, the 10 representatives of the ASEAN Intergovernmental Commission on Human Rights braved 10 tough meetings in seven different cities around Southeast Asia and gave the human rights project its autochthonous shape. Special mention is made of novel and delicate notions on the right to peace and development analyzed in the second section of the present article.

Kevin R. Villanueva believes that one iconic feature of this regional Declaration is ASEAN's imprimatur on the universality of the international human rights regime. He reminds that the longest

⁷ The full text of the resolution can be consulted at http://www.un.org/depts/dhl/resguide/r67_en.shtml.

and thorniest debates during the negotiations revolved around the word “regional particularities”. The result was article 7 mentioned in the second section of this article. The word “Particularities” was purged, putting on record the ASEAN consensus for an effective end to pretexts for selectivity.

The same author appreciates that the negotiation process of the Declaration illustrated “the exceptional ideal of ASEAN regional solidarity in full action.”

However, in spite of its achievements, ASEAN has been criticized from within and outside for the lack of an effective voting system.

During the entire drafting process and especially while negotiating the substance of article 7, the representatives invoked the ground rule to drop any issue when one or more states were in absolute disagreement.

Kevin R. Villanueva reveals that in consonance with ASEAN informality, the representatives/negotiators convened a series of what they call “retreats” in the course of the negotiations. It should be recalled that ASEAN officials, ministers and bureaucrats alike use this unique regional custom when they agree that protocol must give way to straight and intimate talks between peers. The drafters of the document, who were ultimately responsible for every word in the Declaration, managed to negotiate away from the public eye, combining first the requirements of confidentiality (not secrecy), and last, but not insignificantly, the ubiquitous value of saving face in Southeast Asian ethos.

The final conclusion of Kevin R. Villanueva about the drafting process as a whole is quite positive. In his opinion “we can also choose to look differently at this Declaration: One small step for ASEAN but one giant leap for humanity. The reverse is no less true: One small step for humanity, one giant leap for ASEAN. It is no small wonder that we now all stand to benefit either way.”⁸

However, it is necessary to remind that the above optimistic assessment is not generally shared in ASEAN area. The AICHR has been widely criticized for the lack of transparency and failure to consult with ASEAN civil society during the drafting process of the Declaration. Criticism from

⁸ The article by Kevin P. Villanueva is available on the site of The Jakarta Post at www.thejakartapost.com/.../asean-magna-carta-universalizes-human-rights.html.

NGOs and representatives from the UN’s Office of the High Commissioner on Human Rights had poured in prior to the adoption of this historic document. The main concern of the critics was that the standard of the ASEAN Human Rights Declaration could fall below international standards. The content of the Declaration itself has been also criticized by ASEAN civil society, international human rights organizations such as Amnesty International and Human Rights Watch, the U.S. Department of State, and the UN High Commissioner for Human Rights.

ASEAN civil societies have noted that “The Declaration fails to include several key basic rights and fundamental freedoms, including the right to freedom of association and the right to be free from enforced disappearance.” Further, the Declaration contains clauses that many fear could be used to undermine human rights, such as “the realization of human rights must be considered in the regional and national context” (Art. 7)⁹, or that human rights might be limited to preserve “national security” or a narrowly defined “public morality” (Art. 8)¹⁰.

The US Department of State welcomed the Declaration, but with substantive reservations. The US State Department issued a statement of support, “in principle”, for “ASEAN’s efforts to develop a regional human rights declaration”, but expressing concern for “the use of the concept of ‘cultural relativism...’, stipulating that domestic laws can trump universal human rights, incomplete descriptions that are mentioned elsewhere, introducing novel limits to rights, and language that could be read to suggest that individual rights are subject to group veto”¹¹.

⁹ For the criticism on AHRD see http://en.wikipedia.org/wiki/ASEAN_Human_Rights_Declaration.

¹⁰ See note 9 *supra* as well as article “ASEAN leaders adopt lame-duck rights declaration”. The Jakarta Post. Retrieved 4 January 2013.

From the criticism formulated by non-governmental organizations relevant aspects can be found in Amnesty International. “Civil society rejects flawed ASEAN Human Rights Declaration”. Retrieved 17 January 2013. Human Rights Watch. “Civil Society Denounces Adoption of Flawed ASEAN Human Rights Declaration”. Retrieved 17 January 2013.

¹¹ See U.S. Department of State. “ASEAN Declaration on Human Rights” at <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2012/11/index.htm>. See also ASEAN Approves Controversial Human Rights Declaration”. Voice of America at www.voanews.com/content/asean-summit-opens-in-.../1548305.html, Nov 18, 2012.

The UN High Commissioner for Human Rights "welcomed the renewed commitment by leaders of the Association of Southeast Asian Nations to universal human rights norms" noting that "Other regions have shown how regional human rights systems can evolve and improve over time" and that "it is essential that ASEAN ensures that any language inconsistent with international human rights standards does not become a part of any binding regional human rights convention."¹²

In an article entitled *The ASEAN approach to human rights* published by Ronald Eberhard, Groningen, Netherlands, in *The Jakarta Post* dated December 6, 2012, there is a more balanced and practice-oriented critical analysis of the Declaration.

According to this article, the long-awaited Declaration had become the center of attention among human rights observers and activists across the region. Ronald Eberhard believes that the International Covenant on Civil and Political Rights and the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights serve a good comparison for the ASEAN Human Rights Declaration. He finds merits in the AHRD, as there is a certain development that exceeds international expectations, such as an acknowledgement of the right to development and the right to peace.

The right to peace is considered to be even more interesting since there are no similar provisions in the other international conventions on human rights. The presence of this right in the Declaration suggests that ASEAN wishes to create a secure, stable and harmonious Southeast Asian region.

In Ronald Eberhard's opinion the right to development in the AHRD is an inalienable human right from economic, social, cultural and political development for the benefit of present and future generations. He reminds that there are at least two interpretations concerning this right. First is the inalienable human right for political development. This somehow has a broad interpretation. It could be interpreted as the right of citizens to participate in the political development of ASEAN member states, including enjoying its benefits or it could be interpreted in a narrow way of participating in democracy.

In accordance with a second interpretation, the recognition of the principle of intergenerational

¹² UN High Commissioner for Human Rights. "UN official welcomes ASEAN commitment to human rights, but concerned over declaration wording" at www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=43536.

equity is related to the sustainable development concept. As some ASEAN member states are blessed with mega biodiversity, it has to be developed in a sustainable manner to meet the needs of future generations.

The final conclusion of the article signed by Ronald Eberhard is a realistic one. The AHRD is characterized as "just an initial step for establishing a human rights mechanism in Southeast Asia. ... ASEAN should aim to develop a binding human rights document while, at the same time, playing a harmonizing role amid the political development gap between ASEAN member states so that the relevant human rights provisions can be enforced effectively in the region."¹³

4. Future efforts

In a study entitled *A New Political Cooperation Treaty for ASEAN?* its author, Termsak Chalermpananupap, a visiting research fellow at the ASEAN Studies Centre of the Institute of Southeast Asian Studies (ISEAS) in Singapore, develops some critical but realistic opinions about the future of ASEAN's activities in the field of human rights.¹⁴

In Termsak's view, the terms of reference (TOR) of AICHR reveal traces of struggle to develop a feasible balance between sovereignty (non-interference) and promotion of regional human rights cooperation. Ultimately, those in favor of upholding the primacy of national sovereignty seemed to have prevailed in the drafting of the TOR. Point 2.3 of the TOR, for example, states that AICHR shall be guided by the "Recognition that the primary responsibility to promote and protect human rights and fundamental freedoms rests with each Member State;" Point 3 of the TOR states that AICHR "is a consultative body", which means it has no authority to ensure respect for human rights or enforce ASEAN agreements on human rights in any Member States. On the other hand, the first purpose of AICHR is to "promote and protect human rights and

¹³ The full text of the article by Ronald Eberhard is available at www.thejakartapost.com/.../the-asean-approach-human-rights.html.

¹⁴ See the study signed by Termsak Chalermpananupap at www.iseas.edu.sg/ISEAS/upload/files/final_programme_art20_13.pdf. See also by the same author *Promoting and Protecting Human Rights in ASEAN*, a well-documented study available at <http://www.aseansec.org/wp-content/uploads/2013/07/HLP-OtherDoc-2.pdf>.

fundamental freedoms of the peoples of ASEAN”. Another idealistic purpose is to “uphold international human rights standards as prescribed by the Universal Declaration of Human Rights, the Vienna Declaration and Program of Action, and international human rights instruments to which ASEAN Member States are parties.”

There is no doubt about the recognition of the obvious fact that the primary responsibility to promote and protect human rights and fundamental freedoms rests on individual ASEAN Member States. It is reiterated in the already analyzed ASEAN Human Rights Declaration (AHRD). Irrespective of this fact, critics have expressed serious disappointment with the AHRD, which they see as a renewed effort in ASEAN to curb human rights and fundamental freedoms rather than to limit government powers and prevent violation of human rights and fundamental freedoms. Moreover, for the time being there seems to be no consensus among ASEAN Member States to move on, towards a legally-binding ASEAN convention on human rights.

The limitations of the AHRD are well explained by Termsak Chalermpananupap. Neither the AHRD nor the TOR of AICHR make clear how and what ASEAN shall do in case of a serious violation of human rights in one Member State. It is true that the Secretary-General of ASEAN, may obtain information from ASEAN Member States on the promotion and protection of human to the attention of the AICHR and may bring relevant issues to the attention of the AICHR. In so doing, the Secretary-General of ASEAN shall concurrently inform the ASEAN Foreign Ministers of these issues. The practical conclusion is that the ASEAN Foreign Ministers, not AICHR, are expected to take cognizance of human rights violation issues in a member state.¹⁵

In a much more critical article entitled *Reviewing the ASEAN Charter* by Roby Arya Brata, published in *The Jakarta Post* on March 7, 2013, it is categorically asserted that “There are no ASEAN legal bodies to legally enforce and protect human rights and the environment. The institutional design and powers of the ASEAN human rights body created by Article 14 of the Charter are not strong enough to promote and protect human rights and fundamental freedoms of

ASEAN’s peoples.”¹⁶

The UN Security Council has paid a lot of attention to the promotion and protection of human rights and fundamental freedoms and has used its functions and powers to encourage a better partnership in this field with regional and sub-regional organizations. The most recent example is offered by the text of presidential statement S/PRST/2013/12 issued on August 6, 2013, after a meeting of the Security Council under then presidency of Argentina. In the first paragraph of this document “The Security Council recalls its previous relevant resolutions and statements of its President which underscore the importance of developing effective partnerships between the United Nations and regional and sub-regional organizations, in accordance with the Charter of the United Nations and the relevant statutes of the regional and sub-regional organizations”.

The last three paragraphs of the presidential statement S/PRST/2013/12 are encouraging for the future of human rights diplomacy involving ASEAN and other regional organizations. Thus, “The Security Council highlights the importance of the role of regional and sub-regional organizations and arrangements and of cooperation with them, consistent with Chapter VIII of the United Nations Charter, with regard to conflict prevention, conflict resolution, peacekeeping, peace-building, *including the maintenance of constitutional order, the promotion of human rights, democracy, the rule of law, and the fight against impunity*. The Security Council encourages cooperation between the United Nations and regional and sub-regional organizations and arrangements to cooperate across a broad agenda of mutual concern”

In a broader context, but closely linked to the topic of the present article, “The Council further encourages enhanced cooperation between the United Nations and the regional and sub-regional organizations and arrangements to foster a global dialogue for the promotion of tolerance and peace, to promote better understanding across countries, cultures and civilizations”¹⁷.

The diplomatic role of the UN Secretary-General is specifically mentioned in the last paragraph of presidential statement

¹⁶ The full text of the article by Roby Arya Brata is available at www.thejakartapost.com/news/2013/03/07/reviewing-asean-charter.html.

¹⁷ The presidential declaration can be consulted at http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PRST/2013/12.

¹⁵ See Termsak Chalermpananupap, the first study mentioned in note 14, *supra*.

S/PRST/2013/12. According to it, "The Security Council commends the Secretary-General's efforts to include in his regular reporting to the Security Council assessments of progress on the cooperation between the United Nations and relevant regional organizations, and requests that he continues such efforts. The Council further requests that the Secretary-General includes in his next biannual report to the Security Council and the General Assembly on Cooperation between the United Nations and regional and other organizations recommendations on ways to enhance cooperation between the United Nations and relevant regional and sub-regional organizations and arrangements."

The work to be done or continued in this field is immense. With particular reference to human rights diplomacy, the UN General Assembly in its resolution A/RES/67/110 of December 17, 2012, "Encourages cooperation between the United Nations and the Association of Southeast Asian Nations in the field of human rights" not only through the AICHR, but also, as specifically mentioned in this document, through the Association of Southeast Asian Nations Commission on the Promotion and Protection of the Rights of Women and Children, to enhance the promotion and protection of human rights, including the rights of women, children, the elderly and persons with disabilities, as well as the rights of migrant workers in accordance with national laws, regulations and policies of member States of the Association of Southeast Asian Nations and the principles contained in the Association of Southeast Asian Nations Declaration on the Protection and Promotion of the Rights of Migrant Workers.¹⁸

In his Remarks at Security Council meeting on Cooperation between the UN and Regional and Sub-Regional Organizations in the Maintenance of Peace and Security on August 6, 2013, Secretary-General Ban Ki-moon, speaking as a chief diplomat of the world organization, said that "Regular joint consultations between the UN and the Association of Southeast Asian Nations continue to create important opportunities for mutual cooperation, including promoting peace-building, reconciliation and political reform in Myanmar, and preventive diplomacy in Mindanao"¹⁹.

¹⁸ See note 3 *supra*.

¹⁹ The full statement of Ban Ki-moon is available at www.un.org/sg/statements/index.asp?nid=7001.

In the same context, Ban Ki-moon reminded that cooperation with the European Union is geographically and substantively wide-ranging. With the Organization for Security and Cooperation in Europe, the UN partners to advance human rights, confidence-building, counter-terrorism and disarmament in southeastern Europe, the Caucasus and Central Asia.

From a diplomatic perspective, it is rewarding to note Ban Ki-moon's strong belief "in the combined value of our respective strengths. In his opinion, "Regional and sub-regional organizations have deep knowledge, unique insights and strong local networks. These elements are critical for mediation, planning a peacekeeping operation or helping a country to build lasting peace. To this equation, the United Nations adds its universal membership and legitimacy, long experience and operational capacity in the area of international peace and security".

Therefore, Ban Ki-moon advocated for building "ever more innovative and flexible partnership arrangements that draw on our respective strengths", because, in his view, "only through cooperation will we meet our shared aspirations for a more peaceful world"²⁰.

This assessment should be understood in the light of the current sad realities from the field of human rights. As pointed out in 2005 by Louise Arbour, the UN High Commissioner for Human Rights, "Without the implementation of widely ratified international treaties, there is no point in reaffirming or refining the meaning of human rights...They simply cease to exist...the world's approach to human rights diplomacy remains unsatisfactory, sporadic and selective". Therefore, in her opinion leadership is needed "in bringing about dispassionate analysis, focused calls for action, and sustained attention to human rights violations"²¹.

In this connection both the UN and regional organizations, including ASEAN, should benefit from the guidelines contained in the comprehensive resolution 67/169. *Enhancement of international cooperation in the field of human rights* adopted by the UN General Assembly on December 20, 2012. In conformity with two paragraphs of this document, the UN General Assembly "Calls upon Member States, the

²⁰ See note 19 *supra*.

²¹ For the full text of the statement by Louise Arbour see www.un.org/News/briefings/docs/2005/db050314.doc.htm

specialized agencies and intergovernmental organizations to continue to carry out a constructive dialogue and consultations for the enhancement of understanding and the promotion and protection of all human rights and fundamental freedoms, and encourages non-governmental organizations to contribute actively to this endeavour; *Urges* States to take necessary measures to enhance bilateral, regional and international cooperation aimed at addressing the adverse impact of consecutive and compounded global crises, such as financial and economic crises, food crises, climate change and natural disasters, on the full enjoyment of human rights”²².

The most recent regional diplomatic assessment about ASEAN and human rights was formulated in general terms in the Chairman’s Statement on the 23rd ASEAN Summit on October 10, 2013. It reads as follows: “In the promotion and protection of human rights in the region, we expressed satisfaction with the work of the ASEAN Intergovernmental Commission on Human Rights (AICHR). We welcomed the on-going efforts of the AICHR in implementing its initiatives and programmes, including the implementation of the Priority Programme/Activities of AICHR 2013 and the ASEAN Human Rights Declaration (AHRD)”²³.

From a larger perspective, it is useful to note that the 5th ASEAN-UN Summit of October 10, 2013 expressed a more detailed and specific assessment about the progress achieved in the field of human rights. Thus, the ASEAN-UN Summit “welcomed the work of the ASEAN Intergovernmental Commission on Human Rights (AICHR) and the ASEAN Commission for Promotion and Protection of the Rights of Women and Children (ACWC). The Summit encouraged the AICHR to enhance its activities, including the implementation of the AHRD, in close coordination with the various ASEAN sectoral bodies and where appropriate, in collaboration with relevant United Nations organisations as well as the ACWC’s ongoing initiatives to promote public awareness through an annual public campaign to stop violence against women and children”.

In the same document “The Summit welcomed the outcomes of the International Workshop on

Enhancing Cooperation between the UN and Regional Mechanisms for the Promotion and Protection of Human Rights held on 12-14 December 2012 in Geneva, Switzerland, where the AICHR was also invited to participate. The Summit encouraged the continuous engagement and support from the various UN human rights bodies in enhancing the work of the AICHR and ACWC”²⁴.

As emphasized in various occasions by Le Luong Minh, Secretary-General of ASEAN, the AHRD is a standard setting document for future ASEAN instruments on human rights as well as future cooperation on human rights between ASEAN and its partners. The AHRD contains added values such as its recognition of the right to peace and the right to development, and ASEAN and its members have to ensure that commitments contained in this document are translated into genuine and concrete actions²⁵.

The implementation of these appeals and requirements incorporated in the most authoritative ASEAN and UN documents is very important and, in some respects, has to be treated on an urgency basis. However, significant positive outcomes are not possible in a predictable future without developing a more energetic and skilful human rights diplomacy which, as reminded in the specialized literature²⁶, is expected to become a crucial part of a holistic approach to human rights protection, thus complementing, *inter alia*, other means such as legal remedies, public advocacy, political pressure and technical assistance. Under such circumstances, the gradual and credible progress of human rights diplomacy remains an imperative prerequisite for a successful role of regional organizations in the sensitive field of human rights both in ASEAN area and in other geographical regions.

²⁴ The 5th ASEAN-United Nations (UN) Summit was held on 10 October 2013 in Bandar Seri Begawan, Brunei Darussalam, and was attended by the Heads of State/Government of ASEAN and Ban Ki-moon, Secretary-General of the UN. For the Chair’s Statement see <http://www.asean2013.gov.bn/>

²⁵ See Remarks by Le Luong Minh, Secretary-General of ASEAN, under the title “*Contributing to the ASEAN Community Building through the Implementation of the ASEAN Human Rights Declaration (AHRD)*”, ASEAN Hall, ASEAN Secretariat, August 23, 2013 at http://www.asean.org/images/2013/resources/speech/asean_day_2013/sg%20remarks%20aichr.pdf.

²⁶ See Michael O’Flaherty, Zdzisław Kędzia, Amrei Müller and George Ulrich, *Human Rights Diplomacy: Contemporary Perspectives*, Martinus Nijhoff, 2011, p. 320.

²² The text of the resolution is available at http://www.un.org/depts/dhl/resguide/r67_en.shtml

²³ All documents of the 23rd ASEAN Summit can be consulted at <http://www.asean2013.gov.bn/>

CONSIDERAȚII PRIVIND COMPLEXITATEA ȘI IMPORTANȚA LIBERTĂȚII DE EXPRIMARE ÎN ROMÂNIA

ION RUSU*

ABSTRACT:

After presenting the concept of fundamental rights and freedoms, analysing the forms and means of exercising the freedom of speech in the Romanian Constitution, the author presents the regulation of the social-political freedom in some international deeds (The International Covenant on Civil and Political Rights, The European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms).

The necessity of respecting certain supreme values (dignity, honour, private life) in exercising the freedom of speech in the media is highlighted, outlining the practice of the European Court of Human Rights in this field.

Keywords: freedom of expression, exercise, democracy, legality

RÉSUMÉ:

Après il présent le concept des droits et des libertés fondamentales, en analysant les formes et moyens pour l'exercice de la liberté d'expression dans la Constitution, l'auteur se réfère à la réglementation de la liberté sociale et politique dans certains instruments internationaux (Pacte international relatif aux droits civils et politiques, la Convention européenne des droits de l'homme et des libertés fondamentales).

Il souligne la nécessité de respecter les valeurs suprêmes (dignité, l'honneur, la vie privée de la personne) dans l'exercice de la liberté d'expression dans les médias, en projetant la pratique de la Cour européenne des droits de l'homme.

Mots-clés: liberté d'expression, d'exercice, de la démocratie, de la légalité

I. Ca orice instituție juridică, instituția drepturilor și libertăților fundamentale a suscitat vii discuții și controverse determinate desigur de complexitatea problemelor care s-au ivit în abordarea și cercetarea fenomenelor.

Chiar terminologia folosită de autori consacrați, observăm că este diferită. În unele manuale apar titluri precum „libertăți publice”,¹ deși în cuprinsul lucrării respective se întâlnesc și formulări de genul „drepturile omului” iar unii autori utilizează noțiunea de „drepturi și libertăți”.

În opinia altora, formula „drepturile omului și libertățile fundamentale” este incorectă, deoarece libertățile sunt drepturi ale omului.² Uneori se argumentează că „drepturile omului” și „libertățile publice” nu au același conținut. Acești autori au ca fundament în susținerea lor teoria dreptului natural și privesc drepturile omului ca fiind inerente naturii umane, ele fiind universale și pentru totdeauna.

Libertățile publice privesc protecția și securitatea individului semnificând „creanțe față de societate”.³ Desigur că aceste libertăți „publice” trebuie distinse de cele „private”, dacă avem în vedere exercitarea lor. Astfel, libertățile publice se

referă la raporturile persoanei cu autoritățile, cele private au în vedere raporturile strict inter-individuale.

Nuanțarea terminologiei „drept” sau „libertate” ține seama desigur și de istoricul conceptului. Libertățile, mai ales cele individuale, au apărut ca măsuri de protecție a individului contra arbitrarului guvernanților, fiind cuprinse pentru prima dată în Declarația drepturilor omului și cetățeanului din 1789. Neîndoielnic că și aceste libertăți sunt sinonime cu drepturile fundamentale. Cu alte cuvinte, din punct de vedere juridic, se desemnează o singură categorie, o singură noțiune.

De fapt, și documentele internaționale în materie, răspunzând necesității unui limbaj comun, dar obligatoriu pentru receptarea corectă a instituției, folosesc conceptul de drepturi și libertăți fundamentale.

Termenii de „drept” sau „libertate”, sunt utilizați și în legea fundamentală din 1991. Întâlnim astfel, dreptul la apărare, dreptul la informare, dreptul la vot sau libertate a conștiinței, libertatea de exprimare, libertatea întrunirilor.⁴

În literatura de specialitate se apreciază că drepturile fundamentale cetățenești sunt acele drepturi subiective aparținând cetățenilor, esențiale pentru viața, libertatea și demnitatea acestora, indispensabile pentru libera dezvoltare a

* Conf. univ. dr.

¹ A se vedea G. Burdeau – *Les libertés publiques*, LGDJ, Paris, 1966; C.A. Colliard – *Libertés publiques*, Dalloz, 6^{-ème} édité. 1982; J. Rivero – *Les Libertés publiques*, PUF, Paris, 1973.

² A se vedea H. Kelsen – *The Law of the United Nations*, London, 1951, p. 29.

³ A se vedea J. Rivero, op. cit. p. 18.

⁴ În sensul argumentației noastre, vezi și I. Muraru, *Drept constituțional și instituții politic*, Ed. Actami, București, 1998, p. 167.

personalității umane. Sunt drepturi stabilite prin Constituție și garantate de aceasta și alte legi.⁵

Din definiție rezultă așadar, trăsăturile caracteristice ale drepturilor fundamentale.

Sunt drepturi subiective. Aceasta înseamnă că sunt posibilități conferite de lege titularilor acestor drepturi de a avea o anumită conduită și de a pretinde celorlalți o atitudine corespunzătoare pentru valorificarea unor interese personale, directe, actuale și legale, sub sancțiunea prevăzută de lege. Deci, pentru realizarea pretențiilor legitime, titularii acestor drepturi se bucură de protecția statului.

Prof. I. Deleanu definește dreptul subiectiv ca „prerogativă conferită de lege în temeiul căreia titularul dreptului poate sau trebuie să desfășoare o anumită conduită și să ceară altora desfășurarea unei conduite adecvate dreptului său, sub sancțiunea recunoscută de lege, în scopul valorificării unui interes personal, direct, născut și actual, legitim și juridic protejat, în acord cu interesul obștesc și cu normele de conviețuire socială”.⁶

Într-o altă concepție, drepturile subiective sunt „puteri garantate de lege voinței subiectului activ al raportului juridic, în temeiul cărora acesta este în măsură, în vederea valorificării unui interes personal direct, să desfășoare o conduită determinată sau să pretindă subiectului pasiv al raportului o anumită comportare care, la nevoie, poate fi impusă acestuia cu sprijinul forței de constrângere a statului”.⁷

Autorul definește astfel drepturile subiective în strânsă legătură cu drepturile fundamentale ale cetățenilor, atrăgând atenția că acestea din urmă nu trebuie înțelese ca o categorie de drepturi deosebite, datorită naturii lor față de celelalte drepturi subiective.

Recunoaște însă că această teorie privind drepturile fundamentale se îndepărtează de concepția școlii dreptului natural, conform căreia, acestea ar fi drepturi înnăscute, deci pe care omul le dobândește în afară de orice reglementare legală.

Drepturile subiective sunt definite ca prerogative (puteri) ale unei persoane, prerogative prevăzute de dreptul pozitiv în virtutea cărora aceasta poate să se

comporte într-un anumit fel sau să pretindă altora un anumit comportament, putând apela la ajutorul organelor etatice competente, în situația în care este împiedicată să adopte comportamentul licit dorit sau în situația în care, pretinzând altuia conform legii un anumit comportament aceasta nu-l adoptă.⁸

O altă opinie privește dreptul subiectiv ca fiind „facultatea unui subiect de a-și valorifica sau de a-și apăra împotriva terților un anumit interes, protejat de lege”.⁹

În concepția noastră, drepturile subiective constituie prerogative garantate prin lege, conform cărora titularul poate să adopte o comportare adecvată pentru satisfacerea intereselor legitime, la nevoie beneficiind de folosirea coerciției statale.

Sunt drepturi esențiale pentru cetățeni. Drepturile fundamentale, spre deosebire de celelalte drepturi subiective au un regim juridic specific, materializat prin următoarele trăsături:

– posibilitatea de reglementare în materia drepturilor și libertăților fundamentale a autorităților administrative este admisă în principiu, dar cu respectarea unor condiții stricte. Aceste condiții se referă la posibilitatea exercitării efective a acestor drepturi fundamentale după ce s-a luat o măsură, de exemplu, pentru menținerea ordinii publice;

– în situații obișnuite, normale, organele administrative nu pot să aibă inițiativa eliminării, înlăturării dreptului fundamental. Acest lucru poate să-l facă numai organul legiuitor, fiind elocvente în acest sens dispozițiile constituționale ale art. 53, „exercițiul unor drepturi sau al unor libertăți poate fi restrâns numai prin lege” ori prevederea din alin. 2 al aceluiași art. 53, „restrângerea nu poate atinge existența drepturilor sau a libertății”. Este adevărat că organul administrativ va putea și este chiar obligat conform prerogativelor legale, să stabilească situațiile și condițiile concrete, împrejurările în care se va exercita dreptul fundamental;

– competența organului administrativ este limitată. Aceasta înseamnă că decizia sa privind situațiile concrete ale exercitării dreptului nu poate avea alt scop și finalitate decât ce a vrut legiuitorul constituant.

Astfel, exercițiul unor drepturi fundamentale poate fi restrâns numai dacă se impune, după caz,

⁵A se vedea I. Muraru, *op. cit.*, p. 166.

⁶A se vedea I. Deleanu – *Drept constituțional și instituții politice*, Tratat vol. I, Ed. Europa Nova, București, 1996, p. 41.

⁷A se vedea T. Drăganu – *Drept Constituțional și Instituții Politice*, Tratat elementar vol. I, Ed. „Lumina Lex”, București, 1998, p. 151.

⁸A se vedea G. Vrabie – *Organizarea politico-etatică a României*, Ed. „Virginia”, 1995, pp. 418–419.

⁹A se vedea Corina Petică Roman în Doina Petică Roman ș.a., *Elemente de drept*, Ed. Alma Mater, Sibiu 2009, p. 14.

pentru „apărarea siguranței naționale, a ordinii, a sănătății ori a moralei publice, a drepturilor și libertăților; desfășurarea instrucției penale; prevenirea consecințelor unei calamități naturale sau ale unui sinistru deosebit de grav” (art. 53 alin. 1 teza a II-a).

Pentru a fi legitimă, măsura luată trebuie să fie: necesară (pericol corect evaluat), eficace și proporțională cu situația care a determinat-o;

– competența organului administrativ este sub controlul ierarhic și al organului de justiție, apreciindu-se legalitatea deciziei luate;

– în situații excepționale, competența organului administrativ este mai largă. Sigur că situația excepțională este determinată prin lege și apare în momentul stabilit pentru: „stare de război, stare de urgență, stare de asediu, criză politică gravă etc.”. Acest lucru presupune substituirea autorităților militare celor civile, extinderea prerogativelor poliției și a completului instanțelor militare.

Deoarece în asemenea situații pot apărea din partea autorităților excесе, s-a prevăzut posibilitatea unor forme de control și înlăturarea abuzurilor ori măsurilor excesive. Avem în vedere, de exemplu, controlul parlamentar asupra unor acte emise de puterea executivă în împrejurări excepționale.

II. Orice persoană are dreptul la libertatea de opinie și de exprimare, adică de a nu fi tulburată pentru opiniile sale și de a primi și răspândi, fără considerații de frontieră, informații și idei, prin orice mijloc de exprimare.

Exteriorizarea gândurilor și a opiniilor, a informațiilor și ideilor se face sub formă orală, scrisă, artistică sau prin orice alt mijloc, la alegerea persoanei.

Textul constituțional definește ce anume se poate exprima liber și prin ce forme și mijloace se poate realiza un asemenea lucru.

Art. 30 din Constituție¹⁰ arată că libertatea de exprimare a gândurilor, a opiniilor sau a credințelor și libertatea creațiilor de orice fel, prin viu grai, prin scris, prin imagini, prin sunete sau prin alte mijloace de comunicare în public sunt inviolabile.

Analizând textul constituțional observăm că acesta prevede care sunt mijloacele de exprimare, și anume: gândurile, opiniile, credințele și creațiile de orice fel.

Cu siguranță că formularea „orice alte mijloace

de comunicare” lasă, de asemenea, câmp larg manifestărilor creațiilor spirituale cetățenești. În acest sens este și opinia potrivit căreia „formularea largă exprimă atât domeniul reglementat cât și imposibilitatea nominalizării prin Constituție a tuturor creațiilor spirituale pe care mintea iscoditoare a omului le poate imagina și realiza”.¹¹

Libertatea cuvântului reprezintă posibilitatea ce trebuie asigurată fiecărei persoane de a-și exterioriza, prin viu grai, punctele de vedere, ideile, concepțiile sau convingerile în legătură cu orice problemă de interes colectiv sau personal, fără nici un fel de ingerință, în cadrul și cu respectarea cu bună credință a valorilor morale, spirituale și juridice ale societății.

Conceptul „în public”, trebuie înțeles ca fiind cel definit în lege, și anume Codul Penal¹².

Exprimarea „gândurilor, opiniilor, credințelor, posibilitatea de a elabora și exprima creațiile de orice fel, în istoria lor ca drepturi umane, au dus la formularea a trei mari reguli: libertatea de exprimare, interzicerea cenzurii, responsabilitatea. Aceste reguli au avut o istorie aparte, forța libertății de exprimare (mai ales libertatea presei), fiind din păcate deseori contracarată nu prin inteligență, ci prin cenzură severă și răspundere exagerată”.¹³

Legea fundamentală reglementează că cenzura de orice fel este interzisă, libertatea presei implicând și libertatea de a înființa publicații, acestea neputând fi suprimate.

Libertatea presei constituie unul dintre mijloacele cele mai eficiente în vederea asigurării vitalității corpului social, implicând nu numai dreptul de a face cunoscute public convingerile, ideile, opțiunile, credințele individuale sau colective, dar și numeroase drepturi și obligații care privesc imprimarea, transportul, vânzarea etc., dar și statutul juridic al jurnalistului. Libertatea presei nu poate fi însă nelimitată, iar aceste limite trebuie să fie legitime și descrise expres.

Exercitarea mijloacelor care formează conținutul complex al libertății de exprimare, comportă datorii și răspunderi speciale. De aceea, ea poate fi supusă unor limitări care trebuie însă stabilite în mod expres prin lege și care sunt necesare pentru respectarea drepturilor sau

¹¹A se vedea Corina Petică Roman în Doina Petică Roman ș.a., *Elemente de drept*, op. cit., p. 51.

¹²A se vedea M. Constantinescu și alții, *Constituția României revizuită*, Ed. All Beck, București 2004, p. 61.

¹³A se vedea I. Muraru, *Drept constituțional și instituții politice*, Ed. Actami, București, 1998, p. 230.

¹⁰ Legea de revizuire a Constituției nr. 429/2003 a fost aprobată prin referendumul național din 18-19. 10.2003 și a fost publicată în M.Of., I, nr. 758 din 29 octombrie 2003.

reputației altora, apărarea securității naționale, ordinii publice, sănătății sau moralității publice.

De altfel, Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, în art. 20 stipulează că legea trebuie să interzică: orice propagandă în favoarea războiului, precum și orice îndemn la ură națională, rasială sau religioasă care constituie o incitare la discriminare, ostilitate sau la violență¹⁴.

Pentru apărarea acestor valori, Constituția din 1991 prevede că libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei și nici dreptul la propria imagine.

Tot mai mulți cercetători apreciază că a patra putere în stat este mass-media. Forța ei este determinată de impactul pe care îl are informația asupra membrilor oricărei societăți, mai ales dacă uneori și formează deja o concepție și chiar influențează opțiunile cetățenești.

Pe bună dreptate se afirmă că ideea promovării și respectării drepturilor omului este generoasă, dar riscă să rămână literă moartă dacă nu este corect mediatizată. Chiar dacă mijloacele audio-video contează și ele, totuși presa este cea care transmite succesele ori insuccesele puterii în asigurarea „Binelui Comun”.

Pentru atingerea scopului și reflectarea realității sociale, trebuie ca fiecare slujitor al acestei arte să respecte toate principiile deontologice ale nobilei profesiei de ziarist. Altfel, se ajunge la un rezultat opus celui dorit și de la o idee generoasă se obține un pretext care întreține un conflict artificial ce poate oricând să degenereze. Iată de ce credem că trebuie să redăm câteva din reglementările cuprinse în Rezoluția 1003 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, referitoare la libertatea presei.

În primul rând, profesia de ziarist implică drepturi și obligații, libertăți și responsabilități.

În afara drepturilor și obligațiilor specifice, stipulate în legislația de specialitate, mijloacele de informare în masă au și o răspundere morală față de cetățeni și societate, răspundere care trebuie evidențiată mai ales în momentul actual când informația și comunicarea au un rol determinant în formarea atitudinii individuale privind evoluția societății.

Principiul de bază al oricărei evaluări etice a ziaristicii este că trebuie făcută o distincție netă între știri și păreri pentru evitarea oricărei confuzii între acestea. Dacă știrile sunt informații, adică

fapte și date certe, opiniile exprimă numai gânduri, idei, convingeri ori judecăți de valoare ale mijloacelor de informare în masă, editorilor și ziariștilor.

Știrile trebuie difuzate cu respectarea adevărului, numai după efectuarea verificărilor de rigoare, iar prezentarea, descrierea sau narațiunea trebuie să fie imparțială. Zvonurile nu trebuie confundate cu știrile. Titlurile și rezumatele știrilor trebuie să reflecte cât mai fidel conținutul faptelor și datelor prezentate.

Exprimarea opiniilor poate consta în reflecții ori comentarii privind unele idei generale sau în observații asupra informațiilor cu fundament real. Chiar dacă opiniile sunt inevitabile și subiective și nu trebuie supuse criteriului adevărului, totuși ele trebuie să fie exprimate într-o manieră onestă și etică. Opiniile exprimate sub formă de comentarii ale unor acțiuni ori evenimente cu referință la instituții și persoane, nu trebuie să ascundă ori să nege intenționat fapte ori date reale¹⁵.

Desigur că Rezoluția 1003 are în vedere prevederile art. 10 din Convenția europeană a drepturilor omului privind libertatea de exprimare. Potrivit art. 10 din Convenție, „orice persoană are dreptul la opinie și libertatea de a primi sau comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. Prezentul articol nu împiedică statele să supună societățile de radiodifuziune, de cinematografie sau de televiziune unui regim de autorizare. Exercițarea acestui drept ce comportă îndatoriri și responsabilități, poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare într-o societate democratică pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau a moralei, protecția reputației sau drepturilor altuia, pentru a împiedica divulgarea unor informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești”¹⁶.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a decis, în nenumărate cazuri avute spre soluționare, că libertatea de exprimare există nu numai cu privire la informații sau idei privite cu favoare sau

¹⁴ Adoptat de Adunarea Generală a ONU la 16 decembrie 1966 prin Rezoluția 2200 și ratificat de România cu rezerve la 09 decembrie 1974.

¹⁵ A se vedea I. Rusu, *Drept constituțional și instituții politice*, Ed. Lumina Lex, București, 2004, p. 329.

¹⁶ Convenția europeană a drepturilor omului a fost adoptată la Roma la 04 noiembrie 1950, intrând în vigoare în 1953. România a ratificat Convenția prin Legea nr. 30/1994, publicată în M. Of., I, nr. 135/1994.

considerate inofensive, dar și pentru cele care șochează, rănesc ori îngrijorează. Aceasta pentru că orice societate democratică trebuie să fie caracterizată și prin toleranță, spirit de deschidere și exigență a pluralismului.

Libertatea de exprimare uneori poate veni în conflict cu anumite interese colective ori individuale. Problema delicată este așadar găsirea măsurii echilibrului care trebuie să existe între exercițiul dreptului la liberă exprimare și protecția intereselor sociale și a drepturilor individuale.

Cu referire specială la presă, libertatea de exprimare presupune inexistența oricărui sistem de autorizare sau cenzură. Dar libertatea presupune responsabilitate, adică libertate în anumite limite. Aceste limite se referă la protecția unor valori sociale ori a drepturilor și reputației altora.

Într-un caz judecat încă în 1979, Curtea a precizat rolul presei astfel: „Dacă ea nu trebuie să depășească limitele prevăzute în special pentru protejarea reputației altuia, presei îi incumbă obligația de a comunica informații și idei asupra problemelor dezbătute în arena politică, precum și cele care privesc alte sectoare de interes public. La funcția sa, care constă în a difuza, se adaugă dreptul, pentru public, de a primi informațiile necesare”.

Pentru Curtea Europeană a Drepturilor Omului, presa este „câinele de pază” al unei societăți democratice, aceasta însemnând rolul ei de a controla și informa în și despre toate domeniile de interes public, de la cele privind responsabilitățile politice, la funcționarea instituțiilor și serviciilor publice până la aprecierea oportunității de a

beneficia de „servicii veterinare de noapte”.

Analizând modul cum mass-media din România și-a înțeles menirea și a interpretat libertatea de exprimare, trebuie să recunoaștem că s-au manifestat două tendințe în principal. Una pozitivă, în sensul că s-au redat corect și imparțial date și informații despre fapte și evenimente, dovedind profesionalism și deontologie. Desigur, că cei care au practicat aceste principii și-au atras respect și simpatie din partea societății, având credibilitate și succes în activitate.

Tendința negativă a cuprins pe cei care au renunțat la deontologia profesiei și au prezentat deformat realitatea faptelor pentru atingerea scopurilor înguste, mărunte ori fiind subjugate politic. Categorie că mai devreme sau mai târziu, societatea i-a sancționat prin dezinteresul față de acestea.¹⁷

De asemenea, se interzice: defăimarea țării și a națiunii, îndemnul la război de agresiune, la ură națională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violență publică precum și manifestările obscene contrare bunelor moravuri.

În vederea garantării exercitării libertății de exprimare, în art. 30 alin. 8, sunt stabilite răspunderile care acționează, și anume: răspunderea civilă pentru informația sau pentru creația adusă la cunoștința publică, acestea revenind editorului sau realizatorului, autorului, organizatorului manifestării artistice, proprietarului mijlocului de multiplicare, al postului de radio sau de televiziune.

¹⁷A se vedea I. Rusu, *Regimul politic românesc*, Ed. Bren, București, 2000, pp. 100–103.

ASPECTE PRIVIND REGLEMENTAREA DREPTURILOR COPILULUI ÎN ROMÂNIA

ION POPESCU-SLĂNICEANU*

COSMIN-IONUȚ ENESCU**

ABSTRACT:

Modern societies are concerned about children, defending their rights, their protection as human beings who are not fully shaped and cannot defend their rights by themselves. In Romania, Law No. 272/2004 is the legal framework for the respect, the promotion and the guaranteeing of children's rights.

Implementation of this legislation allows for the creation of a modern, European, system for the protection of the rights of the child, harmonized with the international treaties to which Romania is party, such as the European Convention on Human Rights and the United Nations Convention on the Rights of the Child.

In conformity with the above-mentioned regulations, all public authorities, non-governmental organizations, as well as natural persons and the legal persons responsible for the protection of the child are bound to respect and guarantee the rights of the child.

Keywords: child, juvenile, rights, protection

RÉSUMÉ:

La société moderne est préoccupé par l'enfant, la protection des intérêts et des droits, de la protection de l'être humain d'être complètement informé par ce que les citoyens ne peuvent défendre leurs droits autrement. En Roumanie, la loi n° 272/2004 constitue le cadre juridique à respecter pour promouvoir et garantir les droits.

La mise en œuvre de cette législation permet la création d'une société moderne, européenne, la protection des droits des enfants, en harmonie avec les traités internationaux auxquels la Roumanie est partie, tels que la Convention européenne des Droits de l'Homme et de la Convention des Nations Unies relative aux droits de l'enfant.

En conformité avec les règlements ci-dessus, tous les pouvoirs publics, les organisations non gouvernementales, les particuliers et les personnes morales responsables de la protection de l'enfant ont l'obligation de respecter et de garantir les droits des enfants.

Mots-clés: enfant, mineur, homme, protection

În legislația națională, pentru prima oară, noțiunea de copil a fost definită de Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului¹. Până la apariția acesteia în legislația noastră se puneau semnul egal între noțiunea de minor și aceea de copil.

Legea nr. 272/2004 definește copilul în art. 4 lit. a ca fiind persoana care nu a împlinit vârsta de 18 ani și nu a dobândit capacitatea deplină de exercițiu, în condițiile legii. Se observă deci că această definiție oferă noțiunii de copil un sens mai restrâns decât cel al noțiunii de minor.

În conformitate cu legislația internațională, respectiv cu art. 1 al Convenției privind drepturile copilului², prin copil se înțelege orice ființă umană

sub vârsta de 18 ani, cu excepția cazurilor în care, în baza legii aplicabile copilului, majoratul este stabilit sub această vârstă.

Se apreciază în doctrină³, că termenul „minor”, în toate normele juridice referitoare la tutela minorului sau, în general, la promovarea și protecția drepturilor minorului, este înlocuit cu termenul „copil”, înlocuire care s-ar fi impus încă din anul 1990, când România a ratificat Convenția ONU din 1989, cu privire la drepturile copilului.

Societatea modernă este preocupată de copil, de apărarea intereselor și drepturilor sale, de ocrotirea sa ca ființă umană neformată pe deplin și care nu-si poate apăra drepturile⁴.

Of., I, nr. 314 din 13 iunie 2001.

³ A se vedea T. Bodoașcă, *Contribuții la studiul condițiilor în care poate fi instituită tutela copilului în reglementarea Legii nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului*, în „Dreptul” nr. 3/2005, p. 53; I. Imbrescu, *Reflecții în legătură cu folosirea eronată a unor termeni din sfera dreptului familiei*, în „Dreptul” nr. 8/2005, pp. 110 – 115.

⁴ A se vedea Alexandru Bacaci, Viorica-Claudia Dumitrache, Cristina Codruța Hageanu, *Dreptul familiei*, ediția a VII-a,

* Prof. univ. dr., cadru didactic la Universitatea „Constantin Brâncoveanu”, Pitești.

** Dr., cadru didactic la Universitatea „Constantin Brâncoveanu”, Pitești.

¹ Republicată în M. Of., I, nr. 557 din 23 iunie 2004.

² Legea nr. 18 din 27 septembrie 1990 pentru ratificarea Convenției cu privire la drepturile copilului, republicată în M.

Puțini tineri se gândesc însă în profunzime, unii poate chiar deloc, la drepturile omului și nu le asociază în mod automat cu propria situație sau cu situațiile cunoscuților lor. Ei se gândesc într-o măsură mai mică la drepturile specifice copiilor, deși sunt de părere că majoritatea drepturilor omului se aplică și copilului⁵.

Potrivit dispozițiilor art. 36 din Legea nr. 287/2009 privind Codul civil⁶, drepturile copilului sunt recunoscute de la concepțiune, însă numai dacă el se naște viu. În ceea ce privește timpul legal al concepțiunii, acesta este intervalul de timp cuprins între a trei sute și a o sută optzeci de zile dinaintea nașterii copilului. El se calculează zi cu zi.

Prin mijloace de probă științifice se poate face dovada concepțiunii copilului într-o anumită perioadă din intervalul de timp prevăzut mai sus sau chiar în afara acestui interval.

Recunoașterea importanței identității copilului și a statutului juridic al acestuia.

Conform prevederilor art. 8 din Legea nr. 272/2004, copilul are dreptul la stabilirea și păstrarea identității sale. Acesta este înregistrat imediat după naștere și are de la această dată dreptul la un nume, dreptul de a dobândi o cetățenie și, dacă este posibil, de a-și cunoaște părinții și de a fi îngrijit, crescut și educat de aceștia. Părinții aleg numele și prenumele copilului, în condițiile legii. Totodată, copilul are dreptul de a-și păstra cetățenia, numele și relațiile de familie fără nici o ingerință. Dacă se constată că un copil este lipsit, în mod ilegal, de elementele constitutive ale identității sale sau de unele dintre acestea, instituțiile și autoritățile publice sunt obligate să ia de urgență toate măsurile necesare în vederea restabilirii identității copilului.

Aceste prevederi trebuie să fie coroborate și cu dispozițiile Legii nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă⁷ care precizează în mod expres că ofițerul de stare civilă poate să refuze înscrierea în certificatul de naștere a unor prenume care sunt formate din cuvinte indecente ori ridicole, părinții putând opta pentru un nume corespunzător.

În ceea ce privește dreptul copilului la păstrarea

Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 323.

⁵ Drepturile copiilor, așa cum le văd ei, Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, 2011, p. 4.

⁶ Legea nr. 287 din 17 iulie 2009 privind Codul civil, republicată în M. Of., I, nr. 505 din 15 iulie 2011.

⁷ Republicată în M. Of., I, nr. 339 din 18 mai 2012.

cetățeniei române, precizăm că Legea nr. 21/1991 a cetățeniei române⁸ a prevăzut în mod expres că cetățenia română nu poate fi retrasă persoanei care a dobândit-o prin naștere.

Dreptul copilului la identitate este consacrat și de articolele 7 și 8 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului.

Pentru ca acest drept să se realizeze, unitățile sanitare care au în structură secții de nou-născuți și/sau de pediatrie au obligația de a angaja un asistent social sau, după caz, de a desemna o persoană cu atribuții de asistență socială.

În vederea stabilirii identității copilului părăsit sau găsit ori a părinților acestuia, organele de poliție competente au obligația de a desemna una sau mai multe persoane responsabile cu realizarea demersurilor ce le revin, potrivit legii, pentru înregistrarea nașterii copilului.

Certificatul medical constatator al nașterii, atât pentru copilul născut viu, cât și pentru copilul născut mort, se întocmește în termen de 24 de ore de la naștere. În acest sens, răspunderea pentru îndeplinirea acestei obligații revine medicului care a asistat sau a constatat nașterea și medicului șef de secție.

Când nașterea a avut loc în afara unităților sanitare, medicul de familie având cabinetul înregistrat în raza teritorială unde a avut loc nașterea este obligat ca, la cererea oricărei persoane, în termen de 24 de ore, să constate nașterea copilului, după care să întocmească și să elibereze certificatul medical constatator al nașterii copilului, chiar dacă mama nu este înscrisă pe lista cabinetului său⁹.

În acest sens, Direcțiile generale de asistență socială și protecție a copilului au rolul de a coordona din punct de vedere metodologic activitățile desfășurate la nivelul județului în legătură cu respectarea dreptului copilului la stabilirea identității sale, precum și cu privire la prevenirea separării copilului de părinții săi¹⁰.

În situația copilului găsit, precum și a celui părăsit de părinți în alte unități sanitare, a cărui naștere nu a fost înregistrată, obligația de a realiza demersurile prevăzute de lege pentru înregistrarea nașterii copilului revine serviciului public de asistență socială în a cărui rază administrativ-

⁸ Republicată în M. Of., I, nr. 576 din 13 august 2010.

⁹ Art. 10 din Legea nr. 272/2004.

¹⁰ Manual pentru implementarea Legii nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, Ed. Vanemonde, București, 2006, p. 17.

teritorială a fost găsit sau părăsit copilul.

Expertiza medico-legală necesară pentru înregistrarea nașterii copilului este gratuită¹¹.

Potrivit art. 13 din Legea nr. 272/2004 unitățile sanitare, unitățile de protecție socială, serviciile de îngrijire de tip rezidențial, entitățile fără personalitate juridică, alte persoane juridice, precum și persoanele fizice, care internează sau primesc în îngrijire femei gravide ori copii care nu posedă acte pe baza cărora să li se poată stabili identitatea, sunt obligate să anunțe, în termen de 24 de ore, în scris, autoritatea administrației publice locale în a cărei rază își au sediul sau, după caz, domiciliul, în vederea stabilirii identității lor.

Cel care ia un copil pentru a-l îngriji sau proteja temporar, până la stabilirea unei măsuri de protecție în condițiile legii, are obligația de a-l întreține și, în termen de 48 de ore, de a anunța autoritatea administrației publice locale în a cărei rază teritorială își are sediul sau domiciliul.

Dreptul copilului la menținerea relațiilor personale, drept fundamental al acestuia.

Copilul are dreptul de a menține relații personale și contacte directe cu părinții, rudele, precum și cu alte persoane față de care copilul a dezvoltat legături de atașament.

De asemenea, el are dreptul de a-și cunoaște rudele și de a întreține relații personale cu acestea, precum și cu alte persoane alături de care copilul s-a bucurat de viața de familie, în măsura în care acest lucru nu contravine interesului său superior.

Părinții sau un alt reprezentant legal al copilului nu pot împiedica relațiile personale ale acestuia cu bunicii, frații și surorile ori cu alte persoane alături de care copilul s-a bucurat de viața de familie, decât în cazurile în care instanța decide în acest sens, apreciind că există motive temeinice de natură a primejdui dezvoltarea fizică, psihică, intelectuală sau morală a copilului.

Conform unei hotărâri a Curții Europene a Drepturilor Omului, decizia statului de a reduce sau interzice contactul dintre părinți și copii va fi întotdeauna supusă unei analize minuțioase. Când astfel de restricții se dovedesc a fi excesive sau disproporționate, acest lucru înseamnă încălcarea atât a drepturilor copilului, cât și ale părinților. Curtea a subliniat strânsa legătură dintre contactul adecvat și scopul principal care este menținerea copilului alături de familia sa¹².

În sensul Legii nr. 272/2004, relațiile personale

¹¹ Art. 12 din Legea nr. 272/2004.

se pot realiza prin:

a) întâlniri ale copilului cu părintele ori cu o altă persoană care are, potrivit respectivei legi, dreptul la relații personale cu copilul;

b) vizitarea copilului la domiciliul acestuia;

c) găzduirea copilului pe perioadă determinată de către părintele sau de către altă persoană la care copilul nu locuiește în mod obișnuit;

d) corespondență ori altă formă de comunicare cu copilul;

e) transmiterea de informații copilului cu privire la părintele ori la alte persoane care au, potrivit legii, dreptul de a menține relații personale cu copilul;

f) transmiterea de informații referitoare la copil, inclusiv fotografii recente, evaluări medicale sau școlare, către părintele sau către alte persoane care au dreptul de a menține relații personale cu copilul.

Transmiterea informațiilor prevăzute la lit. e) și f) se va face cu respectarea interesului superior al copilului, precum și a dispozițiilor speciale vizând confidențialitatea și transmiterea informațiilor cu caracter personal.

Copilul care a fost separat de ambii părinți sau de unul dintre aceștia printr-o măsură dispusă în condițiile legii are dreptul de a menține relații personale și contacte directe cu ambii părinți, cu excepția situației în care acest lucru contravine interesului superior al copilului.

Instanța judecătorească, luând în considerare, cu prioritate, interesul superior al copilului, poate limita exercitarea acestui drept, dacă există motive temeinice de natură a periclita dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială a acestuia.

Copilul ai cărui părinți locuiesc în state diferite are dreptul de a întreține relații personale și contacte directe cu aceștia, cu excepția situației în care acest lucru contravine interesului superior al copilului.

Exercitarea acestui drept va fi facilitată de Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice (MMFPSPV), în colaborare cu Ministerul Afacerilor Externe, pe baza unei proceduri aprobate prin ordin comun.

O situație des întâlnită în practică o reprezintă cazul în care, pe fondul unor raporturi conflictuale

¹² A se vedea de exemplu, Hotărârea din 22 iunie 2004 în cauza Pini și Bertani și Manera și Atripaldi împotriva României, publicată în M. Of., I, nr. 1245 din 23 decembrie 2004.

între părinți, de regulă divorțați, unul dintre ei împiedică menținerea relațiilor celuilalt părinte cu copilul. Tot pe fondul unor raporturi conflictuale și cel mai adesea vătămătoare, chiar traumatizante pentru copii, s-a întâmplat adesea ca părintele căruia nu i-a fost încredințat copilul să părăsească totuși țara împreună cu acesta, stabilindu-se pe teritoriul altui stat. Astfel de situații, în care eforturile unuia sau ale celuilalt părinte de a-și exercita drepturile conferite prin lege, nu găsesc un răspuns adecvat la celălalt, iar părțile nu pot găsi singure soluția convenabilă, făcând necesară intervenția cumulată a autorităților din statele „implicate”, au fost reglementate prin Legea nr. 216/2003 privind aderarea României la Convenția europeană asupra recunoașterii și executării hotărârilor în materie de încredințare a copiilor și de restabilire a încredințării copiilor, adoptată la Luxembourg la 20 mai 1980¹³.

Copiii neînsoțiți de părinți sau de un alt reprezentant legal ori care nu se găsesc sub supravegherea legală a unor persoane au dreptul de a li se asigura, în cel mai scurt timp posibil, reînsoțirea alături de reprezentanții lor legali.

Deplasarea copiilor în țară și în străinătate se realizează cu înștiințarea și cu acordul ambilor părinți; orice neînțelegeri între părinți cu privire la exprimarea acestui acord se soluționează de către instanța judecătorească.

Părinții și, după caz, o altă persoană responsabilă de supravegherea, creșterea și îngrijirea copilului au obligația să anunțe la poliție dispariția acestuia de la domiciliu, în cel mult 24 de ore de la constatarea dispariției¹⁴.

Potrivit art. 19 din Legea nr. 272/2004, misiunile diplomatice și consulare ale României au obligația de a sesiza Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice cu privire la copiii cetățeni români aflați în străinătate care, din orice motive, nu sunt însoțiți de părinți sau de un alt reprezentant legal ori nu se găsesc sub supravegherea legală a unor persoane din străinătate.

MMFPSPV va lua măsurile necesare pentru întoarcerea copilului la părinți sau la un alt reprezentant legal, imediat după identificarea acestora. În cazul în care persoanele identificate nu pot sau refuză să preia copilul, la cererea Direcției Generale pentru Protecția Copilului, tribunalul de la domiciliul copilului sau Tribunalul București, în

situația în care acest domiciliu nu este cunoscut, va dispune plasamentul copilului într-un serviciu de protecție specială propus de Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice.

Procedura de întoarcere a copiilor în țară, de identificare a părinților sau a altor reprezentanți legali ai copiilor, modul de avansare a cheltuielilor ocazionate de întoarcerea în țară a acestora, precum și serviciile de protecție specială, publice sau private, competente să asigure protecția în regim de urgență a copiilor se stabilesc prin hotărâre a Guvernului.

Misiunile diplomatice și consulare străine au obligația de a sesiza Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice și Autoritatea pentru Străini despre toate situațiile în care au cunoștință de copii cetățeni străini aflați pe teritoriul României care, din orice motive, nu sunt însoțiți de părinți sau de un alt reprezentant legal ori nu se găsesc sub supravegherea legală a unor persoane. În cazul în care autoritățile române se autosesizează, acestea vor înștiința de urgență misiunea străină competentă cu privire la copiii în cauză.

În această situație, Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice, până la definitivarea demersurilor legale ce cad în competența Autorității pentru Străini, va solicita Tribunalului București stabilirea plasamentului copilului într-un serviciu de protecție specială propus de MMFPSPV.

Măsura plasamentului durează până la returnarea copilului în țara de reședință a părinților ori în țara în care au fost identificați alți membri ai familiei dispuși să ia copilul. În cazul nereturnării copilului, acesta beneficiază de protecția specială prevăzută în Legea nr. 272/2004¹⁵.

Dreptul la protejarea imaginii publice. Potrivit art. 22 din legea amintită, copilul are dreptul la protejarea imaginii sale publice și a vieții sale intime, private și familiale. În acest sens, este interzisă orice acțiune de natură să afecteze imaginea publică a copilului sau dreptul acestuia la viață intimă, privată și familială.

Participarea copilului în vârstă de până la 14 ani la dezbateri publice în cadrul unor programe audiovizuale se poate face numai cu consimțământul scris al acestuia și al părinților sau, după caz, al altui reprezentant legal.

De asemenea, copiii nu pot fi folosiți sau expuși

¹³ Publicată în M. Of., I, nr. 367 din 29 mai 2003.

¹⁴ Art. 18 din Legea nr. 272/2004.

¹⁵ Art. 20 din Legea nr. 272/2004.

de către părinți, reprezentanți legali sau alte persoane responsabile de creșterea și îngrijirea lor, în scopul de a obține avantaje personale sau de a influența deciziile autorităților publice.

Consiliul Național al Audiovizualului¹⁶ monitorizează modul de derulare a programelor audiovizuale, astfel încât să se asigure protecția și garantarea dreptului copilului.

Dreptul la libertatea de exprimare. Copilul are dreptul la libertatea de exprimare. Libertatea copilului de a căuta, de a primi și de a difuza informații de orice natură, care vizează promovarea bunăstării sale sociale, spirituale și morale, sănătatea sa fizică și mentală, sub orice formă și prin orice mijloace la alegerea sa, este inviolabilă.

Părinții sau, după caz, alți reprezentanți legali ai copilului, persoanele care au în plasament copii, precum și persoanele care, prin natura funcției, promovează și asigură respectarea drepturilor copiilor au obligația de a le asigura informații, explicații și sfaturi, în funcție de vârsta și de gradul de înțelegere al acestora, precum și de a le permite să-și exprime punctul de vedere, ideile și opiniile.

Părinții nu pot limita dreptul copilului minor la libertatea de exprimare decât în cazurile prevăzute expres de lege. Majoritatea statelor împărtășesc principiul conform căruia părerea copiilor trebuie ascultată și luată în considerare, potrivit vârstei și capacității lor de a înțelege.

Un aspect extrem de important atunci când vorbim despre drepturile copilului, este protecția, dar la fel de importantă pentru bunăstarea copilului este și autonomia.

Potrivit art. 24 din Legea nr. 272/2004, copilul capabil de discernământ are dreptul de a-și exprima liber opinia asupra oricărei probleme care îl privește.

În orice procedură judiciară sau administrativă care îl privește, copilul are dreptul de a fi ascultat. Este obligatorie ascultarea copilului care a împlinit vârsta de 10 ani. Cu toate acestea, poate fi ascultat și copilul care nu a împlinit vârsta de 10 ani, dacă autoritatea competentă apreciază că audierea lui este necesară pentru soluționarea cauzei.

Dreptul de a fi ascultat conferă copilului posibilitatea de a cere și de a primi orice informație pertinentă, de a fi consultat, de a-și exprima opinia și de a fi informat asupra consecințelor pe care le poate avea opinia sa, dacă este respectată, precum

¹⁶ Legea nr. 504 din 11 iulie 2002 a audiovizualului, publicată în M. Of., I, nr. 534 din 22 iulie 2002.

și asupra consecințelor oricărei decizii care îl privește.

În toate cazurile, opiniile copilului ascultat vor fi luate în considerare și li se va acorda importanța cuvenită, în raport cu vârsta și cu gradul de maturitate a copilului.

Orice copil poate cere să fie ascultat. În caz de refuz, autoritatea competentă se va pronunța printr-o decizie motivată.

Dispozițiile legale speciale privind consimțământul sau prezența copilului în procedurile care îl privesc, precum și prevederile referitoare la desemnarea unui curator, în caz de conflict de interese, sunt și rămân aplicabile.

De asemenea, copilul are **dreptul la libertate de gândire, de conștiință și de religie**. Părinții îndrumă copilul, potrivit propriilor convingeri, în alegerea unei religii, în condițiile legii, ținând seama de opinia, vârsta și de gradul de maturitate a acestuia, fără a-l putea obliga să adere la o anumită religie sau la un anumit cult religios.

Religia copilului care a împlinit vârsta de 14 ani nu poate fi schimbată fără consimțământul acestuia; copilul care a împlinit vârsta de 16 ani are dreptul să-și aleagă singur religia.

Totodată, atunci când acesta beneficiază de protecție specială, persoanelor în îngrijirea cărora se află le sunt interzise orice acțiuni menite să influențeze convingerile religioase ale copilului.

Dreptul la liberă asociere și dreptul la viață culturală proprie. Copilul are dreptul la liberă asociere în structuri formale și informale, precum și libertatea de întrunire pașnică, în limitele prevăzute de lege.

Autoritățile administrației publice locale, unitățile de învățământ și alte instituții publice sau private competente iau măsurile necesare asigurării exercitării corespunzătoare a drepturilor prevăzute mai sus¹⁷.

Copilul aparținând unei minorități naționale, etnice, religioase sau lingvistice are dreptul la viață culturală proprie, la declararea apartenenței sale etnice, religioase, la practicarea propriei sale religii, precum și dreptul de a folosi limba proprie în comun cu alți membri ai comunității din care face parte.

În conformitate cu dispozițiile Ordonanței nr.137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare¹⁸ orice persoană

¹⁷ Art. 26 din Legea nr. 272/2004.

¹⁸ Republicată în M. Of., I, nr. 99 din 8 februarie 2007.

fizică sau juridică are obligația de a respecta principiile egalității și nediscriminării în orice acțiune a lor.

De asemenea, copilul are dreptul la respectarea personalității și individualității sale și nu poate fi supus pedepselor fizice sau altor tratamente umilitoare ori degradante.

Măsurile de disciplinare a copilului nu pot fi stabilite decât în acord cu demnitatea copilului, nefiind permise sub nici un motiv pedepsele fizice ori acelea care se află în legătură cu dezvoltarea fizică, psihică sau care afectează starea emoțională a copilului.

Prin urmare, în familie și în toate instituțiile publice și private care au în îngrijire copii, sunt interzise pedepsele corporale și tratamentele umilitoare. Regulamentele de ordine interioară ale instituțiilor în cauză ar fi de dorit să conțină obligatoriu capitole cu privire la interzicerea pedepselor corporale și încălcarea demnității copiilor.

Totodată, copilul are dreptul să depună singur plângeri referitoare la încălcarea drepturilor sale fundamentale, prevedere în deplină concordanță cu dispozițiile Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale ratificată de

România prin Legea nr. 30/1994, care consacră dreptul oricărei persoane (fără a impune o limită de vârstă) de a sesiza instanța judecătorească în cazul încălcării drepturilor fundamentale. De exemplu, am putea menționa dreptul la viață și la integritate fizică și psihică, libertatea individuală în sens constituțional, dreptul la apărare, libertatea de exprimare, dreptul la informație, dreptul la învățătură, accesul la cultură, dreptul la un mediu sănătos.

Îmbunătățirea situației copiilor din România și asigurarea celor mai bune condiții pentru ca ei să crească sănătoși, să aibă o îngrijire și educație de calitate și să participe activ la viața comunității constituie unul dintre principalele obiective pe care toți factorii de decizie îl urmăresc.

Prin adoptarea Legii nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului s-a făcut un pas important, în aria sa de reglementare fiind cuprinși toți copiii, indiferent unde se află aceștia, în familie sau în sistemul de protecție, în școală sau deja pe piața muncii, în țară sau în străinătate, indiferent de situația lor și fără nici o discriminare, garantând acestora exercitarea drepturilor lor, prevăzute de Convenția ONU cu privire la drepturile copilului.

II. DOCUMENTAR JURIDIC

RAPORT PRIVIND EVOLUȚIA LEGISLAȚIEI ÎN DOMENIUL DREPTURILOR OMULUI ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ ÎN 2013*

- Partea I -

Promovarea democrației, a statului de drept precum și a drepturilor omului reprezintă un element fundamental al relațiilor externe bilaterale și multilaterale ale Uniunii Europene, iar instrumentele sale de politică externă și de asistență financiară contribuie la consolidarea democrației și a drepturilor omului în lume.

În acest sens, semnalăm faptul că la finele anului 2013 va lua sfârșit un important instrument de finanțare pentru promovarea democrației și a drepturilor omului în lume, stabilit prin **Regulamentul CE nr. 1889/2006 al Parlamentului European și al Consiliului din 20 decembrie 2006 de instituire a unui instrument de finanțare pentru promovarea democrației și a drepturilor omului în lume**. Prin acest document Uniunea Europeană a urmărit consolidarea respectului pentru drepturile omului și libertățile fundamentale în țările și regiunile în care acestea sunt cel mai expuse riscului, sprijinirea societății civile în rolul său de promovare a drepturilor omului și a democrației, acțiunea sa în favoarea reconcilierii pașnice a intereselor particulare, funcția sa de reprezentare și participare politică; susținerea acțiunilor privind drepturile omului și democrația în domeniile acoperite de orientările comunitare; consolidarea cadrului internațional și regional pentru protecția drepturilor omului, justiției, statului de drept și promovarea democrației; precum și promovarea încrederii în procesele electorale democratice, consolidarea fiabilității și a transparenței, inclusiv prin observarea alegerilor.

În scopul îndeplinirii obiectivelor urmărite prin Regulamentul CE nr. 1889/2006, ajutorul european a sprijinit acțiuni precum promovarea democrației participative și reprezentative și a procesului de democratizare, prin intermediul organizațiilor societății civile, cu referire în special la promovarea libertății de asociere și de întrunire, de

opinie și de exprimare; consolidarea statului de drept și a independenței sistemului judiciar; promovarea pluralismului politic și reprezentarea politică democratică; participării egale a bărbaților și a femeilor la viața socială, economică și politică. Totodată, s-a avut în vedere protecția drepturilor omului și a libertăților fundamentale proclamate în Declarația Universală a Drepturilor Omului și în alte instrumente internaționale¹.

De asemenea, **Uniunea Europeană are un nou membru, Croația**, care s-a alăturat celor 27 de state începând cu data de 1 iulie 2013. Aderarea vine ca urmare a unor negocieri de lungă durată și a unor eforturi considerabile pentru îndeplinirea criteriilor de aderare și armonizarea legislației naționale cu normele europene.

Referitor la **protecția datelor cu caracter personal**, amintim proiectul de Regulament al Parlamentului European și al Consiliului privind protecția persoanelor fizice față de prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date care a apărut urmare a dorinței de înlocuire a **Directivei 95/46/CE² privind protecția persoanelor fizice** în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date. Necesitatea de a înlocui această directivă printr-un regulament direct aplicabil vine ca urmare a faptului că implementarea unui singur set de reguli aplicabil și valabil în toate statele membre ale UE va duce la înlăturarea sarcinilor administrative ale societăților și chiar la o economie de aproximativ 2,3 milioane de euro pe an. De asemenea, este necesară crearea unei autorități unice de reglementare pentru operatorii care își desfășoară activitatea în mai multe state UE, a acordării unei atenții speciale întreprinderilor mici și mijlocii (IMM) care stau la baza economiei europene.

Pe tot parcursul anului 2013 s-a acordat o atenție deosebită prevederilor nou introduse în

* Elaborat în cadrul IRDO de un colectiv coordonat de dr. Claudia Elena Marinică, cercetător științific.

¹ http://europa.eu/legislation_summaries/human_rights/human_rights_in_third_countries/114172_ro.htm.

² Din 24 octombrie 1995.

domeniul protecției datelor de către proiectul de regulament – dreptul de a fi uitat, dreptul la portabilitatea datelor, precum și regulilor care privesc răspunderea operatorilor de date și care au generat un lobby agresiv din partea companiilor multinaționale întrucât nu sunt dispuse să plătească amenzi colosale pentru că nu respectă cerințele de securitate cu privire la protecția datelor.

Comisia Europeană a subliniat faptul că este important să existe o singură lege de protecție a datelor pentru un întreg continent, o singură autoritate de reglementare competentă, și un mecanism care să permită Comisiei Europene să acționeze ca o contra putere și să asigure aplicarea unitară a regulilor. Toate acestea vor contribui în final la o protecție efectivă a datelor cu caracter personal ale indivizilor și va sprijini creșterea economică, inovația și la crearea de locuri de muncă în Europa.

Pentru a deține o statistică europeană eficientă și actualizată, în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, seria L 37 din 8 februarie 2013, a fost publicat Regulamentul UE nr.112/2013 al Comisiei din 7 februarie 2013 de punere în aplicare a Regulamentului (CE) nr.1177/2003 al Parlamentului European și al Consiliului privind statisticile comunitare referitoare la venit și la condițiile de viață (EU-SILC) în ceea ce privește ediția 2014 a listei variabilelor secundare țintă referitoare la starea de sărăcie.

Rolul său este acela de a pune în aplicare prevederile Regulamentului CE nr.1177/2003 precum și de a stabili un cadru comun pentru realizarea unor statistici europene cu privire la venit și la condițiile de viață, dar și cu privire la nivelul și componentele sărăciei.

În luna mai 2013, a apărut **Raportul pe 2013 privind cetățenia UE**, document prin care Comisia Europeană a venit cu o serie de măsuri ce au ca scop facilitarea accesului persoanelor la un loc de muncă și la formare într-o altă țară din spațiul comunitar.

Referitor la posibilitatea ca perioada de acordare a ajutorului de șomaj în țara de origine, pentru cetățenii europeni care caută un loc de muncă în alt stat al UE, să fie mărită de la trei la șase luni, potrivit sondajelor efectuate de către Comisia Europeană, 70% dintre cetățenii europeni ar trebui să primească ajutor de șomaj pentru cel puțin șase luni când își caută un loc de muncă într-o altă țară UE. De asemenea, statele membre ar trebui să profite pe deplin de actualele reguli pentru a le

permite celor aflați în căutarea unui loc de muncă să beneficieze de ajutor de șomaj până la șase luni. Fiind evidențiat cât de mult sunt implicate statele membre în ușurarea efectelor crizei asupra cetățenilor obișnuiți.

Un alt domeniu de acțiune vizat este reducerea birocrăției în statele membre, prin facilitarea acceptării documentelor de identitate și de rezidență în cazul în care cetățenii doresc să călătorească sau să facă dovada identității în altă țară a UE, inclusiv prin documente europene standard facultative pe care cetățenii le-ar putea utiliza în toate țările UE, precum și prin facilitarea recunoașterii transfrontaliere în UE a certificatelor de inspecție tehnică pentru autovehicule.

Protejarea celor mai vulnerabile persoane din Europa prin elaborarea unui document al UE cu privire la dizabilitate care să fie recunoscut reciproc în întreaga Uniune, adoptarea de acte normative care să consolideze în continuare drepturile procedurale ale cetățenilor, în special cele ale copiilor și ale cetățenilor vulnerabili, atunci când sunt suspectați sau învinuiți de comiterea unei infracțiuni, consolidarea participării cetățenilor la procesul democratic prin identificarea modalităților care să le permită cetățenilor europeni să își păstreze dreptul de a vota la alegerile naționale în țara lor de origine, eliminarea obstacolelor care împiedică cumpărăturile în UE, prin ameliorarea normelor de soluționare a litigiilor transfrontaliere pentru sume mici atunci când produsele sunt achiziționate online sau în altă țară a Uniunii și, în același timp, lucrând la un instrument online care să asigure un grad mai ridicat de transparență la achiziționarea produselor digitale și care să permită cetățenilor să compare diferitele oferte la nivel transfrontalier reprezintă tot atâtea domenii de activitate vizate pentru protejarea calității de cetățean european.

Totodată, printre măsurile propuse de Comisie pentru eliminarea obstacolelor de care se lovesc cetățenii Uniunii, amintim și facilitarea acceptării documentelor de identitate și de rezidență eliberate de alte țări din UE, precum și a recunoașterii certificatelor de inspecție tehnică pentru autovehicule, precum și oferirea de informații ușor accesibile cu privire la autoritatea la care pot să apeleze cetățenii dacă întâmpină probleme în altă țară din UE.

În ceea ce privește **protecția persoanelor** care au căzut victime ale traficului de ființe umane întrucât până în prezent doar 6 din cele 27 de state

membre ale UE au transpus integral directiva Uniunii privind combaterea traficului de persoane în legislația lor națională și trei țări au raportat doar transpunerea parțială a directivei. Astfel, este necesar ca măsurile referitoare la traficul de persoane să fie transpuse în totalitate și cu aplicabilitate imediată.

Aceasta va avea un impact real și concret asupra vieții victimelor și va include acțiuni în diferite domenii, precum cel al dispozițiilor de drept penal, al urmăririi penale a infractorilor, al sprijinului acordat victimelor și al drepturilor victimelor în cadrul procedurilor penale și în domeniul prevenției. Comisia Europeană a constatat că majoritatea covârșitoare a victimelor infractorilor sunt femei și copii, dintre care mulți au fost abuzați sexual. De asemenea, cele mai multe victime ale traficului de ființe umane și cei mai mulți traficanți de carne vie puși sub acuzare în statele UE provin din România și Bulgaria, iar România are o problemă specială legată de exploatarea persoanelor pentru cerșetorie.

Cu ocazia **Zilei Internaționale împotriva homofobiei și transfobiei**, marcată pe 17 mai, Înalțul reprezentant UE pentru Afaceri Externe a subliniat faptul că Uniunea Europeană pledează pentru respectarea drepturilor omului, indiferent de orientarea sexuală și identitatea de gen, în acest sens s-a reafirmat angajamentul Uniunii cu privire la egalitate și nediscriminare. În multe țări, identitatea de gen și orientarea sexuală continuă să fie folosită ca pretext pentru încălcări grave ale drepturilor omului. Persoanele lesbiene, homosexuale, bisexuale și transsexuale (LGBT) sunt în continuare supuse persecuțiilor, discriminării și relelor tratamente, iar adesea și violenței extreme. Uniunea Europeană are în vedere problema drepturilor LGBT în cadrul dialogurilor privind drepturile omului, totodată, prin intermediul Instrumentului European pentru Democrație și Drepturile Omului, Uniunea sprijină apărătorii drepturilor LGBT în întreaga lume.

În luna mai 2013, Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei a adoptat **Protocolul nr. 15** la Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale³ Documentul reprezintă un protocol de reformă care cuprinde o serie de amendamente procedurale menite să eficientizeze funcționarea Curții Europene a Drepturilor Omului

³ România a semnat Protocolul nr. 15 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului la 24 iunie 2013. Alături de România, alte 18 state ale Consiliului Europei, din cele 47 de state membre, au semnat protocolul.

(CtEDO).

Semnarea acestui protocol de către România, încă din prima zi, evidențiază angajamentul României în sensul eficientizării activității Curții de la Strasbourg prin punerea la dispoziția acesteia a unor instrumente eficiente pentru gestionarea plângerilor cu care este aceasta sesizată, garantând astfel eficacitatea dreptului de recurs individual, apreciat drept esențial de către partea română⁴.

Pe aceeași linie se înscrie și adoptarea **Protocolului nr.16** la Convenție, adoptat de Comitetul de Miniștri care va permite celor mai înalte curți și tribunale dintr-un stat parte să solicite Curții avize consultative asupra problemelor de principiu cu privire la interpretarea sau aplicarea drepturilor și libertăților definite în Convenție sau în protocoalele privind Convenția.

În vederea **protejării cetățenilor și mediului înconjurător**, Comisia Europeană a decis că se impune modificarea Directivei 2009/71/Euroatom a Consiliului privind instituirea unui cadru comunitar pentru securitatea nucleară a instalațiilor nucleare⁵. Întrucât siguranța nucleară este una dintre prioritățile majore ale UE, întrucât aceasta contribuie la protejarea omului și mediului în orice împrejurare, împiedicând răspândirea unor cantități periculoase de materiale radioactive, la prevenirea incidentelor și accidentelor și minimizarea consecințelor acestora, Uniunea manifestă un interes deosebit în acest domeniu. Astfel, se dorește stabilirea unor obiective de siguranță pentru reducerea semnificativă a riscurilor altor accidente și pentru protejarea cetățenilor și mediului.

Cât privește **serviciile publice**, Comisia Europeană urmărește eficientizarea serviciilor publice de ocupare a forței de muncă printr-o mai bună cooperare între acestea. În acest sens, potrivit Comisiei, îmbunătățirea eficienței și eficacității serviciilor publice de ocupare a forței de muncă, care joacă un rol esențial în ceea ce privește politicile active în domeniul pieței forței de muncă, este esențială pentru soluționarea șomajului ridicat. Propunerea ar ajuta serviciile publice de ocupare a forței de muncă să îndeplinească acest rol esențial și ar contribui la o mai bună coordonare europeană a politicilor din domeniul ocupării forței de muncă.

În privința **Curții Europene a Drepturilor**

⁴ Protocolul nr. 15 va intra în vigoare în prima zi a lunii care urmează expirării unei perioade de 3 luni de la data la care toate părțile contractante ale Convenției își vor fi exprimat consimțământul pentru intrarea sa în vigoare.

⁵ Publicată în J. Of. L 172 din 2 iulie 2009.

Omului, la 1 iulie 2013 a intrat în vigoare un nou Regulament al acesteia prin care se modifică art. 29 referitor la numirea judecătorilor ad-hoc, se introduce un nou articol, art. 47 cu privire la cerințele pe care trebuie să le respecte toate cererile individuale adresate Curții, cu precizarea că acest articol va intra în vigoare de la 1 ianuarie 2014.

Tot pentru o mai bună protecție oferită cetățenilor care au și calitatea de turiști în UE, **Comisia Europeană a luat măsuri pentru modernizarea normelor UE privind pachetele de servicii pentru vacanțe**. Aceste măsuri garantează protecția consumatorilor care rezervă pachete prestabilite de servicii pentru vacanțe, în cadrul cărora sunt combinate mai multe servicii, cum ar fi zborul, cazarea la hotel sau închirierea unei mașini. Protecția se referă la dreptul de a primi toate informațiile necesare înainte de semnarea contractului, certitudinea că există o parte care își asumă răspunderea pentru executarea tuturor serviciilor incluse în pachet și garantarea repatrierii în cazul falimentului unui operator de turism.

Încă din anul 2012 am asistat la propunerea Comisiei Europene referitoare la **înființarea funcției de Procuror General European**, care a venit tocmai ca urmare a derapajelor din România, considerate antidemocratice la nivelul Uniunii întrucât se consideră că valorile democratice fundamentale ale UE au fost încălcate. Rolul acestui procuror european ar fi acela de a consolida procedura de investigație a fraudelor cu fonduri europene, venind astfel în completarea atribuțiilor OLAF care poate investiga fraudele asupra tuturor fondurilor europene, însă puterile acesteia sunt

limitate la nivel național, unde îi revine doar un rol de coordonare, investigațiile derulându-se sub autoritatea procurorilor europeni.

În continuarea acestei propuneri, Comisia Europeană propune instituirea **Parchetului European**, instituție independentă și supusă controlului democratic, care ar trebui să aibă rolul de a facilita desfășurarea cercetărilor și derularea urmăririi penale a autorilor infracțiunilor de fraudă privind banii contribuabililor din UE.

În scopul **promovării dreptului la educație** și a asigurării unui larg și eficient acces Comisia Europeană anunță lansarea strategiei **Învățământul superior european în lume**, care urmărește revizuirea modului de funcționare a celor 4000 de universități din Europa precum și asigurarea dobândirii de aptitudini internaționale necesare absolvenților europeni pentru a putea lucra oriunde în lume.

Pornind de la prioritățile politice stabilite ale anului 2013 și anume cetățenia Uniunii Europene, crearea unui spațiu de libertate, securitate și justiție, creșterea economică și Europa în lume. Uniunea Europeană încearcă să meargă mai departe și să își atingă obiectivele propuse cu toate că există fracturi în interiorul UE și criza zonei Euro persistă. Se caută soluții pentru ieșirea din criză, pentru crearea unei Uniuni mai puternice din punct de vedere economic, monetar, fiscal și politic iar necesitatea protecției drepturilor omului atât în instituțiile europene, în statele membre ale Uniunii cât și în relațiile externe cu alte state și organisme internaționale trebuie susținută și promovată permanent.

INSTITUȚIILE NAȚIONALE PENTRU DREPTURILE OMULUI DIN EUROPA ȘI ACTIVITATEA DE PROTECȚIE ȘI PROMOVARE A DREPTURILOR PERSOANELOR VÂRSTNICE

Rețeaua Europeană a Instituțiilor pentru Drepturile Omului (REIDO) cuprinde 40 de instituții din Europa și a activat timp de 15 ani sub numele de Grupul European al Instituțiilor pentru Drepturile Omului. REIDO are statutul de membru observator permanent pe lângă Comitetul director pentru drepturile omului al Consiliului Europei și a intervenit în numeroase litigii aduse în fața Curții Europene a Drepturilor Omului. REIDO lucrează în strânsă colaborare cu partenerii săi regionali, cum ar fi Agenția pentru Drepturile Fundamentale, Consiliul Europei, Equinet, Programul de dezvoltare pentru Europa al ONU și organizații ale societății civile europene.

Principalele domenii de activitate ale REIDO sunt: coordonarea contactelor dintre membrii săi (schimburi de informații și de bune practici), recomandări în ceea ce privește înființarea și acreditarea de instituții naționale pentru drepturile omului, măsuri pentru mărirea numărului de competențe și creșterea gradului de profesionalism, menținerea legăturii cu mecanismele regionale, influențarea mecanismelor juridice și a politicilor europene privind drepturile omului.

În februarie 2013, REIDO și-a stabilit Secretariatul permanent la Bruxelles, cu rolul de a facilita activitatea instituției și de a constitui un punct de contact pentru părțile interesate. Studiul abordat aici, publicat în septembrie 2013, a fost realizat de Secretariatul permanent, pe un număr de 25 de instituții pentru drepturile omului, printre care și Institutul Român pentru Drepturile Omului (IRDO). Conținutul studiului se structurează în 3 mari părți: prima parte se referă la aspecte generale ale activității membrilor REIDO privind drepturile persoanelor vârstnice, a doua parte este legată de aspecte specifice privind drepturile persoanelor vârstnice din instituțiile specializate (azilurile de bătrâni) și a treia parte se referă la activitățile ce vor fi întreprinse în viitor cu privire la drepturile acestor persoane aflate în instituții specializate.

În ceea ce privește aspectele generale ale activității membrilor REIDO, privind drepturile persoanelor vârstnice, o privire de ansamblu arată că din cei 25 de membri chestionați, 24 au activat în domeniul promovării și protecției drepturilor persoanelor vârstnice. Cele mai frecvente mijloace

de lucru au fost, în primul rând, „întâlnirile cu reprezentanți ai organismelor interesate” și „prelucrarea petițiilor”, ceea ce demonstrează implicarea directă cu deținătorii de drepturi și reprezentanții acestora. În al doilea rând, 50% din membrii chestionați asigură cursuri de instruire, publicații, conferințe și rapoarte de presă, în vederea creșterii gradului de conștientizare privind drepturile persoanelor vârstnice, iar 50% din respondenți se adresează unor aspecte structurale ale implementării drepturilor persoanelor vârstnice (monitorizare, recomandări adresate guvernului și parlamentarilor). Competența multiplă însumată de cei trei factori enumerați mai sus permit instituțiilor pentru drepturile omului să se afle într-o poziție-cheie pentru implementarea în plan național a standardelor regionale și internaționale privind drepturile persoanelor vârstnice.

În continuare raportul realizează o analiză detaliată a mijloacelor folosite de membrii săi în ceea ce privește promovarea și protecția drepturilor persoanelor vârstnice, precum și a utilizării competențelor multiple. Promovarea drepturilor persoanelor vârstnice s-a înfăptuit prin creșterea gradului de conștientizare în privința acestor drepturi (contactul periodic cu organizațiile societății civile - asociațiile de pensionari – sindicate, asociații ale personalului de asistență la domiciliu a vârstnicilor, constituirea de grupuri de experți, răspândirea de publicații ce informează persoanele vârstnice asupra drepturilor pe care le au, precum și de instruire a personalului care intră în contact cu persoanele vârstnice, rapoarte de presă privind cercetările sau anchetele efectuate sau declarații date cu ocazia Zilei Internaționale a Persoanelor Vârstnice; unii membrii au participat activ la Anul european al îmbătrânirii active și solidarității dintre generații) și prin recomandările adresate diferitelor organisme ale statului, privind diferite proiecte de legi sau privind alte organisme internaționale ce se ocupa de drepturile persoanelor vârstnice. Au fost, de asemenea, membrii ai REIDO care prezintă anual rapoarte în fața Parlamentului țării respective și membrii care adresează recomandări unor comitete pluripartite pe teme specifice. Se amintește că IRDO prezintă, cu titlul de recomandare, opinii asupra actelor

normative legate de drepturile persoanelor vârstnice și participă la întruniri ale comisiilor parlamentare de specialitate.

Protecția drepturilor persoanelor vârstnice a fost realizată prin prelucrarea petițiilor (înlesnirea activității petiționare prin lărgirea căilor de comunicare: email, telefon gratuit, website, dar și prezentarea în persoana la sediu, informații și asistență) și activități de natură juridică (îndrumarea către organele competente, asistență la elaborarea petițiilor, unii membrii au mandatul de a emite hotărâri și a media plângerile). Se observă varietatea mandatelor diferitelor instituții naționale pentru drepturile omului. Alte modalități de realizare a protecției drepturilor persoanelor vârstnice sunt monitorizarea și investigațiile : unii membrii au elaborat cercetări privind documentele naționale și internaționale pe această temă sau tematici ce o includ, au avut loc investigații, ca urmare a unor plângeri sau la inițiativa instituției, s-a monitorizat implementarea drepturilor persoanelor vârstnice și s-a urmărit respectarea recomandărilor formulate. Rezultatele acestor activități sunt deseori publicate, ceea ce duce la împletirea competenței de monitorizare și investigare cu cea a promovării drepturilor.

În ceea ce privește folosirea de competențe multiple, raportul prezintă un studiu de caz realizat în Marea Britanie, studiu ce demonstrează felul în care diferitele competențe se amplifică și se influențează reciproc.

Partea a doua este legată de specificul privind drepturile persoanelor vârstnice din instituțiile specializate (azilurile de bătrâni) și cuprinde două aspecte: în primul rând, o privire generală asupra activității legate de acest domeniu și în al doilea rând sunt prezentate exemple de protecție și promovare a drepturilor persoanelor vârstnice în instituții specializate, precum și exemple de aplicare a competențelor multiple. Astfel, o privire de ansamblu asupra activității în privința drepturilor omului în azilurile de bătrâni arată că membrii REIDO au acordat ceva mai puțină atenție acestui aspect (76% din respondenți s-au ocupat de acest domeniu). Principalul mijloc folosit a fost „monitorizarea” (65% dintre respondenți), inițiată deseori ca urmare a sesizărilor primite cu privire la azilurile de bătrâni. Este de remarcat faptul că același procent dintre respondenți (47%) au primit sesizări, au realizat anchete, au produs publicații referitor la rezultatele cercetărilor și au adresat recomandări guvernului, sugerându-se astfel că

toate aceste acțiuni se intercondiționează reciproc.

În ceea ce privește protecția persoanelor vârstnice în instituțiile specializate, mulți membrii REIDO (11 membrii) au realizat monitorizări, anchete sau inspecții ale azilurilor de bătrâni întrucât unele instituții pentru drepturile omului se constituie în mecanisme naționale de prevenire, în cadrul Protocolului Opțional al Convenției ONU împotriva torturii. În acest context, respectivele instituții sunt mandatate să intre în azilurile de bătrâni fără un anunț prealabil, pentru a monitoriza respectarea drepturilor omului. Un alt mijloc folosit în protecția drepturilor persoanelor vârstnice este activitatea legată de plângerile primite, activitate ce este deseori de natură juridică.

În ceea ce privește promovarea drepturilor persoanelor vârstnice în instituțiile specializate, raportul se referă la cursuri de educație și instruire în privința drepturilor omului, ținute chiar în azilurile de bătrâni (cercetări independente au arătat că aceste cursuri măresc substanțial nivelul cunoștințelor și încrederea în sine a participanților). Au existat membrii REIDO care s-au ocupat de discriminarea multiplă ce poate apărea în acest context, ca de exemplu cazul migranților vârstnici aflați în azilurile de bătrâni. Majoritatea membrilor chestionați au dat declarații de presă și au realizat rapoarte anuale care sunt deseori prilejul de a adresa recomandări parlamentului asupra oricăror curențe existente în legislație.

Raportul dă ca exemplu de aplicare a competențelor multiple un studiu de caz care demonstrează modul în care aceste variate competențe pot fi folosite în mod combinat, pentru o abordare holistică a drepturilor persoanelor vârstnice: Ombudsmanul pentru drepturile omului din Bosnia și Herzegovina a publicat, în 2010, un raport asupra situației persoanelor vârstnice aflate în instituții specializate (aziluri de bătrâni, private și de stat). Studiul a debutat cu cercetarea legislației naționale privind azilurile de bătrâni și realizarea unei evaluări comparative prin raport cu legislația internațională și regională. S-au realizat apoi întâlniri cu reprezentanți ai ministerelor de resort pentru ridicarea gradului de conștientizare a standardelor internaționale privind drepturile omului. Au avut loc vizite de monitorizare în azilurile de bătrâni de stat, cuprinzând discuții atât cu rezidenții, cât și cu conducerea. S-a redactat apoi un raport asupra situației, care a fost publicat împreună cu numeroase declarații de presă și intens mediatizat. Pe baza acestui raport s-au trimis apoi

recomandări ministerelor de resort. Ombudsmanul încă realizează întâlniri periodice a instituțiilor specializate implicate în studiu și primește rapoarte de la organismele cărora le-a adresat recomandări. Realizarea acestui raport a dus la creșterea semnificativă a gradului de comunicare și a contactelor dintre diferitele agenții responsabile, ca și a contactelor directe cu rezidenții vârstnici ai azilurilor. În ceea ce privește publicarea și promovarea raportului, Ombudsmanul a primit asistență financiară a Ambasadei Norvegiei în Bosnia și Herțegovina. Se preconizează atât urmărirea periodică a cercetării efectuate, cât și noi investigații în azilurile de bătrâni private. Cu toate acestea, actualele restricții bugetare fac necesară o atentă planificare a priorităților.

Partea a treia a raportului se referă la activitățile ce vor fi întreprinse în viitor cu privire la drepturile persoanelor vârstnice aflate în instituțiile specializate și cuprinde două aspecte: o privire generală asupra acestor activități și o perspectivă asupra folosirii competențelor multiple ale membrilor REIDO în anii următori. Astfel, nu a existat nici un membru REIDO care să excludă activități privind drepturile persoanelor vârstnice din programele viitoare, chiar dacă unii membrii, neavând proiectele în întregime finalizate, nu erau siguri dacă vor putea să întreprindă eforturi în acest sens. Se mai arată ca unii membrii REIDO au elaborat proiecte țintite asupra unor arii specifice de lucru în anul următor, în timp ce alții vor realiza o aducere la zi a cercetărilor întreprinse în anii anteriori, iar alți membrii au elaborat proiecte pentru asigurarea pensiilor pentru migranții din prima, a doua și a treia generație. Se vor organiza și cursuri de instruire pentru reprezentanții autorităților locale și seminarii pentru personalul de asistență la domiciliu. Se va urmări creșterea gradului de conștientizare privind drepturile persoanelor vârstnice, inclusiv prin îndrumări referitoare la legislația nediscriminatorie în servicii, prin informarea publicului cu privire la dezbaterile privind o convenție a persoanelor vârstnice, prin realizarea, în 2014, a unui documentar asupra drepturilor migranților vârstnici. Există inițiative specifice de consiliere a guvernului și parlamentului cu privire la concordanța dintre legislația națională și

prevederile internaționale în domeniu.

În ceea ce privește folosirea competențelor multiple ale membrilor REIDO în anii următori, raportul prezintă următorul studiu de caz: Institutul Olandez pentru Drepturile Omului (IODO) lucrează în prezent la un proiect de trei ani (2012-2015) asupra drepturilor omului și îngrijirii persoanelor vârstnice. În cadrul acestui proiect, IODO s-a întâlnit cu mulți reprezentanți ai acestor persoane și are în lucru un studiu privind problemele îngrijirii în instituțiile specializate. Se preconizează că în 2014, IODO să realizeze interviuri și cercetări asupra unor grupuri-țintă pentru a evidenția zonele în care poate fi îmbunătățită îngrijirea persoanelor vârstnice în aziluri. Acest proiect va duce la publicarea unui raport în 2014-2015. În urma acestei publicații vor avea loc discuții cu reprezentanți ai persoanelor vârstnice, privind necesitatea organizării unor cursuri sau a unei acțiuni din partea IODO. Pe lângă acestea, în cadrul altui proiect denumit "Prevenirea și combaterea discriminării privind angajarea în muncă", IODO va publica o trecere în revistă a principalelor mecanisme ce duc la prejudecată și discriminare, trecere în revistă care va constitui baza unor cursuri de mărire a gradului de conștientizare în privința acestor mecanisme, arătându-se astfel modul în care pot fi combătute.

În concluzie, membrii REIDO au făcut dovada unei mari diversități de mijloace folosite pentru implementarea drepturilor persoanelor vârstnice la nivel național, aproape toate aceste instituții având în vedere variate activități în acest sens în ultimii 5 ani: creșterea gradului de conștientizare privind importanța drepturilor persoanelor vârstnice, prelucrarea petițiilor, monitorizarea implementării, recomandări adresate organismelor naționale sau o combinație a acestor metode între care se realizează raporturi de intercondiționare pozitivă. Deși toate instituțiile implicate și-au exprimat dorința de a activa în sensul îmbunătățirii situației drepturilor persoanelor vârstnice în următorul an, această activitate nu reprezintă o certitudine pentru toate aceste instituții, datorită lipsei resurselor sau a nefinalizării proiectelor de activitate până la data întocmirii studiului prezentat mai sus.

Ana Maria Beșteliu

SITUAȚIA ROMÂNIEI ÎN PERIOADA 2011-2012, REFLECTATĂ ÎN RAPOARTELE AGENȚIEI PENTRU DREPTURI FUNDAMENTALE (FRA)*

Prima secțiune a Raportului pe anul 2012, intitulată *Protejarea drepturilor fundamentale în vremuri de criză*, se referă la trei aspecte importante: criza socio-economică, criza politică și criza constituțională. Sub aspectul crizei socio-economice, se menționează că în România anului 2011, 40% din populație se află în situația de risc de sărăcie și excluziune socială. Criza socio-economică ridică problema conformității măsurilor de austeritate cu drepturile sociale garantate de dreptul european – în cazul României, aceasta s-a concretizat în cauza *Corpul Național al Polițiștilor*, în care Curtea de Justiție a Uniunii Europene (CJUE) a fost chemată să se pronunțe asupra întrebării dacă reducerile de salarii de 25%, datorate crizei economice și necesității echilibrării bugetului de stat¹, îi îndreptățesc pe salariați la obținerea unei compensații conform Cartei drepturilor fundamentale ale UE în privința dreptului la proprietate, egalitate și nediscriminare. Curtea de Justiție a UE și-a declinat competența, motivând ca legile în cauza nu reprezentau o transpunere a dreptului European în legislația națională². Raportul FRA menționează că există o jurisprudență națională privind legalitatea anumitor măsuri de austeritate în raport cu Carta Drepturilor Fundamentale ale UE, în cazul României fiind vorba de legea privind pensiile speciale acordate foștilor militari, polițiști și membrii ai personalului penitenciarelor, judecători și grefieri, membri ai corpului diplomatic, deputați și senatori³.

În ceea ce privește criza constituțională, Raportul FRA pe anul 2012 face o amplă referire la România și la evenimentele politice ce au avut loc în vara aceluși an, arătând că acestea au ridicat semne de întrebare cu privire la poziția Curții Constituționale și a Avocatului Poporului, la problema referitoare la cine reprezintă România în cadrul Consiliului Uniunii Europene, la regulile de desemnare a procurorului general sau a directorului

Direcției Naționale Anticorupție (DNA), la întrebarea dacă Monitorul Oficial al României ar trebui să se afle sau nu sub controlul guvernului⁴. Se face referire la faptul că Primul-ministru român și Secretarul general al Consiliului Europei au solicitat avizul Comisiei de la Veneția asupra situației din România; acest aviz a fost publicat la finele anului 2012⁵ și sublinia faptul că orice Constituție trebuie să permită „o bună funcționare a instituțiilor, bazată pe cooperarea lor loială”. De asemenea, Comisia Europeană a elaborat un raport privind Mecanismul de Cooperare și Verificare (24 septembrie 2012), raport ce cuprinde recomandări privind: respectul statului de drept și a independenței puterii judecătorești, reforma sistemului judiciar, responsabilizarea aparatului judiciar, coerența și transparența procesului judiciar, eficacitatea acțiunii judiciare, integritatea și lupta împotriva corupției. Situația din România a fost examinată din nou de către Comisia Europeană la începutul anului 2013, formulându-se noi recomandări și constatându-se că „a fost restabilit respectul Constituției și al deciziilor Curții Constituționale”⁶.

Raportul FRA arată în continuare că ceea ce a permis exprimarea opiniilor Comisiei europene în privința situației din România a fost existența Mecanismului de Cooperare și Verificare (MCV) adoptat de România și Bulgaria în 2007, în preajma aderării lor la UE. În cadrul MCV sunt conturate criteriile de referință în ceea ce privește reforma

⁴ A se vedea Nicolescu, A (2012), „Romanian politics: struggling with the grass roots and digging for democracy”, *Epin Commentary* 11, Bruxelles, Centre for European Policy Studies.

⁵ Consiliul Europei, Comisia de la Veneția (2012d), *Aviz privind compatibilitatea cu principiile constituționale și ale statului de drept a măsurilor adoptate de Guvernul și Parlamentul României cu privire la alte instituții ale statului și ordonanța de urgență modificând Legea nr.47/1992 asupra organizării și funcționării Curții Constituționale, ca și ordonanța guvernamentală de urgență modificând și completând Legea nr.3/2000 asupra organizării unui referendum în România*, adoptată de Comisia de la Veneția în a 93-a sesiune plenară (Veneția, 14-15 decembrie 2012), CDL-AD(2012)026.

⁶ Comisia Europeană (2013), *Raportul Comisiei la Parlamentul European și la Consiliu privind progresele realizate de România în cadrul mecanismului de cooperare și verificare*, COM (2013)47 final, 30 ianuarie 2013.

* Cercetare efectuată în cadrul Institutului Român pentru Drepturile Omului de către Ana Maria Beșteliu, cercet. șt.

¹ Legea nr. 118/2010 și Legea nr. 285/2010.

² CJUE. C-434/11, *Corpul Național al Polițiștilor c. Ministerul Administrației și Internelor și alții*, hotărârea din 14 decembrie 2011.

³ Curtea Constituțională, Hotărârea nr.1471 în cazul 4786-4790D/2010, 8 noiembrie 2011.

puterii judecătorești, integritatea, prevenirea și lupta împotriva corupției la nivel înalt și lupta împotriva corupției în sectorul public.

În capitolul I, privitor la azil, imigrare și integrare, raportorul FRA face referire la Legea nr.122 privind dreptul la azil și Legea privind regimul străinilor în România, care stipulează, printre altele, termenele de introducere a unui recurs în cazul unei cereri de azil în regim obișnuit (10 zile în legislația română) și în regim accelerat. Se menționează că procedurile Dublin II au în general cele mai scurte termene de introducere a unui recurs, cel mai scurt termen fiind înregistrat în România (2 zile); aceasta, spune raportorul, împiedică pregătirea temeinică a recursurilor în majoritatea cazurilor.

În continuarea acestui capitol se arată că legislația română prevede soluții alternative la privarea de libertate în cazul imigranților ilegali, tendința încurajată de UE, aceste soluții fiind introduse în România până la sfârșitul anului 2011 și constând în prezentarea periodică la structurile din teritoriale ale Oficiului Român pentru Imigrări⁷ și consemnarea domiciliului străinilor aflați în această situație. În anul 2012 se arată că dintre imigranții ilegali aflați pe teritoriul României, 668 s-au aflat în regim de detenție, iar 206 s-au aflat într-un regim alternativ privării de libertate. Raportul FRA se referă și la cazurile de returnare forțată, în special la controlul acesteia; se apreciază că activitatea de control a returnării forțate oferă beneficii atât persoanei care face obiectul returnării, cât și organului însărcinat să execute această măsură. În cazul României, independența organului de control nu era asigurată în 2011, acesta fiind același cu organul însărcinat cu efectuarea returnării forțate, adică Oficiul Român pentru Imigrări. Totodată, se subliniază faptul că, datorită modificărilor aduse Legii privind regimul străinilor, controlul mecanismului returnării forțate s-a îmbunătățit, fiind finanțat în întregime din fonduri europene. Astfel, România, alături de jumătate din statele membre ale UE, s-a angajat să reducă sau să elimine apatridia.

Politicile de integrare a străinilor reprezintă un subiect important analizat de Raportul FRA 2012. România își concentrează eforturile pe integrarea resortisanților țărilor terțe, responsabilitatea

revenind Ministerului Administrației și Internelor⁸ prin educație (orientare culturală) și cursuri de limba română, procesul de integrare fiind realizat și cu participarea majorității (creșterea sensibilității la diversitatea socială, schimburi interculturale, sensibilizarea administrației publice, instituții și servicii de sprijin competente). Se arată că România se află printre statele UE care au o strategie de integrare a migranților și un plan pentru supravegherea acestui proces, urmărindu-se indicatori ca: educația, încadrarea în muncă, incluziunea socială⁹.

Capitolul II, *Controlul frontierelor și politica referitoare la vize*, prezintă mecanismele de evaluare Schengen și drepturile fundamentale, arătând că în 2010 și 2011 au avut loc 14 evaluări în 7 state membre ale UE, printre care și România, recomandările primite de țara noastră fiind legate de aspecte tehnice și organizatorice, nu de aspecte privitoare la drepturile omului. Tot în același capitol, referitor la dreptul de a formula un recurs împotriva unei decizii de refuz, anulare sau revocare a vizei, raportul menționează că odată cu aderarea României la spațiul Schengen, aceste probleme vor fi examinate de către Ministerul Afacerilor Externe, conform legislației românești¹⁰.

Raportul FRA 2012 constată că responsabilitatea pentru pasagerii aflați în tranzit în aeroporturi, neautorizați să intre pe teritoriul țării respective, revine companiilor aeriene, dar că în România nu există o alternativă de asigurare a nevoilor de bază ale acestor pasageri, în cazul în care compania de transport nu își îndeplinește obligațiile. De asemenea, se are în vedere introducerea de bariere automatizate la frontiera de stat din aeroportul bucureștean. Privitor la politica comună a vizelor în UE, Raportul FRA 2012 arată că s-au făcut modificări la regimul vizelor, în sensul că resortisanții țărilor terțe nu au nevoie de o viză de tranzit aeroportuar pentru UE, dacă au un permis de ședere sau o viză pentru România, chiar dacă aceasta nu face încă parte din Spațiul Schengen.

În capitolul III, referitor societatea informațională și protecția datelor cu caracter personal, se subliniază mai întâi necesitatea

⁷ În prezent Inspectoratul General pentru Imigrări, potrivit Legii nr. 118/2012, publicată în M. Of., I, nr. 461 din 9 iulie 2012.

⁸ Ministerul Administrației și Internelor (2011), *Programul Anual 2011 din cadrul Fondului European pentru Integrarea Resortisanților din Țări Terțe*.

⁹ Hotărârea Guvernului României nr.498/2011 pentru aprobarea Strategiei Naționale privind Imigrația pentru perioada 2011-2014.

¹⁰ Legea nr. 157/2011.

asigurării independenței autorităților însărcinate cu protecția acestor date (în cazul României, Autoritatea Națională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal). În al doilea rând, raportul se referă la conservarea datelor cu caracter personal și în particular la Directiva 2006/24/CE, care obligă operatorii telefonici și furnizorii de acces la internet, să conserve date de trafic complete, dar nelegate de conținutul comunicațiilor internet sau telefonice. În raportul de evaluare asupra acestei directive se arată că aceasta nu corespunde normelor de respectare a drepturilor fundamentale privitoare la viața privată și la protecția datelor cu caracter personal. Au existat o serie de țări care s-au alăturat acestei opinii, criticând directiva menționată, printre care și România: la 21 decembrie 2011, Senatul reunit în ședință plenară a respins în unanimitate noua propunere legislativă, aceasta fiind urmare a unei decizii a Curții Constituționale din 2009 care a estimat că legislația națională de transpunere a directivei este contrară Constituției¹¹.

În al treilea rând, raportul 2011 se referă la datele conținute în registrul privind numele pasagerilor (PNR – Passenger Name Record) și la proiectul de directivă referitoare la elaborarea unui sistem european de colectare și analiză a PNR, proiect asupra căruia Parlamentul României, ca și cel al altor state, a exprimat anumite îndoieli. Astfel, Senatul a emis un aviz asupra acestui proiect de directivă, considerând că acesta respectă principiul subsidiarității, dar nu și cel al proporționalității. Senatul a considerat că unele definiții privind datele personale ce vor fi colectate sunt imprecise și că hotărârile ce ar putea avea repercusiuni importante nu trebuie luate pe baza prelucrării automatizate a datelor din PNR¹².

Capitolul IV, *Drepturile și protecția copilului*, menționează mai multe aspecte cu privire la anul 2011. Astfel, toate statele membre ale UE au interzis pedepsele corporale aplicate copiilor în școli și instituții penale. Până în octombrie 2011 existau doar 16 state, printre care și România, ce interziceau orice formă de pedeapsă corporală, inclusiv în cadrul familiei și a caselor de copii.

Un alt aspect analizat îl reprezintă Directiva

2011/92/UE referitoare la combaterea abuzului sexual asupra copiilor, a exploatării sexuale a copiilor și a pornografiei infantile, statele membre ale UE dispunând de un termen de 2 ani pentru a transpune această directivă în legislația națională. Referitor la traficul de persoane, respectiv minori, în aprilie 2011, UE a adoptat Directiva 2011/36/UE privind prevenirea și combaterea traficului de persoane și protejarea victimelor acestuia, documentul conținând aspecte importante legate de protecția copilului. România se numără printre statele care în 2011 au elaborat o legislație și o politică de luptă împotriva traficului de persoane, reformele juridice referindu-se și la lărgirea definiției date traficului de persoane, în așa fel încât aceasta să conțină și alte forme de exploatare, cum ar fi cerșetoria organizată cu copii.

O altă problemă legată de acest aspect o constituie penuria de date privind numărul victimelor traficului de persoane și modul în care sunt colectate informațiile de la diferite surse. Se menționează că în România, Inspectoratul General al Poliției a fost însărcinat să realizeze o bază națională de date ce conține toate informațiile referitoare la victime și la autorii de trafic de persoane, colectate de diferite organizații, inclusiv ONG-uri. Inspectoratul trebuie să publice un raport statistic în fiecare semestru.

Protocolul facultativ la Convenția privind Drepturile Copilului a fost semnat de România în 2012, dând astfel posibilitatea copiilor și reprezentanților lor, să introducă un recurs în fața Comitetului pentru Drepturile Copilului al ONU. În 2012 România a modificat legea asupra prevenirii și combaterii violenței în familie, permițând tribunalelor să informeze din proprie inițiativă autoritățile locale atunci când estimează că un copil are nevoie de o protecție specială¹³. Tot în anul 2012, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO) a hotărât că a existat, în cauza *C.A.S. și C.S. c. României*, o violare a art. 3 (interdicția tratamentelor inumane și degradante și ancheta efectivă) și a art. 8 (dreptul la respectul vieții private și a căminului) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, fiind vorba de ancheta privitoare la violarea unui copil de șapte ani, anchetă care a durat cinci ani¹⁴. În hotărârea sa definitivă, CtEDO a recunoscut obligația statelor

¹¹ Decizia nr.1258, 8 octombrie 2009.

¹² Senatul Parlamentului României, *Aviz asupra proiectului de directivă a Parlamentului European și al Consiliului, referitor la utilizarea datelor din registrul numelui pasagerilor pentru prevenirea și detectarea infracțiunilor teroriste și a formelor grave de criminalitate*, 6 aprilie 2011.

¹³ Legea nr.25/2012 pentru modificarea și completarea Legii nr.217/2003 privind prevenirea și combaterea violenței în familie.

¹⁴ CtEDO, *C.A.S. și C. A. c. României*, nr.26692/05, 20 martie 2012.

de a demara prompt o anchetă efectivă în cazurile de violență la adresa copiilor.

Sub raportul implicării copiilor în procedurile judecătorești, Comisia Europeană și FRA au realizat în 2012, o anchetă la care au participat 574 de persoane (judecători, avocați, asistenți sociali, psihologi) din zece state membre ale UE, printre care și România. Se menționează că în România, problemele financiare și lipsa resurselor umane reprezintă o piedică în calea îmbunătățirii condițiilor implicării copiilor în procedura judiciară (ca martori sau ca victime), lipsa fondurilor determinând Consiliul Superior al Magistraturii să se pronunțe împotriva creării de tribunale specializate pentru copii¹⁵. În ceea ce privește copiii solicitanți de azil în România, raportul FRA menționează, pentru anul 2012, repartitia cererilor de azil în funcție de vârstă, arătând că au existat 2510 cereri dintre care 3,8% aveau vârsta cuprinsă între 0-13 ani, 5,9% (14-17 ani), 78,2% (18-34 ani), 12% (35-64 ani), 0,2% (mai mult de 64 de ani).

În capitolul V, sub aspectul egalității și al nediscriminării, raportul FRA pe anul 2011 analizează și trece în revistă diversele tipuri de discriminare și menționează organismele naționale de promovare a egalității și mandatele lor, respectiv Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD), cu mandat cvasijudiciar, care se ocupă de toate tipurile de discriminare, atât în mediul profesional cât și în afara acestuia (educație, bunuri și servicii, locuințe etc.). Analiza FRA arată că în 2011 discriminarea multiplă era menționată în legislația națională a 6 state membre UE, printre care și România (Legea privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare), ea nefiind însă definită, tendința legislatorului fiind aceea de a se referi la o „dublă” discriminare. Raportul pe anul 2012 face referire la hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului (CtEDO) în cauza *B. c. României*, privind vulnerabilitatea intersecțională a femeilor cu dizabilități și obligațiile pozitive ce revin statului¹⁶. Cazul se referă la o femeie prezentând tulburări psihosociale, internată de mai multe ori împotriva voinței ei, din cauza stării sănătății sale mintale. Reclamanta a susținut că a fost victima unei tentative de viol, dar autoritățile naționale au considerat că declarațiile sale nu prezintă încredere

¹⁵ Consiliul Superior al Magistraturii (2013), Opinia 25491/1154/23.10.2012, 23 octombrie 2012.

¹⁶ CtEDO, *B. c. României*, nr.42390/07, 10 ianuarie 2012.

din cauza stării sale de sănătate mintală și cazul a fost clasat. CtEDO a considerat că această poziție a autorităților a compromis eficacitatea procedurii, fiind în contradicție cu art. 3 al Convenției Europene a Drepturilor Omului, care interzice tortura și relele tratamente și prevede ca statele să asigure o protecție adecvată și să demareze fără întârziere o anchetă efectivă în cazul oricăror alegații de rele tratamente, mai ales în cazul persoanelor vulnerabile.

Referitor la discriminarea bazată pe sex, raportul FRA arată că în România, între 2008 și 2010, diferența dintre nivelul de remunerație al bărbaților și al femeilor a crescut cu 3,5% în favoarea bărbaților.

În cadrul discriminării bazată pe orientarea sexuală și identitatea sexuală (LGBT – lesbiene, homosexuali, bisexuali, transsexuali), raportul 2011 face referire la România sub două aspecte: libera circulație și dreptul civil pentru persoanele LGBT și recunoașterea juridică a persoanelor transsexuale. Astfel, România a adoptat o modificare a definiției termenului „membru de familie” pentru a include și partenerii de același sex, în scopul de a permite libera circulație și întregirea familiei¹⁷. Raportul FRA înregistrează o contradicție între modificarea definiției de mai sus și Ordonanța Guvernului nr.80/2011, art. 1(20), care interzice echivalarea sau înregistrarea certificatelor emise de autorități străine pentru parteneriatele civile sau căsătoriile homosexuale contractate în străinătate. Această echivalare a certificatelor este o condiție pentru intrarea sau șederea în România a soților sau partenerilor și recunoaște doar uniunile dintre bărbați și femei.

Se menționează că în 2012, Curtea de Justiție a Uniunii Europene (CJUE) a trebuit să se pronunțe asupra unui caz de discriminare privind orientarea sexuală, în baza Directivei 2000/78 asupra încadrării în muncă. Cauza se referă la declarația în media a unui reprezentant al unui club de fotbal, conform căreia nici un jucător homosexual nu va fi acceptat în echipă¹⁸. Tot în anul 2012 s-au înregistrat cazuri de violență sau de împiedicare a desfășurării evenimentelor sau măsurilor LGBT (lesbiene, homosexuali, bisexuali, transsexuali) în

¹⁷ Legea nr.287/2009 privind Codul Civil. Legea discriminării 137/2000 (Ordonanța Guvernului 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, republicată, 8 februarie 2007).

¹⁸ CJUE, C-81/12, *Asociația ACCEPT c. Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării*, cerere prezentată de Citea de Apel București, 14 februarie 2012.

mai multe țări europene, printre care și România, aducându-se astfel atingere libertății de expresie și de întrunire pașnică a acestor persoane.

Privitor la recunoașterea juridică a persoanelor transsexuale, FRA arată că România, în cadrul Institutului Național de Medicină Legală „Mina Minovici” (INML), a adoptat o nouă metodologie pentru evaluarea cazurilor de „tulburări de identitate sexuală”. Conform anumitor organizații LGBT, există mai multe elemente din această metodologie care ar putea atinge dreptul la viața privată, în măsura în care ele afectează integritatea fizică și mentală, cât și demnitatea persoanei în cauză.

Conform metodologiei române, precizează raportul FRA, procesul de determinare a transsexualității durează trei ani (trei faze). INML poate întrerupe oricând evaluarea dacă persoana în cauză nu urmează recomandările sau nu respectă exigențele impuse. Timp de doi ani, persoana este supusă multor teste, spitalizărilor și unei psihoterapii obligatorii. Este prevăzută și o anchetă socială, realizată de autoritățile locale de la domiciliul persoanei, autorități care pot interoga membrii familiei, colegi de serviciu, vecini. Persoana în cauză trebuie de asemenea să participe la activități într-un mediu în care predomină persoanele de sexul ales de ea și trebuie să aibă relații directe cu persoane care au suferit o schimbare de sex, cât și cu persoane care au ales să nu se supună unei operații de schimbare de sex.

Referindu-se la discriminarea persoanelor cu dizabilități, Raportul FRA din 2011 pune accentul pe Convenția Națiunilor Unite privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (CRPD), arătând că în 2011 România a ratificat Convenția, dar nu și Protocolul facultativ. Aceeași mențiune se face și în Raportul 2012, arătându-se că România nu a ratificat încă Protocolul facultativ al CRPD, dar că există o accelerare a procesului de implementare a unor mecanisme de urmărire a respectării CRPD prin intermediul Ministerului Muncii, Familiei și Protecției Sociale, fără a avea încă un organism bine definit pentru această monitorizare.

O altă referire la situația din România anului 2011 se face în privința accesibilității fizice la diverse clădiri a persoanelor cu dizabilități, subliniindu-se că în țara noastră s-au lansat politici și programe pentru ameliorarea accesibilității¹⁹. În

¹⁹ Proiect (2011), Hotărâre de Guvern privind aprobarea indicatorilor tehnico-economici pentru 210 obiective de investiții, grădinițe cu program normal cu două săli de grupă, cuprinse în Proiectul „Reforma educației timpurii în România”, componentele 1.a, 1.b, 1.c.

anul 2012 FRA a publicat un raport intitulat *Alegere și control: dreptul la autonomie*, în cadrul căruia s-au realizat numeroase interviuri, inclusiv în România, examinând felul în care persoanele suferind de tulburări mentale și persoanele handicapate mental, trăiesc principiile autonomiei, incluziunii și participării; raportul arată că în anumite enclave și sisteme, aceste persoane sunt deseori excluse din viața obișnuită a comunității și că abordarea unor domenii-cheie la nivel politic, legislativ și practic, ar contribui mult la realizarea dreptului la viață independentă al persoanelor cu dizabilități în cadrul UE.

În cadrul discriminării bazate pe vârstă, Raportul pe 2011 notează situația pe piața muncii a persoanelor tinere (15-24 ani) și vârstnice (55-64 ani). Astfel, se arată că peste 20% din tineri și 40% din persoanele vârstnice, erau angajate în al patrulea trimestru al anului 2011 (ambele procente fiind mai mici decât media pe UE), în timp ce șomajul la tineri în 2011 a fost de peste 20% (cu puțin peste media UE).

În capitolul VI, referitor la rasism și discriminare etnică, evoluția și tendințele crimelor rasiale semnalate oficial indică faptul că în 2011 nu s-a semnalat nici o crimă rasială legată de situația romilor în UE. În decembrie 2012, arată raportul, statutul sistemului de colectare a datelor privind crimele rasiale, antirome, antisemite, islamofobe/antimusulmane și extremiste (de dreapta), indică, pentru România, un număr limitat de date privind un număr mic de incidente, informațiile nefiind publicate.

În continuare, raportul FRA face o analiză aprofundată și extinsă, referindu-se mai întâi la două anchete realizate în 2011, la care a luat parte și România, anchete realizate de către FRA și Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), Banca Mondială și Comisia Europeană. Cercetările analiștilor s-au axat pe gospodăriile rome (14925) și gospodăriile non-rome din imediata vecinătate (7278), astfel încât cele două eșantioane să fie compatibile sub aspect funcțional, ele împărțind același mediu, piața de muncă și infrastructuri sociale. Concluziile anchetelor au fost că, sub aspectul celor patru factori principali (sănătate, educație, muncă și locuințe), situația romilor este în medie mai rea decât a non-romilor trăind în imediata vecinătate.

Un prim aspect amintit de raportul FRA asupra situației romilor din România, îl constituie discriminarea din domeniul sănătății, unde se

notează cazul semnalat în 2009 de *Sastipen* (rețea romă pentru sănătate), referitor la o presupusă discriminare a trei femei rome cărora un ginecolog al unui spital din Târgul Neamț a fost acuzat că le-a refuzat accesul la serviciile de sănătate și a atentat la dreptul lor la demnitate personală. În iulie 2010, Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD) a constatat discriminarea, iar Colegiul Medicilor a inițiat o anchetă și a respins plângerea. *Sastipen* a contestat această decizie în noiembrie 2010, cazul aflându-se în 2011 în fața Colegiului Medicilor din România. În raportul 2012 se menționează ancheta realizată pe 607 adulți romi cu vârsta mai mare de 18 ani, studiu în care s-a constatat că 32% au declarat că în cele 12 luni precedând ancheta, au fost victimele discriminării în ceea ce privește accesul la sănătate în caz de boală, de nevoie de tratament și de intervenție chirurgicală, iar 27% au declarat că au fost victimele discriminării în cazul accesului la îngrijiri medicale de urgență²⁰.

Al doilea aspect legat de situația romilor se referă la sistemul educațional. Astfel, un studiu efectuat în România și finanțat în parte de UNICEF, asupra participării, frecvenței școlare și experiențelor de discriminare ale romilor, a arătat că 39,9% din 985 părinți romi chestionați între decembrie 2009 și ianuarie 2010 cred că, în cadrul școlii, copiii lor sunt tratați mai puțin bine decât copiii care nu sunt romi. Dintre cei chestionați, 12,5% consideră că numărul crescut de abandonuri școlare în rândul romilor se datorează tratamentului inechitabil suferit de aceștia în sistemul educațional. Studiul mai arată că aproximativ 60% din copiii romi din învățământul preșcolar frecventează instituții segregate, în care mai mult de 50% din copii sunt romi.

Tot cu privire la discriminarea etnică în domeniul educației, România a făcut parte dintr-un grup de 8 state supuse unei anchete comparative, începând cu anul 2009. Acest studiu asupra *Diferențelor etnice în sistemul educațional și perspectivele divergente pentru tineretul urban într-o Europa lărgită*, a fost realizat pe 5000 de elevi migranți și romi din a doua generație, cu vârste cuprinse între 14-17 ani, aflați în ultimul an de învățământ obligatoriu. Concluziile acestui studiu, publicate la sfârșitul lunii decembrie 2010, menționează: „copiii minorităților vizibile sunt, în

cursul școlarizării, în permanență confrunțați cu condiții și practici cotidiene care îi expun, în final, unor inconveniente importante legate de nivelul reușitei și evoluției lor”. Se amintește de asemenea că aceste condiții și practici duc la o neîncetată reiterare a inegalităților etnice.

Raportul FRA 2012 arată că în România „continuă să fie semnalate cazuri de copii romi plasați în școli pentru copii cu dizabilități, în școli sau clase separate” și că „mai multe decizii ale Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării au arătat caracterul discriminatoriu al acestei practici”²¹.

Al treilea aspect legat de situația romilor se referă la locuințe. Centrul European pentru drepturile romilor a publicat în decembrie 2010 un raport care a inclus și România: *Sfidarea normelor: locuințe necorespunzătoare în comunitățile de romi*. Acest raport arată că există dificultăți pentru comunitatea romă în ceea ce privește accesul la locuințe sociale: solicitarea unei asemenea locuințe poate întâmpina un refuz fără explicații sau solicitanții romi pot fi supuși unor rele tratamente de către funcționari. În acest sens, un raport al Amnesty International, publicat în 2011 arată că „în ciuda obstacolelor întâmpinate de comunitatea romă în ceea ce privește accesul la locuințe corespunzătoare, criteriile folosite de autoritățile locale pentru atribuirea de locuințe sociale nu țin cont de romi”. În opinia FRA, același raport estimează că „lipsa unui cadru juridic adecvat ce integrează normele internaționale ale drepturilor omului și discriminarea difuză la adresa romilor, au condus la violări generalizate ale dreptului la locuință, ca și la expulzări forțate” (Amnesty International, Londra, iunie 2011, *Mind the legal gap: Roma and the right to housing in Romania*).

Raportul FRA pe anul 2011 dă ca exemplu de segregare rezidențială construirea de către autoritățile din Baia Mare, a unui zid cu o înălțime de trei metri, în jurul unui cartier locuit aproape în exclusivitate de romi. Decizia de a construi acest zid a fost criticată de Amnesty International și Romani Criss și a determinat Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării să lanseze o anchetă²².

²¹ Consiliul European, Comitetul consultativ al convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale, 2012, p. 8.

²² Romani Criss, Amnesty International, Asociația „Șanse egale”, 2011, Scrisoare deschisă – „Oprăți acțiunea de ghettoizare a romilor de către municipalitatea din Baia Mare”.

²⁰ Romani CRISS și TOTEM Communications (2011), *Stereotipuri, prejudecăți și discriminare etnică: Perspectiva Romilor*.

În 2012, în România s-a semnalat un caz de discriminare în ceea ce privește dreptul la locuință, fiind vorba de un anunț de închiriere ce menționa „studenți și romi să se abțină”²³. Raportul FRA 2012 arată că romii sunt confrunțați cu evacuări forțate, demontarea taberelor și repatrieri. Astfel, Franța și România au semnat un acord pe doi ani privind reinserarea a 80 de familii de romi în România²⁴. Amnesty International a prezentat în 2012 un raport intitulat *Baze nesigure. Garanții dreptul la locuință în România*, în care se consideră că legislația și în practica din România nu respectă, nu protejează și nu asigură într-un mod eficient dreptul la o locuință corespunzătoare pentru toți cetățenii săi²⁵. Raportul FRA 2012 prezintă în continuare exemplul a 300 de familii de romi ce au fost evacuați forțat și reînștalați într-o uzină chimică dezafectată. Ca urmare a contactului cu substanțe toxice 22 de copii și 2 adulți au trebuit să fie spitalizați²⁶.

Al patrulea aspect legat de situația romilor se referă la accesul pe piața muncii. Astfel, Banca Mondială a publicat în septembrie 2012 un raport intitulat *Reducerea vulnerabilității și promovarea activității independente a romilor în Europa de Est prin sprijin financiar*. Acesta se referă la o perioadă precedentă de cinci ani și analizează situația în cinci țări, menționând că în România se semnalează cei mai scăzuți indici de discriminare în acest sens.

Capitolul VII al Raportului se referă la participarea cetățenilor europeni la funcționarea democratică a UE, cu alte cuvinte, la modalități de punere în aplicare a principiilor democrației și la evoluția practicilor democratice în cadrul UE și a țărilor membre. În ceea ce privește dreptul de vot și tendințele naționale, se menționează că în România în 2011, erau în studiu propuneri de legi privind ameliorarea dreptului de vot al cetățenilor rezidenți în străinătate, ca și o propunere referitoare la introducerea votului prin corespondență.²⁷ De

²³ Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, Decizia nr.103, 28 martie 2012.

²⁴ France Ministre des Affaires étrangères (2012), *Déplacement conjoint de MM. Valls et Cazeneuve en Roumanie (12 et 13 septembre 2012)*.

²⁵ Amnesty International (2012b), *Unsafe foundations. Secure the right to housing in Romania*, London, Amnesty International.

²⁶ Consiliul Europei, Comisarul pentru drepturile omului (2012c), *România: îngrijorarea Comisarului privind relocarea romilor într-o clădire contaminată*, Comunicat de presă, 7 iunie 2012.

²⁷ Ministerul Afacerilor Externe, 2011, Proiect de lege.

asemenea, Raportul din 2012 arată că în România, cetățenii UE de altă naționalitate nu pot fi membri ai executivului (aplicarea restricțiilor art. 5, paragraful 3 al Directivei 94/80/CE).

Referitor la dreptul de vot al persoanelor cu dizabilități în România, în 2011, Comisia Electorală a inițiat consultări cu organizațiile persoanelor cu dizabilități, consultări care au avut ca obiect principal obstacolele fizice întâmpinate în birourile de votare. Vorbind despre dreptul la vot al persoanelor cu handicap mintal și al persoanelor cu tulburări mintale, atât Raportul FRA din 2011, cât și cel din anul 2012, menționează că România exclude aceste persoane de la participarea la viața politică, stabilind o legătură între dreptul de vot și capacitatea juridică a persoanei respective.

Prima inițiativă cetățenească europeană a fost înregistrată la 9 mai 2012 (*Fraternitate 2020-Mobilitate. Progres. Europa*), la propunerea unui comitet de cetățeni ce numără și rezidenți români și având ca obiectiv „ameliorarea programelor de schimb ale UE - cum ar fi Erasmus sau Serviciul voluntar european – în vederea contribuirii la o Europă unită, fondată pe solidaritatea între cetățeni”²⁸.

Capitolul VIII se referă la o justiție independentă și eficientă. În privința României se amintește că în 2011, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO) a emis 58 de hotărâri constatând cel puțin o violare, dintre care 9 hotărâri se refereau la dreptul la un proces echitabil și 10 hotărâri se refereau la violări legate de durata procedurii. În 2012 au existat 70 de hotărâri ale CtEDO privind cel puțin o încălcare a drepturilor omului, 13 violări ale dreptului la un proces echitabil și 10 violări privind durata procedurilor. În ceea ce privește ultimul aspect, se constată că în România judecătorii pot fixa termene mai scurte pentru înfățișări și pot lua măsuri pentru a constrânge părțile să prezinte probele și să-și îndeplinească obligațiile fără întârzieri, iar documentele, inclusiv citațiile, pot fi transmise inclusiv prin curier electronic.²⁹

În anul 2012, Comisia de la Veneția și-a

²⁸ Comisia Europeană (2012e), *Lansarea primei inițiative cetățenești europene, cu ocazia zilei Europei*, Comunicat de presă, Bruxelles, 8 mai 2012.

²⁹ Legea nr.202/2010, privind anumite măsuri pentru accelerarea procedurilor judiciare, 25 octombrie 2010. Legea nr.134/2010 privind Codul de procedură civilă, 1 iulie 2010. Legea nr.135/2010 privind Codul de procedură penală, 1 iulie 2010.

exprimat preocuparea privind România. Avizul³⁰ acestei comisii s-a concentrat, arată raportul, „asupra hotărârilor guvernamentale și parlamentare ce afectau Curtea Constituțională și Avocatul Poporului. Comisia de la Veneția a insistat asupra îngrijorării sale privind recurgerea frecventă la ordonanțe de urgență guvernamentale, atât de către majoritatea politică precedentă, cât și de cea actuală, ceea ce reprezintă un risc pentru democrație și statul de drept în România. Au fost evocate propunerile unor reprezentanți ai instituțiilor de stat, ce dovedeau o lipsă îngrijorătoare de respect pentru alte instituții publice, cum ar fi Curtea Constituțională, garant al supremației Constituției”.

Capitolul IX se referă la drepturile victimelor infracționalității, inclusiv persoanele LGBT victime ale infracțiunilor motivate de prejudecăți. În acest sens, raportul FRA 2011 constată că deși Decizia-cadru 2008/913/JAI se referă doar la discriminarea cu caracter rasist sau xenofob, numeroase state membre ale UE, printre care și România, au lărgit definițiile din dreptul penal pentru a cuprinde și alte categorii protejate. Raportul 2012 arată că în România au existat un număr limitat de date oficiale privind infracțiunile motivate de ură, numărul incidentelor, ca și al motivelor discriminării fiind mic și în general, informațiile nu au fost publicate.

În ceea ce privește numărul de victime ale criminalității care au solicitat despăgubiri, raportul arată că în 2012, „8 victime din 13 care au cerut despăgubiri financiare le-au primit, comparativ cu 7 din 12 în 2011 și 8 din 21 în 2010, conform informațiilor furnizate de Ministerul de Justiție din România”. Totalul despăgubirilor plătite a fost de 10120 EUR (45538 RON). Datele primite arată, de asemenea, diferențe regionale: mai puțin de jumătate din tribunale (15 din 40) au primit cereri de despăgubiri ale victimelor infracțiunilor în perioada 2010-2012.

³⁰ Consiliul Europei, Comisia Europeană pentru democrație prin drept (Comisia de la Veneția) (2012a), *Aviz privind compatibilitatea cu principiile constituționale și ale statului de drept, a măsurilor adoptate de Guvernul și Parlamentul României cu privire la alte instituții ale statului și ordonanța guvernamentală de urgență pentru modificarea Legii nr.47/1992 asupra organizării și funcționării Curții Constituționale, ca și Ordonanța guvernamentală de urgență pentru modificarea și completarea Legii nr.3/2000, asupra organizării unui referendum în România*, adoptată de Comisia de la Veneția în cadrul celei de a 93-a ședințe plenare (Veneția, 14-15 decembrie 2012), CDL-AD (2012)026.

Raportul FRA arată că în martie 2012 România a amendat Legea nr.217/2003³¹ privind prevenirea și combaterea violenței în familie. Această lege prevede formarea de echipe ce au în compoziție membrii aparținând mai multor organisme (reprezentanți ai poliției, ai autorităților sanitare locale, asistenți sociali, autorități de protecție a copilului, ONG-uri etc.), în vederea prevenirii și combaterii violenței în familie la nivel local. Se va definitiva o strategie națională, precum și un mecanism intern de coordonare și control a măsurilor luate.

Capitolul X se referă la statele membre UE și obligațiile lor internaționale în privința drepturilor omului. Astfel, Comitetul European pentru Drepturile Sociale (CEDS) evaluează la fiecare patru ani gradul de implementare al dispozițiilor Cartei Sociale Europene (CSE) din 1961 și 1996, ca și Protocolul adițional din 1988. Există patru grupuri tematice de dispoziții, în fiecare an raportându-se asupra unui grup tematic. În acest sens, tema anului 2011 a fost cea a copiilor, familiei și migranților, iar în România au fost examinate 21 de dispoziții ale CSE, făcându-se 7 constatări de conformitate și 7 constatări de nonconformitate, în timp ce nonconformitatea României în comparație cu numărul de dispoziții examinate a fost de 33%.

Tema anului 2012 a fost locul de muncă, formarea profesională și acordarea de șanse egale, cu referire la art. 1, 9, 10, 15, 18, 20, 24 și 25 ale Cartei Sociale Europene, ca și la art.1 al Protocolului adițional din 1988. În 2012 a fost examinată aplicarea în România a CSE din 1996, rezultând că 17% din articolele examinate nu au corespuns cerințelor. Comitetul European pentru Drepturile Sociale (CEDS) a publicat, de asemenea, în 2012, concluziile unui raport realizat pe perioada cuprinsă între 2007 și 2011, privind conformitatea legislațiilor naționale cu art. 15, paragrafele 1, 2 și 3 ale CSE. Astfel, s-a constatat conformitatea legislației române în ceea ce privește angajarea în muncă a persoanelor cu dizabilități, dar și neacceptarea de către România, a dispozițiilor privind integrarea și participarea persoanelor cu dizabilități la viața comunității.

Astfel, luând fiecare dispoziție a CSE în parte, analiza FRA arată că România a adoptat articolele privind: dreptul la muncă, dreptul la o salarizare echitabilă, dreptul sindical, dreptul la negociere

³¹ Legea nr. 25/2012 pentru modificarea și completarea Legii nr. 217/2003 privind prevenirea și combaterea violenței în familie, 9 martie 2012.

colectivă, dreptul copiilor și tinerilor la protecție, dreptul lucrătoarelor la protecția maternității, dreptul la orientare profesională, dreptul la protecția sănătății, dreptul la securitate socială, dreptul familiei la protecție socială, juridică și economică, dreptul copiilor și adolescenților la protecție socială, juridică și economică, dreptul la egalitatea de șanse și tratament în materie de angajare, fără discriminare față de sex, dreptul la informare și consultare, dreptul la protecție în caz de concediere, dreptul lucrătorilor la protecția propriilor creanțe în caz de insolvență a patronului acestora, dreptul reprezentanților lucrătorilor la protecție în întreprindere și facilitățile acordate acestora, dreptul la consultare și informare în procedurile de concediere colectivă.

În raportul FRA 2011 se arată că România nu adoptase articolele CSE privitoare la: dreptul la formare profesională, dreptul la protecție socială, dreptul muncitorilor de a lua parte la determinarea și îmbunătățirea condițiilor de muncă, dreptul persoanelor vârstnice la protecție socială dreptul la demnitate în muncă, dreptul la protecție împotriva sărăciei și a excluziunii sociale, dreptul la locuință.

În continuare, capitolul X al raportului FRA 2011 face referire la adoptarea diferitelor Convenții ale Consiliului European. Astfel, se arată că România este parte la 19 convenții. Conform analiștilor FRA, România nu a semnat 4 documente ale Consiliului European, și anume: Procedura de prelucrare a reclamațiilor colective privind Carta Socială Europeană, Convenția Europeană privind exercitarea drepturilor copiilor, Convenția privind accesul la documentele publice, Convenția privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violenței în familie (Convenția de la Istanbul).

Aceiași capitol X, folosind ca sursă raportul anual al Curții Europene a Drepturilor Omului, face o trecere în revistă a reclamațiilor privitoare la drepturile omului, adresate unei instanțe judecătorești, per 10 000 de locuitori, în România, arătând că în 2009 această cifră a fost de aproape 2,5, în 2010 a fost de peste 2,5, iar în 2011 sub 2,5. Referitor la aceeași problemă și folosind aceeași sursă, raportul arată că în decembrie 2011 în România existau 12 286 reclamații în curs, privitoare la drepturile omului.

În continuare, se prezintă o vedere de ansamblu asupra numărului de hotărâri date de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în privința României în 2011. Astfel, se arată că s-au emis 68 de hotărâri, dintre care 58 constatând cel puțin o violare, 3 constatând nici o violare și 7 alte hotărâri (satisfacție echitabilă, revizuirea hotărârilor, excepții preliminare și lipsa competenței). Tot aici

se arată că în 2011 existau 88 de hotărâri legate de cauze „importante” ce își așteptau executarea. În accepțiunea Consiliului European, cauzele „importante” sunt cele care scot la iveală probleme structurale sau generale ale statului implicat și a căror soluționare necesită adoptarea de măsuri. În anul 2012 se arată că existau 28 de cauze „importante” care așteptau executarea. În ceea ce privește anul 2012, raportul FRA menționează că România, alături de Bulgaria și Italia, au avut numărul cel mai mare de cauze aflate în curs de soluționare în fața Curții Europene a Drepturilor Omului și ca sumă totală acordată ca satisfacție echitabilă a fost de 1 349 518 EUR.

Tot în cadrul capitolului X raportul FRA 2011 se referă la nivelul de adoptare al instrumentelor internaționale privitoare la drepturile omului: România a adoptat 9 convenții ale Organizației Națiunilor Unite, 12 protocoale facultative și dispoziții suplimentare ale ONU, 11 convenții și 8 protocoale facultative și dispoziții suplimentare ale Consiliului European. Se menționează în continuare, că majoritatea Convențiilor includ și implementarea unor organe de control ce supraveghează punerea lor în aplicare, mai ales prin procedura raportului periodic. În acest sens, în 2011, privitor la România, au fost publicate 2 rapoarte: cel al Comitetului European pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante și cel al Comitetului de experți privind limbile regionale și minoritare.

Raportul FRA 2012 menționează că România face parte din grupul statelor europene care au acceptat între 39 și 43 de instrumente ale ONU și ale Consiliului European privind drepturile omului și se numără printre statele care au semnat în 2012 Protocolul facultativ nr. 3 al Convenției privind Drepturile Copilului.

Sistemul procedurilor speciale reprezintă un instrument important al dispozitivului ONU pentru protecția drepturilor omului, cuprinzând toate categoriile de drepturi (civile, politice, economice și sociale) și constând în: realizarea de vizite în diferite state; intervenția în dosare individuale prin comunicarea cu statul sau cu alți actori implicați în vederea atenționării acestora cu privire la acuzațiile de violări sau abuzuri ale drepturilor; realizarea de studii tematice speciale și organizarea de consultări cu diferiți experți; dezvoltarea normelor internaționale privind drepturile omului; sensibilizarea opiniei publice; oferirea de consiliere privind cooperarea tehnică. În sensul îndeplinirii acestor atribuții, raportul menționează că în 2012 au fost trimise un număr de 28 de comunicări către mai multe state, printre care și România.

III. JURISPRUDENȚĂ

HOTĂRÂREA CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI ÎN CAUZA M. ȘI C. ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI¹

Art. 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului statuează expres interzicerea torturii. Astfel, „Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante.”

De asemenea, art. 8 din Convenție prevede faptul că „orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale”. Totodată, „nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acesta este prevăzut de lege și constituie, într-o societate democratică, o măsură necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății, a moralei, a drepturilor și libertăților altora.”

I. Sub aspect procedural vom reține că²:

1. Doamna C.M. și domnul A.C. (reclamanții), au sesizat Curtea în temeiul art. 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (Convenția). Președintele Secției a admis cererea reclamanților ca documentele referitoare la cauză să rămână confidențiale și a hotărât ca întregul dosar să rămână confidențial, potrivit art. 33 § 1 din Regulamentul Curții.

2. Reclamanții au susținut, în ceea ce privește procedura penală care s-a finalizat prin hotărârea definitivă din 18 martie 2004 și procedurile civile care s-au finalizat prin hotărârile definitive din 5 februarie 2004, respectiv din 1 iunie 2005, că omisiunea autorităților naționale de a asigura o protecție adecvată celui de-al doilea reclamant, persoană minoră, față de presupusele acte de abuz sexual comise de tatăl său, lipsa unei căi de atac eficiente în ceea ce privește încălcarea drepturilor lor, menționată anterior, și încălcarea dreptului lor la un proces echitabil, date fiind apartenența

religioasă a doamnei M. și rezoluția procurorului prin care a decis să nu îl trimită în judecată pe tatăl lui A.C., au reprezentat o încălcare a drepturilor garantate de art. 3, 6, 8, 13 și 14 din Convenție, considerate separat sau coroborat.

II. În fapt se va reține că versiunile furnizate de către părțile aflate în conflict judiciar nu au corespuns, astfel:

I. Circumstanțele cauzei

3. Reclamanții sunt mamă și fiu. Reclamanții s-au născut în 1965 și, respectiv, în 1994 și locuiesc în Saint-Priest, Franța.

4. Într-o scrisoare având data oficiului poștal din București 5 noiembrie 2004 și primită de Curte la 17 noiembrie 2004, doamna M. s-a plâns, între altele, de încălcarea drepturilor sale și ale fiului său în temeiul art. 3 și 8 din Convenție, în ceea ce privește procedurile penale care s-au finalizat prin hotărârea definitivă din 18 martie 2004.

A. Acțiunea de divorț și de încredințare a minorului

5. Doamna M. și D.C. s-au căsătorit la 27 noiembrie 1991. A.C., singurul copil al cuplului, s-a născut la 7 august 1994.

6. La 16 decembrie 1994, doamna M. a depus acțiunea de divorț față de D.C., invocând caracterul inconstant și violent al soțului său drept motiv principal pentru divorț. Aceasta a solicitat, de asemenea, să îi fie acordată custodia fiului lor. Prin hotărârea din 10 februarie 1995, Judecătoria Sectorului 4 București a admis cererea și a acordat doamnei M. custodia celui de-al doilea reclamant. D.C. a fost obligat să îi plătească celui de-al doilea reclamant pensie de întreținere până în momentul în care acesta devine major.

1. Acțiunea privind încredințarea minorului și dreptul de vizitare introdusă de D.C. cu privire la al doilea reclamant

7. În urma acțiunii lui D.C. privind reexaminarea cererii de încredințare a celui de-al doilea reclamant în sensul de a-i fi atribuită acestuia, la 21 ianuarie 1998, Judecătoria Sectorului 3 București a respins cererea. Hotărârea a fost confirmată în apel,

¹Sinteză realizată în cadrul Institutului Român pentru Drepturile Omului de cercet. șt. Marius Mocanu.

Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza M. și C. împotriva României, C 29032/04, publicată în M. Of., I, nr. 372 din 21 iunie 2013

²Pentru simplificarea lecturii au fost numerotate doar aspectele relevante.

Tribunalul București susținând la 18 septembrie 1998 că tatăl s-a dovedit: „că a avut și continuă să aibă un caracter violent și o atitudine necivilizată, provocând scandaluri cu ocazia vizitării copilului, care sunt de natură să influențeze negativ dezvoltarea fizică și psihică a copilului”.

8. D.C. a solicitat, de asemenea, în instanță dreptul de a-l vizita pe cel de-al doilea reclamant în primul și al în treilea weekend din fiecare lună, de la 10 a.m., sâmbătă, până la 7 p.m., duminică, precum și pentru o perioadă de 30 de zile, în cursul concediului anual. Cererea a fost admisă la 8 iunie 1998 de Judecătoria Sectorului 3 București, avându-se în vedere interesul superior al copilului și faptul că mama lui „nu s-a opus cererii”. Doamna M. a formulat apel, susținând că nu a fost legal citată și, prin urmare, nu a avut cunoștință despre ședința de judecată. La o dată nespecificată, apelul a fost respins pe motiv de eroare procedurală; hotărârea a devenit astfel definitivă.

9. Doamna M. a formulat contestație la executarea acestei hotărâri, bazându-se, în esență, pe existența unei plângeri penale pe care a introdus-o împotriva lui D.C., acuzându-l că a molestat copilul (a se vedea infra, secțiunea B). Judecătoria București a respins cererea acesteia la 29 septembrie 2000. Reclamanta a formulat apel împotriva acestei sentințe, iar la 7 mai 2001 procedura a fost suspendată până la pronunțarea unei hotărâri definitive în acțiunea vizând limitarea dreptului de vizitare al lui D.C. (descrisă infra, în secțiunea C).

10. La 25 martie 2004, D.C. a solicitat repunerea pe rol. Apelul a fost respins la 26 aprilie 2004, în măsura în care principalele obiecții legate de punerea în executare, formulate de doamna M., au fost clarificate în cadrul acțiunii penale, respectiv al acțiunii civile, ambele finalizate (descrise infra în secțiunile B și C).

11. Doamna M. a formulat recurs. Recursul a fost respins de Curtea de Apel București la 1 iunie 2005. Instanța a considerat că argumentul doamnei M. în sensul că executarea hotărârii în litigiu ar putea afecta drepturile fundamentale ale copilului era neîntemeiat, bazându-se în principal pe hotărârea din 18 martie 2004, care a confirmat ordonanța procurorului de neîncepere a urmăririi penale împotriva lui D.C. .

2. Plasarea temporară a celui de-al doilea reclamant într-o instituție de stat

12. La 11 august 1998, la cererea doamnei M., Comisia pentru Protecția Copilului Sector 3,

București, a decis plasamentul temporar al celui de-al doilea reclamant într-o instituție de stat: „întrucât s-a dovedit că dezvoltarea, securitatea și integritatea morală ale copilului au fost puse în pericol de tatăl său biologic.”

13. Copilul a fost internat în Centrul de Plasament nr. 7, sector 3, București.

14. Hotărârea sus-menționată a fost modificată la data de 8 iunie 1999, după o reevaluare a dosarului efectuată de o comisie din oficiu. Comisia a considerat că măsurile de protecție deja întreprinse ar trebui să fie menținute întrucât, potrivit informațiilor furnizate de poliție, copilul a fost molestat sexual de tatăl său și, prin urmare, o anchetă penală era în curs de desfășurare. Ambii părinți au primit permisiunea de a vizita copilul o dată pe săptămână, dar niciunul dintre ei nu avea dreptul de a lua copilul acasă de la Centrul de Plasament nr. 1, unde fusese transferat.

15. La 27 octombrie 1998, doamna M. a formulat plângere, solicitând Comisiei pentru Protecția Copilului Sector 3, București, să declanșeze procedura civilă prin care D.C. să fie decăzut din drepturile părintești. Cererea a fost respinsă de comisie la 25 noiembrie 1998, întrucât „condițiile legale necesare pentru inițierea unei astfel de proceduri nu au fost îndeplinite”.

16. La 21 septembrie 1999, doamna M. a solicitat comisiei să revoce măsura plasamentului și să dispună reintegrarea în familie a celui de-al doilea reclamant. Prin hotărârea din 5 octombrie 1999, comisia a admis cererea și a dispus ca al doilea reclamant să locuiască pe viitor cu mama sa.

3. Acțiunea formulată de doamna M. împotriva lui D.C. prin care se solicita majorarea pensiei lunare de întreținere a copilului și limitarea dreptului de vizitare

17. La o dată nespecificată, în cursul anului 1999, doamna M. a formulat o acțiune civilă, având drept scop să obțină majorarea pensiei lunare de întreținere a minorului, plătită de D.C., în măsura în care atât nevoile celui de-al doilea reclamant, cât și veniturile lui D.C. crescuseră. Doamna M. a solicitat, de asemenea, ca dreptul de vizitare de care beneficia D.C. să fie limitat astfel încât al doilea reclamant să poată sta cu tatăl său doar în prezența reclamantei.

18. La dosarul cauzei a fost un punct de vedere cu privire la relația dintre al doilea reclamant și tatăl său formulat de E.M., care se afla la conducerea Departamentului Servicii Sociale din cadrul

Consiliului Local al Sectorului 3. E.M. a declarat că l-a cunoscut pe copil în perioada în care acesta a fost plasat temporar în Centrul de Plasament nr. 1, întrucât la acel moment era directoarea centrului. Observațiile sale sunt, în esență, concentrate pe legătura pozitivă și firească dintre D.C. și copil.

19. La 1 iunie 2000, Judecătoria Sectorului 4 București a admis cererea cu privire la majorarea pensiei lunare de întreținere a copilului; cererea de restrângere a dreptului de vizitare a fost respinsă, instanța ținând cont de faptul că procurorul a decis la 3 martie 2000 neînceperea urmăririi penale împotriva lui D.C. și închiderea anchetei (a se vedea infra punctul 39). Apelul doamnei M. a fost respins la 11 decembrie 2000 ca tardiv. Recursul a fost, de asemenea, respins de Curtea de Apel București, la 27 aprilie 2001.

4. Al doilea set de acțiuni privind dreptul de custodie formulate de D.C. cu privire la al doilea reclamant

20. La 21 iunie 2001, D.C. a introdus din nou acțiune pentru încredințarea celui de-al doilea reclamant. D.C. a afirmat că nu i s-a permis să își viziteze fiul și că, deși prima reclamantă a formulat plângere penală împotriva sa, procurorul a emis o rezoluție prin care a decis să nu îl trimită în judecată pentru abuz sexual asupra copilului. În același timp, D.C. a afirmat că prima reclamantă era membru al Martorilor lui Iehova și că, prin urmare, influența acesteia asupra copilului îi pune în pericol dezvoltarea normală. Doamna M. a răspuns că rezoluția procurorului de a nu îl pune pe D.C. sub acuzare a fost confirmată și că o anchetă penală era încă în curs. Acțiunea a fost respinsă de Judecătoria Sectorului 3 București la 20 decembrie 2001. Instanța a considerat că motivele invocate de D.C. cu privire la religia primei reclamante nu pot fi luate în considerare. Instanța a considerat, de asemenea, că motivele care au justificat hotărârea instanței anterioare de a acorda custodia deplină primei reclamante nu s-au schimbat în vreun fel. Hotărârea a rămas definitivă.

5. Plasamentul celui de-al doilea reclamant într-o instituție de stat solicitată de D.C.

21. La 26 iulie 2002, D.C. a formulat o cerere către Comisia pentru Protecția Copilului Sector 3, București, solicitând acesteia să dispună plasamentul de urgență al celui de-al doilea reclamant într-o instituție de stat. D.C. a susținut că nu avea nicio informație cu privire la domiciliul

actual al reclamanților, întrucât aceștia își schimbau domiciliul frecvent și în mod continuu, și, în consecință, nu avea nicio informație cu privire la starea celui de-al doilea reclamant. Cererea a fost respinsă la 17 septembrie 2002, întrucât nu s-a dovedit că al doilea reclamant ar fi fost în vreun pericol.

22. Al treilea set de acțiuni legate de dreptul de custodie formulate de D.C. cu privire la al doilea reclamant

23. La 30 iulie 2002, prin procedura ordonanței președințiale, D.C. a solicitat custodia celui de-al doilea reclamant, motivat de faptul că „este periculos pentru minor să rămână lângă mama sa, deoarece, chiar dacă este o mamă grijulie, încă are o influență negativă asupra dezvoltării minorului”.

24. Cererea a fost respinsă ca inadmisibilă la 30 octombrie 2002, Judecătoria Sectorului 3 București considerând că evidentele și gravele conflicte dintre părți nu pot fi soluționate prin astfel de proceduri rapide. Hotărârea a devenit definitivă la 13 decembrie 2002, Tribunalul București declarând inadmisibil recursul formulat de D.C.

B. Plângerea penală formulată de doamna M. împotriva lui D.C. cu privire la al doilea reclamant

25. La 14 iulie 1998, doamna M. a formulat o plângere penală împotriva lui D.C., susținând că „copilul i-a relatat că la 4 iulie 1998, atunci când își vizita tatăl, acesta din urmă a încercat să comită acte de perversiune sexuală asupra sa”. La acel moment, al doilea reclamant avea 3 ani și 11 luni.

26. Nu au fost formulate pretenții civile.

27. Potrivit doamnei M., o a doua plângere penală a fost formulată la 10 august 1998, cu privire la acte sexuale similare comise între 2 și 9 august 1998, când al doilea reclamant se afla în vizită la tatăl său. Cu toate acestea, o copie a acestei plângeri nu a fost prezentată Curții.

28. Prima reclamantă, D.C. și alți martori au fost audiați. Doi martori, B.G. și S.F., au informat autoritățile, între altele, că al doilea reclamant le-a spus că a fost agresat sexual de tatăl său. Mai mult, ei au asistat la comportamentul violent al lui D.C. față de doamna M. și l-au văzut pe minor dezbrăcând și atingând alți copii într-un mod inadecvat. Totuși, un alt martor, C.A., a declarat că ea nu l-a auzit niciodată pe cel de-al doilea reclamant plângându-se că a suferit vreo agresiune sexuală. La 26 august 1998, Institutul de Medicină Legală a emis un raport medical.

29. La 20 iulie 1998, minorul a fost supus unei examinări psihologice, care a concluzionat următoarele: „... rezultatele testelor proiective subliniază posibilitatea ca A.C., în vârstă de trei ani și unsprezece luni, să fi fost abuzat sexual.”
30. Un raport criminalistic cu privire la comportamentul simulat a fost întocmit la 23 noiembrie 1998, atât doamna M., cât și D.C., fiind supuși unui test și fiindu-le adresate diverse întrebări. Conform concluziilor raportului, au fost detectați indicatori de disimulare atunci când doamna M. a răspuns la următoarele întrebări relevante (3 din totalul de 10 adresate): dacă a înscenat agresiunea sexuală asupra copilului; dacă a fost învățată de cineva să însceneze altcuiva agresiunea sexuală comisă asupra copilului; dacă a obligat sau a cerut cuiva să introducă un obiect în anusul fiului său.
31. De asemenea, concluziile raportului au arătat că atitudinea lui D.C. părea a fi una sinceră atunci când a răspuns la 10 întrebări, cele relevante fiind: dacă a avut contact sexual anal cu fiul său; dacă a molestat minorul între 2 și 8 august 1998 sau la 4 iulie 1998 și dacă s-a gândit vreodată să întrețină relații sexuale neobișnuite.
32. La solicitarea poliției, un nou raport medico-legal a fost emis la 22 martie 1999 tot de către Institutul de Medicină Legală, care și-a menținut opinia.
33. La 8 iunie 1999, Secția nr. 15 de Poliție din București, care investiga cazul, a trimis o notă oficială Direcției pentru Protecția Copilului Sector 3, București, solicitând acesteia să asigure siguranța permanentă a copilului până la finalizarea anchetei, în măsura în care niciunul dintre părinți, nici altă persoană nu avea dreptul să ia copilul de la centrul de plasament, deoarece: „*probele deja prezentate în cauză arată că minorul a fost abuzat sexual.*”
34. La 15 iunie 1999, al doilea reclamant a fost audiat de poliție în prezența mamei sale, a unui psiholog și a unui avocat care a fost numit din oficiu.
35. La 3 martie 2000, procurorul a decis neînceperea urmării penale față de D.C. pentru infracțiunea prevăzută de art. 200 alin. (2) și (3) C. pen. (Relații sexuale între persoane de același sex). Întrucât existau indicii că au fost comise fapte penale de natură sexuală, cauza a fost disjunsă, în măsura în care urma să fie desfășurată o anchetă ulterioară în vederea identificării autorului.
36. Această rezoluție, contestată de doamna M., a fost confirmată la 22 mai 2000 de procurorul ierarhic superior.
37. Procurorul a susținut că unele dintre declarațiile martorilor erau mărturii mijlocite, din moment ce cei mai mulți dintre martori au declarat ceea ce au auzit și aflat de la cel de-al doilea reclamant, care avea aproximativ 4 ani la acel moment, fiind, prin urmare, incapabil să descrie cu acuratețe realitatea.
38. Având în vedere că raportul criminalistic a demonstrat că răspunsurile doamnei M. indicau distorsiuni tipice disimulării, în timp ce astfel de indicatori nu au fost observați în răspunsurile oferite de D.C., concluzia recomandată a fost să se considere că prima reclamantă disimula.
39. Doamna M. a contestat din nou această soluție. Un raport psihologic completat la 26 iunie 2000 și eliberat de M.M., neuropsihiatru, a fost depus la dosar de către doamna M.
40. La 21 septembrie 2000, procurorul ierarhic superior a infirmat rezoluția și a propus ca în cauză să fie efectuată o anchetă ulterioară, cu privire la fapte penale prevăzute de art. 200 alin. (2) și (3) C. pen., retrimițând dosarul, prin urmare, către Parchetul București.
41. Decizia a fost luată având în vedere următoarele: „...concluziile raportului medical sunt coroborate cu cele ale examinărilor psihologice ale copilului, care s-a dovedit a avea un comportament tipic celor care au fost supuși abuzurilor sexuale”; și că „*nu există niciun indiciu al existenței oricărei alte persoane în afara tatălui, D.C., care ar fi putut comite actele incriminate.*”
42. După retrimiterarea cauzei, nicio probă nouă nu a fost administrată sau prezentată la dosar. La 16 iulie 2003, procurorul a decis din nou neînceperea urmării penale față de D.C. cu privire la faptele pedepsite de Codul penal român în temeiul art. 200 alin. (2) și (3) și art. 201 (Perversiunea sexuală). Rezoluția s-a întemeiat pe probele deja existente la dosar (certificatul medical din 6 iulie 1998, raportul medico-legal din 26 august 1998, declarațiile date în cauză, argumentele părților și raportul criminalistic privind comportamentul simulat).
43. La 9 septembrie 2003, doamna M. a contestat soluția, susținând în principal că, în ciuda indicațiilor date de procurorul ierarhic superior la 21 septembrie 2000, potrivit cărora ancheta trebuia să continue, nu au fost administrate probe noi în cei 2 ani care au trecut și că, prin urmare, soluția nu era întemeiată.
44. Plângerea sa a fost trimisă de procurorul

ierarhic superior Judecătoria Sectorului 4 București. Parchetul a invocat excepția de inadmisibilitate față de o astfel de plângere, întrucât Codul de procedură penală al României nu prevedea în mod expres posibilitatea părților de a contesta rezoluția procurorului de neîncepere a urmăririi penale.

45. Prima reclamantă a răspuns prezentând argumente de ordin jurisprudențial, inclusiv Decizia Curții Constituționale a României pronunțată la 2 decembrie 1997, care statua în sensul că este neconstituțional să nu oferi părților o astfel de posibilitate. Prima reclamantă a invocat, de asemenea, adoptarea unei legi noi (Legea nr. 281/2003 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală și a unor legi speciale), care modifica reglementările anterioare și care oferea părților posibilitatea de a face plângere împotriva unor astfel de acte ale procurorului, în fața instanțelor, în termen de un an de la intrarea în vigoare (la 1 iulie 2003).

46. La 13 octombrie 2003, instanța a respins plângerea doamnei M.

47. În consecință, instanța a considerat că probele existente nu pot fi considerate ca fiind suficient de solide pentru începerea urmăririi penale împotriva lui D.C. pentru infracțiunile invocate, în lumina concluziilor testului cu detectorul de minciuni (considerat a avea o acuratețe în proporție de 98%), a tuturor rapoartelor și declarațiilor martorilor.

48. Instanța nu a făcut nicio referire la inițierea unei anchete penale din oficiu pentru infracțiunea prevăzută de art. 180 alin. (1) C. pen.

49. Doamna M. a declarat recurs împotriva acestei hotărâri. Tribunalul București a respins recursul și a reluat motivarea instanței de prim grad. La 18 martie 2004, tribunalul a susținut că nu existau dovezi în dosar care să demonstreze că al doilea reclamant a fost efectiv victima violențelor sexuale comise de tatăl său și, prin urmare, că nu a existat niciun indiciu în dosar pentru a justifica începerea urmăririi penale împotriva lui D.C. pentru infracțiuni care se pedepsesc în temeiul art. 200 alin. (2) și (3) și art. 201 C. pen.

C. Cererea doamnei M. de a restrânge dreptul lui D.C. de a avea legături personale cu minorul, acțiune finalizată prin hotărârea din 5 februarie 2004

1. Acțiunea în fața Judecătoria Sectorului 4 București

50. La data de 2 mai 2001, doamna M. a formulat o

acțiune civilă, solicitând limitarea programului de vizită al lui D.C. la două vizite pe lună și numai în prezența sa. În susținerea pretențiilor sale, reclamanta a afirmat că D.C. a abuzat de dreptul său de vizitare atunci când, în iulie și în august 1998, luând copilul acasă, l-a molestat. Reclamanta a relevat faptul că a formulat plângere penală împotriva lui D.C. în această privință, dar că, la 3 martie 2000, procurorul a decis neînceperea urmăririi penale. De asemenea, o acțiune similară civilă fusese formulată anterior, dar solicitarea sa a fost respinsă la data de 1 iunie 2000, raționamentul instanței bazându-se exclusiv pe decizia procurorului de nu începe urmărirea penală împotriva lui D.C.

51. D.C. a afirmat că încă din momentul în care fosta soție l-a părăsit, el a trebuit să lupte în instanță pentru a-și putea vedea fiul, întrucât reclamanta a făcut tot posibilul pentru a-l împiedica să aibă vreo legătură cu fiul său. În această privință, a trebuit chiar să depună o plângere penală împotriva reclamantei, întrucât aceasta nu se conforma hotărârii instanței de a-i permite să își vadă fiul. Chiar dacă nu fusese niciodată pusă sub acuzare, reclamanta ar fi primit o sancțiune administrativă. În urma incidentelor care se presupune că ar fi avut loc în vara anului 1998, nu i s-a mai permis să își vadă fiul, întrucât prima reclamantă și-a schimbat domiciliul în mod constant, fără a-l informa.

52. Conștientă de acuzațiile grave prezentate de părți și de miza procesului în ceea ce îl privește pe copil, instanța - într-o fază preliminară - a considerat că este necesar ca ambii părinți să fie supuși atât unui test poligraf, cât și unei examinări psihiatrice. De asemenea, instanța a considerat că este oportun să îl audieze și pe cel de-al doilea reclamant, chiar dacă avea mai puțin de 8 ani. Toate discuțiile cu copilul au fost înregistrate pe bandă audio și, după cum se arată în hotărârea judecătoriai pronunțată la 16 aprilie 2002, „transcrierile urmau să fie incluse în dosarul cauzei”.

53. Cererea doamnei M. a fost respinsă. În acest sens, instanța a observat, pe baza trecutului părților, care a fost ostil și care s-a desfășurat parțial în fața instanțelor, că intenția doamnei M. de a limita dreptul de vizitare al lui D.C. a fost constantă de-a lungul anilor și că a început cu mult înainte de incidentele incriminate din iulie și august 1998. După cum a reieșit din toate documentele depuse la dosar, prima reclamantă a

intenționat, de fapt, să îl împiedice complet pe D.C. să aibă vreo legătură cu fiul său. Instanța a constatat că acest context demonstra că actuala cerere nu a venit ca o consecință a presupusei agresiuni sexuale, ci, mai degrabă, ca o consecință previzibilă a hotărârii acesteia, coerente și puternice, de a pune capăt oricărui tip de relații între al doilea reclamant și tatăl său.

54. Întemeindu-se pe mărturii și pe declarațiile părților aflate la dosar (inclusiv ale celui de-al doilea reclamant), instanța a considerat că adevăratul motiv pentru divorțul părților a fost de fapt excluderea lui D.C. din Congregația Martorilor lui Iehova, la 13 ianuarie 1995. Astfel, instanța a susținut că „este de notorietate faptul că membrii cultului Martorii lui Iehova se căsătoresc numai în cadrul Congregației” și, în cazul în care, după ce s-au căsătorit, unul din membrii acesteia se separă de religie, iar încercările de a-l aduce pe drumul cel bun nu au succes, un divorț devine cu atât mai necesar.

În continuare, instanța a susținut faptul că „...pe baza probelor aflate la dosar, nu se poate stabili cu certitudine dacă reclamanta a cauzat ea însăși leziuni copilului, atestate de rapoartele medicale, însă o astfel de posibilitate nu poate fi complet exclusă.”

55. Instanța a concluzionat că inițiativa primei reclamante de a-l încredința pe cel de-al doilea reclamant tatălui său era parte dintr-un plan mai amplu, organizând înscenarea pregătită pentru D.C.

56. Testul poligraf și raportul psihiatric privind părțile, precum și evaluarea psihologică a răspunsurilor celui de-al doilea reclamant la întrebările instanței nu au fost niciodată realizate: „...după consultări, atât președintele instanței, cât și expertul criminalist au ajuns la concluzia că reclamanta ar fi putut fi una dintre puținele persoane care ar putea «înșela» chiar și poligraful.”

57. În consecință, președintele instanței a decis să încerce să o facă conștientă pe reclamantă de fapta sa - în cazul în care acuzațiile împotriva lui D.C. ar fi fost, într-adevăr, nefondate - și, prin urmare, i-a invitat pe prima reclamantă și pe al doilea reclamant la o întâlnire la sediul instanței.

58. În urma întâlnirii care a avut loc la o dată nespecificată în 2002, reclamanta, prin avocatul său, a impus „anumite condiții inacceptabile și incalificabile” care ar fi trebuit îndeplinite în momentul efectuării testului poligraf. Întrucât acest mijloc de probă nu este, ca atare, prevăzut de

legislația procedurală din România, instanța „a fost forțată” să concluzioneze că testul nu putea fi realizat: „Instanța consideră aceste condiții ca fiind un refuz disimulat și diplomatic al reclamantei de a efectua testul, iar un astfel de refuz ne conduce spre concluzia că este foarte posibil ca reclamanta să îl fi acuzat fără temei pe pârât, D.C.”

59. Întrucât asemenea "condiții nerezonabile și imposibil de realizat" au fost formulate de avocatul primei reclamante pentru evaluarea răspunsurilor anterioare ale celui de-al doilea reclamant (de exemplu, copilul ar fi trebuit înregistrat astfel încât prima reclamantă să fi putut, dacă era necesar, să își exprime un punct de vedere), instanța s-a văzut obligată să admită faptul că prima reclamantă a fost reticentă la un astfel de mijloc de obținere a probelor, iar evaluarea nu a fost niciodată efectuată.

60. Cu toate acestea, instanța a purtat mai multe discuții separate cu al doilea reclamant.

61. În consecință, instanța a constatat: „...un copil va accepta imediat și fără rezerve faptul că o situație a avut loc, fiindu-i inoculată, chiar dacă el însuși nu își amintește despre o astfel de situație.”

62. Întemeindu-se pe toate probele și prezumțiile rezultate din refuzul primei reclamante de a permite ca noi probe (rapoarte) să fie administrate, instanța a reținut următoarele: „...instanța consideră că, de fapt, reclamanta nu a dorit niciodată ca pârâtul să-și poată vedea copilul, și, în acest scop, ea a mers atât de departe încât nu a respectat o hotărâre judecătorească anterioară (hotărârea din 8 iunie 1998).

Rămâne ca procurorul să înlăture orice îndoială în această privință (plângerea penală depusă de reclamantă), astfel încât reclamanta să poată fi adusă în fața instanței pentru că s-a opus executării hotărârii din 8 iunie 1998. ..

[. ..]

Dacă ar fi fost vreodată efectuat un raport psihiatric, instanța ar fi aflat dacă reclamanta suferea sau nu de «sindrom de personalitate multiplă» [. ..], pentru că reclamanta lasă impresia că are o personalitate dublă, între cele două părți neexistând niciun fel de comunicare. ..

[. ..]

Prin urmare, pârâtul pare mult mai îndreptățit să solicite decăderea mamei din drepturile părintești.”

2. Judecata din apel înaintea Tribunalului București

63. Doamna M. a declarat apel împotriva hotărârii

sus-menționate, susținând, în esență, că: instanța a folosit și a interpretat afirmațiile celui de-al doilea reclamant, deși acestea nu au fost niciodată transcrise sau anexate la dosarul cauzei, și că instanța a motivat cu o logică care nu avea nimic de-a face cu cazul în sine, ci mai degrabă s-a întemeiat pe propriile obsesii aparente ale judecătorului care, în orice caz, nu s-a bazat pe probele cu înscrisuri prezentate (rapoarte medicale, evaluări psihologice ale copilului), care erau în totalitate în sprijinul adevărului - acela că al doilea reclamant a fost abuzat sexual de tatăl său. Au fost de asemenea ignorate documente care atestau starea mentală normală a primei reclamante, instanța preferând să considere că prima reclamantă suferea de „devieri psihologice de natură mistică”. Pe scurt, instanța a avut în mod evident o atitudine de dezaprobare față de reclamantă și „a tratat-o ca pe o criminală pentru că era membru al cultului creștin al Martorilor lui Iehova”, organizație care este de fapt recunoscută oficial de legislația din România.

64. În hotărârea din 20 decembrie 2002, instanța a făcut o nouă evaluare a tuturor probelor și a încercat să găsească un echilibru între importanța respectării prezumției de nevinovăție în favoarea lui D.C. și necesitatea de a proteja interesul superior al copilului.

65. În acest sens, instanța a considerat că, până când pârâtul va fi găsit vinovat printr-o hotărâre definitivă, el trebuie considerat nevinovat și, prin urmare, nu i se poate nega dreptul de a avea o relație personală cu fiul său.

Cu toate acestea, a stabilit și următoarele: „principiul interesului superior al copilului trebuie să fie avut în vedere, mai ales atât timp cât încă există posibilitatea ca acest copil să fi fost molestat de tatăl său, o experiență care l-ar marca psihologic, fără îndoială, pentru restul vieții sale.”

66. Prin urmare instanța a considerat că, până la finalizarea procedurii penale, al doilea reclamant ar fi mai bine protejat dacă tatălui său i s-ar permite să îl viziteze doar în fiecare prima și a treia duminică a lunii, între orele 10 a.m. și 4 p.m., la sediul reprezentantului legal al primei reclamante. Prima reclamantă urma să nu fie prezentă în cursul acestor vizite.

3. Judecata în recurs înaintea Curții de Apel București

67. Atât prima reclamantă, cât și D.C. au declarat recurs împotriva hotărârii din 20 decembrie 2002.

Doamna M. a criticat aprecierea probelor efectuată de instanță, în măsura în care toate documentele și probele au dovedit că era necesar ca prima reclamantă să fie prezentă atunci când D.C. își petrece timpul cu cel de-al doilea reclamant.

68. D.C. a contestat hotărârea, susținând că soluția avută în vedere de instanță l-a pus într-o poziție în care îi este imposibil să stabilească o relație personală cu fiul său, că instanța a încălcat, de asemenea, prezumția de nevinovăție care operează în favoarea sa, în special având în vedere faptul că procurorul a decis, la 29 iulie 2003, neînceperea urmăririi penale și că instanța a interpretat greșit noțiunea de "interes superior al copilului", care implică, în sine, existența unei relații între copil și tatăl său.

69. La 4 decembrie 2003, reprezentantul legal al doamnei M. a furnizat probe cu înscrisuri care să dovedească faptul că rezoluția procurorului de neîncepere a urmăririi penale față de D.C. a fost atacată în fața instanței și că ancheta penală era încă în curs.

70. La 5 februarie 2004, curtea de apel a respins recursul formulat de prima reclamantă împotriva hotărârii Tribunalului București. Curtea a admis recursul lui D.C., a modificat în tot hotărârea pronunțată în apel de Tribunalul București și a respins apelul doamnei M. împotriva hotărârii din primă instanță. În acest sens, Curtea a hotărât următoarele:

"
... nu a rezultat din nicio probă aflată la dosar că tatăl a avut o atitudine agresivă față de copil. S-a demonstrat cu certitudine că neînțelegerile au izbucnit între cei doi părinți și, în final, au dus la divorțul acestora.

Reaua-credință a mamei a fost evidentă, având în vedere concluziile raportului criminalistic care atestă disimularea în ceea ce o privește.

Conform mărturiilor și probelor de specialitate disponibile la dosar, puținele întâlniri dintre tată și fiu au fost normale, iar copilul s-a bucurat de fiecare dată când își vedea tatăl.

Mai mult, faptul că tatăl nu a mai putut să-și vadă fiul în urma reunirii copilului cu mama sa, ca urmare a refuzului mamei de a accepta executarea unei hotărâri definitive, care îi oferea tatălui drept de vizitare, nu poate fi, de asemenea, ignorat. Dispozițiile legale aplicabile prevăd dreptul părintelui divorțat căruia nu i-a fost încredințată custodia copilului să păstreze legături personale cu copilul."

[. ..]

"

. .. când a respins recursul, instanța a avut în vedere, de asemenea, rezoluția procurorului din 29 iulie 2003 de a nu începe urmărirea penală împotriva lui D.C. și interesul superior al copilului în ceea ce privește păstrarea legăturilor personale cu tatăl său."

D. Procedura penală desfășurată împotriva lui D.C., finalizată prin condamnare

71. La 5 iulie 1995, doamna M. a depus plângere penală împotriva lui D.C., acuzându-l că a lovit-o, a amenințat că o omoară și a calomniat-o la ieșirea dintr-o ședință de judecată cu privire la dreptul de vizitare. Probele aduse la dosar includeau două documente care atestau că D.C. fusese deja amendat pentru tulburarea ordinii publice la grădinița copilului și acasă. Judecătoria Sectorului 4 București a hotărât că D.C. a comis actele ilegale invocate și l-a condamnat la 6 luni închisoare și la plata unei amenzi, sancțiuni prevăzute de lege. În ceea ce privește acțiunea civilă aferentă plângerii primei reclamante, D.C. a fost obligat să plătească despăgubiri adecvate, materiale și morale, în favoarea primei reclamante. D.C. a formulat recurs împotriva hotărârii. Recursul a fost respins de Tribunalul București la 4 decembrie 1998. Instanța a hotărât că sancțiunile aplicate au fost adecvate, întrucât victima a dovedit că trăiește cu teamă, comportamentul agresiv al inculpatului forțând-o să schimbe în mod repetat domiciliul ei și al celui de-al doilea reclamant.

72. La 18 decembrie 1996, sora doamnei M., R.C., a formulat plângere penală împotriva lui D.C., susținând că a fost lovită și insultată de acesta. Ea a prezentat un certificat medical care atesta răni și leziuni care au necesitat între 14 și 15 zile pentru vindecare. Instanța l-a declarat vinovat pe D.C., întrucât "s-a dovedit a fi extrem de distructiv și agresiv, comportându-se extrem de violent". D.C. a fost condamnat la un an de închisoare și amendă penală, ambele sancțiuni fiind prevăzute de lege. Victimei i-au fost acordate despăgubiri cu titlu material și moral. Recursul lui D.C. a fost admis la data de 27 ianuarie 1999 de Tribunalul București, care l-a condamnat la 3 luni închisoare și amendă penală, sancțiuni prevăzute de lege.

73. În urma plângerii penale formulate la 12 martie 1997 de Congregația Martorilor lui Iehova, D.C. a fost condamnat de către Judecătoria Sectorului 3 București pentru infracțiunea de distrugere și a fost obligat să plătească atât o amendă penală, cât și

despăgubirile civile solicitate de Congregație. Hotărârea a devenit definitivă după ce apelul formulat de D.C. a fost respins la 18 iulie 1997.

III. În continuare, Curtea amintește în cuprinsul deciziei dispozițiile legale relevante din dreptul intern. În acest sens, cu privire la prevederile Codului Penal, în vigoare la data respectivă, se face referire la următoarele articole: art. 180 privind Lovirea sau alte violențe, art. 200 privind relațiile sexuale între persoane de același sex și art. 201 perversiunea sexuală.

În ceea ce privește dreptul de custodie și aspecte de dreptul familiei sunt amintite prevederile relevante din Codul familiei, aflat în vigoare la data respectivă.

IV. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 3, 8 și 13 din Convenție, reclamanții au susținut că omisiunea autorităților naționale de a asigura protecția adecvată a celui de-al doilea reclamant față de presupusele acte de agresiune sexuală comise de tatăl său, separarea primei reclamante de fiul său prin plasarea celui de-al doilea reclamant într-o instituție de stat și limitarea dreptului de vizitare al acesteia, precum și lipsa unei căi de atac eficiente în ceea ce privește aspectele menționate au constituit o încălcare a obligațiilor pozitive ale statului de a proteja integritatea fizică a persoanei, viața privată și de familie și de a oferi căi de atac efective în acest sens.

A. Cu privire la admisibilitate

74. Curtea ia act că niciuna dintre părți nu a contestat faptul că termenul limită de depunere a plângerii reclamanților privind procedura care s-a finalizat prin hotărârea definitivă din 18 martie 2004 era de 5 noiembrie 2004, ultima dată la care reclamanții ar fi putut trimite Curții scrisoarea prin poștă. În același timp, Curtea notează că plicul primit de Curte la 17 noiembrie 2004 și disponibil în dosar poartă ștampila oficiului poștal București cu data de 5 noiembrie 2004.

75. Rezultă că reclamanții au formulat capetele de cerere în fața Curții în termenul limită de 6 luni și, prin urmare, excepția invocată de Guvern trebuie să fie respinsă.

76. În final, Curtea observă că aceste capete de cerere nu sunt în mod vădit nefondate, în sensul art. 35 § 3 din Convenție. De asemenea, Curtea

subliniază că acestea nu prezintă niciun alt motiv de inadmisibilitate. Prin urmare, este necesar să fie declarate admisibile.

B. Cu privire la fond

(i) Reclamanții

77. Reclamanții au susținut că ancheta penală inițiată împotriva lui D.C. nu a fost eficientă și că autoritățile naționale au refuzat să audieze martori care cunoșteau comportamentul violent al tatălui lui A.C. și au ignorat probele medico-legale și opiniile experților care au dovedit că D.C. a abuzat sexual de fiul său. De asemenea, etapa actelor premergătoare urmăririi penale a durat mai mult de un an și jumătate și s-a încheiat prin rezoluția procurorului de neîncepere a urmăririi penale împotriva lui D.C.

78. Pe parcursul cercetării, prima reclamantă a fost traumatizată atunci când, în ciuda vârstei fragede a celui de-al doilea reclamant, a fost separată de el și acesta a fost plasat în custodia statului pentru o perioadă de un an, mama sa având drept de vizitare numai o dată pe săptămână. Mai mult, lui D.C. i s-a permis de asemenea accesul în clădire și să își viziteze de mai multe ori fiul, deși, după fiecare vizită, al doilea reclamant părea traumatizat.

79. În plus, autoritățile naționale nu au continuat cercetarea și nu au examinat toate probele necesare pentru a identifica persoana vinovată de comiterea actelor de abuz sexual împotriva lui A.C. Instanțele nu au examinat fondul cauzei și, în pronunțarea hotărârilor, au ales să se bazeze pe rezultatele testului poligraf prezentate de parchet, deși testul menționat s-a desfășurat în condiții improprii, care au modificat rezultatul.

80. Reclamanții susțin că mecanismul juridic pentru protecția drepturilor garantate prin Convenție a fost inefficient. În special, deși instanțele naționale au ascultat-o pe prima reclamantă referitor la excepția de inadmisibilitate cu privire la plângerea sa împotriva rezoluției procurorului de a nu începe urmărirea penală împotriva lui D.C., acestea nu au audiat-o pe reclamantă asupra fondului și nu i-au permis să prezinte probe în acest sens. În ultimul rând, nu există probe la dosar că autoritățile naționale au oferit fiului doamnei M. consiliere psihologică față de abuzul sexual la care acesta fusese expus sau pentru anxietatea cauzată de separarea de mama sa.

(ii) Guvernul

81. Guvernul a susținut că autoritățile naționale au efectuat o anchetă efectivă, care a stabilit că D.C.

nu a comis actele ilegale de care a fost acuzat.

82. În acest context, Guvernul a argumentat că autoritățile naționale au audiat o serie de martori, au solicitat rapoarte medico-legale din partea experților, teste poligraf și l-au audiat pe cel de-al doilea reclamant, în prezența mamei sale și a unui psiholog. Probele au fost analizate de instanțele naționale și acestea au pronunțat hotărâri motivate, în ceea ce privește fondul cauzei.

83. Mai mult, Guvernul a arătat că mecanismul juridic pentru protecția drepturilor reclamanților prevăzute în Convenție a fost unul efectiv. În acest sens, Guvernul a susținut că reclamanții au avut posibilitatea de a contesta în fața instanțelor naționale rezoluția procurorului de neîncepere a urmăririi penale împotriva lui D.C., instanțe care au examinat probele disponibile și au confirmat rezoluția procurorului în temeiul unei hotărâri motivate. Totodată, instanțele naționale au examinat și fondul procedurii civile inițiate de reclamantă împotriva lui D.C., având drept scop limitarea dreptului de vizitare al acestuia, pe baza probelor aflate la dosar. Mai mult, autoritățile naționale au aplicat măsuri de protecție în favoarea celui de-al doilea reclamant, prin plasarea acestuia pentru mai mult de un an într-o instituție de stat, ca urmare a cererii formulate de mama sa. Cu toate acestea, doamna M. a menținut o legătură constantă cu acesta, iar minorul i-a fost redat în custodie, la cerere.

84. În plus, Guvernul a susținut că lui D.C. i s-a permis să aibă legături cu fiul său deoarece obținuse o hotărâre judecătorească definitivă care îi recunoștea dreptul de vizitare și autoritățile nu ar fi putut să se opună executării hotărârii menționate.

85. În final, Guvernul a susținut că, deși doamna M. a solicitat autorităților naționale să îl decadă din drepturile părintești pe D.C., aceasta nu a contestat în fața instanțelor naționale decizia Comisiei pentru Protecția Copilului Sector 3, București, prin care i-a fost respinsă cererea.

C. Motivarea Curții

1. Protecția adecvată a celui de-al doilea reclamant față de presupusele acte de agresiune sexuală

86. Curtea reiterează faptul că obligația Înaltelor Părți Contractante în temeiul art. 1 din Convenție de a asigura tuturor persoanelor aflate sub jurisdicția lor drepturile și libertățile definite în Convenție, coroborată cu art. 3, impune statelor să

ia măsurile menite să asigure ca persoanele aflate sub jurisdicția lor să nu fie supuse relexor tratamente, inclusiv relexor tratamente cauzate de persoane fizice [a se vedea A. împotriva Regatului Unit, 23 septembrie 1998, pct. 22, Culegere de hotărâri și decizii 1998-VI; Z. și alții împotriva Regatului Unit (MC), nr. 29392/95, pct. 73-75, CEDO 2001-V., și E. și alții împotriva Regatului Unit, nr. 33218/96, 26 noiembrie 2002].

87. Obligațiile pozitive ale statului sunt inerente dreptului la respectarea efectivă a vieții private, în temeiul art. 8; aceste obligații pot implica chiar adoptarea de măsuri în domeniul relațiilor dintre indivizi. Deși alegerea mijloacelor pentru a asigura respectarea art. 8 în domeniul protecției împotriva faptelor persoanelor de drept privat intră, în principiu, în marja de apreciere a statului, descurajarea eficientă a unor fapte grave cum ar fi violul, unde valorile fundamentale și aspectele esențiale ale vieții private reprezintă miza, implică existența unor dispoziții de drept penal eficiente. Copiii și alte persoane vulnerabile, în special, au dreptul la o protecție efectivă [a se vedea X și Y împotriva Olandei, 26 martie 1985, pct. 23-24 și 27, seria A nr. 91, și August împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 36505/02, 21 ianuarie 2003].

88. Într-o serie de cauze, art. 3 din Convenție a dat naștere unei obligații pozitive de a efectua o anchetă oficială (a se vedea Assenov și alții împotriva Bulgariei, 28 octombrie 1998, pct. 102, Culegere 1998-VIII). O astfel de obligație pozitivă nu poate fi considerată, în principiu, că se limitează doar la cazurile de rele tratamente aplicate de funcționari ai statului (a se vedea, 97 membri ai Congregației Martorilor lui Iehova din Gldani și alte 4 persoane împotriva Georgiei, nr. 71156/01, pct. 97, 3 mai 2007).

89. În continuare, Curtea nu a exclus posibilitatea ca obligația pozitivă a statului în temeiul art. 8, de a proteja integritatea fizică a individului, să poată fi extinsă la aspecte referitoare la caracterul efectiv al unei anchete penale (a se vedea Osman împotriva Regatului Unit, 28 octombrie 1998, pct. 128, Culegere 1998-VIII).

90. În acest temei, Curtea consideră că statele au obligația pozitivă inerentă art. 3 și 8 din Convenție de a adopta dispoziții de drept penal care să sancționeze eficient abuzul sexual asupra copiilor și să le pună în practică prin intermediul unei anchete penale urmate de trimiterea în judecată, care să aibă caracter efectiv.

91. În lumina celor de mai sus, sarcina Curții este

de a examina dacă presupusele deficiențe din cadrul anchetei penale au prezentat sau nu astfel de erori semnificative, care să constituie o încălcare a obligațiilor pozitive ale statului pârât, în temeiul art. 3 și 8 din Convenție, în ceea ce îl privește pe al doilea reclamant.

92. Problema prezentată în fața Curții se limitează la cele de mai sus. Curtea nu are în vedere acuzațiile privind erori sau omisiuni izolate în cadrul anchetei, întrucât nu se poate substitui autorităților naționale în aprecierea faptelor din speță, nici nu se poate pronunța cu privire la răspunderea penală a presupușilor făptuitori.

93. Revenind la aspectele particulare ale cauzei, Curtea reține încă de la început că autoritățile naționale au reacționat cu diligență la cererea doamnei M. de a-l plasa temporar pe fiul său într-o instituție de stat și de a-i asigura acestuia protecția necesară pentru dezvoltarea lui psihică și morală față de presupusele acte de abuz sexual comise de D.C. În plus, în cursul anchetei, au fost audiați martori și au fost solicitate rapoarte medico-legale și evaluări psihologice de specialitate, care au fost efectuate de un psiholog. Mai mult, a fost realizat un raport criminalistic cu privire la comportamentul simulat, iar al doilea reclamant a fost audiat de autorități în prezența mamei sale și a unui psiholog. Cazul a fost investigat, iar procurorii și instanțele naționale au pronunțat acte motivate, explicându-și poziția lor în detaliu.

94. Curtea recunoaște că autoritățile române au avut o sarcină dificilă, în măsura în care se confruntau cu o situație delicată, cu versiuni contradictorii privind evenimentele și puține probe directe. Curtea nu subestimează eforturile depuse de autoritățile naționale în activitatea lor efectuată în cauză.

95. Curtea subliniază, totuși, că existența unor interese conflictuale ale părților impunea în mod evident o evaluare contextuală a credibilității declarațiilor date și o verificare a tuturor circumstanțelor aplicabile. Puține lucruri au fost făcute, totuși, pentru a verifica credibilitatea versiunilor evenimentelor prezentate de părți și ale martorilor propuși de acestea. În special, nu a fost făcută nicio încercare de a stabili cu mai multă precizie sursa comportamentului celui de-al doilea reclamant față de alți copii, așa cum a fost descris de martori, domnul B.G. și doamna S.F., care observaseră în mod direct comportamentul acestuia. Mai mult, în rezoluția de neîncepere a urmăririi penale față de D.C., procurorii nu au

respectat instrucțiunile procurorului ierarhic superior și s-au bazat exclusiv pe probele deja disponibile în dosar. De asemenea, atunci când instanțele naționale au respins plângerea reclamanților împotriva rezoluției procurorului de neîncepere a urmăririi penale față de D.C., nu au acordat nicio atenție problemei ridicate de instanțe, în sensul dacă comportamentul lui D.C. ar fi putut constitui o faptă penală în temeiul art. 180 alin. (1) C. pen. (Lovirea și alte violențe). În plus, instanțele naționale nu au examinat posibilitatea efectuării din oficiu a unei anchete de către autoritățile naționale, cu privire la un astfel de act interzis, pretins comis de D.C. față de fiul său, astfel cum este prevăzut de art. 180 alin. (3) C. pen. În final, deși autoritățile s-au întemeiat în argumentația lor pentru încetarea anchetei penale împotriva lui D.C. și pe rezultatele testului poligraf efectuat primei reclamante, test care a indicat un comportament disimulat al acesteia la întrebările-cheie (a se vedea pct. 34), care a ridicat unele suspiciuni în ceea ce privește potențiala ei implicare în abuzul comis asupra fiului ei, acestea nu au luat în considerare o astfel de ipoteză și nu au analizat dacă nu ar fi putut fi declanșată o anchetă penală împotriva primei reclamante.

96. Curtea consideră că, deși în practică poate fi uneori dificil să se soluționeze situații conflictuale, precum cele din speța de față, autoritățile trebuie totuși să analizeze toate faptele și să ia o hotărâre pe baza unei evaluări a tuturor circumstanțelor, în special în cazul existenței unor probe directe, precum urmele de violență. În plus, ancheta penală și concluziile sale trebuie să se canalizeze pe urmărirea interesului superior al copilului și a stării sale de bine.

97. Astfel, Curtea consideră că, în cauza de față, autoritățile nu au explorat opțiunile disponibile pentru o cercetare amănunțită a cazului.

98. Autoritățile pot fi criticate, de asemenea, pentru că au acordat o importanță scăzută vulnerabilității speciale a tinerilor și factorilor psihologici speciali, care sunt implicați în cazurile de agresiune sexuală asupra copiilor.

99. În plus, autoritățile au desfășurat ancheta penală cu o întârziere semnificativă. Dosarul s-a aflat pendinte în fața parchetului timp de un an și zece luni fără ca vreo probă suplimentară să fi fost prezentată sau administrată în dosar, în pofida instrucțiunilor transmise de procurorul ierarhic superior.

100. În lumina celor de mai sus, Curtea consideră

că anchetarea cazului și, în special, abordarea adoptată de autoritățile naționale, nu au îndeplinit cerințele inerente ce decurg din obligația pozitivă a statului de a stabili și de a pune în practică, în mod eficient, un sistem de drept penal apt să sancționeze toate formele de abuz sexual.

101. În ceea ce privește argumentul Guvernului potrivit căruia instanțele naționale au examinat fondul acțiunii civile introduse de prima reclamantă împotriva lui D.C., prin care solicita restrângerea dreptului de a avea legături personale cu minorul și că reclamanta nu a atacat în fața instanțelor naționale hotărârea autorităților naționale de a respinge cererea sa de a-l decădea pe tată din drepturile părintești, Curtea reamintește că a stabilit anterior că, în orice caz, o protecție eficientă împotriva violului și a abuzului sexual necesită măsuri de natură penală (a se vedea M.C. împotriva Bulgariei, nr. 39272/98, pct. 186, 4 decembrie 2003).

102. Astfel, Curtea constată că în prezenta cauză s-a produs o încălcare a obligației pozitive a statului pârât, în temeiul art. 3 și 8 din Convenție, în ceea ce îl privește pe al doilea reclamant.

103. Curtea reiterează faptul că separarea unei familii reprezintă o ingerință extrem de gravă. O astfel de măsură trebuie să fie susținută de considerații suficient de solide și de importante, în interesul copilului [a se vedea Olsson împotriva Suediei (nr. 1), 24 martie 1988, pct. 72, seria A nr. 130]. Prin urmare, trebuie avut în vedere justul echilibrul ce trebuie realizat între interesele concurente ale persoanei, privită ca individ, și cele ale comunității, iar statul beneficiază de o anumită marjă de apreciere în ambele contexte (a se vedea Hokkanen împotriva Finlandei, 23 septembrie 1994, pct. 55, seria A 299-A). În acest domeniu, evaluarea Curții nu se limitează la a verifica dacă un stat pârât și-a exercitat puterea în mod rezonabil, cu atenție și cu bună-credință. În plus, în exercitarea atribuției sale de supervizare pe cale jurisdicțională, Curtea nu se poate limita la a lua în considerare deciziile contestate în mod izolat, ci trebuie să le analizeze prin prisma cauzei privite în ansamblu: Curtea trebuie să stabilească dacă motivele invocate pentru a justifica ingerințele în cauză sunt relevante și suficiente [a se vedea Olsson (nr. 1), citată anterior, pct. 68].

104. Totodată, Curtea reamintește că dreptul părintelui și al copilului de a se bucura unul de compania celuilalt constituie un element fundamental al vieții de familie. În plus, o relație

naturală de familie nu se încheie din cauza faptului că copilul a fost luat în grija statului (a se vedea Eriksson împotriva Suediei, 22 iunie 1989, pct. 58, seria A nr. 156). După cum a constatat anterior Curtea, luarea în custodia statului a unui copil ar trebui să fie considerată în mod normal ca o măsură temporară, care să înceteze cât mai curând, când este permis de circumstanțe, iar orice măsuri pentru punerea în aplicare a luării temporare în custodia statului ar trebui să respecte obiectivul final de a readuce părintele (părinții) biologic(i) alături de copil. În acest sens, trebuie să existe un echilibru corect între interesele copilului care rămâne în grija statului și cele ale părintelui, pentru a-l readuce alături de copil. În realizarea acestui exercițiu de păstrare a echilibrului, Curtea va acorda o importanță deosebită interesului superior al copilului, care, în funcție de natura și gravitatea sa, poate prevala asupra intereselor părintelui. În special, un părinte nu poate fi îndreptățit, în temeiul art. 8 din Convenție, să ceară aplicarea unor măsuri care ar afecta sănătatea și dezvoltarea copilului (a se vedea Johansen împotriva Norvegiei, 7 august 1996, pct. 78, Culegere 1996-III).

105. Încă de la început, Curtea constată în cauză că, drept urmare a atmosferei violente din cadrul familiei, doamna M. a depus o cerere către autoritățile naționale pentru a-l plasa temporar pe cel de-al doilea reclamant într-o instituție de stat. Autoritățile au decis din oficiu să mențină măsura doar pentru a asigura siguranța copilului, în lumina acuzațiilor de abuz sexual comise împotriva sa de tatăl său și în așteptarea rezultatului anchetei penale inițiate împotriva tatălui. Doamna M. nu pare să fi atacat decizia autorităților în niciun stadiu al procedurii interne. Al doilea reclamant a fost plasat în instituția de stat pentru o perioadă care a depășit cu puțin un an și a primit vizite săptămânale din partea ambilor părinți pe întreaga perioadă în care a fost separat de mama sa. În final, măsura a fost ridicată, la cererea primei reclamante, iar copilul a fost imediat încredințat mamei sale și a continuat să trăiască alături de aceasta.

106. Curtea constată că nu există nicio probă la dosar care să arate că întâlnirile săptămânale ale celui de-al doilea reclamant cu tatăl său au fost dăunătoare pentru al doilea reclamant (a se vedea pct. 22 de mai sus). În consecință, Curtea consideră că, permițându-i lui D.C. să își viziteze fiul, autoritățile au reușit să realizeze un echilibru corect între interesele tuturor părților implicate.

107. În aceste circumstanțe, Curtea consideră că, plasându-l pe cel de-al doilea reclamant într-o instituție de stat, la cererea mamei sale, pentru o perioadă limitată de timp, și permițându-i să aibă legături cu ambii părinți, în mod regulat, autoritățile au manifestat gradul de prudență și vigilență necesar într-o situație delicată și sensibilă, și nu au făcut acest lucru în detrimentul drepturilor doamnei M. sau al interesului superior al copilului. Prin urmare, nu a existat nicio încălcare a art. 8 din Convenție în ceea ce o privește pe doamna M.

108. Având în vedere constatarea de mai sus, Curtea hotărăște, de asemenea, că nu există nicio problemă distinctă din perspectiva art. 13 din Convenție, în ceea ce îi privește pe oricare dintre reclamanți.

V. Cu privire la pretinsa încălcare a **art. 6 § 1** din Convenție, analizat separat și coroborat cu **art. 14** din Convenție, reclamanții s-au plâns cu privire la procedurile civile care s-au finalizat prin hotărârile definitive din 5 februarie 2004 și 1 iunie 2005, în sensul că dreptul lor la un proces echitabil a fost încălcat ca urmare a respingerii de către instanțele naționale a acțiunilor formulate de doamna M. împotriva lui D.C, în principal din cauza afilierei religioase a doamnei M. și din cauza soluției procurorului de a nu-l trimite în judecată pe D.C.

A. Cu privire la admisibilitate

109. Guvernul susține că, având în vedere conținutul scrisorii doamnei M. din 1 martie 2006, adresată Curții, în care aceasta a declarat că a depus plângerea doar în numele fiului său, ea nu mai are statut de reclamantă și, prin urmare, nu mai poate pretinde a fi o victimă a încălcării drepturilor sale garantate de Convenție prin art. 6, considerat separat și coroborat cu art. 14 din Convenție.

110. Prima reclamantă a contestat acest argument.

111. Având în vedere constatările de mai sus (a se vedea pct. 89), Curtea consideră că excepția invocată de Guvern trebuie să fie respinsă.

112. În final, Curtea subliniază că aceste capete de cerere nu sunt în mod vădit nefondate în sensul art. 35 § 3 din Convenție. De asemenea, Curtea subliniază că acestea nu prezintă niciun alt motiv de inadmisibilitate. Prin urmare, este necesar să fie declarate admisibile.

B. Cu privire la fond

113. Reclamanții au susținut că, respingând

acțiunea doamnei M. prin care aceasta solicita restrângerea dreptului lui D.C. de a avea legături personale cu minorul, prin hotărârea definitivă din 5 februarie 2004, instanțele naționale și-au întemeiat hotărârea în principal pe afilierea religioasă a doamnei M. Totodată, instanța de prim grad a acuzat-o pe doamna M. că și-a crescut fiul conform preceptelor religiei sale, iar curtea de apel nu s-a distanțat de hotărârea instanței menționate mai sus, care, potrivit reclamantilor, a fost parțială și subiectivă. Mai mult, instanțele naționale nu au oferit motive obiective pentru respingerea probelor medicale și a mărturiilor care dovedeau că D.C. l-a agresat sexual pe cel de-al doilea reclamant. În sfârșit, instanțele naționale nu au admis nici acțiunea doamnei M. prin care aceasta contesta acordarea dreptului lui D.C. de vizitare a minorului, care s-a finalizat prin hotărârea definitivă din 1 iunie 2005, în ciuda dovezilor disponibile privind abuzul la care cel de-al doilea reclamant fusese supus.

114. Guvernul nu a contestat aplicabilitatea art. 6 în ceea ce privește acțiunea reclamantilor. Guvernul a susținut că instanțele naționale au examinat cererile doamnei M. pe baza dovezilor disponibile la dosar și au oferit motive pentru înlăturarea probei cu înscrisuri și a probei testimoniale. Mai mult, atunci când instanța de prim grad a făcut referire la afilierea religioasă a doamnei M., instanțele superioare au examinat cauza fără a face astfel de referiri. În final, la 1 iunie 2005, instanțele naționale au respins acțiunea reclamantei prin care contesta atribuirea către D.C. a dreptului de vizitare a minorului, reapreciind și examinând toate probele prezentate de reclamantă în cursul unei proceduri cu caracter public, desfășurate în contradictoriu.

115. Având în vedere natura și esența capetelor de cerere formulate de reclamantii în cauză, Curtea constată că acestea se încadrează pentru a fi examinate în principal în temeiul art. 14 coroborat cu art. 6 din Convenție.

116. Totodată, având în vedere constatările sale în ceea ce privește capetele de cerere formulate de reclamantii în temeiul art. 3 și 8 din Convenție (de mai sus), precum și legătura strânsă dintre procedurile penale și cele civile inițiate de reclamantii împotriva lui D.C., Curtea nu consideră necesar să se pronunțe cu privire la acuzațiile de încălcare a art. 6, analizat separat sau coroborat cu art. 14, în ceea ce privește procedura care s-a finalizat prin hotărârea definitivă din 5 februarie

2004, cu privire la cel de-al doilea reclamant. În plus, Curtea nu consideră necesar să se pronunțe cu privire la acuzațiile de încălcare a aceluiași articole, analizate separat sau coroborat, în ceea ce privește procedura care s-a finalizat prin hotărârea definitivă din 1 iunie 2005, în măsura în care sunt vizați ambii reclamantii.

C. Motivarea Curții

117. Curtea reiterează faptul că art. 14 completează celelalte dispoziții materiale din Convenție și din Protocoalele la aceasta. Acest articol nu există în mod independent, deoarece își produce efectele numai în coroborare cu exercitarea drepturilor și libertăților protejate prin dispozițiile respective. Deși aplicarea art. 14 nu implică o încălcare a respectivelor dispoziții - și în această măsură are caracter autonom -, nu poate fi aplicat decât dacă faptele în cauză intră în domeniul de aplicare al uneia sau mai multor dispoziții de fond (a se vedea, printre multe altele, Abdulaziz, Cabales și Balkandali împotriva Regatului Unit, 28 mai 1985, pct. 71, seria A nr. 94, și Karlheinz Schmidt împotriva Germaniei, 18 iulie 1994, pct. 22, seria A nr. 291-B).

118. În acest context, Curtea reamintește că a hotărât anterior că aspectele de dreptul familiei, cum ar fi o acțiune având ca obiect restrângerea dreptului de vizită, intră în domeniul de aplicare al art. 6 (a se vedea, mutatis mutandis, Rasmussen împotriva Danemarcei, 28 noiembrie 1984, pct. 32, seria A nr. 87). În consecință, Curtea consideră că art. 14 este aplicabil în speță.

119. În ceea ce privește domeniul de aplicare al garanției prevăzute la art. 14, potrivit jurisprudenței, o diferență de tratament este discriminatorie dacă nu are o justificare obiectivă și rezonabilă, și anume dacă aceasta nu urmărește un scop legitim sau dacă nu există un raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele folosite și scopul urmărit a fi realizat. Mai mult, statele contractante beneficiază de o anumită marjă de apreciere în a evalua dacă și în ce măsură diferențele în situații similare în alte condiții justifică o diferență de tratament (a se vedea, de exemplu, Gaygusuz împotriva Austriei, 16 septembrie 1996, pct. 42, Culegere 1996-IV, și Frette împotriva Franței, nr. 36515/97, pct. 34, CEDO 2002-I).

120. Rolul Curții nu este de se substitui autorităților române competente în reglementarea problemelor referitoare la limitarea dreptului de

vizitare a minorului la nivelul României, ci mai degrabă să examineze, conform Convenției, hotărârile pe care autoritățile respective le-au luat în exercitarea puterii lor discreționare. Ceea ce prezintă importanță pentru Curte este dacă motivele care presupun că justifică măsurile concrete adoptate cu privire la respectarea drepturilor reclamantului au fost pertinente și suficiente (a se vedea Gineitiene împotriva Lituaniei nr. 20739/05, pct. 37, 27 iulie 2010).

121. În ceea ce privește cauza de față, Curtea observă că, atunci când au evaluat cererea doamnei M. având ca obiect restrângerea dreptului lui D.C. de vizitare a minorului, instanțele române și în special instanțele din căile de atac au examinat și evaluat dovezile disponibile la dosar și au luat în considerare interesul superior al copilului. Curtea reține, de asemenea, că proba testimonială și probele bazate pe opiniile experților au arătat că întâlnirile dintre D.C. și fiul său au fost normale și copilul s-a bucurat de fiecare dată când și-a văzut tatăl. În plus, D.C. nu a fost condamnat prin hotărâre definitivă pentru acte de violență sau alte acte ilegale, comise în alt mod împotriva fiului său și se pare că, din cauza comportamentului doamnei M., acesta a avut un acces limitat la copilul său și i-a fost dificil să mențină legături personale cu fiul său, chiar dacă dreptul său de vizitare nu îi mai fusese restrâns de instanțele naționale. În final, Curtea ia în considerare politica urmărită în cauza de față, de a menține dreptul părintelui divorțat, căruia nu i-a fost încredințată custodia copilului, de a păstra legături personale cu copilul.

122. În opinia Curții, acest raționament al instanțelor din România arată în mod clar că cel mai bun interes al tuturor părților implicate a fost considerat esențial, fără a exista vreo încălcare a interesului superior al copilului. Curtea concluzionează că acest raționament a fost pertinent și suficient și nu a fost afectat de vreun element de arbitraritate sau de inechitate.

123. În ceea ce privește afirmația doamnei M. că ar fi fost discriminată de instanțele naționale din cauza convingerilor sale religioase, Curtea consideră că nu se poate afirma că instanțele naționale au decis în cauză pe baza apartenenței sale religioase. Din hotărârile instanțelor naționale și, în special, din hotărârile instanțelor din căile de atac, se poate observa că principala lor preocupare a fost interesul superior al copilului, fiind luați în special în considerare factorii enumerați la pct. 144 de mai sus. Este adevărat că, în hotărârea sa,

instanța de prim grad a făcut referire la afilierea religioasă a reclamantei. Cu toate acestea, hotărârea respectivă nu a rămas definitivă și nu există nicio probă la dosar că importanța dată de instanța de prim grad în luarea deciziei în ceea ce privește convingerile religioase ale reclamantei ar fi fost în vreun fel susținută de instanțele superioare.

124. Totodată, Curtea ia act că solicitarea doamnei M. de a obține restrângerea dreptului lui D.C. de vizitare a minorului nu a fost evaluată în abstracto (a se vedea, reciproc, Palau-Martinez împotriva Franței nr. 64927/01, pct. 42-43, CEDO 2003-XII). Instanțele naționale din căile de atac nu au atribuit vreo importanță deosebită afilierii religioase a reclamantei și nu au folosit-o împotriva acesteia. În concluzie, niciun aspect din cauză, în ceea ce privește raționamentul instanțelor române, nu sugerează că acestea ar fi decis în mod diferit în funcție de religia reclamantei.

125. În astfel de circumstanțe, Curtea nu poate decât să concluzioneze că a existat un raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele folosite și scopul legitim urmărit (a se vedea, per a contrario, Hoffmann împotriva Austriei, 23 iunie 1993, pct. 36, seria A nr. 255-C, și Palau-Martinez, citată anterior, pct. 42-43).

126. În lumina considerentelor de mai sus, Curtea constată că orice diferență de tratament între părinți a avut o justificare obiectivă și rezonabilă. În consecință, nu a existat nicio încălcare a art. 14 din Convenție, coroborat cu art. 6, în ceea ce o privește pe doamna M.

127. Având în vedere concluzia de mai sus, Curtea nu consideră necesar să se pronunțe cu privire la capătul de cerere referitor la încălcarea art. 6, analizat separat, în ceea ce o privește pe reclamantă.

D. Prejudiciu

128. Reclamantii au pretins 20.000 de euro (EUR) fiecare, cu titlu de prejudiciu moral, pentru traumele psihice pe care le-au avut amândoi de suferit în urma modului de soluționare a procedurilor interne inițiate împotriva lui D.C.

129. Guvernul consideră că pretențiile sunt excesive.

130. Curtea observă că la pct. 123 (de mai sus) s-a constatat o combinație de încălcări în cauza de față, în special faptul că statul nu și-a îndeplinit obligațiile pozitive în temeiul art. 3 și 8 din Convenție, în ceea ce îl privește pe al doilea

reclamant. În aceste circumstanțe, Curtea acordă celui de-al doilea reclamant 13 000 EUR pentru prejudiciul moral, plus orice taxă ce poate fi datorată cu titlu de impozit.

B. Cheltuieli de judecată

131. Reclamanții au pretins, de asemenea, suma de 500 de euro (EUR) pentru plata onorariilor și au prezentat o chitanță privind valoarea sumei solicitate.

132. Guvernul consideră că suma solicitată este excesivă.

133. Potrivit jurisprudenței Curții, un reclamant are dreptul la rambursarea cheltuielilor de judecată numai în măsura în care s-a stabilit caracterul real, necesar și rezonabil al acestora [a se vedea, de exemplu, Iatridis împotriva Greciei (satisfacție echitabilă) (MC) nr. 31107/96, pct. 54, CEDO 2000-XI].

134. Ținând seama de documentele pe care le deține și de criteriile menționate mai sus, Curtea consideră rezonabil să acorde reclamanților suma de 500 EUR pentru cheltuielile de judecată efectuate.

PENTRU ACESTE MOTIVE, CURTEA:

1. respinge în unanimitate excepțiile preliminare ale Guvernului;
2. declară în unanimitate cererea admisibilă;
3. hotărăște, cu 6 voturi la 1, că a existat o încălcare a art. 3 și art. 8 din Convenție ca urmare a faptului că statul nu și-a îndeplinit obligațiile pozitive care îi revin în temeiul articolelor menționate, în ceea ce îl privește pe al doilea reclamant;
4. hotărăște în unanimitate că nu a fost încălcat art. 8 din Convenție în ceea ce privește separarea primei reclamante de fiul său și limitarea dreptului său de vizitare;
5. hotărăște în unanimitate că nu există nicio problemă distinctă în temeiul art. 13 din Convenție în ceea ce îl privește pe oricare dintre reclamanți;
6. hotărăște în unanimitate că nu a existat nicio încălcare a art. 14 coroborat cu art. 6 din Convenție, în ceea ce o privește pe prima reclamantă, referitor la procedura care s-a finalizat prin hotărârea definitivă din 5 februarie 2004, sub aspectul întemeierii hotărârii autorităților naționale pe afilierea sa religioasă;
7. hotărăște în unanimitate că nu este necesar să examineze capătul de cerere formulat de prima reclamantă în temeiul art. 6 din Convenție, analizat

separat, și capătul de cerere formulat de cel de-al doilea reclamant în temeiul art. 6, analizat separat sau coroborat cu art. 14 din Convenție, în ceea ce privește procedura care s-a finalizat prin hotărârea definitivă din 5 februarie 2004;

8. hotărăște în unanimitate că nu este necesar să examineze capetele de cerere formulate de reclamanți în temeiul art. 6 din Convenție, analizat separat sau coroborat cu art. 14 din Convenție, în ceea ce privește procedura care s-a finalizat prin hotărârea definitivă din 1 iunie 2005;

9. hotărăște, cu 6 voturi la 1:

(a) că statul pârât trebuie să plătească, în termen de 3 luni de la data rămânerii definitive a hotărârii în conformitate cu art. 44 § 2 din Convenție, următoarele sume:

(i) 13 000 EUR (treisprezece mii de euro) celui de-al doilea reclamant, plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit, pentru prejudiciul moral;

(ii) 500 EUR (cinci sute de euro) celor doi reclamanți, împreună, plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit, cu titlu de cheltuieli de judecată;

(b) că sumele de mai sus trebuie convertite în moneda națională a statului pârât la rata de schimb aplicabilă la data plății;

(c) că, de la expirarea termenului menționat de 3 luni și până la efectuarea plății, aceste sume trebuie majorate cu o dobândă simplă, la o rată egală cu rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, aplicabilă pe parcursul acestei perioade de întârziere și majorată cu 3 puncte procentuale;

10. respinge cererea de acordare a unei reparații echitabile pentru celelalte capete de cerere formulate de reclamanți.

Redactată în limba engleză, ulterior comunicată în scris, la 27 septembrie 2011, în temeiul art. 77 § 2 și art. 77 § 3 din Regulamentul Curții.

Josep Casadevall
Președinte

Santiago Quesada
grefier

Opinia separată a domnului judecător Myjer

În cauzele care nu sunt la limită, nu este greșit ca un judecător să își reconsidere raționamentul din

spatele opiniei provizorii în momentul în care constată că toți colegii săi care fac parte din cameră sunt în favoarea unui rezultat opus.

Totuși, în această cauză, sunt profund convins că rezultatul corect ar fi fost să se constate că nu a existat nicio încălcare.

Din activitatea anterioară de judecător într-o instanță națională îmi amintesc de câteva cazuri în care, după un divorț sau chiar în timpul procedurii de divorț, acuzațiile de abuz sexual au fost utilizate de una dintre părți pentru a o lipsi pe cealaltă parte de dreptul de vizitare sau chiar de orice contact cu copilul.

Știu cât de dificile sunt aceste cazuri. Dacă ceea ce se susține este adevărat, sunt necesare măsuri imediate; în cazul în care nu este adevărat, atunci se poate petrece cel mai profund rău atât pentru părintele acuzat, cât și pentru copil.

Într-adevăr, autoritățile naționale trebuie să ia astfel de acuzații în serios și trebuie să le investigheze imediat și cu diligență, în speranța de a stabili ceea ce s-a întâmplat de fapt.

Totuși, în special atunci când apar mărturii conflictuale ale martorilor și nu există suficiente probe fizice (sau atunci când sunt posibile explicații diferite în ceea ce privește probele

fizice), este uneori imposibil să se stabilească adevărul „real”.

Din ceea ce am observat, autoritățile române au luat în serios cazul și, în general, au acționat cu diligență.

Curtea reține în mod corect cât de multe au făcut autoritățile și cât de greu se pare că le-a fost să afle adevărul. Aș adăuga la aceasta faptul că „disperarea” autorităților de a afla adevărul rezultă evident din faptul că au ajuns până la măsuri destul de neobișnuite precum cea de a folosi un poligraf.

Cu toate acestea, raționamentul hotărârii în continuare se schimbă. La pct. 116 Curtea indică ce ar fi trebuit să fi făcut în plus autoritățile. Am mari obiecții față de acest tip de raționament, dacă nu există o situație în care să fie foarte clar că autoritățile au omis intenționat măsurile cele mai evidente de anchetă. Aceasta nu pare să se fi întâmplat în cauza de față. Mi se pare că este greșit să fie indicate de către Curte, în detaliu, măsurile suplimentare pe care consideră că ar fi trebuit să le ia autoritățile. Aceasta echivalează cu a acționa ca o instanță de gradul patru într-o situație în care - spre deosebire de autoritățile naționale - Curtea nu a beneficiat nici măcar de avantajul contactului direct cu părțile vizate.

IV. SEMNAL

ZIUA MONDIALĂ A POPULAȚIEI

Anul 1987 a reprezentat momentul de debut al consacării, la inițiativa ONU, a zilei de 11 iulie ca Zi Mondială a Populației, pentru a atrage atenția asupra problemelor globale legate de populație. La 11 iulie 1987, populația mondială ajunsese la 5 miliarde de locuitori, iar la 31 octombrie 2011 Fondul Națiunilor Unite pentru Populație, UNFPA, a anunțat că pe Terra trăiau 7 miliarde de locuitori. Acum s-au mai adăugat peste 100 milioane de persoane, populația continuând să crească cu 2,6 oameni pe secundă.

În recunoașterea Zilei Mondiale a Populației 2013, Institutul Național de Statistică și alte 2100 organizații din 124 de țări participante la Anul Internațional al Statisticii (Statistica 2013) pun în evidență contribuția statisticilor la cuantificarea populației mondiale, în continuă creștere.

Prin tema anului 2013 – „**Sarcina în perioada adolescenței**” – se urmărește conștientizarea problemelor pe care le presupune o sarcină la această vârstă, în speranța de a oferi opțiunea unei sarcini dorite și în același timp siguranța acesteia.

Institutul Român pentru Drepturile Omului în colaborare cu Asociația pentru Națiunile Unite din România (ANUROM) a organizat joi, 11 iulie 2013 o masă rotundă cu tema „**Ziua mondială a populației și drepturile omului**”, pentru a marca Ziua Mondială a Populației. Scopul marcării acestei zile este de a atrage atenția asupra urgenței și importanței problemelor legate de populație.

În lucrările prezentate, s-a subliniat că populația actuală a terrei de aproximativ 7 miliarde are profunde implicații asupra dezvoltării durabile, a urbanizării, a accesului la serviciile publice de sănătate și de angajare a tinerilor. Creșterea populației mondiale este o problemă globală, pentru rezolvarea căreia se propun strategii integrate, în special privind asigurarea resurselor naturale, în condițiile epuizării celor neregenerabile, a cerințelor tot mai mari de consum care aduc prejudicii mediului și adâncirii sărăciei în tot mai multe zone ale lumii. Organizația Națiunilor Unite estimează o creștere a populației până la 12, 8 miliarde în 2050. Ritmul creșterii este ridicat în Africa, Asia și America Latină, în timp ce populațiile sunt stabile și în descreștere în Europa.

Estimările ONU plasează populația României pe o pantă descrescătoare, astfel încât în anul 2100 în România vor trăi în jur de 12 milioane de persoane.

În dezbaterile care au avut loc pe marginea lucrărilor prezentate și a temei din acest an, s-a evidențiat că sarcina și nașterea la vârsta adolescenței duc la complicate probleme de sănătate ale mamei și copilului și reprezintă o cauză majoră de deces în rândul fetelor cu vârsta între 15 și 19 ani.

În mesajul adresat în 2013 de Ziua Mondială a Populației, Secretarul General ONU, Ban Ki-moon, atrage atenția asupra adolescentelor care rămân însărcinate, în speranța unei lumi în care fiecare sarcină să fie dorită și fiecare copil să se nască în condiții de siguranță.

Soluția este accesul tinerelor fete la educație, astfel încât ele să poată decide când să se căsătorească, când și dacă doresc să devină mame, pentru a avea copii mai sănătoși și un venit stabil. De asemenea, trebuie asigurate serviciile privind sănătatea reproducerii, de planificare familială, de prevenire și tratare a infecțiilor cu transmisie sexuală, inclusiv HIV și trebuie garantate serviciile privind sănătatea mamei și copilului. “Doar acordând atenție educației și sănătății adolescentelor, ele pot deveni o forță pentru o schimbare pozitivă în societate, cu impact asupra generațiilor viitoare”, se arată în mesajul secretarului general ONU.

Programul de acțiune elaborat în cadrul Conferinței Internaționale pentru Populație și Dezvoltare (CIPD) cuprinde direcțiile de acțiune până în 2016: adoptarea de legi și politici care să asigure protecția femeilor și a copiilor, să permită accesul necondiționat al copiilor la învățământul primar, accesul universal la serviciile medicale, prevenirea infecției cu virusul HIV și eliminarea cauzelor care generează violența asupra femeilor și copiilor.

La manifestare au participat cercetători, experți, cadre universitare, reprezentanți ai unor organizații guvernamentale și neguvernamentale cu preocupări în domeniu, doctoranzi și masteranzi.

Mihai Enache

SERVICII SOCIALE INTEGRATE ȘI FORMARE VOCAȚIONALĂ PENTRU PERSOANE CU DIZABILITĂȚI

Joi, 1 august 2013, în Piața Enescu din București a avut loc acțiunea finală a Caravanei CASPER¹, o campanie națională, de sensibilizare cu scopul schimbării atitudinii sociale față de persoanele cu dizabilități. Evenimentul a fost organizat în cadrul proiectului cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013 cu tema „Servicii sociale integrate și formarea vocațională pentru persoane cu dizabilități”, implementat de Asociația Profesională Neguvernamentală de Asistență Socială din Baia Mare (ASSOC) împreună cu Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale și Persoanelor Vârșnice, cu Asociația Phoenix Speranța din Mediaș și Asociația Adapt-Ability din Olanda. Proiectul a avut ca obiective principale: creșterea accesului pe piața muncii a persoanelor cu dizabilități prin crearea unui cadru formal fundamentat științific de evaluare, activare, acreditare și accesibilizare. De asemenea, proiectul și-a propus elaborarea și implementarea unui model adaptat de evaluare a capacității de muncă, facilitarea formării, certificării și angajării pe piața muncii a persoanelor cu dizabilități. Totodată, prin această campanie s-a dorit și promovarea sportului ca modalitate de integrare în societate a persoanelor cu „*diz abilități*”.

Campania s-a desfășurat sub sloganul „**Dărâmăm ziduri pentru a construi punți**” cu scopul de a promova normalitatea ca atitudine față de dizabilitate. În acest demers, componenta esențială a campaniei a fost reprezentată de „Caravana mobilă” care a debutat la 1 iulie 2013 în orașul Baia Mare iar destinația finală a fost orașul București, desfășurându-se pe trei regiuni distincte: zona Baia-Mare, zona Mediaș și București, cuprinzând în total 22 de județe.

Caravana Casper alcătuită din două echipe de bicicliști tandem, cu câte un ciclist nevăzător, dintre care echipa formată din Florin Georgescu (biciclistul care a parcurs anul trecut 2000 km de la București la Londra pe o bicicletă tandem) a plecat din Baia Mare și cea de-a doua echipă din Mediaș,

având în componență pe Arnorld Butu, ciclist nevăzător de performanță care a participat la Jocurile Paralimpice de la Beijing.

Astfel, cele două echipe, timp de o lună, au realizat un tur al țării pe două roți, pe două trasee diferite, având ca destinație comună ajungerea în capitală, trecând prin 42 de orașe și oprindu-se în fiecare capitală de județ. În aceste orașe au fost organizate întâlniri cu reprezentanți ai instituțiilor publice, ai organizațiilor neguvernamentale cu preocupări în domeniu, cadre universitare, medici, juriști, studenți, cu reprezentanți ai presei locale, dar și cu publicul interesat de a afla problemele persoanelor cu dizabilități dar și abilitățile și potențialul acestora.

Acțiunile campaniei au inclus și workshop-uri, întâlniri cu actorii sociali cu responsabilități în integrarea și asistarea persoanelor cu dizabilități și o caravană publicitară, prin care membrii asociației ASSOC au făcut cunoscute autorităților din fiecare oraș, în care au poposit, proiectul de integrare a persoanelor cu dizabilități. Elementul central al acestor acțiuni a fost marcat de momentul în care cele două echipe de cicliști au demolat zidul simbolic, construit, în fiecare oraș, din doisprezece cuburi inscripționate cu literele componente ale cuvântului dizabilitate.

Închiderea campaniei a fost marcată de întâlnirea de la București a celor două echipe de cicliști care au pornit împreună din Piața Victoriei spre Piața George Enescu, unde a fost dărâmat pentru ultima dată zidul simbolic al „*diz abilități*”. Acțiunea de închidere a acestui eveniment a reprezentat-o întâlnirea de lucru, eveniment la care au participat și dna Mariana Câmpeanu, Ministrul Muncii, Familiei și Protecției Sociale și Persoanelor Vârșnice, dl senator Liviu Marian Pop, președintele Comisiei pentru Muncă, Familie și Protecție Socială din Senatul României, dna prof. univ. dr. Irina Moroianu Zlătescu, director al Institutului Român pentru Drepturile Omului, dl Florian Sălăjeanu, președintele ASSOC, reprezentanți ai comisiilor de drepturile omului și minorități din cadrul celor două Camere ale Parlamentului României precum și membri ai Federației Organizației Naționale a Persoanelor cu Handicap din România, Asociația Nevăzătorilor din România, Consiliul Național al Dizabilității din România. Membrii asociației ASSOC au făcut

¹ CASPER este un sistem de evaluarea potențialului de muncă a persoanelor cu dizabilități. Sistemul CASPER este un instrument complex de evaluare a persoanelor cu dizabilități din România cu vârstă cuprinsă între 12-67 de ani și este construit în jurul a două componente: evaluarea psihologică individuală și evaluarea și selecția de personal.

cunoscute modalitățile de integrare în societate a acestor persoane, au venit cu o serie de propuneri legislative destinate unei mai bune corelări a legislației actuale în domeniul dizabilității cu standardele europene. De asemenea, în cadrul dezbaterilor s-a evidențiat necesitatea promovării normalității ca atitudine, schimbarea mentalității

pentru recunoașterea și valorificarea aptitudinilor acestor persoane. Totodată, s-a evidențiat faptul că această campanie a demonstrat, încă odată, că persoanele cu dizabilități pot realiza, cu ajutorul și sprijinul semenilor, lucruri extraordinare.

Olivia Florescu

ZIUA INTERNAȚIONALĂ A TINERETULUI

Ziua internațională a tineretului a fost declarată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite în anul 1999 și se sărbătorește în fiecare an pe 12 august prin organizarea de diverse activități publice de informare asupra drepturilor și responsabilităților tinerilor. În acest an, genericul sărbătorii este „Migrația tinerilor: Mișcarea dezvoltării înainte”.

Marile crize cu care s-a confruntat omenirea de-a lungul timpului și cele cu care încă ne confruntăm și-au lăsat amprenta în mod deosebit asupra tinerilor. Spre exemplu, tinerii resimt mai acut efectele unui șomaj crescut sau a unei recesiuni economice.

Cu prilejul Zilei Internaționale a Tineretului, Institutul Român pentru Drepturile Omului în colaborare cu Asociația pentru Națiunile Unite din România (ANUROM) a organizat, luni, 12 august o masă rotundă cu tema „Lucrând cu și pentru tineri pentru o viață mai bună”.

În lucrările prezentate și în dezbaterile care au avut loc s-a subliniat că și schimbările climatice care au loc astăzi și deciziile privitoare la protejarea mediului și diminuarea efectelor poluării vor cădea pe umerii generațiilor viitoare. În același timp, din ce în ce mai mulți tineri dau dovadă că

pot fi parteneri în promovarea soluțiilor către o dezvoltare durabilă. Astăzi, tinerii se implică în discuții la nivel internațional și conving comunitățile și autoritățile să adopte strategii de reducere a sărăciei, de protejare a mediului și de implementare a unor programe antreprenoriale. De multe ori tinerii conduc prin exemplu. Mulți duc un stil de viață sănătos și verde, mulți folosesc tehnologii mai puțin poluante.

Potrivit Secretarului General al ONU, în octombrie, Adunarea Generală a Națiunilor Unite va găzdui cel de-al doilea Dialog la nivel înalt privind migrația internațională și dezvoltarea. În acest sens, Ban Ki-moon îndeamnă statele-membre să ia în considerare migrația tinerilor.

„Lucrând cu și pentru tineri este una dintre prioritățile principale” ale Organizației Națiunilor Unite. În această Zi Internațională a Tineretului, „încurajez statele-membre, organizațiile conduse de tineret și alte părți interesate să acționeze pentru promovarea drepturilor tuturor migranților tineri și pentru sporirea potențialului de dezvoltare a migrației tinerilor”, a declarat Ban Ki-moon în mesajul adresat cu ocazia acestei zile.

Carmen Năstase

DIN ACTIVITATEA AGENȚIEI PENTRU DREPTURI FUNDAMENTALE A UNIUNII EUROPENE (FRA)

Conferința anuală a Serviciului European Extern de Acțiune a avut loc la Bruxelles în perioada 2-6 septembrie, 2013. Aproximativ 160 de șefi de delegație și reprezentanți ai acestora din întreaga lume au participat la acest eveniment la nivel înalt. Cu acest prilej Directorul FRA a susținut un discurs la inaugurarea lucrărilor grupului de discuții pe probleme de drepturile omului din data de 5 septembrie. Reuniunea a oferit oportunitatea unui schimb de opinii și experiențe precum și

ocazia unei treceri în revistă a provocărilor și perspectivelor rolului UE în lume.

În perioada 11 septembrie - 12 septembrie 2013, Agenția a participat la Convenția Europeană a Șefilor de Poliție organizată de Europol și de poliția lituaniană sub egida președinției lituaniene a Consiliului Uniunii Europene. Convenția din acest an s-a axat pe tehnologiile de ultimă oră precum și pe aspecte cu care se confruntă conducerea poliției. S-au discutat, de asemenea, probleme legate de

protecția martorilor precum și de protecția datelor.

Cu prilejul vizitei reprezentanților guvernamentali din țările Europei de Est la Centrul Internațional pentru Dezvoltarea Politicilor de Migrație, FRA a fost invitată să prezinte activitatea sa cu privire la colectarea de date. Au participat reprezentanți din 11 țări est europene precum Ucraina, Republica Moldova, Georgia, Rusia, Armenia, Azerbaijan, Belarus, Kazakhstan, Kigizstan, Tajikistan și Uzbekistan. Această vizită de studiu a avut loc în perioada 9-11 septembrie 2013 și a făcut parte din Procesul Praga – o politică de dialog interguvernamental în domeniul migrației. Au susținut prezentări ministrul austriac de interne, reprezentanți ai Centrului Internațional pentru Dezvoltarea Politicilor de Migrație din Germania și Republica Cehă pe problemele de statistici ale migrației ilegale, Organizația Internațională pentru Migrație (IOM), Biroul de Statistică din Austria și Biroul Națiunilor Unite pentru combaterea drogurilor și a crimei organizate.

În perioada 15-17 septembrie, FRA și-a consolidat legăturile cu instituția Ombudsmanului European participând la cea de a 9-a ediție a Seminarului Național al Rețelei Europene a Ombudsmanilor, organizată instituția Ombudsmanului din Irlanda împreună cu Ombudsmanul European. Întâlnirea a avut ca temă „buna administrație și drepturile cetățenilor în perioade de austeritate”, FRA prezentând un set de instrumente pe care le-a elaborat în scopul realizării unei bune guvernări.

În data de 17 septembrie, la Viena a fost organizată o întâlnire a experților și a tuturor celor implicați în elaborarea și gestionarea datelor biometrice privind vizele, granițele și bazele de date legate de azil (EURODAC, VIS și SIS II). FRA va lua ca punct de plecare aceste dezbateri în formularea unui potențial proiect pe această temă, a obiectivelor și metodologiei acestuia.

Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene a luat parte în data de 18 septembrie la o discuție în cadrul audierilor publice ale comitetelor Parlamentului European cu tema „Cadrul UE pentru strategiile naționale de integrare a romilor”. Astfel, Agenția va prezenta în perioada următoare o analiză a anchetei cu privire la situația romilor, rezultatele acesteia fiind defalcate pe sexe. Analiza acoperă cele patru domenii principale ale Cadrului UE pentru strategiile naționale de integrare a romilor - ocuparea forței de muncă,

educație, locuințe și sănătate - precum și aspecte legate de drepturile fundamentale.

În cadrul Conferinței „Factorul ură în discursul politic”, desfășurată la Varșovia în perioada 18-19 septembrie au fost dezbătute o serie de teme cu privire la cadrul legislativ existent la nivel european și național în acest domeniu, oportunitatea adoptării unei definiții juridice a discursului denigrant marcat de ură, precum și rolul politicianilor, dacă aceștia sunt capabili să depășească diferențele de opinie politică pentru a face front comun împotriva unor astfel de discursuri. De asemenea, s-a dezbătut rolul societății civile, a asociațiilor pentru sprijinul victimelor și al mass media în combaterea discursului marcat de ură, precum și lansarea unor astfel de discursuri pe internet.

În data de 24 septembrie, Pachetul European de Azil a fost discutat în cadrul unui eveniment organizat la Berlin de Institutul German pentru Drepturile Omului în cooperare cu FRA. S-a analizat și dezbătut rolul acestui nou pachet de măsuri și dacă se va îmbunătăți cu adevărat situația drepturilor refugiaților. Cu acest prilej FRA a prezentat manualul său pe dreptul european la azil, granițe și imigrare, recent publicat în colaborare cu Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

În perioada 24-25 septembrie FRA a participat la Strasbourg, la întâlnirea de dialog cu tema „Transparență pentru protejarea libertății pe internet: un angajament comun”, organizat de Consiliul Europei. În cadrul acestei întâlniri s-a discutat sporirea cooperării în rândul factorii de decizie, precum și probleme privind standardele de gestionare ale internetului. S-a pus accentul pe modalități de sporire a transparenței și a schimbului de informații.

FRA a participat la dialogul anual cu Comitetul Regiunilor care a avut loc la Bruxelles pe 24 septembrie. Întâlnirea din acest an a avut în centrul preocupărilor delictelor provocate de ură. În acest context Agenția și-a prezentat activitățile în domeniu precum și informațiile privind Conferința Drepturilor Fundamentale „Combaterea urii și a delictelor provocate de ură în UE” care va avea loc în perioada 12-13 noiembrie 2013 în Vilnius (Lithuania). Agenția a supus atenției și setul de instrumente pe care le propune pentru o bună guvernare și care poate fi accesat online. Acest set de instrumente a fost realizat cu scopul de a oferi asistență oficialităților guvernamentale în

CONFERINȚA FINALĂ A PROIECTULUI „INTEGRARE PE PIAȚA MUNCII: ȘANSE SPORITE PENTRU PERSOANELE CU DIZABILITĂȚI”

În contextul preocupărilor privind respectarea drepturilor persoanelor cu dizabilități, Institutul Român pentru Drepturile Omului a participat în calitate de observator invitat la Conferința finală a proiectului cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, intitulat „Integrare pe Piața Muncii: șanse sporite pentru persoanele cu dizabilități”. Conferința a avut loc în data de 23 septembrie la Sala Hila, Hotel Minerva și a fost organizată de Asociația COLFASA prin intermediul Centrului de Incluziune Socială, București.

Institutul Român pentru Drepturile Omului a primit cu ocazia acestei Conferințe, pentru sectorul de documentare, un exemplar din ghidul de bune practici „Dincolo de orice dizabilitate există o mulțime de abilități” – atât pentru a face cunoscute rezultatele proiectului publicului larg cât și datorită faptului că IRDO, care manifestă un interes special față de drepturile persoanelor cu dizabilități a participat de asemenea la toate întâlnirile consultative privind situația implementării și monitorizării Convenției ONU pentru drepturile persoanelor cu dizabilități organizate de către Organizația Națională a Persoanelor cu Handicap din România în parteneriat cu Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale – Direcția Generală pentru Protecția Persoanelor cu Handicap, Institutul pentru Politici Publice, Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului, sector 1.

Acest proiect strategic de succes a fost implementat pe o durată de trei ani, în perioada octombrie 2010 – septembrie 2013, în trei regiuni de dezvoltare: București-Ilfov, Sud-Vest Oltenia și Vest.

Proiectul și-a propus ca obiectiv general facilitarea accesului la ocupare în muncă al persoanelor cu dizabilități în scopul evitării excluziunii sociale, marginalizării și discriminării pe piața muncii. Asociația COLFASA a implementat proiectul în parteneriat cu Asociația CUORE și A. Vo. G. Italia, partener transnațional.

În cadrul Conferinței s-au comunicat următoarele rezultate obținute prin intermediul acestui proiect:

- Crearea a trei Centre de Incluziune Socială
- 580 de persoane cu dizabilități au fost selectate pentru grupul țintă și cel puțin 500 dintre acestea au beneficiat de serviciile proiectului prin intermediul celor 3 Centre de Incluziune Socială înființate la București, Craiova și Timișoara
- 271 de persoane cu dizabilități au fost calificate sau recalificate
- 140 de persoane cu dizabilități au fost integrate pe piața muncii
- Au fost organizate trei târguri de locuri de muncă pentru persoanele cu dizabilități
- S-au creat noi locuri de muncă în cadrul proiectului
- 610 persoane au fost consiliate cu privire la menținerea sănătății persoanelor cu dizabilități
- Realizarea a 3 campanii regionale de informare și promovare îndreptate către angajatori și angajați pentru combaterea discriminării la locul de muncă a persoanelor cu dizabilități

Pe întreaga perioadă de desfășurare a proiectului s-au încheiat acorduri de colaborare cu instituții publice și s-a realizat site-ul www.sansalamunca.ro

Centrele de Incluziune Socială, prin intermediul unui personal specializat, au realizat prin metode moderne (Testul Raven, Inventarul de personalitate Freiburg și Bateria de teste CAS++) o evaluare psihologică a beneficiarilor proiectului, au oferit consiliere și orientare în carieră, terapie (de cuplu, individuală, de familie, de grup), activități de socializare, dezvoltarea unor abilități practice și dezvoltarea încrederii în forțele proprii precum și terapie prin artă.

Proiectul a oferit cursuri de formare profesională dar a și dezvoltat strategii de identificare a angajatorilor prin încheierea de acorduri de colaborare cu firme de recrutare și prin consultarea site-ului Agenției Municipale de Ocupare a Forței de Muncă. Mai mult decât atât,

Centrele de Incluziune Socială au monitorizat beneficiarii proiectului și după angajarea acestora în muncă.

Felicitând echipa pentru realizările acestui proiect, reprezentantul IRDO a prezentat publicația „Nediscriminare, Autonomie, Incluziune”(2012). Acest volum apărut în continuarea lucrării „Egalitatea de șanse pentru Persoane cu Handicap, Instrumente Internaționale și jurisprudență”(2004), abordează problematica handicapului și a dizabilității din perspectiva drepturilor omului, solidarității sociale și a incluziunii sociale.

Cu ocazia Conferinței de închidere a proiectului reprezentantul IRDO a mai subliniat și faptul că „legislația de specialitate folosește termenul de handicap, dar din punct de vedere juridic, considerăm că noțiunea de handicap implică atât

valențele medicale, cât și pe cele sociale ale procesului patologic, care acționează la nivel organic, determinând apariția unor deficiențe, care la rândul lor, treptat, antrenează o incapacitate la nivel fizic sau mental. Astfel aspectul social al noțiunii de handicap este cel care agravează situația prin crearea unor bariere culturale sau arhitecturale care reduc accesibilitatea persoanelor cu nevoi speciale la viața normală.”¹

Teodor Lorenz

¹ A se vedea Irina Moroianu Zlătescu, Anna Neagoe, Ioana Cristina Vida, Alexandru Fărcaș, Dinu Țepeș, *Nediscriminare, Autonomie, Incluziune*, Ed. IRDO, București, 2012.

20 DE ANI DE LA ADOPTAREA PRINCIPIILOR DE LA PARIS

La 20 decembrie 2013 se împlinesc 20 de ani de la adoptarea de către Adunarea Generală a ONU a rezoluției A/RES/48/134. În document se arată rolul și importanța instituțiilor naționale de drepturile omului precum și cerințele minime – cunoscute sub numele de „Principiile de la Paris” – pe care trebuie să le îndeplinească o structură pentru a fi recunoscută ca instituție națională în domeniul menționat. Cele șase criterii de bază ale Principiilor de la Paris sunt:

- un mandat „cât mai larg posibil”, care să aibă la bază standardele universale ale drepturilor omului și care să includă dubla responsabilitate de a promova și de a proteja drepturile omului, totodată acoperind toate drepturile;
- independență față de guvern;
- independență garantată prin Constituție sau prin lege;
- putere adecvată de investigare;
- pluralism, inclusiv prin structura personalului și/sau cooperare efectivă și
- resurse umane și financiare adecvate.

Amintim că Institutul Român pentru Drepturile Omului (IRDO) este singura instituție care a fost recunoscută de către Comitetul de Coordonare a Instituțiilor Naționale din sistemul ONU. Institutul a fost înființat prin lege, ca organism independent cu personalitate juridică, pentru a asigura o mai bună cunoaștere de către organismele publice, organizațiile neguvernamentale și cetățeni a problematicii drepturilor omului, a modului în care

acestea sunt garantate în alte țări.

El este prima instituție națională pentru drepturile omului creată în România după 1989. IRDO corespunde Principiilor de la Paris formulate în 1991 la Conferința consacrată instituțiilor naționale de drepturile omului, principii devenite document oficial al Adunării Generale ONU în 1993.

Prin Rezoluția 1993/73/10 martie 1993 a Comisiei ONU pentru Drepturile Omului, România a fost scoasă de sub observația organismelor internaționale pentru drepturile omului (România figura permanent, din 1989, la pct. 12 de pe Ordinea de zi a Comisiei, care se referea la violarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului), trecând într-o altă categorie, aceea a „serviciilor consultative în domeniul drepturilor omului”. În Rezoluția amintită se apreciază colaborarea strânsă dintre România și Centrul ONU pentru Drepturile Omului în domeniul serviciilor consultative și în special modul în care se aplică Acordul încheiat în 1991 de Guvernul român cu această instituție, referitor la asistență în materie. S-a precizat că IRDO „a devenit partenerul de țară al Centrului ONU pentru realizarea în comun a programelor de formare de formatori și de educare în domeniul drepturilor omului pentru cadrele didactice, cadrele din poliție, din armată, din penitenciare, avocați, judecători, procurori etc”. IRDO a fost cel care asigura atât traducerea la casă, cât și în scris a prelegerilor susținute de experții internaționali, a

documentelor internaționale, a tratatelor și a jurisprudenței în domeniu. Mulți ani mai târziu, IRDO avea să fie premiat de Comisia Națională Consultativă Franceză pentru drepturile omului, pentru activitățile de formare.

Institutul face parte din rețeaua europeană de instituții naționale de drepturile omului. Cercetători din institut sunt experți ONU, OSCE, ai Organizației Internaționale a Francofoniei, ai Consiliului Europei, membri ai Consiliului de Administrație al Agenției pentru Drepturile Fundamentale a Uniunii Europene, ai grupurilor de lucru pe legislație, persoane cu dizabilități, migranți etc. din cadrul Grupului european de instituții naționale, dar și membri ai Academiei Internaționale de Drept Comparat, ai Institutului European de Drept, ai Institutului Internațional de Drept de Expresie și Inspirație Franceză.

IRDO este mecanismul independent pentru promovarea, protejarea și monitorizarea implementării Convenției ONU privind drepturile persoanei cu dizabilități (art. 33, pct. 2 din Convenție).

Institutul a obținut statutul de bibliotecă depozitară a Consiliului Europei în România (1992) și a devenit partenerul de țară al celei mai mari biblioteci din lume, cea din Egipt – Alexandria (2002).

IRDO a desfășurat ample cercetări științifice în domeniu. De exemplu, a elaborat primul anteproiect al Legii privind Instituția Avocatului Poporului, la cererea Parlamentului, iar pe plan internațional, a organizat Colocviul de la București (15-17 martie 1993), având ca temă „Reforma Instituțiilor Internaționale pentru protecția drepturilor omului”. Aceasta din urmă s-a încheiat cu Declarația de la București care a devenit document ONU, iar prin Rezoluția Adunării Generale ONU A/ CONF. 157/PC/Add. 8/27 aprilie 1993, iar Colocviul a fost catalogat „Reuniune satelit a Conferinței Mondiale a Drepturilor Omului de la Viena”; de asemenea, a organizat Colocviul internațional consacrat luptei împotriva rasismului, discriminării rasiale, xenofobiei și intoleranței (26-28 martie 2001) – singurul din Europa Centrală și de Est care a fost menționat în Raportul Conferinței mondiale împotriva rasismului, discriminării rasiale, xenofobiei și a intoleranței asociate acestora de la Durban, Africa de Sud, din august 2001 (A/CONF.189/12).

Pentru îndeplinirea scopurilor stabilite de Legea

de înființare, Institutul și-a creat un centru de documentare care conține publicații interne și internaționale. De asemenea, de-a lungul timpului a realizat traducerea a numeroase volume cu instrumente și mecanisme internaționale și regionale din domeniul drepturilor omului, jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului etc., aducând totodată la cunoștința tuturor celor interesați documentele, practicile și uzanțele internaționale prin punerea la dispoziția lor a traducerilor de documente internaționale, a jurisprudenței relevante în domeniu, atât direct cât și prin publicarea lor, prin prezentarea lor în cadrul cursurilor, seminariilor, meselor rotunde etc.

Concomitent cu eforturile sale de diseminare a informațiilor și documentelor internaționale, regionale și naționale legate de problematica drepturilor omului, Institutul Român pentru Drepturile Omului a organizat programe de formare destinate cu precădere categoriilor de persoane cu răspunderi pentru protecția drepturilor omului. Cităm cu titlu de exemplu parteneriatul dintre IRDO și Ministerul Educației Naționale pentru realizarea Programului mondial privind educația în domeniul drepturilor omului – etapa a II-a (2010-2014-A.G.O.N.U. AHRC/15/28). Acesta s-a concretizat prin desfășurarea unor activități devenite tradiționale. Astfel, *pentru cadrele didactice din învățământul preuniversitar*, se organizează anual cursuri în colaborare cu Ministerul Educației Naționale și Casele corpului Didactic; de asemenea, se organizează anual și concursurile de creativitate didactică în domeniul materialelor auxiliare destinate educației pentru drepturile omului, democrație și o cultură a păcii în învățământul preuniversitar ajuns la ediția a VII-a. De asemenea, se organizează de mai mulți ani concursurile școlare naționale: „*Olimpiada de educație civică și cultură civică*” și „*Democrație și toleranță*”.

IRDO, în parteneriat cu Agenția pentru Drepturile Fundamentale și cu concursul Comisiei Europene, a realizat varianta în limba română a Agendei școlare (S’cool Agenda, iulie 2012 – iulie 2013) pe care a difuzat-o în școli, Case ale Corpului Didactic, Inspectorate școlare, M.E.N., în cadrul unui proiect al Agenției Drepturilor Fundamentale a UE, destinat tinerilor între 12-18 ani și care s-a încheiat în acest an. Este demn de menționat și faptul că IRDO este singura instituție de acest tip care are o catedră UNESCO pentru drepturile omului, democrație și pace. Aceasta a

fost realizată cu acordul UNESCO – Paris în parteneriat cu Universitatea de Nord Baia Mare, la sediul acesteia din urmă. În cadrul catedrei, având în vedere Programul mondial privind educația în domeniul drepturilor omului – etapa a II-a, se desfășoară singurul masterat UNESCO *pentru democrație, pace și toleranță din România*. De asemenea, este singura instituție națională care în parteneriat cu instituții universitare din țară și străinătate organizează conferințe pentru promovarea unui program de educație pe tot parcursul vieții.

Un alt aspect al eforturilor Institutului pentru promovarea și protecția drepturilor omului este cel al furnizării, la cererea comisiilor parlamentare, a Consiliului Superior al Magistraturii, a unor organisme guvernamentale etc., de puncte de vedere privind proiecte de acte normative. De asemenea, la cererea unor organisme internaționale, IRDO a elaborat rapoarte privind drepturile femeii în România (OSCE-ODHIR, 2012), drepturile copilului și promovarea și protejarea lor în România (AFCNDH, 2009) precum și raportul APCE – 2013; au fost elaborate rapoarte privind protecția drepturilor fundamentale ale omului în procesele penale (Congresul AIDC, 2008), drepturile azilanților, migranților și refugiaților în România (Raport la Congresul AIDC, 2013), Raportul privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor vârstnice în România (REIDO – Consiliul Europei 2013) etc.

Conștient de misiunea sa de a aduce contribuția la edificarea în țara noastră a unei culturi a drepturilor omului, Institutul a efectuat cercetări privind filozofia drepturilor omului, istoria drepturilor omului, știința drepturilor omului, codificarea în domeniul drepturilor omului, evoluția drepturilor omului, drepturile omului pentru generațiile viitoare, dar și dreptul la fericire ca drept fundamental al omului (potrivit Rezoluției Adunării Generale ONU nr. 65/309/2011) sau mediul de afaceri și drepturile omului (potrivit cadrului de protecție, respectare și remediere al ONU referitor la mediul de afaceri și drepturile omului, precum și documentul de implementare din 2008 – DOC A/HRC/8/5), cercetări anuale privind drepturile omului la nivelul UE și în legislația României, studiul comparat al evidențierii drepturilor omului în rapoartele anuale ale Agenției pentru Drepturi Fundamentale a UE – cercetări valorificate în cadrul sesiunilor anuale a Universității Internaționale a Drepturilor Omului organizate de IRDO sau al conferințelor internaționale organizate în cadrul colaborării dintre IRDO și universități din București, Cluj, Târgu Mureș, Baia Mare, Constanța, Iași, publicate în revista trimestrială a IRDO, în buletinul său lunar, în volume publicate de IRDO sau de alte edituri. De altfel, rapoartele anuale de activitate ale institutului sunt publicate în revista trimestrială „Drepturile Omului”.

Irina Moroianu Zlătescu

NOTE, CRONICI, RECENZII

DIANA ELENA NEAGA, GEN ȘI CETĂȚENIE ÎN ROMÂNIA, EDITURA POLIROM, 2013, 335 PAGINI

Cartea de față abordează problema implicării femeilor în viața politică și se constituie într-o atentă analiză a modului în care acestea înțeleg să-și exercite drepturile civile și politice. Lucrarea Dianei Elena Neaga este structurată în două părți: prima tratează cetățenia din punct de vedere teoretic, privită sub raportul participării active și cuprinde două capitole: *Construcția și reconstrucția cetățeniei și Gen și cetățenie: o abordare constructivistă*; partea a doua conține o analiză empirică a felului în care cetățenia este trăită de un grup de femei din zona Hunedoara și cuprinde patru capitole în care autoarea prezintă

metodologia folosită în cercetarea sa, experiența cetățeniei din perspectiva comunismului și a tranziției, experiențele grupului-țintă în domeniul muncii plătite și a rolurilor de gen și felul în care aceste experiențe influențează percepția cetățeniei și participarea cetățenească, implicarea civică și politică a femeilor în viața de zi cu zi.

Primul capitol cuprinde o erudită discuție asupra cetățeniei, privită din punct de vedere constructivist și structuralist, semnificația cetățeniei schimbându-se, explică autoarea, în funcție de indivizi și felul în care se modifică percepția lor asupra realității, ei constituind

totodată și societatea în care se manifestă drepturile și obligațiile cetățenești, individul fiind atât subiectul cât și obiectul participării politice și civice; comunitatea politică și ideologia la care aderă aceasta vor influența cadrul în care se definește cetățenia. Din aceste considerente, autoarea susține că cetățenia nu poate fi abordată decât contextual, este rezultatul „adaptării permanente la noi contexte” naționale și internaționale.

În capitolul al doilea, autoarea introduce variabila de gen în înțelegerea noțiunii de cetățenie, folosind ca instrument abordarea constructivistă, precum și numeroase referiri la autori care s-au ocupat de problematica interacțiunii dintre femei și societate. Astfel, se demonstrează că relația femeilor cu drepturile și obligațiile cetățenești, precum și înțelegerea și practica cetățeniei sunt diferite de cele ale bărbaților. Autoarea acordă o atenție deosebită, în acest capitol, ca și pe tot parcursul cărții, clarificării conceptelor cu care operează discuția.

Capitolul trei, care ne introduce în partea a doua a cărții, realizează precizări cu privire la metodologia folosită în această cercetare. Autoarea face o analiză structuralistă ce va genera contextul în care vor primi răspuns întrebările de tip constructivist. Din punct de vedere epistemologic, cercetarea pune accent pe înțelegere, în timp ce orice analiză efectuată se află sub semnul complementarității individ-holism, actori-structuri. Studiul utilizează metoda calitativă de natură etnometodologică (internalizarea informațiilor și răspunsul la stimuli exteriori, ținând cont de stocul de cunoștințe existente deja), dar lucrarea prezintă și elemente ale metodei cantitative, în special în ceea ce privește referirile la lucrări deja existente. Ca tehnici de culegerea informațiilor autoarea a folosit interviul și focus-grupul, selecția realizându-se în funcție de sex, vârstă și mediul de rezidență.

Capitolul patru se intitulează sugestiv „Despre amintirea unei cetățenii trăite în comunism”, și prezintă numeroase fragmente de interviuri ce substanțiază constatările autoarei legate de dihotomiile existente în gândirea celor interviewate: comunism „bun”/ comunism „rău”, totalitarism/democrație, precum și constatări legate de polarizarea societății în perioada tranziției, despre democrație și nivel de trai, despre comunism și nivel de trai. Tot din punct de vedere contextual, este identificată și evidențiată, în acest

capitol, ca și pe întreg parcursul analizei, o structură cu o pondere deosebită: ordinea patriarhală. Autoarea va demonstra importanța acordată acestui element prin rolul pe care îl are în mecanismele de internalizare, în viața publică și privată a femeilor. Este de menționat faptul că amintirile legate de perioada comunistă au fost transmise „prin socializare, generațiilor tinere”.

Ca și capitolele precedente, capitolul cinci ne amintește că ne aflăm în prezența unei abordări feministe a cetățeniei, de deconsolidare a ordinii patriarhale. Aici, autoarea se întreabă cum participă femeile la viața cetății, abordând două aspecte: munca plătită și viața în familie. Cea dintâi este o importantă manifestare a statutului de cetățean (garantarea dreptului la muncă), dar și satisfacerea obligațiilor fiscale. Cel de-al doilea aspect se referă la muncile casnice și de îngrijire, la autonomia în familie și la luarea deciziilor. În urma cercetării efectuate se constată ca muncă plătită se caracterizează prin “realizare personală, autonomie, individualism”, în timp ce muncile casnice sunt asumate datorită asimilării rolurilor de gen și se caracterizează prin autosacrificiu (zi dublă de muncă), responsabilitate față de familie, în special față de copii, ambele tipuri de muncă contribuind la bunăstarea societății și a familiei („spațiu al grijii, sprijinului și compasiunii”). Se constată că soțul reprezintă simbolul autorității în familie.

Capitolul șase, „Participarea civică și politică a femeilor în viața de zi cu zi”, ne oferă numeroase și interesante fragmente din interviurile și întâlnirile de grup realizate de autoare, conturându-se astfel câteva observații legate de cele două dimensiuni (civică-orizontală și politică-verticală) amintite în titlu: cele interviewate emit opinii și judecăți concise și clare în ceea ce privește viața politică față de care manifestă interes, în ceea ce privește o bună și democratică guvernare, ele participă la vot, dar constată o ruptură între urmărirea intereselor prin exercitarea acestui drept (văzut ca o datorie de bun cetățean) și rezultatul astfel obținut, determinând percepția politicului ca „spațiu al populismului și demagogiei”. Ca urmare a acestor factori, câmpul de acțiune al femeilor se îngustează, căminul trecând pe primul plan; vecinii, prietenii, instituțiile religioase ocupă un plan secund, așadar activitatea civică este scăzută, nu în ultimul rând datorită practicării private a religiei.

În concluzie, participarea redusă a femeilor în

practica politică se datorează „imoralității din viața politică, proastei administrări a bunurilor publice și nereprezentării intereselor femeilor”. Autoarea consideră că ordinea patriarhală impune femeilor alegerea instrumentelor utile în situația dată astfel încât, cântărind scopul urmărit și căile de acțiune posibile, muncă plătită reprezintă elementul participativ cel mai important. Autoarea observă că femeile întrețin și potențează propagarea generațională a modelului patriarhal.

Lucrarea de față prezintă un interes deosebit datorită abordării problematicii amintite din perspectiva participării efective a femeilor la viața civică și politică, dar și datorită elementului de noutate pe care îl constituie natura cercetării realizate în teren, constituindu-se într-o profundă și riguroasă analiză științifică a diferențelor de gen din societatea românească din trecut și din prezent.

Ana-Maria Beșteliu

JOËL MOLINIER, JOROSLAW LOTARSKI, DROIT DU CONTENTIEUX DE L'UNION EUROPÉENNE, L.G.D.J., PARIS, 2012, EDIȚIA A 4-A, 274 PAGINI

Lucrarea profesorului universitar emerit Joël Molinier, de la Universitatea din Toulouse autorul capitolului I și a doctorului în drept Jaroslaw Lotarski, administrator al Uniunii Europene, consilier juridic în cadrul Controlorului european al protecției datelor, cuprinde informații utile atât pentru specialiști, cercetători, profesori, magistrați, avocați etc., cât și pentru studenți.

Astfel, în introducere este definit contenciosul Uniunii europene, în sens larg, ca fiind „ansamblul de căi din domeniul dreptului prin intermediul cărora sunt soluționate litigiile în care este invocat dreptul Uniunii Europene”.

În continuare, se atrage atenția că pentru a soluționa un litigiu implicând dreptul Uniunii europene, competența de drept comun aparține judecătorului național, iar competența de atribuire judecătorului Uniunii, atrăgându-se atenția asupra faptului că, criteriul de atribuire nu este calitatea de parte în litigiul Uniunii, întrucât în termenii art.274 Tratatul de Funcționare a Uniunii Europene, cauzele în care Uniunea „este parte nu sunt sustrate competenței jurisdicțiilor naționale” dar, evident, aceasta sub rezerva competenței specifice a judecătorului Uniunii Europene. Așa cum se arată în carte, de competența judecătorului Uniunii este numai contenciosul dintre state și Uniune, sau cel între organele Uniunii sau esențialul din contenciosul între particulari și Uniune.

Lucrarea, care cuprinde trei părți se ocupă, așa cum subliniază autorii, numai de contencios sub aspectul utilizării directe sau indirecte a acestei instituții în fața jurisdicțiilor Uniunii.

Sunt prezentate, în acest cadru, Curtea de

justiție a Uniunii Europene, Tribunalul și Tribunalul Funcției Publice, precum și organizarea jurisdicțiilor Uniunii.

Un loc aparte în lucrare îl ocupă repartizarea competențelor între instanțele Uniunii și procedura în fața judecătorului Uniunii.

A doua parte a lucrării, care se referă la participarea judecătorului Uniunii la reglementarea contenciosului în fața judecătorului național. Aici se pune accentul pe încadrarea și analiza contenciosului Uniunii de către judecătorul național, fiind evidențiate autonomia instituțională și procedurală a statelor, efectivitatea dreptului Uniunii, regimul responsabilității necontractuale a statelor cu privire la dreptul Uniunii etc. În continuare este analizată procedura de cooperare între judecătorul Uniunii și judecătorul național.

Ultima parte a cărții tratează reglementarea contenciosului de către judecătorul Uniunii, făcându-se analiza contenciosului declarației cu specială referire la recursul în carență, recursul în lipsă și excepția de ilegalitate. Contenciosul anulării și contenciosul plinei jurisdicții vin să încheie cercetarea.

Am remarcat bibliografia și indexul jurisprudenței pentru bogăția de informații și actualitatea lor.

Credem că această carte, așa cum arătam și la începutul prezentării ei, ar trebui să se găsească în biblioteca fiecărui jurist, sau viitor jurist, dar și a oricărei persoane pentru care accesul la justiție este un drept fundamental.

Petru Emanuel Zlătescu

**GHEORGHE IANCU, PROCEDURI CONSTITUȚIONALE – DREPT
PROCESUAL CONSTITUȚIONAL,
EDITURA MONITORUL OFICIAL, BUCUREȘTI, 2010, 424 PAGINI**

În fondul de documentare al Institutului Român pentru Drepturile Omului a intrat recent lucrarea cu titlul de mai sus. Aceasta, în momentul în care din ce în ce mai mulți sunt preocupați de revizuirea Constituției, chiar de adoptarea unei noi Constituții datorită evoluției societății democratice, a aderării României la Uniunea Europeană și ca atare se impune cunoașterea în profunzime a dreptului constituțional dar și a dreptului procesual constituțional.

Profesorul univ. dr. Gheorghe Iancu, cunoscut constituționalist analizează în cartea pe care o prezentăm specificul procedurilor constituționale și identifică dreptul procesual constituțional ca fiind o nouă ramură de drept având ca obiect de reglementare raporturile juridice de drept procesual constituțional. Însușindu-și un punct de vedere existent în doctrină, autorul consideră ca subiecte ale raporturilor juridice de drept procesual constituțional, oamenii, atât individual cât și în grupuri organizate, în acest din urmă caz numai dacă statul le recunoaște această calitate. Profesorul Iancu precizează că unul dintre subiecte este întotdeauna deținătorul puterii politice, puterii de stat sau Parlamentul și că subiectele „acționează” în mod necesar în raporturile juridice care apar în procesul de instaurare, menținere și exercitare a puterii în stat. Autorul se ocupă în continuare de Constituție de la conceptul de supremație a Constituției la consecințele și garanțiile juridice ale supremației Constituției, procedura de adoptare a Constituției României din 8 decembrie 1991 și aceea de adoptare de procedură de revizuire a Constituției, precum și cea de revizuire în 2003 a Constituției României din 1991, de suspendare a efectelor Constituției și abrogarea acesteia.

Remarcăm analiza procedurilor privind protecția drepturilor și a libertăților fundamentale de către Curtea Constituțională, care se face de către profesorul Gh. Iancu pornind de la ideea că una dintre garanțiile juridice ale supremației Constituției o reprezintă controlul constituționalității legilor și că în „România, potrivit art. 142 alin. (1) din Constituție, Curtea Constituțională este garantul supremației acesteia”.

Considerăm deosebit de interesante capitolele privind procedura de dobândire și pierdere a cetățeniei române, cel referitor la justiția și protecția drepturilor și libertăților fundamentale, cel privind sistemul garanțiilor drepturilor și libertăților cetățenilor, precum și cel referitor la garanțiile interne generale, atât neorganizate – materiale (sociale și economice) și social-politice – cât și garanțiile organizate – garanțiile jurisdicționale și cele nejurisdicționale.

De o atenție deosebită din partea autorului se bucură procedurile constituționale privind răspunderea unor autorități și instituții publice, procedurile constituționale privind partidele politice, procedurile constituționale electorale și procedurile constituționale parlamentare.

Remarcăm bogata bibliografie a cărții, care ilustrează remarcabila documentare a profesorului univ. dr. Gheorghe Iancu, pe parcursul mai multor ani, în biblioteci ale unor universități recunoscute din București, dar și din Ottawa, Fribourg, Florența și Paris. Credem că această carte ar trebui să se găsească în biblioteca oricărui jurist sau viitor jurist, a oricărui specialist în domeniul drepturilor omului, dar și în biblioteca oricărei instituții care se respectă.

Gheorghe Pârvan

**HANDBOOK FOR NATIONAL HUMAN RIGHTS INSTITUTIONS ON WOMEN'S RIGHTS
AND GENDER EQUALITY, OSCE/ODIHR, WARSAW, 2012, 130 PAGINI**

Chiar dacă societatea a progresat, discriminarea femeilor persistă, ba mai mult, a devenit mult mai subtilă. În aceste condiții, Oficiul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului al Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa a elaborat lucrarea Handbook for National Human Rights

Institutions on Women's Rights and Gender Equality (Manual pentru instituțiile naționale de drepturile omului privind problematica drepturilor femeii și egalitatea de gen), care este rezultatul cercetărilor științifice întreprinse de instituțiile

naționale din Europa ce sunt recunoscute de ONU ca atare, întrucât corespund Principiilor de la Paris.

Conform acestor Principii, instituțiile naționale de drepturile omului trebuie să îndeplinească un număr de standarde minime printre care un larg mandat în domeniul drepturilor omului, autonomie față de guvern, independență, pluralism, resurse și putere de investigație adecvată. Manualul include un raport în care sunt dezvoltate, printre alte subiecte, teme precum cadrul legislativ, monitorizare și colectarea datelor, acțiuni educative, acțiuni destinate creșterii gradului de

conștientizare a problematicii în domeniu, acțiuni de formare, asigurarea accesibilității instituțiilor naționale de drepturile omului la informații și date privind situația drepturilor femeii etc.

Segmentul raportului care se referă la situația femeilor din România a fost realizat de Institutul Român pentru Drepturile Omului, singura instituție națională de drepturile omului din România recunoscută ca atare în sistemul ONU.

Mihaela Scarlat

V. REMEMBER

ACTIVITĂȚI PROPRII SAU ÎN COLABORARE

Seminarul cu tema „Europa ta, drepturile tale” organizat de Institutul Român pentru Drepturile Omului în colaborare cu Universitatea Lucian Blaga din Sibiu și Asociația pentru Națiunile Unite din România (1-3 iulie 2013)

Masă rotundă cu tema „România țară semnatară a Protocolului nr.15 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale” organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în colaborare cu Catedra UNESCO pentru drepturile omului, democrație, pace și toleranță și Asociația Clubul de la Cheia (9 iulie 2013)

Masă rotundă cu tema „Ziua mondială a populației și drepturile omului”, organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în colaborare cu Asociația pentru Națiunile Unite din România și Asociația pentru Promovarea Drepturilor Familiei „Family Forum” (11 iulie 2013)

A XIX-a ediție a etapei finale a concursului național „Democrație și toleranță” organizat de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Ministerul Educației și Cercetării la Brașov (21-25 iulie 2013)

Dezbateri cu tema „Educația în domeniul drepturilor omului și sancționarea tuturor formelor de discriminare”, organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în colaborare cu Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași și Asociația pentru Națiunile Unite din România (22-24 iulie 2013)

Dezbateri cu tema „Implicarea tinerilor în consolidarea societății democratice și drepturile omului”, organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în colaborare cu Catedra UNESCO pentru drepturile omului, democrație, pace și toleranță, Colegiul Național „Mihai Eminescu” din Baia Mare și Asociația pentru Națiunile Unite din România (28-30 iulie 2013)

Dezbateri având ca temă Directiva 2013/32/UE din 26 iunie 2013 privind „Procedurile comune de acordare și retragere a protecției internaționale”, organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Asociația pentru Națiunile Unite din România, Asociația Clubul de la Cheia și Asociația Română pentru Libertate Personală și Demnitate Umană (5 august 2013)

Masă rotundă cu tema „Lucrând cu și pentru

tineri pentru o viață mai bună” organizată cu prilejul Zilei Internaționale a Tineretului de Institutul Român pentru Drepturile Omului în colaborare cu Asociația pentru Națiunile Unite din România și Asociația Română pentru Libertate Personală și Demnitate Umană (13 august 2013)

Masă rotundă cu tema „Drepturile omului și nediscriminarea în perioadă de criza economică” organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului cu ocazia Zilei nediscriminării ce marchează ziua în care Guvernul României a aprobat Ordonanța 137/31.08.2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare (30 august 2013)

Dezbateri cu tema „Curtea Europeană a Drepturilor Omului la 60 de ani de la intrarea în vigoare a Convenției Europene a Drepturilor Omului” organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului (3 septembrie 2013)

Masă rotundă cu tema „Alfabetizarea digitală - o nouă provocare” organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului cu ocazia Zilei Internaționale a Alfabetizării (6 septembrie 2013)

Simpozion cu tema „Democrația și criza economică: oportunități și provocări”, organizat de Institutul Român pentru Drepturile Omului și Asociația Română pentru Libertate Personală și Demnitate Umană (13 septembrie 2013)

Masă rotundă cu tema „Să facem auzite vocile tuturor, în sprijinul democrației” fiind tema propusă de Organizația pentru Națiunile Unite și de Uniunea Interparlamentară pentru ediția din acest an pentru sărbătorirea Zilei Internaționale a Democrației, organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Asociația pentru Națiunile Unite din România cu ocazia împlinirii a 5 ani de când a fost sărbătorită prima dată această zi (16 septembrie 2013)

Dezbateri cu tema „Democrația - un proiect pentru secolul XXI”, organizată de Asociația pentru Națiunile Unite din România în colaborare cu Asociația Clubul de la Cheia și Institutul Român pentru Drepturile Omului (18 septembrie 2013)

Dezbateri cu tema „Uniunea Europeană o diversitate culturală și lingvistică”, organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului, Asociația Română pentru Drepturile Femeii și Liga

Independentă Română pentru Drepturile Copilului și Tânărului cu ocazia Zilei Europene a Limbilor (26 septembrie 2013)

Masă rotundă cu tema „Drepturile omului și

dreptul de a ști”, organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului cu ocazia Zilei internaționale a dreptului de a ști (30 septembrie 2013)

PARTICIPĂRI LA ALTE MANIFESTĂRI

Reuniunea consultativă organizată de Raportorul special în domeniul drepturilor culturale cu tema „Cazuri istorice și memoriale în societățile divizate” conform Rezoluției nr.23/10 a Consiliului pentru Drepturile Omului adoptată la cea de a 23-a sesiune a sa (4-5 iulie 2013)

Întâlnire de lucru la Institutul Interdisciplinar de Etică și Drepturile Omului privind activitățile instituțiilor care fac parte din Rețeau Europeană a Institutelor pentru Drepturile Omului (6-7 iulie 2013)

A 6-a sesiune a Grupului de experți privind drepturile populației indigene, organism subsidiar al Consiliului ONU pentru drepturile omului (8-12 iulie 2013)

A 55-a sesiune a Comitetului Organizației Națiunilor Unite pentru eliminarea discriminării față de femei, având ca temă centrală monitorizarea implementării Convenției privind eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei, organizată sub patronajul Înalțului Comisar ONU pentru Drepturile Omului (15-18 iulie 2013)

Dezbateri cu tema „Protocolul nr.15 al Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale - un protocol de reformă”, organizată de Asociația pentru Promovarea Drepturilor Familiei „Family Forum” (26 iulie 2013)

Acțiunea finală a Caravanei “CASPER”, o campanie națională de sensibilizare în scopul schimbării atitudinii sociale privind persoanele cu dizabilități desfășurată în cadrul proiectului cu tema „Servicii sociale integrate și formarea vocațională pentru persoane cu dizabilități”, organizată, la București sub sloganul „Dărâmam ziduri pentru a construi punți”, de Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice (1 august 2013)

Conferința națională cu tema „Pentru o economie a solidarității”, organizată cu prilejul încheierii proiectului cu tema „Prometeus – promovarea economiei sociale în România prin

cercetare, educație și formare profesională la standarde europene” implementat de Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile în parteneriat cu Institutul de Cercetare a Calității Vieții, Universitatea București - Facultatea de Sociologie, European Research Institute on Cooperative and Social Enterprises și Centrul Național de Pregătire în Statistică (29 august 2013)

Dezbateri cu tema „Eficientizarea activității de control în domeniul relațiilor de muncă și în cel al supravegherii pieței, securității și sănătății în muncă. Exemple de bune practici. Valențe și oportunități”, organizată de Universitatea „Constantin Brâncoveanu” din Pitești, Instituția Prefectului – județul Argeș și Consiliul Județean Argeș (12 septembrie 2013)

Conferința anuală a proiectelor europene organizată de Institutul de Drept European la Viena (4-7 septembrie 2013)

Masa rotundă cu tema „Oportunități și obstacole în atingerea obiectivelor Agendei Europa 2020 din perspectiva reconcilierii vieții de familie cu cea profesională” organizată în cadrul proiectului „Echilibru - o nouă abordare a vieții familiale cu cea profesională”, cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane de Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice în parteneriat cu Fondazione Federico II, Istituto Formacion Integral Spania, Global Commmercium Development, Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Sector 6 București, Consiliul Local al sectorului 3 București și Primăria Municipiului Brașov (20 septembrie 2013)

Conferința finală a proiectului cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013 cu tema „Integrare pe piața muncii: șanse sporite pentru persoanele cu dizabilități”, organizată de Asociația COLFASA prin intermediul Centrului de Incluziune Socială, București (23 septembrie 2013)

